DAN URSULEANU

- O LEGENDĂ A RADIOULUI ROMÂNESC -

PROGRAMUL 3

Se împlinesc 50 de ani de la înfiinţarea Programului 3 al Radioului Românesc. Nu puteam lăsa să treacă neobservat asemenea eveniment. Ne-am gândit să editǎm un volum aniversar, care să întregească ediţia din 2008, a cărţii lui Dan Ursuleanu *O legendă a Radioului Românesc*.

Programul 3 nu mai există în forma care l-a consacrat în 1973, dar continuă să fie evocat ca o prezență vie, ca o realitate perpetuă.Animaţi de această vibrantă trăire, am alcătuit o echipă de inimoşi, condusă întocmai ca-n timpurile de demult de doamna rogramului 3- Sofia Şincan, care a încredinţat visul nostru Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România. Ideea a fost îmbrăţişată cu generozitate de această prestigioasă Uniune Naţională de Creaţie. L-am recunoscut în preşedintele său, Sorin Ştefan Stanciu, pe studentul de altădată de la Universitatea din Craiova care realiza emisiuni şi organiza spectacole cu mare priză la public , în colaborare cu realizatori importanţi de la Programul Trei.

In timp record, 3 luni, cartea a fost gata. Mulţumiri speciale Theodorei Marin- Editura UZP şi lui Radu Bîlbie, fost coleg de Radio, specialist în Istoria Presei, astăzi conf.univ. doctor, cu 18 cărţi publicate, care de dragul Programului 3, unde a debutat ca ziarist, a realizat tehnoredactarea acestui volum.

Legendarul Program 3 a fost nu doar un buchet de valori umane, ci și o fericită stare de spirit colectivă, surprinsă de Dan Ursuleanu, în faimosul nostru imn: Programul trei,/ O lume nebună,/ Decisă să spună/ Ce vrei, ce nu vrei./ Programul trei,/ O oază de viață,/Cu muzica-n față,/Dar și cu idei./Programul trei,/ Cu cai de povară,/ Ce-aleargă și cară,/Dar și cu ponei./Programul trei,/ Ce viață, ehei!... /

Cartea pe care v-o dăruim spre rodnică lectură, alătură întâmplări greu de egalat petrecute aievea, farse colegiale, cronici rimate, şi cuplete ce făceau deliciul vieţii de redacţie în anii de glorie ai Programului Trei.

ARGUMENTUM

Volumul acesta nu e altceva decât un curriculum vitae colectiv. Acela al Programului 3 Radio. O adevărată legendă în ultima jumătate de veac din istoria Radioului românesc. Câteva zeci de oameni, autori, colaboratori dar şi simpli prieteni ai programului, au contribuit cu amintirile lor, la reconstituirea unei etape profesionale, devenită reper referenţial pentru undele hertziene româneşti. Coautorii volumului ar fi fost şi mai mulţi dacă unii dintre corifeii Programului 3 nu ar fi plecat ei înşişi, definitiv, în eterul pe care l-au slujit cu pasiune ; dacă alţii nu ar fi fost de negăsit, răspândiţi cine ştie unde prin ţară şi prin lume. Oricum, cu toţii îşi găsesc un loc de cinstire în paginile următoare.

În 1973, iniţiativa Radiodifuziunii de a dedica un program tineretului a fost salutată de presă, care remarca maliţios că Televiziunea nu se ocupă de tineri, cu toate „Serile" ei închinate noii generaţii. În cronica intitulată „Promisiuni" (*„Săptămîna", 2 martie 1973*) *Raluca Bungărzan scria* : *„* Vreau să cred că acest nou program – pentru că este într-adevăr nou – îşi va atinge ţelul: va fi, adică, un program dedicat tinerilor, incluzând în sumarul său emisiuni despre şi pentru tineri, care să li se adreseze lor şi numai lor, care să satisfacă pretenţiile celor mai exigenţi ascultători de toate vîrstele, programe realizate cu răspundere şi pricepere de cei mai buni redactori ai Radiodifuziunii, programe de care să fie mîndri nu numai creatorii lor, ci şi noi toţi, ascultătorii fideli ai Radioului, programe în care inteligenţa şi umorul, competenţa şi seriozitatea să fie la ele acasă."

Iar în „România literară" din 15 martie 1973, A. C. nota : *„*Şi a fost prima zi, de iarnă... (n.n. – în plină primăvară, la 12 martie, a nins !) Debutul noului program era însă tineresc, primăvăratic. Ştirile interne şi internaţionale se transmiteau detaliat ; glasul crainicului încă nu s-a uniformizat şi nici nu s-a redimensionat după importanţa ştirilor comunicate. Are prospeţime ca şi vocile colegilor de la „*Clubul adolescenţilor*" care conversează despre centralele atomice ale anului 2000 cu premiantul concursului „*Minitehnicus"* şi despre compoziţie cu un muzician de 17 ani. Sînt multe lucruri frumoase în aceste transmisiuni destinate tineretului. Remarcăm cu multă bucurie rubrica *„Poetica"* inaugurată de Zaharia Stancu, continuată de Alexandru Philippide şi Eugen

Jebeleanu. În această săptămînă sînt anunţate în cadrul aceleeaşi emisiuni participările lui Geo Dumitrescu, Ion Brad, Nichita Stănescu. Dacă fiecare dintre iniţiativele programului 3 va fi tot atît de bine gîndită, va trebui, desigur, să treacă mult timp până vom reuşi să le consumăm pe toate."

După cum în sistemul nostru solar numai Terra a întrunit toate condiţiile necesare pentru apariţia vieţii, tot aşa colectivul care a pus în undă emisiunile pentru tineret a beneficiat de un optim al circumstanţelor favorizante. Mai întâi, selecţia oamenilor. La constituirea redacţiei au fost alese numai vârfuri profesionale din aria Radiodifuziunii. Triada şefilor a fost şi ea una de excepţie. Culţi, inteligenţi, înţelepţi, umani. Campioni ai meseriei, capabili să facă bine, ei înşişi, ceea ce le pretindeau subalternilor. Cu această zestre genetică solidă, Programul 3 şi-a articulat îndrăzneli şi subversiuni (de neconceput pe celelalte programe), pe care le-a înveşmântat în haina culturii, a exuberanţei şi a unei alese expresii radiofonice. Şi nu în ultimul rând, aici s-a înstăpânit o atmosferă specială, o stare de spirit creatoare, invidiată de toţi colegii noştri din instituţie. Emulaţia excludea invidia, deoarece fiecare recunoştea valoarea reală a celui de lângă el. Iar adevărata forţă a constituit-o echipa, dispunând în ansamblul ei de soluţii pentru orice provocare, de resurse pentru orice necesitate tematică. Nu e de mirare marele succes de care s-a bucurat Programul 3 Radio. Incercăm să desluşim care a fost cheia acestei recunoaştri publice, evocând pentru început, câteva mărturii ale unor fideli colaboratori, despre opera noastră comună: Programul 3.

DACĂ NAPOLEON AR FI AVUT TELEFON MOBIL...

MARCIAN BLEAHU, geolog, prof univ.dr.

Mărturie din anul 2008

Progresul tehnic este marca secolului XX. Dacă Napoleon avea un telefon mobil, nu pierdea lupta de la Waterloo, dacă pe *Titanic* era un radar, aisbergul era detectat din timp şi nava nu se scufunda. Fără televizor nu vedeam revoluţia în direct? Ce ar însemna civilizaţia actuală fără computer şi internet. *Galaxia Gutenberg* a fost înlocuită de *Galaxiei Internet*. Totuşi în această vânzoleală de tehnică informaţională a rămas o constantă, Radioul. Începând din anii `30 ai secolului XX, el a fost cel care ne-a adus evenimentele politice, economice, culturale şi ştiinţifice în casă şi ne-a introdus viaţa în

actualitate. Este drept că televizorul este mai percutant prin imaginea vizuală pe care ne-o oferă, dar mărturisesc că prefer radioul, căci pot să-l ascult când lucrez la computer, când bricolez ceva sau când citesc în pat. Şi arhiva mea de cunoştinţe de muzică clasică s-a format cu urechea la radio, după cum noutăţile ştiinţifice de ultimă oră le-am aflat tot pe această cale. Dar pentru toate acestea depinde şi ce post am ascultat. Cu aceasta ajung la obiect: Programul 3 Radio.

L-am ascultat, aş putea spune, cu pasiune, căci de la el am auzit muzică bună, cea mai bună, şi de la el am prins dragostea pentru Mahler (prima integrală a simfoniilor), pentru Bartok, care la noi nu se cântase mai deloc, pentru simfoniile integrale ale lui Schubert, Dvorak şi atâtea şi atâtea lucruri minunate. Adesea adormeam cu radioul la căpătâi, alintat de o muzică bună. Apoi am auzit piese de teatru, conferinţe, informaţii culturale şi ştiinţifice. Nu am putut să rămân departe de acest caleidoscop şi, de câte ori am fost solicitat, am răspuns cu plăcere.

La Programul 3 am vorbit pentru prima dată despre marea revoluţie în geologie, tectonica plăcilor. Am fost acuzat că sunt un fantezist să pot crede în aşa o aiureală, devenită acum piatra de temelie a oricărui demers geologic ; am vorbit despre forajele de mare adâncime din oceane, despre dispariţia dinozaurilor, măsurarea timpului geologic cu ajutorul izotopilor radioactivi şi multe altele.

Când Programul 3 Radio a fost transformat în postul România Tineret am pierdut un prieten apropiat, am sângerat şi am fost indignat, căci emisiunile nu mai aveau farmecul şi caracterul caleidoscopic de înaltă ţinută. M-am consolat mai târziu prin preluarea frumoaselor sale gânduri, parţial de către România Cultural şi, mai ales, de România Muzical, cărora le sunt recunoscător pentru ce ne dăruiesc. Dar încă mă gândesc cu nostalgie la vremurile când Programul 3 era un far luminos de gândire şi simţire în bezna unei dictaturi cumplite, care nu suporta nici o tentativă de ridicare din marasmul *culturii proletare.*

*

Preţuirea lui ***MARCIAN BLEAHU*** *pentru programul 3, datează încă din 1975 când, iată ce ne declara:*

Sunt un radioascultător pasionat. Din 16 ore de nesomn, ascult radio timp de 14 ore. Şi din acestea, un foarte mare procent îl ocupă Programul 3. De ce ? Pentru că este

variat, dinamic, interesant. Are ritmul modern al zilelor noastre, nu apuci să te plictiseşti ! Şi afli multe lucruri noi. Or, cine nu este dornic de noutăţi ? Păcat că ziua are numai 24 de ore şi nu poţi asculta încă mai multe lucruri frumoase şi captivante. Mulţumiri şi felicitări realizatorilor!

*

LEON SĂRĂŢEANU *– Scriitor şi ziarist, Şeful Secţiei Franceză Radioteleviziunea Română*.

Mărturie din anul 1975

Farmecul Programului III îşi are izvorul în împletirea mai multor elemente paradoxale :

- Conceput pentru tineret, este alcătuit cu toate atributele maturităţii (între ele, competenţă şi rafinament).
- Destinat să facă educaţie şi să instruiască, este tot ce poate fi mai opus didacticismului.
- Neexcluzând nici muzica percutantă, nici alte elemente fonice pătrunzătoare, ştie, totuşi, să respecte legea de bun gust a discreţiei.
- Dăruit cu cifra III, reuşeşte, adeseori, să fie primul dintre programele noastre în competiţia calităţii.
- Ajuns la formule moderne şi de succes, e convins că valoarea acestora stă mai ales în frământata căutare a îmbunătăţirii.
- Convins de necesitatea exigenţei faţă de colaboratori, nu crede că aceasta exclude civilizaţia comportamentului faţă de ei.

Iată de ce autorul acestor rânduri crede că poate vorbi la superlativ despre Programul III, tot astfel cum el are toate motivele să se bucure din inimă de fiecare nou succes al confraţilor şi – dacă ei îngăduie – prietenilor de la acest PROGRAM.

*

VALENTIN SILVESTRU– *Scriitor şi ziarist*

Mărturie din anul 1975

Programul 3 a devenit, la scurt timp după înfiinţarea sa, o catenă de intelectualitate şi un for de cultură iradiant. Oridecâte ori am vorbit aici ca scriitor şi gazetar, oridecâte ori am ascultat emisiunile, ca abonat conştiincios, m-am simţit excelent, adică în mediul

meu natural, cu alte cuvinte în sfera ideilor eficiente. Îi salut colegial şi cordial pe toţi cei ce-l alcătuiesc şi le doresc o cât mai amplă radioascultatre de către lume.

*

EDMOND NICOLAU – *Profesor Universitar doctor, Institutul Politehnic Bucureşti*

Mărturie din anul 1975

Am participat cu plăcere la acest program şi l-am ascultat cu interes, pentru că a reuşit să se impună prin ţinută, atractivitate, fantezie, conţinut, tinereţe. În pragul a doi ani de existenţă, ce pot dori acestui Program, decât un succes şi mai deplin în rândul ascultătorilor şi, în special, în rândul tineretului de azi, de mâine şi de totdeauna.

*

Academician ***DAN GRIGORESCU-*** *Critic de Artă****,*** *Profesor Universitar*.

Mărturie din anul 2008

Povestea legăturilor mele cu Radiodifuziunea începe de mult, din vremea când eram elev în ultimele clase de liceu. Luase fiinţă pe atunci o emisiune săptămânală care se chema *Ora şcoalei* şi era pusă în undă de câţiva elevi ai liceelor bucureştene. Erau, desigur, multe stângăcii în textele noastre, dar nu ni se putea nega sinceritatea cu care încercam să ne ferim de capcanele convenţionalismului, atât de numeroase pe atunci. Acestea se întâmplau pe la sfârşitul anilor '40 ai secolului trecut.

Aşa se şi explică, într-o măsură, bucuria cu care am primit vestea înfiinţării, mult mai târziu, a unui Program 3 pentru tineret : aveam senzaţia că timpul s-a întors, că trăiesc din nou vremea de odinioară a adolescenţei. Mai ales că, de data aceasta, perspectivele intelectuale ale celor care realizau emisiunile erau mult mai cuprinzătoare decât ale şcolarilor din anii '40: ştiau incomparabil mai bine regulile scrierii şi transmisiei radiofonice ale unui text care să capteze interesul unor tineri ascultători. Să-i facă părtaşi la propriile căutări ale adevărului, ale semnelor celor mai clare ale valorilor culturii. Desluşesc în substanţa Programului 3 una dintre cele mai eficiente iniţiative de a transmite generaţiei tinere dorinţa de a înţelege marea cultură a lumii. Îl voi considera întotdeauna printre prietenii mei.

***

CRISTIAN MUNTEANU- *Regizor artistic şi dramaturg*

Mărturie din anul 1975

Ascult, de câte ori am posibilitatea, emisiunile programului trei. Găsesc în ele, pe lângă diversitate, întotdeauna formulată o opinie. Fie că avem de a face cu *Biografia unei capodopere*, cu *Jurnale şi memorii*, cu *Figuri de seamă din istoria culturii universale*, fie cu emisiuni dedicate tineretului, încerc permanent satisfacţia descoperirii unui punct de vedere original, exprimat într-o frumoasă ţinută artistică. Am încercat şi ca realizator şi ca autor să mă înscriu în rândurile oamenilor care elaborează acest program, fiind mânat de o nedisimulată admiraţie. De la selecţia temelor la migăloasa retuşare a materialelor literare şi apoi la atenta urmărire a realizării lor în undă, am putut să descopăr o traiectorie care poartă însemnele profesionalităţii, ale bunului gust artistic. Rabatul la calitate absentează din cadrul emisiunilor programului trei. Aceste emisiuni te obligă la un anumit nivel de exigenţă. Una din cele mai mari satisfacţii pe care le-am încercat ca regizor a fost la realizarea unei emisiuni *Jurnale şi memorii*, când după înregistrare un reputat actor, din proprie iniţiativă, mi-a cerut să refacem imprimarea, specificându-mi : „*Era un text minunat ! Ştiu că a ieşit bine...dar aş vrea să refac măcar o scenă."*

*

IRINA PETRESCU *- artistă, Teatrul Bulandra*

Mărturie din 2008

Cu mulţi ani în urmă Moţu Pittiş mi-a spus :

- Vrei să vii la *Clubul curioşilor* ?
- Aş vrea, dar eu nu ştiu decât să citesc, i-am răspuns.
- Să citeşti – a continuat el.

Şi mulţi ani, de atunci, datorită lui, am interpretat la *Clubul curioşilor,* fel de fel de personaje în seducătoare scenarii radiofonice. Apoi am colaborat la emisiunea de top a Programului 3, *Exploratorii lumii de mâine*. Am intrat astfel în contact cu literatura ştiinţifico-fantastică. La început doar ca amator curios. Nici nu ştiam că îl voi întâlni aici pe scriitorul Ion Hobana şi mai târziu (prea târziu) pe Doru Davidovici... Şi nici că o astfel de lume, străină mahalalei politice şi derizoriului cotidian, poate fi atât de fascinantă. Dar pe Programul 3, m-am întâlnit şi cu personalităţi de seamă ale culturii secolelor trecute în excepţionalele emisiuni *Jurnale şi Memorii*, şi *Biografia unei capodopere,* prilejuri de a vibra la stimuli aparent închişi în mister sau uitare. Îmi închipui că cei care au ascultat ani în şir, înainte de 1990, Programul 3, această veselă

cursă contra-cronometru cu cenuşiul obligatoriu, se vor fi îmbogăţit cu neuronii deschişi către toţi caii verzi care nu încetează să bântuie, fără frâu, zilele noastre mohorâte şi îngheţate. Nu pot să nu leg toate câştigurile mele şi, neîndoios, ale ascultătorilor de atunci, de spiritul acelui zburător entuziast, fantastic, generos şi de neegalat – Florian Pittiş, ca şi de cel veşnic luminos, curios şi pasionat al Cameliei Stănescu.

*

ILEANA STANA IONESCU- *artistă Teatrul Naţional*

Mărturie din 1976

Emisiunea Teatru de Divertisment, de pe 3 este deosebit de agreabilă şi amuzantă, chiar şi pentru interpreţi.

*

Mărturie din 1978

DEM RĂDULESCU *- artist, profesor la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică:*

Emisiunile de umor ale Programului 3 au haz...îmi plac...Oamenii sunt spirituali..."*deparazitează*" undele, prin sare.

ÎNTEMEIETORII

Principalul catalizator al fenomenului media numit Programul 3 a fost, indubitabil, şefa lui – Sofia Şincan. Ea l-a visat, l-a conceput, l-a înfiinţat şi l-a condus cu abilitate într-o perioadă dominată de vicisitudinile opresiunii comuniste, de cultul deşănţat al familiei dictatoriale. Tot ea este acum, peste ani, custodele legendei. Motiv pentru care, îndreptăţirea de a semna capitolul inaugural al poveştii o are:

SOFIA ŞINCAN

PROGRAMUL 3, O OAZĂ DE SPIRITUALITATE ŞI DE CREAŢIE

A fost odată ca niciodată,
fiindcă pornind de la adevăr
s-a creat legenda...

Programul 3, în spaţiul undelor herţiene mi se pare a fi ceea ce a fost şi este *Nava Şcoală Mircea* pentru flota românească. S-a construit după ample studii sociologice, s-a definitivat sub ochiul atent al Academiei Române şi a pornit în larg în zilele dezgheţului din începutul de primăvară al anului 1973.

Puterea tinereţii, studiile temeinice, talentul, nonconformismul, îndrăzneala au făcut din echipajul Programului 3, forţa capabilă să înceapă un drum şi să-l continue, nu oricum, ci din ce în ce mai temerar. Nu e de mirare că ascultătorii, din ce în ce mai numeroşi, au devenit susţinătorii morali ai întregului parcurs de 25 ani ai tinereţii sale.

În acel îndepărtat 1973, lucram la Redacţia Literară Radio, unde fusesem angajată în 1958, la absolvirea facultăţii de Teatrologie-Filmologie a Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică. Mă ocupam de realizarea emisiunii *Actualitatea teatrală.* Îmi era şef Octavian Paler. De la el am învăţat arta de a susţine, până-n pânzele albe, o idee valoroasă. Să nu mă spun cu una cu două, poruncilor absurde care soseau, soseau, soseau neîncetat. Eram, ţin minte indignată de nedreapta suspendare a *Tabletei de seară*, dar şi a lecturilor dramatizate, când m-am trezit că intră în biroul meu Preşedintele de atunci al Radioteleviziunii Române-Bujor Sion. Avea ţin minte un dosar destul de voluminos în mână. Zâmbitor, cum era întotdeauna când ne întâlneam, mi-a spus : *„Citeşte-l, te rog. Studiază-l !”* şi a plecat, fără să-mi dea alte lămuriri. N-am apucat să spun nimic. Am aruncat o privire pe coperta pe care scria, cu litere mari:*„Programul 3 Tineret – proiect”.*

Participasem, ce-i drept, la pregătirea acestui viitor post de radio. Discutasem cu oameni de cultură, scriitori şi artişti, elevi şi studenţi. Adunasem informaţii despre emisiuni cu acelaşi profil, ale altor radiodifuziuni. Nu văzusem însă forma finală a schemei de program. În acel moment o aveam în faţă. Am citit-o pe nerăsuflate. Mi s-a părut formidabilă! Merita să te baţi pentru acest al III-lea program al Radiodifuziunii Române. Era o chintesenţă a tot ce se realizase mai modern, până atunci, la noi.

După câteva zile, tot pe neaşteptate, apare din nou, la mine în birou, Preşedintele. Şi, tot zâmbind, mă întreabă : *„Ai citit ?”. „Da”* îi răspund, *„este extraordinar, nimeni n-are aşa program !”. „Bravo, apucă-te să-l faci ! De la Iaşi vine Grigore Ilisei, iar Eduard Jurist va fi secretar general de redacţie. La treabă ! Într-o săptămână să-mi prezinţi o listă cu tot ce e necesar, oameni, bani, spaţii de lucru, tehnică... La revedere şi succes!”.* Ca şi la întâlnirea precedentă, n-am apucat să spun nimic.

M-a cuprins atunci un sentiment ciudat de bucurie. Simţeam o dorinţă nerăbdătare de a clătina din temelii, anchilozări şi rutină.

Au urmat 7 zile, doar 7, de pasionante dialoguri creatoare. Cu Eduard Jurist şi Grigore Ilisei, tânărul nostru coleg, reporter şi scriitor, atât de apreciat în *dulcele târg al Ieşilor.* Împreună am gândit nu doar schema redacţională, dar şi portofoliul de emisiuni. Am estimat necesarul tehnic şi financiar. Când totul a fost gata, am mers toţi trei la Preşedintele. Ne-a analizat propunerile pentru cele 11 ore de program zilnic, difuzat Stereo, pe unde ultrascurte, adică pe UKW, cum se mai spune. Ne-a promis 80 de posturi redacţionale, câteva cabine de înregistrare, birouri, accesul la mijloace tehnice fixe şi mobile şi bineînţeles, ceva bani. Suma era însă, destul de mică – 500 000 mii de lei pe an. Ne-a sfătuit să începem neîntârziat demersurile pentru organizarea concursurilor de angajare. Să ne selectăm colaboratori de prestigiu din rândul colegilor de presă, de la Universităţi, sau din cinematografie. Ne-a dat mână liberă să organizăm, pentru prima dată după 1948, concursuri de angajare anunţate public.

Întâmplarea a făcut ca exact în acea perioadă, în Radioteleviziunea Română, o echipă de experţi care tocmai parcurseseră un stagiu de pregătire în SUA, să facă un studiu privind *„organizarea ştiinţifică a producţiei şi a muncii”.* Constatările lor, în mare parte negative, mi s-au părut corecte atâta timp cât emisiuni realizate pe baza unor planuri aprobate, erau respinse, nu din cauza calităţii publicistice sau artistice nesatisfăcătoare, ci

pentru că indicaţiile venite de sus, se modificau de la o oră la alta. Aşa numita listă a indezirabililor era din ce în ce mai lungă. Nu mai avea acces la unda radio nici un interpret, cu vreo o rudă rămăsă în străinătate. Nici un redactor care divorţase. Şi mai era ceva. Extrem de supărător. Funcţiona perfect bunul plac al politrucilor. Nu existau criterii de concepere şi realizare a emisiunilor, ci doar imperative ale momentului, extrem de schimbătoare, decise de cei *sus puşi*. Şi noi, ne supuneam, de voie de nevoie.

Vă daţi seama ce a însemnat vestea dătătoare de speranţă că urmează să fie lansat un nou program ? Asemenea febră creatoare mai avusese loc, doar în 1964, când Octavian Paler a înfăptuit miracolul înnoirii emisiunilor culturale.

Şi, dintr-o dată, a căzut ghilotina: 500 de oameni trebuiau să fie daţi afară din Radio! Nici vorbă de angajări. M-am prezentat, împreună cu Ilisei şi Jurist, la Bujor Sion. Nu mai era persoana zâmbitoare, pe care o ştiam. O tristeţe gravă îi împăinjenea privirea. Părea un om de piatră. Ne-a spus să ne descurcăm cu ce avem. Să preluăm personal din alte redacţii. Ne-a asigurat că ne va ajuta la transferuri, Ne-a sfătuit să ne bizuim mai ales pe colaboratori de valoare şi a hotărât să începem să emitem din 1 martie. Eram în ultima decadă a lui februarie, 1973. Pur şi simplu am izbucnit în plâns. Privirea lui a căpătat o undă de duioasă înţelegere. M-a luat de braţ şi mi-a spus : *„Înţelege, Sofia, altfel nu îi puteam salva pe ceilalţi! Când poţi începe? Ce anume îţi mai e necesar, în afară de posturi?”*M-am înţeles din priviri cu colegii mei şi i-am spus, printre lacrimi: *„Pot începe abia pe 12 martie. Şi mai am nevoie de bani!”*M-a întrebat :*„Câţi?”* Am îndrăznit :*„Peste ce ne-aţi dat, un milion”*. Suma era fabuloasă pentru acele vremuri. Preşedintele m-a privit surprins şi cu zâmbetul lui binecunoscut, a pus punct discuţiei:*„S-a făcut, îl ai, dar să faci emisiuni atât de bune,de îndrăzneţe încât, dacă le-ai da pe Programul I, să te bag la puşcărie !”* Ne-a întins mâna, iar noi am ieşit într-o stare confuză de satisfacţie şi în acelaşi timp de îngrijorare. Pentru o mai precisă situare în timp a acestui dialog, am să vă spun că odată cu noi avea să apară „*Flacăra*” lui Adrian Păunescu şi „*Suplimentul literar şi artistic al Scânteii tineretului*”, condus de Ion Cristoiu.

În acele zilele de început de drum, am mai avut de înfruntat o problemă. Ilisei a trebuit să se întoarcă la Iaşi. Erau atâtea de făcut. Copleşitor de multe, iar eu, rămăsesem în echipă doar cu Edy Jurist. Am început prin a coopta pe cei mai buni profesionişti din

vechea redacţie Tineret-Copii a Radioului. Pe urmă am trecut la alegerea de colegi performanţi, din alte compartimente ale instituţiei. De la *Literar* l-am convins să vină la programul 3 pe Titus Vîjeu – un tânăr poet, excelent reporter, cu o cultură impresionantă. Constantin Săbăreanu (realizatorul *Studioului de poezie,* un teatru poetic cu stagiune regulată) a cerut el să ni se alăture şi a rămas cu noi, până la sfârşitul prea scurtei sale vieţi.

Când am auzit că pe lista disponibilizaţilor se afla Magdalena Boiangiu, pe atunci redactor la *Teatru radiofonic*, am făcut o cerere la Preşedinte şi i-am obţinut transferul la Programul 3. (Peste zece ani n-am mai putut face nimic ca s-o salvez. Toate diligenţele mi-au fost respinse. Avea o soră în America! Nu era nimic de făcut). Din compartimentul de elită al Radioului – *Emisiunile pentru Străinătate* – (condus de Hortensia Roman, de a cărei simpatie mă bucuram), i-am luat pe Sergiu Deleanu, Alexandru Darian şi Octavian Iordăchescu. La Studioul de Radio Timişoara era un băiat care zburase cu un balon construit de el însuşi. Jurist mi-a spus că va fi dat afară şi ar fi bine să-l cerem la noi. L-am cerut, s-a aprobat şi iată-l pe Mircea Munteanu la Bucureşti. S-au mai alăturat echipei noastre Mihaela Ioan, Nicolae Rădulescu, Elisabeta Iosif, Virginia Pană, fostă şefă în vechea redacţie Copii Tineret, de unde provenea şi Constantin Teodori, posesorul unei experienţe radiofonice valoroase, remarcabil realizator de anchete şi de dezbateri radiofonice (îmi amintesc serialul său de dialoguri cu Gelu Ionescu despre limba română în şcoală şi în viaţa cotidiană), dar şi Camelia Stănescu. De mică interpretase multe roluri la *Teatrul radiofonic.* Acum, devenise o tânără frumoasă, visătoare, apropiată lumii artelor. Va face cu Florian Pittiş un cuplu redutabil de prezentatori la *Clubul curioşilor*.

S-au dovedit a fi minunaţi oameni de echipă Sebastian Sîrcă, antrenat publicistic la *Viaţa studenţească*, Lucian Sîrbescu, bun organizator, meticulos şi bine pregătit, George Enache, unul dintre copiii Radioului, absolvent de filologie, exigent cu scrierile sale, dar şi cu cele ale colaboratorilor, Aurel Dinu, bun cunoscător al liceelor şi al liceenilor, cu o pricepere deosebită în a atrage şi forma colaboratori (Doru Dumitrescu, Monica Mihai, Mara Popa...), Doina Papp, navigator cunoscut şi apreciat în lumea teatrului şi a artelor plastice, Liviu Tudor Samuilă, inventiv, plin de umor, meloman, colecţionar de artă, Noe Smirnov, scriitor, talentat reporter, Petru Idriceanu, muncitor, perseverent.

Câţiva ani mai târziu, înclinându-se reverenţios în faţa faimei Programului 3, Dan Ursuleanu, fiul rătăcitor pe căile presei scrise şi ale Televiziunii Române, a venit la Programul 3, pe care l-a îmbogăţit cu harul lui de mare realizator şi animator Radio.

De-a lungul timpului, ni s-au alăturat Elza Cenuşă, pasionată de experimente jurnalistice, Anişoara Dumitrescu, ghidul nostru cinematografic cu o foarte bună pregătire în domeniu, coordonatoare şi realizatoare de emisiuni scenarizate, Ana Maria Sireteanu redactor al emisiunii *Poetica,* Florin Helmis şi Costin Diaconescu angajaţi în redacţia noastră după absolvirea Facultăţii de Jurnalistică. Lui Helmis i-am fost şi conducător de licenţă, îi cunoşteam aşadar pregătirea ca şi farmecul la microfon. Entuziast şi dinamic, Costin Diaconescu şi-a evidenţiat în emisiuni, sensibilitate cultivată.

După ce au colaborat mai mulţi ani în redacţia noastră, au fost angajaţi Ion Stănică - reporter înnăscut, cu simţ de observaţie şi capacitate de comunicare şi Doina Berchină - bună cunoscătoare a universului feminin şi a lumii artelor. Pe Doru Dumitrescu, din lipsă de posturi, nu l-am mai putut angaja, dar cu pregătirea dobândită de pe când era licean, la Programul 3, a fost preluat rapid de Televiziune.

Din echipa noastră au mai făcut parte George Nuţă cu înclinaţii spre investigaţia jurnalistică şi poetul Marin Constantin (vă mai amintiţi emisiunile sale *Convorbiri incomode?*)

După reducerea drastică a programelor de televiziune din anul 1984, a venit la noi Jeana Gheorghiu. Mai târziu avea să devină director la postul de Radio România Tineret, continuatorul de după 1990, al Programului 3.

La Secretariat erau buna noastră colegă Aurica Voicu, răbdătoare şi iubitoare cu toţi trăsniţii şi aiuriţii din redacţie, Gheorghe Milescu, secretar economic priceput şi Iacob Cenuşă. Pe nea Cenuşă, cum îi spuneam noi, mare mutilat de război, protezele de la ambele picioare nu l-au făcut să întârzie vreodată la redacţie. Era neclintit de veghe la uşa biroului meu, cu urechile focalizate pe *telefonul ascultătorilor,* care se înroşea de prea multe apeluri. Cu caldă bonomie şi paternă înţelegere, nea Cenuşă le răspundea la toţi...

Aceasta a fost echipa Programului 3. Aceştia au fost oamenii mei, pe care i-aş fi apărat oricând şi cu orice preţ. Mereu cu gândul la ascultători ne-am străduit să aducem la microfon valorile culturale, ştiinţifice, artistice ale ţării şi ale lumii, în forme radiofonice noi, neconvenţionale, inventive, unele chiar inedite.

M-a călăuzit mereu ce-mi spusese, într-un interviu, marele actor Ştefan Ciubotăraşu: *„Fiecare spectator vine la teatru convins că ar putea să joace şi el în piesă. Eu trebuie să fiu atât de bun încât omul din stal să accepte : Ei, pe asta nu puteam s-o fac !”* Era exact ce-mi doream şi eu. Ca ascultătorul Programului 3 să recunoască :*„Ia, uite!Pe asta n-o ştiam !”* În concurenţă cu Televiziunea, Radioul a devenit astfel partenerul permanent al tânărului, pentru că programul 3 i-a adus pe calea undelor, un univers bogat în noutate şi atractiv prin forma de comunicare.

Vreţi să ştiţi cum arăta prima noastră desfăşurare de emisiuni? Din fericire, Arhiva Radiodifuziunii a păstrat grila Programului 3 din anul 1973. Semnul // indică alternanţele de emisiuni în cadrul aceluiaşi interval orar. Cu caractere tipografice **îngroşate** sunt particularizate emisiunile din prima zi de viaţă a programului:

Luni, 12 martie 1973.

9,00 – Ştiri

9,10 – „Incognito”. Program de varietăţi muzicale

9,55 – Şlagărul zilei. **„Primăvară, primăvară”, de Radu Şerban. Cîntă Mihaela Mihai**

10,00 – Radio Club. (**Clubul adolescenţilor. „Proiect 2000” – cu microfonul la liceul *Gh. Lazăr* din Bucureşti. Foileton – „Nu zâmbiţi”. Colocviu cu...Adrian Păunescu. Redactor Aurel Dinu)** // Femina-club // Meridian-club // Divertis-club // Clubul curioşilor)

11,00 – Cronica ideilor. **Etnos şi naţiune – Participă conf. univ. dr. Ion Rebedeu şi lector univ. Radu Cezar**

11,10 – Profil pe portativ **(Nicolae Kirculescu)** // Pentru prietenii magnetofonului

11,30 – Geografie folclorică - **Argeş**

Ora 12. Transmisiuni directe din ţară

12,10 – Invitaţie în fonotecă

12,55 – Şlagărul zilei

13,00 – Închiderea emisiunii de dimineaţă

*

17,00 – Ştirile după-amiezei

17,05 – Alo, Radio ! Muzică uşoară la cererea ascultătorilor

18,00 – Şapte zile, şapte arte. **(Literatură. 20 de milioane de eroi literari. Redactor Titus Vîjeu** // Teatru // Artă plastică // Film // Arhitectură // Muzică // Dans

18,10 – **Panoramic muzical. Noutăţi din ţară şi de peste hotare** // Discuri rare // Radio-circuit

18,55 – Şlagărul zilei

19,00 – În direct... **(de la Constanţa. Pavilioane româneşti pe mările lumii)**

19,30 – Ştiri

19,35 – Casa de discuri X vă prezintă... **(„Philips" îl prezintă pe violonistul Arthur Grumiaux)**

20,00 – Munca, izvor de bucurie şi împliniri. **„Oameni despre care am scris" – la microfon Traian Filip, Constantin Stoiciu şi Grigore Ilisei, autori ai unor volume de reportaje.** // Primul din 5 – concurs cu public // Procese celebre // Teatru // Educaţie, răspunderi

21,00 – Radio super-top. **Interpreţi de muzică uşoară românească**

22,00 – Radiojurnal

22,15 – Sport

22,30 – Şlagărul zilei

22,35 – Vedete ale muzicii uşoare. **Lili Ivanova, Aurelian Andreescu, Elvis Presley**

23,15 – Poetica. **Zaharia Stancu**

23,20 – Cu opereta în jurul lumii

23,55 – Ultimele ştiri

24,00 – Închiderea emisiunii

A fost punctul zero a ceea ce avea să devină faimosul Program 3 al Radioului Românesc. Până în 1989 au intervenit schimbări importante : întregul program de dimineaţă a început să fie prezentat *pe viu*, adică în direct. S-a intitulat *Studioul T.* Emisiunea *Student-club* a înlocuit *Femina club*; alternativ cu *Meridian-club* difuzam *Turist-club*; ciclul *Şapte zile, şapte arte* a fost comprimat în *Clubul artelor.*

Cu timpul, dialogul cu ascultătorii s-a extins. Le stăteau la dispoziţie mai multe emisiuni: *Trecem pe recepţie, Căutătorii de energie, Exploratorii lumii de mâine* (emisiune consacrată SF-ului), *Educaţie economică, acţiune eficientă* şi *Tinereţe, sănătate,armonie,* susţinută de doctorul Mihai Neagu Basarab (scriitor, filatelist,

astrolog), emisiune care aborda cu îndrăzneală, pentru anii '80, dificilele probleme de dezvoltare fiziologică şi psihologică ale adolescenţilor.

Nu să începi, e greu, nespus de greu e să te menţii şi să creşti. Cum instituţiei în general i se trasase o din ce în ce mai apăsătoare misiune propagandistică, încercam să contracarăm presiunea, păstrând avantajele prea scurtei perioade de liberalizare (1964-1965), printr-un susţinut viraj cultural. Dacă ţinem cont că printre primii noştri colaboratori se numărau prozatorul Petru Popescu, tânărul scriitor Alexandru Papilian, esteticianul Ion Pascadi, sociologul Petru Pânzaru, academicianul Virgil Cândea, criticul de artă Dan Grigorescu, scriitorul Romulus Vulpescu, geologul Marcian Bleahu, istoricul Răzvan Theodorescu, lingvistul Emanuel Vasiliu, profesorii universitari Ludvig Grünberg, Dolfi Drimer, Edmond Nicolau, scriitorul Mircea Sântimbreanu şi mulţi alţii de aceeaşi valoare, credem că în acele vremuri de drastică limitare a libertăţii presei, ne-am făcut datoria.

La Programul 3 şi-au început activitatea mulţi ziarişti. Cei mai valoroşi s-au dovedit a fi Luminiţa Velciu şi Emil Stanciu. Dacă adăugăm personalităţile în direct cu noi din Studiourile teritoriale, putem spune că aveam la microfon, floarea intelectualităţii din marile centre culturale ale ţării.

Ne-am alcătuit, cu pricepere şi energie, ample cercuri de colaboratori de toate vârstele. Ne-am ordonat pe termen lung ideile şi sumarele de emisiuni. Echipa noastră era alcătuită nu numai din excelenţi redactori, din realizatori specializaţi în transmisii în direct (o *erezie* pe atunci), ci şi din ceea ce am numi azi *manageri* ai unor spaţii de program, pe care le-au gândit, organizat şi difuzat în cele mai bune condiţii profesionale. Nimic vulgar sau de mântuială. Emisiunile se păstrează şi astăzi în fonotecă şi reprezintă adevărate modele, nu doar prin valoarea fondului de idei, ci şi a expresiei radiofonice.

Credinţa noastră a fost că avem datoria să-l purtăm pe adolescent, pe tânăr, cât mai departe pe drumul cunoaşterii lumii, într-o manieră care să-i însămânţeze în suflet dorinţa de a merge singur mai departe, în descoperirea universului.

Sigur şi noi am plătit tribut vremurilor, aveam un stăpân care ne plătea şi pe care nu era chip să-l schimbăm, pentru că, alt Radio nu exista ! Dar l-am păcălit, în favoarea interesului manifestat de tineri pentru noutate, ştiinţă, cultură, morală. Desigur, ultimii ani până în 1989, au fost foarte duri. Pe măsură ce se strângea şurubul ideologic, eram

obligaţi şi noi să respectăm *indicaţiile.* Am făcut compromisuri, sigur că da. Nu se putea altfel. Am încercat însă să nu exagerăm, să nu coborâm ştacheta prea jos. Ne-a hrănit speranţa că nimic nu e veşnic. Nici măcar răul. Am folosit toate posibilităţile şi tertipurile pentru a nu ne transforma într-o flaşnetă propagandistică. Înfăptuiam permanent la Programul 3, un joc periculos cu patronul politic. Ştiam că ne riscăm locul nostru de muncă, dar eram convinşi că merită. Ori de câte ori pregăteam ceva nou, cum a fost, de exemplu emisiunea *Exploratorii lumii de mâine*, îi spuneam superiorului care trebuia să ne dea aprobarea : *„Aţi spus dumneavoastră mai demult, că ar fi bine să ne ocupăm de viitor..."* Flatat că am ţinut minte o indicaţie *preţioasă,* omul aproba satisfăcut, proiectul pe care i-l prezentam.

Recunosc. Am fost cumva feriţi de urechile cenzurii, ca şi de *bunăvoinţa* turnătorilor, deoarece programul nostru se transmitea pe ultrascurte şi nu prea era ascultat de *mărimi*. Este motivul pentru care, aşa cum scria Ecaterina Oproiu în *„Contemporanul"*, cumpărătorii aparatelor de radio cereau expres ca acestea să poată prinde şi Programul 3.

Poate veţi considera că idealizez înfăptuirile echipei de la Programul 3. N-ar fi exclus. Este însă firesc să fie aşa. Doar au fost anii noştri tineri, plini de vigoare, vise, iubiri, curaj! Când îmi amintesc ce mulţi tineri şi-au făcut ucenicia la noi, sunt încredinţată că am parcurs împreună nu numai o *şcoală a profesiei*, dar am şi învăţat unii de la ceilalţi multe lucruri importante. Ne-am apărat cu multe sacrificii o oază de spiritualitate şi de creaţie. Ne-am cultivat respectul pentru ascultători şi pentru noi înşine.

Mă doare când astăzi ascult emisiuni compuse la întâmplare, cu glume vulgare, în numele distracţiei cu orice preţ, devenită (alături de sex) valoare supremă. Noi am crezut fără rezerve că lucrul cel mai important în viaţă este permanenta îmbogăţire spirituală.

În redacţie am întreţinut întotdeauna o atmosferă plăcută de toleranţă şi armonie, de competiţie stimulativă, fiindcă fiecare în felul său, era capabil, harnic, inventiv. Am asimilat principiul că numai împreună putem reprezenta ceva, putem crea valoare. Echipa noastră a fost redutabilă pentru că fiecare în parte era *cineva.*

Colaborând cu redacţia noastră, colegi cu alte meserii, au înţeles că nu trebuie să se mulţumească numai cu ce ştiuseră până atunci. Şi-au continuat studiile şi au ajuns voci şi

semnături remarcabile la Radio România. Mă gândesc la Manole Pavel Dan, la Mircea Zăvoianu, la Florin Ionescu.

Parteneri ai zonei publicistice ne-au fost colegii din redacţia muzicală – Radu Gheciu, Vasile Donose, Iosif Sava, Daniela Caraman-Fotea, Olga Viziru Dăescu, Lucia Popescu Moraru, Bogdan Dorneanu, Nicolae Duţu, Florian Lungu, Titus Andrei, Sivia Velicu, Mihaela Doboş, Olga Grigorescu, Olga Dăescu, Magdalena Săvescu, Sanda Valeria Dan, Anca Romeci şi mulţi alţii. La noi a debutat şi Andrei Partoş, descoperit de Lucian Sîrbescu. A avut mână bună. Partoş a realizat multă vreme rubricile muzicale de la *Student Club* şi este şi acum pe lungimile de undă ale Radioului autorul unor programe consistente. Mulţi au fost cei care au conceput şi prezentat la noi, emisiuni muzicale *prizate* de ascultători.Din grupul crainicilor ni s-au alăturat – însuşindu-şi maniera noastră de prezentare – Coralia Meteleanu, cea care a format după 1989 atâţia prezentatori de televiziune, şi Elvira Ivaşcu, prozatoare sensibilă, jurnalist de fină observaţie.

Coperţile sonore ale emisiunilor, semnalele adică, au fost realizate de formidabilul regizor muzical Mihai Roman, urmat de Dan Antonescu. Li s-au adăugat *specialiştii* redacţionali Mircea Zăvoianu şi Florin Ionescu. *Comentariile muzicale* aşa numita *ilustraţie muzicală*, au fost semnate, în emisiunile Cameliei Stănescu, la invitaţia lui Florian Pittiş de Dan Andrei Aldea, Mircea Florian şi Sorin Chifiriuc, artişti de forţă ai scenei muzicale româneşti.

Sigur că îmi place să mă laud cu colegii mei. Valoarea lor a fost confirmată după 1989. Mulţi ziarişti de la *Programul 3* şi-au asumat misiuni şi responsabilităţi de seamă în cadrul instituţiei. Titus Vîjeu a devenit directorul departamentului *Relaţii internaţionale*, Lucian Sîrbescu a fost numit director al *Secretariatului General Radio*, Dan Ursuleanu a ajuns director, membru al Consiliului de Administraţie al SRR, apoi redactor şef. Tot redactori şefi au fost Marius Grozea şi Sorin Caracseghi. Cât despre Sebastian Sîrcă, el a fost înscăunat în postul de Director al Departameniului Patrimoniu (înfiinţat încă din anii 90 de Dan Ursuleanu), şi apoi al Editurii *Casa Radio*.

Cu experienţa acumulată la Programul 3, Costin Diaconescu şi-a înfiinţat propria sa companie editorială, remarcată la târgurile de carte : *C.D. Press*.

George Enache, Mihaela şi Florin Helmis, Geogeta Adam, Doina Berchină, Elisabeta Iosif, George Nuţă au devenit realizatori de bază ai postului *Radio România*

Actualităţi. Mihaela Ioan, Camelia Stănescu, Ştefan Ghidoveanu şi Mircea Munteanu au optat pentru prestigiosul post *Radio România Cultural*. Tot de la noi au trecut pe punţi herţiene în Franţa America şi Israel, Ion Stănică, Vladimir Godeanu-Sela şi Dragoş Ciocârlan. În laboratoarele performanţei de la Programul 3, s-a format chiar şi un viitor Preşedinte al Societăţii Române de Radidifuziune. Este vorba de Dragoş Şeuleanu.
Pentru a ajunge să ne respectăm reciproc, trebuia să ne cunoaştem cât mai bine. De aceea obişnuiam noi să ne adunăm anual în jurul datei de 12 martie, adoptată ca zi de naştere a Programului 3. La aceste *Serbări* ale noastre, la care participam cu familiile, ne valorificam din plin creativitatea şi talentul artistic. Scheciuri, parodii cântate de noi, epigrame inventate de noi pe loc, făceau deliciul acestor întâlniri care au avut loc la Vidraru, Buşteni, Sinaia, Poiana Braşov, Străuleşti, Bucureşti. Erau organizate, cu priecepere, de colegul nostru Toma Cosma şi după 1990 de Alexandru Rusu. Tradiţia *Serbărilor Programului 3* continuă şi astăzi. Nu e de mirare că procedăm şi astăzi exact ca-n tinereţe. La sfârşitul zilei de 12 martie suntem nerăbdători să aflăm *„la anu' unde mai mergem ?”*

De ce am avut succes ? Nu doar pentru că am fost bine pregătiţi profesional, exigenţi, inventivi, ci şi, mai ales pentru că am îndrăznit să fim noi înşine. N-am copiat pe nimeni. Am exersat şi impus, forme radiofonice noi, din păcate, uzate mai târziu prin folosire abuzivă. Am avut o strânsă legătură cu ascultătorii. Le-am acordat atenţia cuvenită, tratându-i cu toată deferenţa şi afecţiunea. De la ei ne-au parvenit multe idei, dar şi semnale critice, pe care le-am luat, cu toată seriozitatea, în consideraţie. Ne-am străduit să ne păstrăm bunul simţ şi bunul gust. Să trezim în ascultător dorinţa de a căuta mereu, noi orizonturi ale cunoaşterii. Am ţinut permanent în jurul redacţiei, un mare număr de colaboratori talentaţi şi exigenţi, din care au provenit ulterior câţiva redactori de talent: Ştefan Ghidoveanu, Radu Comănescu, Cristina Vasiloiu, Dana Deac, Mihaela Helmis, Ligia Necula, Atena Graur, Mara Popa şi unul dintre cei mai buni- Alexandru Rusu. Aceştia am fost noi, cei de pe Trei. După căderea comunismului a început o nouă era a Radioului Românesc. În 1990, *Programul 3* a devenit *România Tineret*. Apoi, în 2004, s-a născut *Radio 3 net,* on line. Istoria îşi va spune cuvântul asupra valorii sale. Important e faptul că cei ce au slujit şi slujesc cu dăruire şi pricepere Radioul, această uzină de vorbe meşteşugite, atât de însemnată pentru timpurile moderne, binemerită

respectul şi admiraţia ascultătorilor. Cred cu tărie că rostul programelor Societăţii Române de Radiodifuziune este profund formativ, prin toate variatele sale forme de expresie. Mai ales programul pentru tineret trebuie să fie principalul ghid al omului tânăr în cunoaşterea şi înţelegerea lumii contemporane, în dezvoltarea spiritului liber, dar responsabil, în descoperirea de orizonturi şi valori noi, pentru cucerirea cărora merită să te baţi !

*Ce e nou în fiecare emisiune?*Aceasta cred că trebuie să fie permanenta întrebare pe care să şi-o pună fiecare om de radio. Dacă va putea răspunde la ea cu succes, înseamnă că şi-a îndeplinit rolul."

Din prea-plinul sufletului, am adus în aceste câteva pagini, gânduri şi sentimente despre oameni minunaţi care, în pofida greutăţilor, au reuşit să facă *„un program respectat / cotidian ascultat / de o ţară întreagă"*, cum spunea Dan Ursuleanu în versurile primului nostru imn *de casă.*

* * *

După această subtanţială mărturie a destoinicei noastre şefe Sofia Şincan, vă invit să ne amintim de celălalt şef al nostru, Grigore Ilisei, cel aterizat pentru scurtă vreme la Programul 3, în calitate de Redactor şef, de la Studioului Teritorial din capitala moldavă, Iaşi.

GRIGORE ILISEI

O REZERVAŢIE RESPIRABILĂ

S-a întâmplat în acea iarnă a anului 1973, la început de ianuarie. Părea de domeniul suprarealismului. Era parcă într-o somnambulică poveste de iarnă. Real cât începea şi ireal tot pe atâta. Primisem un telefon de la unul dintre directorii generali adjuncţi ai Radioteleviziunii Române, Gheorghe Atanasiu, pe care-l mai apucasem puţin ca redactor şef adjunct la Radio Iaşi, în vremea cînd începusem să colaborez la postul din strada Karl Marx 44, redevenită Lascăr Catargi, după 1989. Îmi spusese eliptic şi misterios să-mi iau schimburi pentru câteva săptămâni şi să mă urc în tren ca să fiu neîntârziat la Bucureşti. Atât şi nimic mai mult. Evident că această intempestivă chemare îmi stârnise curiozitatea şi chiar o anume neliniște. Bănuiam că urma să fiu trimis în străinătate pentru o misiune ceva mai lungă, dar nu înţelegeam secretomania şefului meu. De câţiva ani călătoream mai des afară şi transmiteam la radio şi, mai nou, şi la televiziune meciurile echipei

naţionale sau ale echipelor noastre de club, însă plecările acestea, ce constituiau un eveniment pentru un provincial ca mine, stârnind invidia colegilor bucureşteni, abonaţi de drept la astfel de deplasări, nu fuseseră niciodată învăluite în mantia tainei. Când am ajuns la Bucureşti misterul s-a destrămat repede. Nu, nu era vorba de nici o călătorie peste hotare. Începea, e drept, un fel de călătorie. Urcam, metaforic vorbind, pe puntea unui vapor ce avea să fie lansat curând la apă. Corabia purta numele de Programul III Radio, cu difuzare pe F.M. Eram desemnat să fac parte din comanda navei alături de Sofia Şincan, redactor şef adjunct ca şi mine şi de Eduard Jurist, secretar general de redacţie. În echipă, structurată pe nucleul Redacţiei de Tineret a Radiodifuziunii, se numărau mulţi dintre reputaţii jurnalişti ai eterului. Era, aşadar, o provocare care mă tenta, însă nu lipsea îndoiala. În primul rînd îmi venea greu să mă desprind de Iaşi, unde mă simţeam acasă. În plus, mi se propusese să ocup funcţia de redactor şef adjunct al Radio Iaşi, postură în care doream să pun umărul la modernizarea acestei instituţii media. Numirea întârziase probabil şi datorită originilor mele nesănătoase. Am încuviinţat să rămân la Bucureşti, dar, mărturisesc, nu din toată inima. Repede aveam să uit de toate acestea, intrând în vârtejul acelui început cu adevărat îndrăzneţ. Se juca o mizã mare prin crearea acestui post şi, deşi deschiderea lui avea loc în anul *revoluţiei culturale* a lui Nicolae Ceauşescu, conceperea sa se situa la polul opus. Ni se propunea de către decidenţii momentului să facem abstracţie de multe dintre tabuurile şi stângismele perioadei şi ni se dădea mână liberă pentru a difuza o muzică interzisă pe alte lungimi şi frecvenţe şi de a crea un climat de dezbatere şi prezentare fără crispări şi prejudecăţi. Păreau ireale, chiar de domeniul fantasticului, îndemnurile de a purcede la lucruri pentru care altădată sau în alte locuri am fi fost urecheaţi ori puşi la zid. Era o prefacere cu o ţintă precisă. Se viza ca tineretul să fie scos din sfera de influenţă a Europei Libere, oferindu-i-se în România muzica râvnită şi răspunsuri la întrebările ce-l frământau. În acelaşi timp se dorea să-i fie administrat şi tratamentul ideologic ce l-ar fi legat de regim. Un demers perfid în intenţia iniţiatorilor lui. N-a reuşit. În schimb a dat naştere unei rezervaţii, nu a îngerilor, ci una respirabilă pentru generaţia tânără de atunci. Tinerii în *blue-jeanşi* s-au simţit bine şi în largul lor la Programul III. Aici se vorbea mai natural, jurnaliştii şi moderatorii semănau cu ascultătorii. Muzica era aproape la zi şi se prezenta *cool*, cum s-ar spune azi. Şi discuţiile se dovedeau a fi mai spontane, mai puţin dogmatice

şi ideologizate. *Mai deştepte*, după argoul tineresc de acum. Prezenţa unor animatori ca Florian Pittiş a dat culoare, candoare şi scăpărare de inteligenţă. Acesta a ajuns cu timpul figura emblematică a postului. A fost expresia spiritului de adânc al acestuia. Născut dintr-o experienţă politică avortată, Programul III n-a izbutit să fie o alternativă la *Europa Liberă*. Nici nu avea cum. A fost însă o biruinţă a elanului înnoitor al tinerelor generaţii din acei ani şi acele vremi. Într-un fel se poate afirma ca există o paralelă între fenomenul *Cenaclul Flacăra* şi *Programul III Radio*. Amândouă au reprezentat tărâmuri ale defulării şi regăsirii sinelui, într-un timp înăbuşitor şi deformant.

Pentru mine experienţa a fost fertilă, cu valoare iniţiatică. M-am întors după câteva luni la Iaşi încărcat de entuziasmul începutului de la Programul III şi, ca redactor şef adjunct al Radioului regional, am reuşit să continui modernizarea staţiei. Am avut norocul să găsesc în directorul general adjunct Iuliu Fejes, cel care coordona şi programul bucureştean, un om deschis, cumpănit şi înţelept. A sprijinit înnoirile de la Iaşi, atâtea câte puteau fi întreprinse atunci. În felul acesta mă pot întoarce spre acea vârstă a radioului public românesc, cu un strop de mândrie, ce-i încununã pe toţi slujitorii acelui de neuitat Program III Radio.

* * *

Eduard Jurist, eminenţa cenuşie a Programul 3, retras din 2004, în lumea umbrelor, a fost o piesă esenţială în colectivul treiştilor. Patru decenii de viaţă le-a dăruit Radioului. Era un Senior al emisiunilor pentru Copii şi Tineret, Spirit elevat, om de cultură rafinat Edy, cum îl numeam noi, a marcat cu personalitatea sa stilul şi arhitectura emisiunilor de umor şi de divertisment ale Radioteleviziunii Române. A lucrat mai întâi în domeniul emisiunilor pentru copii cărora le-a dat o strălucire încă neegalată. Ulterior a condus Secţia Emisiunilor pentru Tineret şleifuind talente şi imprimând programelor ţinută culturală, Eduard Jurist avea capacităţi incontestabile de şef, mai ales un fler special al evenimentelor. Alături de Sofia Şincan a alcătuit legendara echipă de conducere a Programului. Un omuleţ mic de statură, dar mare prin cultura sa generală, greu de egalat, Jurist corecta fără greş orice informaţie eronată, culturală sau ştiinţifică, strecurată în vreo emisiune de-a noastră. O făcea cu o uşoară maliţie, parcă încântat de superioritatea lui. Dar niciodată nu ridica tonul. Certa cu

dojană, critica sotto voce şi se supăra în tăcere. Inteligent, perspicace, Edy lansa idei pe care te puteai bizui.

Se spune că artiştii se cam invidiază reciproc. Perfect adevărat. La programul III eram doi umorişti, atestaţi prin volumele publicate : Eduard Jurist şi cu mine. Problema e că Edy îmi era şef, ceea ce îi dădea dreptul să-mi vizeze emisiunile de umor. Vine ziua unei asemenea vize, iar eu, foarte mulţumit de poantele mele (ca Băsescu de ale lui), îi zic şefului : Ei ? Ce părere aveţi ? Edy mustăceşte câteva clipe, face un semn de negaţie din cap, şi răspunde cu glas moale : « Eu, dacă eram în locul tău, o scriam altfel.. ».

Mi-a sărit muştarul şi am replicat acid: « Şi eu, să fi fost în locul dumneavoastră, o scriam altfel. Dar ar fi fost păcat! »

Trebuie însă să recunosc. Acolo, în biroul conducerii pe care Edy îl împărţea cu Sofia Şincan, se construiau, de fapt. premizele succesului nostru.

În anul 2003, la aniversarea a 30 de ani de la crearea Programul 3, Eduard Jurist declara: „Apariţia Programului 3 pe postul naţional, a fost un eveniment radiofonic. Astăzi, reconsiderând intervalul 1973-1989 ca o enclavă de creaţie radiofonică–publicistică şi artistică – necontaminată de o îndoctrinare primitivă, o fereastră prin care intrau în casele ascultătorilor aerul proaspăt al ideilor îndrăzneţe, discuţiile sincere, neconvenţionale, informaţia ştiinţifică, tehnică, literar artistică, izvorâte din patrimoniul culturii naţionale şi universale, Programul 3 a fost o inovaţie. O premieră în lumea emisiunilor pentru tineret în universul radiofonic internaţional. Care a fost, în principal, *reţeta* ? Răspunsul e simplu : climatul. În redacţie, *ierarhia* era colegială. Cei care răspundeau la diferite nivele de redacţie erau şi ei realizatori, oameni de idei şi de condei."

Înzestrat de natură cu un spirit ascuţit, de care era mândru, Eduard Jurist a scris cărţi, a realizat emisiuni de umor încântătoare, scenarii adorabile pentru copii, precum şi textul multor cântece pentru cei mici, unele interpretate de celebra Silvia Chicoş. Intransigent cu cei mari, întreaga duioşie sufletească i se revărsa înspre lumea copiilor. Hobby-ul său principal a fost în permanenţă umorul, pe care l-a onorat prin volume cu valoare perenă, dar şi pe undele herţiene pentru care a inventat formula Teatru de Divertisment, încântătoare modalitate de a aduce în casele oamenilor zâmbetul. Am ales,

iată, drept carte de vizită pentru şeful nostru, două fragmente din volumul său de proză umoristică, publicat în 1979, la Editura Albatros, intitulat:

PIERDUŢI ÎN SPAŢIUL COMIC

Autor EDUARD JURIST

Când publici o carte de umor, e bine să te recomande cineva. Un scriitor cu platformă. Un om de inimă. Să scrie că te cunoaşte de cînd erai mic şi te jucai cu pietricele, dar încă de pe atunci vădeai un acut simţ al observaţiei şi un haz precoce. După ce ar cita cîteva schiţe pe care le-a citit cu mare uşurinţă la tabla de materii şi care i-au plăcut mult pentru spiritul titlului şi caracterul literei, ar face şi cîteva recomandări de referinţă pentru critica literară. În final s-ar aşterne partea esenţială : semnătura. De aici am început şi eu. Trebuia să găsesc o semnătură de rezonanţă. Întîi şi-ntîi l-am sunat pe maestrul G. cu care mă întîlnesc adeseori la acelaşi medic stomatolog. Mi-a răspuns soţia scriitorului care, cu multă bunăvoinţă mi-a explicat că maestrul scrie prefeţe numai pentru romane. Schiţele nu-l reprezintă. Atunci am încercat la dramaturgul S. Am avut noroc că mi-a răspuns chiar el. Mi-a relatat că are el însuşi în curs de apariţie o culegere de schiţe şi n-ar vrea să se creadă că monoplizează genul. De altfel nici nu ştia că sînt trecut în planul editurii. Oricum, a fost amabil şi spera să ne mai vedem la o cafea. După o oarecare ezitare, am apelat la criticul F. Personaj intransigent, dar măcar sincer. Aşa a fost şi cu mine.*„Umorul e un gen minor* – mi-a spus el. *Ce, te-ai apucat de treburi d-astea? Pînă mai deunăzi erai om serios, scriai pentru copii..."*

I-am explicat, cu destule reticenţe, că şi un scriitor pentru copii cu timpul se maturizează. Era să renunţ. Nu vroiam să fiu povară nimănui. Povestind cele întîmplate unui vecin de bloc, mi-a auzit necazul administratorul, om de treabă şi gospodar.

- *De ce vă frămîntaţi atîta pentru un fleac de recomandare ? V-o dau eu ! Cine vă cunoaşte mai bine ca mine ? Doar staţi aici de peste douăzeci de ani !*

Şi mi-a dat-o. Iat-o mai jos, în liniile ei generale şi particulare:

„ Prin prezenta adeverim că cetăţeanul (numele) are domiciliul stabil la (adresa). Este un locatar corect care-şi plăteşte cu regularitate întreţinerea. Are relaţii bune cu vecinii de la toate etajele şi este foarte activ în păstrarea curăţeniei. În plus, deşi nu face

parte din comitetul de bloc, s-a deplasat de mai multe ori la întreprinderea Ascensorul, fiindu-ne de un mare ajutor."

Urma semnătura.

Și ștampila.

Ce recomandare mai bună își poate dori un umorist ?

Meditații ... la diferite materii

Când un autor de probleme îţi dă cinci mere, totdeauna te pune să le împarţi cu cineva.

Biografiile paralele povestesc viaţa unor oameni care nu s-au întîlnit niciodată.

Dragostea se măsoară cu infinitul. De aceea există infinitul mare şi infinitul mic.

Arhimede era un om cu principii. Din cauza aceasta el a murit la vîrsta de 75 de ani, ucis de un soldat roman.

Mereu ni se spune cine a inventat primul o maşină, dar nu ni se spune cine a inventat-o ultimul.

Zenon a elaborat o mulţime de judecăţi greşite. Datorită acestui fapt, el a devenit celebru.

Galileo Galilei avea prostul obicei să arunce cu pendule din turnul din Pisa.

Cele 7 minuni ale lumii antice au fost opt ! Pentru locul opt, încă nu s-a dat rezultatul.

Edison a inventat fonograful. Dacă ştia că din asta se va trage muzica uşoară, se mulţumea cu becul electric.

Înaintea lui Leonardo da Vinci, pictorii n-aveau nici o perspectivă.

Tales din Milet a fost un mare matematician de care n-am auzit niciodată

Dacă nu poţi dovedi un adevăr, atunci spui că e o axiomă

Giordano Bruno a fost ars pe rug pentru că Galileo Galilei a spus *e pur si muove.*

Sub domnia lui Urban I-ul a început urbanizarea Romei.

Franklin a inventat paratrăsnetul. El a fost un mare diplomat.

Locuitorii Veneţiei se numesc gondolieri.

* * *

După evocarea scriitorului şi ziaristului, Eduard Jurist, a venit rîndul lui Octavian Iordăchescu, secretar general de redacţie.Tavi pentru cunoscători. Admirabil autor de

emisiuni de divertismet, ca şi Jurist. Nu glumea însă deloc când era vorba de activitatea noastră. Era un fel de vătaf al colectivului, ori dacă vreţi, un maistru de echipă. Trasa sarcini, veghea disciplina şi prezenţa la lucru, superviza activitatea secretariatului, biciuia – la figurat vorbind – dactilografele şi alte asemenea treburi pentru care n-ar fi trebuit să-l iubească nimeni. Totuşi, în ambianţa redacţională, Tavi a fost un personaj pitoresc şi îndrăgit. Temperament pe cât de vulcanic, pe atât de glumeţ, el era oricând gata să scoată din mânecă un joc de cuvinte ori o snoavă. Entuziasm lui mobilizator, era dublat de o insistenţă, sub incidenţa căreia noi toţi ne predam cu arme şi bagaje. Pur şi simplu nu-l putea refuza. Eu, cel puţin, când mă aborda cu „Dragă Ursulică", eram gata să mă execut, chiar înainte de a şti despre ce anume e vorba : o dare de seamă sau o ieşire la curăţat zăpada de pe trotuarul Radioului. Iată de ce colegii l-au regretat, atunci când Tavi Iordăchescu a ales să facă pasul înspre Televiziune. Dar amprenta pe care a pus-o asupra Programului 3 nu s-a şters. Locul său în paginile acestei cărţi este garantat.

OCTAVIAN IORDĂCHESCU

14.67 şi 53- TELEFONUL NE SCOTEA SCÂNTEI

„Nu ştiu alţii cum sunt..." dar eu, mărturisesc, nu am memoria cifrelor şi a numerelor. Norocul meu e că s-au inventat telefoanele mobile care au memoria la ele.

De necrezut, după mulţi ani, îmi revine cu obstinaţie în minte un număr de telefon : 146753 ! *Prietenii ştiu de ce !* La acest număr, ascultătorii noului program de radio pentru tineret puteau suna şi, culmea, chiar le răspundea cineva. Era un unicat în peisajul radiofonic românesc, destul de sărăcuţ prin anii 70'! Unicat deoarece, pentru prima oară, cei de acasă simţeau că o persoană, la radio, vorbeşte cu ei ! Nu mai aveau sentimentul că trag cu urechea, la ce se vorbeşte într-o cameră alăturată.

146753, un număr de telefon pe care îl ştiu, îl aud şi-mi vine să-l rostesc la fel ca prima oară în 12 martie 1973 *: „Aici Bucureşti, programul III -146753 ! Sunaţi, restul facem noi !"*

12 martie 1973 ! *„Iarna-i grea, omătul mare, semne bune anul are..."* Circulaţia în Bucureşti e blocată. Din Drumul Taberei, de la mine, ca şi din alte cartiere, se circulă mai mult pe jos. La ora 9:00 însă, trebuie să fim pe post ! Învăţasem, încă de la debutul meu la Radio Iaşi, că radioul trebuie să meargă indiferent de vreme, în orice condiţii, mai ales în

situaţii excepţionale. Partener de debut îmi este *moş Costică* – Teodori. N-a ajuns încă. Din Pajura se vine probabil mai greu. Ora 8 şi 50 ! Emoţiile mă copleşesc. Ora 8 şi 55 ! E totul pregătit, începe numărătoarea inversă. Şi moş Costică nu mai vine ...

Ora 9:00 ! *„Aici Bucureşti, programul III !"*

Apare şi *moş Costică.* Are promoroacă în sprâncene. Zarurile au fost aruncate ! Ne îmbărbătăm cu credinţa că există un Dumnezeu al radioului care ne ocroteşte.

Studioul T-73 (adică studioul tineretului) a fost, cred, primul radioprogram difuzat *live* în România ! *T-74, T-75, T-76, T-77*...au fost precum treptele unui templu aztec, urcate cu trudă şi satisfacţie ! O adevărată golgotă radiofonică, neegalată încă !

Radioprograme *live*, astăzi, câte vrei ! Atunci eram unici. Îi învăţam pe cei tineri, şi nu numai, să treacă de pe frecvenţele ultrascurte est-europene pe cele vest-europene. O mare încercare, pentru că radiourile din comerţ, astfel dotate, erau puţine. Ne place să credem că noi am stimulat vânzările acestora şi i-am apropiat, la propriu şi la figurat, pe ascultători de ...vest !

Banală astăzi, prezentarea, moderarea *live* era atunci o excepţie.

14.67.53 - sunaţi, restul facem noi ! O instalaţie hibrid care adăugase un reportofon UHER, la telefonul redacţiei făcea posibilă comunicarea, e drept intermediată, între noi şi ascultători. Mai mult nu se putea, dar, cu un mic decalaj, mesajele celor de acasă intrau pe post şi primeau un răspuns prompt.

La 14.67.53 cineva te asculta şi dialoga cu cei interesaţi. Era de pildă Aurica Voicu, blândă, caldă, răbdătoare - pe care nu am văzut-o nervoasă niciodată ! Era de neînţeles ! Ne întrebam oare ce religie practică ea dacă nu-şi arată supărarea niciodată, deşi, slavă domnului, avea motive suficiente. Începând cu colegii de birou, Milescu sau Manole şi până la *frumoşii nebuni*, zburdalnici, glumeţi, indisciplinaţi, reuniţi în ceea ce devenise, din motive de restructurări instituţionale, Redacţia Emisiunilor pentru Copii şi Tineret, în locul proiectatei redacţii a Programului III... *Şcoala Radio-Vacanţei,* pe care mulţi dintre noi o absolvisem, ca şi experienţa unor radiofonişti de excepţie, ne-a condus la alcătuirea unei grile flexibile, bogată în transmisiuni directe, emisiuni magazin de mare interes şi cu multă muzică bună. Totul părea o joacă ! Ne jucam de-a radioul, ne jucam de-a adolescenţa, de-a viaţa la vârsta tinereţii. Ne-am transpus în mintea celor care ne

ascultă, ne-am ferit de didacticism, i-am ascultat pe cei cărora ne adresam, am vorbit cu ei, nu pentru ei.

14.67.53 ! Sunaţi, restul facem noi ! Îl văd pe nea Cenuşă – Iacob Cenuşă – un munte de om, frumos, blajin, aflat la vârsta senectuţii, greu mişcător pe două proteze ce-i suplineau picioarele pierdute în război, intrând în jocul nostru şi dialogând blând cu ascultătorii.

Homo ludens a fost deviza noastră permanentă. Unii se jucau muncind, alţii munceau jucându-se, fie în redacţie, fie în emisie. Fără îndoială, campionul jocurilor era Dan Ursuleanu, dar *molima* se răspândea şi printre cei mai sobri. Indiferent de vârstă, entuziasmul nostru era vecin cu inconştienţa. Fie că era vorba de cei mai tineri – Doru Dumitrescu sau Felix (Ion Stănică), fie despre *moşii* Costică Teodori şi Săbăreanu – ne-am adaptat la vârsta tinerilor, ne-am reconstruit şi ne-am reconsiderat opiniile.

Îmi vine în minte un episod semnificativ. Realizasem o anchetă prin căminele culturale, despre ceea ce acestea le oferă tinerilor. Şi pentru că descoperisem doar *balul de sâmbătă seara*, am considerat potrivită, pentru genericul muzical, celebra melodie a lui Ion Vasilescu: *„La balul de sâmbătă seara”*.

Elevi, studenţi, tineri şi nu numai, ne caută, ne sună la 14.67.53 sau ne trimit mii de scrisori. Nicicând n-am fost mai mândru de meseria pe care am ales-o, sacrificând-o pe cea de profesor, pentru care mă pregătisem conform tradiţiei din familie. Am înţeles mai târziu şi de ce: un profesor aşteaptă zeci de ani ca viaţa să-i valideze strădaniile, în timp ce noi, a doua zi după emisie (fără sondaje sau studii de audienţă) aflam în maşină 37, dacă am făcut ceva bun sau nu.

14.67.53 îmi revine în memorie ca un simbol. Gloria Programului III pentru tineret, aura acestuia s-a revărsat asupra multor radiofonişti de ieri şi de azi. Mi-ar fi plăcut să am acasă, înrămată, o diplomă de *Membru fondator* ! Altfel, gloria radiofonică (ca şi a presei) e efemeră. Nu contează ce-ai fost ieri, ci doar ce eşti azi şi mai ales mâine. Nu-mi vine să cred că mulţi suntem pensionari sau unii nu mai sunt deloc.

Nu sunt nostalgic, ci doar trist. De ce? Pentru că Programul III a mai marcat, o premieră : s-a transformat în Radio *net* ! Dar oare câţi dintre cei care au crescut în familia noastră, ascultători adică, ştiu sau pot să intre pe *net* ? Visul oricărui post de radio sau televiziune este să-şi crească şi să-şi fidelizeze ascultătorii. Noi i-am luat adolescenţi, am

crescut odată cu ei, de la 14 ani şi chiar mai mici şi până la 40-50 de ani. Şi, deodată, i-am abandonat în lumea virtuală ! Nu cred că mai există un caz similar în istoria media. Să-i creşti, să-i ai şi să-i abandonezi ! Cui ? Unde ? De ce ?

Am senzaţia că i-am urcat într-un tren, i-am purtat peste tot şi i-am abandonat în câmp sau într-o gară pustie, la capăt de linie. Mai departe să meargă fiecare cu ce poate... Câţiva vor face transbordarea pe *net*, alţii, poate cei mai fideli, se vor lăsa păgubaşi. Rămâne speranţa că în următorii ani, vor creşte alţii.

Revin la 14.67.53. E un simbol şi mi-ar plăcea să ştiu, să cred că mulţi foşti ascultători ai Programului III, mai ţin minte acest număr de telefon.

Mi-e dor să sun la 14.67.53 ! Dar oare va răspunde cineva? Cred că trebuie să reformulez: O fi cineva la www.14.67.53... ???

* * *

Cât timp a existat Radioteleviziunea Română, redacţiile erau integrate, având comenzi unice, de regulă instalate la Televiziune. Asta a fost valabil şi pentru Programul 3, care făcea parte dintr-o redacţie a emisiunilor pentru tineret şi copii, acoperind şi domeniul video. Redactorul şef era instalat în clădirea din Dorobanţi. Au fost vreo trei redactori şefi până la separarea Radioului de Televiziune, dar ei nu se prea amestecau în viaţa noastră profesională, lăsând mână liberă Sofiei Şincan, să-şi exercite autoritatea de conducere. Dintre ei, cel mai amabil, mai declarat admirator al programului nostru a fost Neagu Udroiu, jurnalist, scriitor şi diplomat de excepţie. După ce a părăsit şefia redacţiei, a fost înscăunat în postul de director al Agerpres, funcţie de mare suprafaţă. Cu noi s-a purtat întotdeauna ca un prieten.

NEAGU UDROIU

VISUL UNEI NOPŢI... DE PRIMĂVARĂ

Imaginaţia mea de ins ce mi-am văzut copiii mari şi acum îmi admir nepoţii, funcţionează alert şi atipic. Preumblare în zori prin *Parcul Naţional Radio* cu vizitatori curioşi să afle istoria Radiodifuziunii Române- copac cu flori, solid şi implacabil fixat în solul civilizaţiei autohtone, bătut de vânturi şi ploi, răscolit de viscole agresive ce nu ştiu a ierta, dar, rămas acolo să privegheze mersul, sub soare al ăstei naţii. O binecuvântare pentru generaţii şi generaţii, încrezătoare în forţa de a a face bine a şoaptelor hertziene, ajunse la tine acasă.

Aşa ceva a însemnat Radioul de la naşterea sa: o fântână înstăpânind izvoare fermecate, chei tainice potrivite pentru desferecarea uşilor aşezate în calea defileurilor nebănuite. Un camarad ştiutor în a te lua de mână, către tărâmuri de frumuseţe...

Parcul Naţional Radio? Ei bine da. Un Disneyland românesc, un continent în întinderea căruia pot fi descoperite trăirile de azi, de ieri şi dintotdeauna ale vrăjitorului cu o mie de feţe ajuns la o venerabilă vârstă. O traistă cu poveşti, mare cât zarea, pentru a cuprinde întreg fondul principal de inimi compus, prin juxtapunere, din batalioane de creatori. Un teritoriu născut din dorinţa de a ne împăca setea, nevoia retrăirii ceasurilor de zi şi de noapte, a săptămânilor, lunilor, anilor de când ne-au bătut în fereastră, gingaş, suav, ademenitor, cuvintele : *„AICI RADIO ROMÂNIA”.*

Ca şi la Disneyland, vizitatorul aleargă din zori şi până în seară la întâlnirea cu simbolurile ce i-au bântuit copilăria, adolescenţa, anii de maturitate. O grădină înstăpânită de pajuri şi de zmei. Convocare paşnică de corpuscule în stare a asalta memoria şi a rechema oameni şi evenimente, inconfundabile, asemeni unor fluturări de aripă.

Domnia Sa, Domnul Radio – tip vânjos, sprâncene atinse de brumă, privire ageră şi glas scăzut, stă postat la intrare pentru a-ţi spune *Bun venit!* Aici şi-a găsit sălaş Programul III Radio, acest neîntrecut Prâslea-cel-voinic, cu merele lui de aur.

Parcă ar fi fost ieri anul de graţie 1973, când apărea pe lume, sub geana primăverii. Pentru ei, *baricadiştii* III-ului, abia începeau zilele de transpiraţie, nopţile de interminabilă veghe. Important era însă că visul unei nopţi primăvăratice prindea contur.

Aşa cum arată, pavilionul Prâslea-cel-voinic pare aidoma acelui *Magic Kingdom* de pe planşeta lui Disney. Interioarele fastuoase ale palatului din desenul animat, reproduc laboratoarele unde, *croitorii cei mari din Valahia* procedau la învăţarea mersului pe jos al nou născutului Program III. Şi la confecţionarea prin inspiraţie şi talent a merelor de aur trimise la întâlnirea cu tinerii... de toate vârstele.

Etajul cinci din clădirea situată pe strada astăzi, cu nume de general francez, pe atunci botezată *Nuferilor,* arăta astfel. Nu vom regăsi acele birouri luminate cu zgârcenie, de unde ţâşneau schiţe de proiecte, scenarii, liste de colaboratori, grafice de realizare, planuri trimestriale, cererile de aparatură şi de cabine. Le-au luat locul pupitre atrăgătoare, scăldate în neon. Te crezi în magazinul *Muzica*; te instalezi în postură de ascultător şi accesezi meniul de arhivă. Mândrie a Radioului naţional, Prâslea-cel-voinic

– Programul III, rămâne în amintire, ca o ghirlandă de frumuseţe a instituţiei. Merită omagiat, pentru ştiinţa lui de a se exprima sub vremuri grele. Iei loc pe un scaun şi invoci numele vechilor *trubaduri*. Nu mai sunt mulţi. Dar vocile lor, ale tuturor, au rămas...

Te afli pe Magistrala *Cluburilor*. Te-ai decis pentru *Divertis club*? Fii gata să urmăreşti clocotul imprevizibil al vervei celor doi amfitrioni – Sergiu Deleanu şi Liviu Tudor Samuilă. Starea lor permanentă de joc *de-a vacanţa* i-a împins şi dincolo, în zona unde se stăteau cu tălpile goale pe plita încinsă, adică în direct. Cu excepţia competiţiilor sportive, experimentul transmisiilor *on-line* le aparţine.

Te cheamă amintirile spre *Student club*? Intră în direct cu Lena Boiangiu (editorialista de la Dilema) şi Ion Stănică (cunoscutul RFI-istul de mai târziu), ori, după caz, cu Sebastian Sîrcă şi Iancu Şerban.

Ce-aţi zice de *Clubul invitaţilor* ? Sunt pe generic poetul Constantin Săbăreanu, şi Marius Grozea, doi *mari* ai Programului III.

Dar *Clubul artelor* ? Îţi atrag atenţia cei doi, tobă de carte, Titus Vîjeu (cu insomnii provocate de marea poezie a lumii) şi Doina Papp, pe care teatrul din Bulevard o aşteaptă, ca pe pâinea caldă.

O simplă apăsare pe buton şi îţi valsează în urechi *Clubul curioşilor.* Amfitrionii – Camelia Stănescu, albinuţa cu voce catifelată şi Florian Pittiş, pe atunci insensibil la *ploaia care va veni*. Petre Idriceanu bate aceleaşi poteci înrourate de curiozitatea bună la toate vârstele...

La *Tehnic club*, Mircea Munteanu şi Nicolae Rădulescu, pentru care ştiinţa nu mai are secrete. Dacă postezi *Meridian club* – dai de Elisabeta Iosif şi Noe Smirnov, cei care fac înconjurul lumii fără să iasă din ţară. Vocile de la *Femina club* sunt aceeaşi doamnă Iosif, alături de Virginia Velcescu-Pană. Costin Năstac păstoreşte *Turist club-ul*... Apoi, gata să fure sufletul celor aflaţi la vârsta primului mărţişor, Gigi Enache şi Aurel Dinu, se dovedesc a fi stăpâni cu acte în regulă peste *Clubul adolescenţilor.*

Vă e dor de vocea aşezată a lui Lucică Sîrbescu ? Accesaţi *Antena tineretului.* Vă tentează să-i reauziţi pe Doina Berchină şi pe Doru Dumitrescu ? Faceţi apel la butonul *Trecem pe recep*ţie. Aveţi nostalgia sămânţei de originalitate a emisiunilor-spectacol. Nimic mai simplu, apelaţi-l pe Costin Diaconescu.

Trei viori cu accente de Stradivarius patronează cu autoritate arealul radiofonic rezervat Divertismentului (şi să nu uităm Revelionul !): Alexandru Darian, Manole Pavel Dan, Octavian Iordăchescu, Eduard Jurist, Dan Ursuleanu. Acesta din urmă, bântuit de fantasme, procură insomnii ascultătorilor, transferându-le drept teme de meditaţie : şahul şi filatelia, *exerciţii pentru acasă* şi, mai ales, dreptul de a candida la brevetul de *exploratori ai lumii de mâine*.

Ce ar mai fi ? Pupitrul de comandă, unde se hotărăsc destine de emisiuni, în faza germinaţiilor, a cristalizării, a evoluţiilor. În faţa intrării, pe designerii pavilionului. surprins în faza germinaţiilor, a cristalizării, a evoluţiilor. În faţa intrării, pe o etajeră – un registru. Este condica de prezenţă de care avea grijă Domnul Argus, Iacob Cenuşă. Pusă la vedere, ca să se ştie.

Dincolo de uşă, dispuse în triunghi isoscel, trei birouri. La perete, cu geamul în dreapta şi cu ochii la toţi şi la toate, *El Comandante*, Doamna-care-comandă-orchestra, Sofia Şincan. Având de-a dreapta şi de-a stânga sa, cei doi Lorzi ai Sigiliului Privat, pe numele lor Eduard Jurist şi Octavian Iordăchescu. Cel dintâi, cu barbă şi cu pana muiată în cerneluri umoristice de calitate; al doilea, învăluit în ritm de tobe şi cu drag de muzici.

Din zorii începutului atotputernică domniţa Sofia, purtând nume de voievod de presă cu rezonanţe tomitane şi transilvane: Şincan. În locul brăţărilor, purta la mâini coliere cu chei, deprinsese toate chichiţele şi avea pregătită pentru orice situaţie parola în stare a construi podul de peste râu. Jilţul său are încrustări de zodie norocoasă şi intarsii de specii rare. Sosea dimineaţa la treabă, adresând celor din jur acelaşi gând : *„Azi atacăm Everestul ?”*

La ora stingerii, plecând spre casă, nu uita a le aminti celor din echipă, cu optimismul ei contagios : *„Mai e şi mâine o zi !”* Jilţul Sofia Şincan are ferecături în argint. Pretutindeni în jurul lui, sunt Merele de Aur ale lui Prâslea cel Voinic, cărora nu pridídim nici azi a le savura aromele...

ŞEFI MAI MARI ŞI MAI MICI DIN OLIMP

N-aş vrea să ajungeţi la concluzia pripită că acest volum e o măruntă afacere de familie. Că un grup de oameni au găsit ocazia de a se tămâia reciproc. Nu. Succesul

Programului 3 este validat şi astăzi de personalităţi înscăunate de-a lungul anilor, în poziţiile cele mai înalte ale instituţiei.

De ce a colaborat îndelung la Clubul curioşilor, dar nu din această cauză, acad. Răzvan Theodorescu a fost numit în funcţia de Preşedinte Director general al Radioteleviziunii Române., Domnia Sa a răspuns cu bucurie invitaţiei noastre de a sublinia însemnătatea pe care o atribuie Programului 3:

Acad. prof.univ. dr. **RĂZVAN THEODORESCU**

PREŞEDINTELE RADIODIFUZIUNII ROMÂNE -1990-1992

ISTORIA VĂZUTĂ DE APROAPE

Aflu că faimosul program III Radio – devine eroul unei cărţi. O merită cu prisosinţă, căci, într-o vreme vitregă pentru libertatea de comunicare, a fost o oază de libertate, de tinereţe, de viaţă adevărată care pulsa în dialogurile sau în muzica sa de calitate, ascultată rar în România deceniilor opt şi nouă ale secolului trecut.

Acest privilegiu al libertăţii şi al tinereţii nu a fost dat de nimeni. El a fost inteligent obţinut şi în timpul acela impus- prin rata audienţei sale la un public tânăr – de două doamne ale Radioului, pe care vreau să le omagiez aici şi acum: Sofia Şincan şi Camelia Stănescu. Aceasta din urmă a fost redactorul cu care ani în şir, am înregistrat rubrica mea *Istoria văzută de aproape* din neuitatul *Club al curioşilor,* unde Florian Pittiş mă introducea atât de elegant.

Despre ce vorbeam la Programul III e greu de spus în câteva cuvinte. Erau subiecte istorice şi artistice dintre cele mai diverse, de obicei mai rar întâlnite în presa scrisă şi audiovizuală a României socialiste (amintesc, la întâmplare, *Rolul boierimii sau al monarhiei în vechea cultură românească !*) Şi ar mai fi ceva ce nu pot să uit. Pricini multiple au făcut ca, la mijlocul anilor '80, să-mi fie oprite apariţiile la televiziune şi la radio. Ei bine, nu ştiu prin ce miracol, Sofia şi Camelia au reuşit să mă strecoare pe undele programului III.

S-a întâmplat ca după Revoluţie, vechiul colaborator al *Clubului curioşilor* să devină Preşedinte al Radioteleviziunii Române şi să aibă şansa de a fi *naşul* noului program din grila radioului (aici s-a realizat, memorabil, un program internaţional al Cameliei Stănescu dedicat lui Panait Istrati). Când l-am botezat *România Tineret*

omagiam de fapt, istoria istoricului program III, ţinta sa adolescentină, nevăzuţii săi ascultători şi admirabilii săi realizatori.

* * *

Mulţumim, Răzvan Theodorescu! După 1990 pentru doi ani, echipa de conducere a Programului 3, rebotezat România Tineret, aleasă democratic, prin vot direct, a fost alcătuită din: ***MARIUS GROZEA*** *-* *redactor şef,* ***TITUS VÎJEU*** *-* *redactor şef adjunct,* ***SEBASTIAN SÎRCĂ*** *-* *şef de secţie.*

Puţini colegi ai noştri şi-au găsit atât de repede rostul, încă de la bun început la Programul 3, ca Sebastian Sîrcă. Sebi sau Cornel, pentru apropiaţi. Cu o statură impozantă şi o prezenţă mereu volubilă, râzând molipsitor, cu toată gura, Sebastian obţinea imediat încrederea interlocutorilor, lucru extrem de folositor atunci când îşi realiza anchetele, în care se specializase. Eram cu toţii stupefiaţi să vedem cât de uşor îi detemina Sebi pe subiecţii săi, să facă declaraţii autoincriminatoare. Elevi chiulangii, surprinşi în parc sau în holul vreunui cinematograf, îşi mărturiseau, într-o veselie, vina. Tineri deţinuţi, intervievaţi la penitenciar, acceptau că sunt nişte ticăloşi, care îşi merită pedeapsa. Domnişoare de moravuri uşoare îi povesteau cu însufleţire, cât de mult au decăzut. Şi asta în plină epocă a disimulării şi ipocriziei.

După ce s-a căsătorit cu o doctoriţă, Sebastian s-a aplecat cu precădere asupra emisiunilor cu tematică medicală şi igienico-sanitară. Tot pe atunci i s-a ataşat porecla Domunul doctor. Nu îl deranja deloc că i se spunea aşa, ba chiar îşi juca noul rol, cu diferite prilejuri. Îmi amintesc că la una din aniversările Programului 3, a venit la locul petrecerii îmbrăcat în halat, cu bonetă albă, având un stetoscop atârnat la gât. În cadrul programului artistic, domnul doctor a prezentat un scheci autoparodic, care a avut mare succes. A venit momentul ca să-şi pună singur diagnosticul:

* * *

SEBASTIAN SÎRCĂ

ŞEF DE SECŢIE RADIO 3 ROMÂNIA TINERET 1990-1991

PRIVILEGIAT

M-am născut într-o noapte magică (30 iunie 1946), sub clar de Lună plină, în zodia literelor care, alături de cifre, rotunjesc şi îmbracă temelia lumii. Mă consider privilegiat al sorţii. Am crescut şi am evoluat într-un mediu propice performanţei. La 19 ani, după

o ucenicie absolut necesară, poetul Niculae Stoian m-a uns ca jurnalist. La încheierea cursurilor Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti, după susţinerea lucrării de licenţă cu tema *Angoasa în farsa tragică,* profesorul meu Romul Munteanu mi-a propus să rămân asistentul său la Catedra de Literatură Universală.

Am debutat la Radio România, în 1969, cu un gen publicistic foarte puţin abordat pe atunci- *Radio-Vérité*. După doi ani de ucenicie pe lângă adevăraţi profesionişti ai condeiului şi ai microfonului Constantin Teodori, Dan Ursuleanu, Lucian Sîrbescu, am obţinut recunoaşterea profesională mult dorită.

Din 1973 am participat la conceperea şi realizarea emisiunilor Programului 3, ai cărui părinţi protectori au fost Sofia Şincan şi Eduard Jurist. Le sunt recunoscător celor care, prin creativitatea şi originalitatea lor, mă angrenau în competiţie, mă îndemnau necontenit spre autodepăşire.

Desăvârşirea profesională, ca şi cea umană, nu sunt posibile fără idealuri şi repere. După 1990, firea mea nestăvilită, creativă, independentă şi-a spus cuvântul. N-am avut pace până nu mi-am pus în undă, toate fanteziile profesionale. Am lansat în premieră la Radio România, talk-show-ul *Telefonul de noapte,* care, ulterior, a devenit şi carte, dobândind din partea scriitorului Mircea Sântimbreanu aprecierea de *vrăjitor îndrumător*. O analiză elogioasă a *Telefonului de noapte* se poate regăsi în capitolul *Talk show-ul radiofonic* semnat de Ovidiu Şimonca, redactor şef *Observatorul cultural*, publicat în *Manualul de jurnalism* al Facultăţii de Jurnalism a Universităţii Bucureşti.

Din 1996, când am devenit Directorul Direcţiei *Patrimoniu* apoi al Editurii *Casa* Radio, m-am întors la *uneltele* de filolog, reuşind să editez, împreună cu colegii mei, lucrări fundamentale precum *Istoria Societăţii Române de Radiodifuziune, Bibliografia radiofonică românească,* ediţii critice *Nicolae Iorga, Ion Petrovici, C. Rădulescu-Motru, Perpessicius,* cataloage complexe, alfabetice şi tematice ale unor emisiuni de prestigiu, audiobook-uri. Simultan am susţinut la Radio România Cultural emisiunile *Manuscris radiofonic* şi *Tezaur*, consacrate unor mari personalităţi culturale, ştiinţifice şi artistice ale ţării.

Am publicat în aceeaşi perioadă volumul de povestiri *Călătorind spre vârful fiinţei mele* (1993), *Martorii lui Seninu* - volumul 1 (2002), *Rezervaţia*- volumul 2 (2007) şi

Evadarea- Volumul 3 (2008), reeditate sub genericul *Jurnalul unui răzvătit,* precum şi volumele de publicistică radiofonică *Telefonul de noapte* (2000), *Punţi către semeni* (1996), *Săgetaţi de Cupidon* (1996).

În 2001, am fost primit în *Uniunea Scriitorilor* la recomandarea criticilor literari Romul Munteanu, Dan C. Mihăilescu şi Geo Vasile, iar în 2003 şi 2004 mi s-a conferit *Ordinul Ziarişţilor* , clasa I, din partea Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România şi *Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler-Promovarea culturii,* la propunerea Ministerului Culturii şi Cultelor, pentru performanţele obţinute în calitate de Director al Editurii *Casa Radio* şi al revistei *Radio România.*

Ce reprezintă pentru mine Programul 3 ? O viaţă, plină de episoade frumoase şi mai puţin frumoase, de adevăruri absolute şi relative. Pentru mine, prezenţa în direct (fără texte vizate în prealabil) sau investigarea critică a realităţii în anchete – erau provocări generatoare de frisoane ideologice.

Nu-l pot uita pe umoristul Edy Jurist, şeful nostru, râzând cu lacrimi (el, cel care nu schiţa nici măcar un zâmbet la glumele din scenetele proprii) la auzul răspunsului sincer al unui muncitor la întrebarea : *Muncesc mulţi aici, la dumneavoastră ?* Omul a zis spontan : *Da, foarte mulţi, aproape jumătate.*

Au fost momente şi mai puţin plăcute, cărora le-am pierdut sorgintea şi semnificaţia, semn indubitabil că memoria mea afectivă de lungă durată se supune unor sentimente profund omeneşti – dragostea şi recunoştinţa pentru Programul 3.

* * *

Probabil că toată lumea pune semnul egal între Paul Grigoriu o voce identitară a undelor hertziene românesc şi Radioul românesc. Concepută şi realizată de el,din februarie 1990 până în noiembrie 2002, emisiunea ***Matinal*** *de pe programul I a devenit o emblemă a jurnalisticii audio din ţara noastră. „Când făceam* ***Matinalul****, declara Mister Radio, veneam seara la 7 şi cam până la 4 vorbeam cu corespondenţii, care de cele mai multe ori mă înjurau că i-am trezit din somn. La 4 mă bărbieream, mă schimbam şi la 5, eram în emisie. Ziua abia începea."*

Foarte apreciată a fost şi rubrica lui Paul Grigoriu intitulată ***Sfertul academic.*** *Cartea sa* ***Anatomia unei străzi****, apărută în 1992 la Casa Editorială Odeon, în colecţia „Inedit", gravitează în jurul străzii copilăriei – Strada Armenească, acolo unde, la*

numărul 40, viitorul mare om de radio şi-a petrecut copilăria. A mai scris un volum cu amintiri din Radio, intitulat ***Moştenirea tinichigiului*** *şi unul de însemnări pariziene* ***Vară franceză.***

În 1993, devine Director General adjunct al Societăţii Române de Radiodifuziune, funcţie din care demisionază în 2002. În ciuda trecerii anilor, Paul a rămas prieten al oamenilor de la Programul 3. N-a ezitat ca în anul 2008, să ne încredinţeze, pentru această carte, opinia sa:

PAUL GRIGORIU

REDACTOR ŞEF RADIO 3 ROMÂNIA TINERET -1991-1993

O GĂSELNIȚĂ ISTORICĂ

Programul 3 al Radiodifuziunii Române (aliată pe atunci, prin ucaz, cu Televiziunea) a fost, încă de la începuturile sale, o mare şi, în definitiv, o „*istorică*" găselniţă. Cu voie de la secţia de presă a CC al PCR, dar cu efortul unui grup de oameni plini de talent, s-a realizat, la începuturile anilor '70 , o construcţie radiofonică plină de fantezie, de umor, un fel de "*cuib de şopârle*", la care noi, cei din celelalte redacţii ale radioului, ne uitam ba cu mirare, ba cu straşnică şi îndreptăţită invidie. Nu mă sfiesc să o spun : spiritul nou al Radioului acolo îşi are sorgintea şi a durat atât cât să ne permită să depăşim (cu un succes relativ, e adevărat), pragul 1989, să ne adaptăm mai uşor la ceea ce avea să fie numit pe bună dreptate, "*peisajul audiovizual naţional*". Asta a fost, ca să spun aşa, introducerea. Sunt tentat, vă mărturisesc sincer, să trec direct la concluzii. Dar merită, pentru mai buna Dumneavoastră înţelegere, să vă istorisesc un episod din istoria (nesfârşită, sper) a Programului 3...

Îmi făcusem acolo o grămadă de prieteni şi, la tot felul de întâlniri de-ale noastre (de fapt, de-ale lor, cu mine), legănam iluzia (şi ea pe mine !) că o să mă alătur „*noului Radio*". S-a întâmplat doar în calitate de colaborator. Eu ţinteam mai sus. Nu ştiam că, într-o rezervaţie, un leu poate convieţui cu un şoarece... Mi-a dat să înţeleg acest lucru unul dintre *granzii* din acea vreme ai Programului 3 - Lucian Sîrbescu.

Aşa, de la o săptămână la alta, am aflat că o emisiune, fie ea şi muzicală, (*Reflection* se numea a mea) poate fi redusă de la 20 la 8 minute. Când am realizat că eu aveam toată

viaţa înainte (30 de ani, vă rog !), am renunţat. Lucian Sîrbescu avea, *atunci* dreptate ? A fost el de vină ? Nu. Eu sunt principalul vinovat pentru că iubesc şi acum Programul 3, cu toate interneturile lui cu tot

* * *

Evoluţia lui Sorin Caracseghi în Radio, a fost foarte interesantă.. Iniţial, operator de cabină, a fost trimis la Ştefan Gheorghiu pentru studii de jurnalism. După absolvirea cursurilor s-a integrat ca redactor, la emisiuni social-educative. Îi recunoaştem ştiinţa de a construi emisiuni, cultura generală şi soliditatea documentării. Împreună cu Gigi Enache a alcătuit un cuplu radiofonic model, cu o vervă greu de egalat. Au fost certitudini care l-au propulsat la postul România Actualităţi, acolo unde l-a găsit o moarte prematură, după o luptă eroică împotriva unei boli necruţătoare. Îi facem publică în această carte, opinia despre Programul 3.

SORIN CARACSEGHI

REDACTOR ŞEF RADIO 3- ROMÂNIA TINERET 1993-1994

TREIUL ÎNAINTE DE TOATE

Am absolvit facultatea *Ştefan Gheorghiu,* cu reputaţie pe nedrept negativă. Pot spune cu mâna pe inimă, că era o facultate foarte serioasă. Acolo nu se făceau mai mult Marxism şi Economie politică decât la Drept, la Medicină sau la Politehnică. Avea a doua bibliotecă a ţării, după Biblioteca Academiei Române. Cine dorea să facă şcoală şi să citească, avea toate posibilităţile. Trist este altceva : că strucura acestei facultăţi nu se mai regăseşte astăzi. Aflu că acum, la examenele de admitere la facultăţile de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, n-ar mai exista proba de limba şi literatura română. Studenţii nu mai pot studia nici stilistică, literatură comparată, nici istoria literaturii universale sau cea a culturii. Noi, *şterfangheorghiştii,* am beneficiat de asemenea cursuri.

Se spune că, deşi ziaristul le ştie pe toate, nu ştie nimic anume, de aceea este obligat în faţa fiecărui subiect nou, să se documenteze. Aşa încât mi-am format deprinderea de a mă documenta temeinic, atunci când era nevoie. La Redacţia Emisiunilor Social-Educative, am avut un profesor extraordinar, pe Leonte Silvestru. De la el am învăţat ce înseamnă să-ţi propui într-un sumar de emisiune, lucruri importante, nu fleacuri. Că într-o pagină radiofonică trebuie să ai, obligatoriu, personalităţi ale vieţii, ale spiritualităţii româneşti. Că improvizaţia cea mai bună este cea îndelung pregătită. În aceeaşi perioadă

am învăţat ce înseamnă documentarea. Se spune că, deşi ziaristul le ştie pe toate, nu ştie nimic anume, de aceea este obligat în faţa fiecărui subiect nou, să se documenteze.

Mi-aduc aminte că, prin 1990, i-am luat lui Adrian Păunescu un amplu interviu, pentru care i-am citit toată opera. Mi-am consolidat acest tip de comportament redacţional la *Şcoala Programului III*, reduta de rezistenţă cea mai importantă a Radiodifuziunii în anii *comunismului biruitor*.

Programul III a devenit după 1990, rezervorul de oameni pentru România Actualităţi. Mai ales în 1996 am plecat într-acolo mai mulţi colegi. De ce? Unii dintre noi ne uitam în buletinele de identitate şi constatam că depăşisem anii tinereţii. Puteam acum, în baza experienţei acumulate şi a stilului consolidat, să lucrăm nu pentru tineri ci pentru *cei mari.* Lăsam în urmă nişte urmaşi formaţi tot de noi, capabili să preia ştafeta. Pe de altă parte, sub domnia Jeanei Gheorghiu, viaţa la Programul III nu mai era aceeaşi ca în anii Sofiei Şincan. Oaza paradisiacă îşi trăise traiul...

Pe mine m-a preocupat funcţia educativă, de *Universitate*, a Radioului. Până în 1996, Programul III îşi îndeplinise această menire. Cum? În primul rând prin *radio-cluburi*, emisiuni de mare forţă. Unele abordau viaţa adolescenţilor şi a tinerilor, problemele lor, frământările, zbaterile specifice acestor perioade biologice ; altele cultivau profunzimea culturală, ştiinţifică, şi filozofică (*Clubul invitaţilor, Clubul curioşilor, Clubul Artelor*). Nu era neglijată nici tema viitorului. Anticipaţia, visul şi capacitatea tinerilor de a deveni motoare culturale ale societăţii româneşti, intens valorizate şi exploatate în emisiunea *Exploratorii lumii de mâine.* Cobor mai jos pe scara vârstei şi îmi amintesc de emisiunile pentru copii : basmul de seară, poveştile, teatrul radiofonic pentru copii au fost elemente de referinţă. Le căutam în programul de radio, când începusem să ştim să citim. De altfel, în formarea oamenilor de la Programul III, nu puţini au fost cei care şi-au început activitatea de radio în calitate de copii-actori şi au rămas în instituţie, respectând tradiţia, cu tot ce decurgea de aici. Exista un respect uriaş pentru cuvânt. N-am văzut pe nimeni la Programul III, rostind vorbe de dragul vorbelor. Acel „*Studio T*”, de exemplu, care reclama o prezenţă în direct, utiliza şi texte scrise, dar nu din necesităţi de cenzură, de control. Ni s-a mai predat o lecţie pe băncile facultăţii : anume că, de la Orson Welles încoace, puţine lucruri noi s-au mai fi inventat în materie de jurnalism radio. Şi atunci şansa ta este una singură, să perfecţionezi ceea ce maeştrii ţi-

au lăsat ca moştenire. Orice apariţie pe post, presupunea un travaliu important, o pregătire perfectă a tuturor gândurilor pe care aveai responsabilitatea să le formulezi acolo, la microfon neputând folosi radiera.

Înainte de Revoluţie, mediile de presă din România, erau viciate, superimpregnate de cuvântările *tovarăşului.* Totuşi Radioul a reuşit să se strecoare prin meandrele acestor oprelişti. Existau destule rubrici şi emisiuni care făceau abstracţie de propagandă. Să nu uităm că Radioul a avut o redacţie culturală care a adus la microfon numeroşi cărturari autentici. E adevărat, intrau în undă şi mulţi politruci, dar adevăraţii oameni de cultură reuşeau să se impună făcând abstracţie de politic. Era greu, lupta presupunea riscuri. Mulţi dintre oamenii curajoşi ai instituţiei nu mai au din păcate, acces la activitatea profesională, pentru că, de la o vreme, Radioul îşi repudiază pensionarii. De altfel, destui salariaţi nici nu mai apucă pensia. Munca de gazetar audio e stresantă. Devorează vieţi.

Sofia Şincan a fost cea care, mai ales în plan uman şi al devenirii profesionale a echipa ei, s-a comportat exemplar, înfruntând temerar comandamente rigide impuse de secţia de presă a CC. A avut o veritabilă strategie, de a fi *mantaua de protecţie,* apărându-şi ca o cloşcă, *puii*. Au venit nenumărate reproşuri *de sus...* că s-au făcut greşeli, că nu s-a insistat suficient. De fiecare dată se ducea la mai marii ei pentru a lua bastoanele în spinare, iar nouă ne spunea : *Vedeţi-vă de treabă, faceţi ce vă dictează conştiinţa să faceţi !*

* * *

JEANA GHEORGHIU-

DIRECTOARE CANAL ROMÂNIA TINERET-1995-1998

O ŞEFĂ REBELĂ

Una din vedetele televiziunii. Anchetele ei erau provocatoare, inteligente, surprinzătoare. Le-a continuat cu aceeaşi fervoare, în anii când a fost angajată la Programul 3 Radio.

Din 1995 a fost desemnată ca directoarea Canalului România Tineret. În prima ei grilă de programe, Jeana se mândrea cu emisiuni precum "Citesc, deci exist," "Istoria secretă a Limbii Române" (ambele realizate de poetul Ioan Adam), precum şi "Muzică, literatură, filosofie," o emisiune concepută şi realizată de celebrul Iosuf Sava.

În 1998, la împlinirea a 25 de ani de la naşterea Programului 3, Jeana a proiectat şi organizat manifestări culturale de anvergură : Seminarul Internaţional « Radioul pentru tineret-tradiţie, provocări, perspective » a avut loc în 12-13 martie 1998, la Centrul de Presă al Societăţii Române de Radiodifuziune. Personalităţi din elita radioului european, precum vicepreşedintele Uniunii Europene de Radio- Josep Marti şi coordonatorul programelor de Tineret de la BBC- Kate Marsh, au vorbit în cadrul acestui simpozion, despre experienţe europene, strategii editoriale şi management în domeniul Radioului public pentru tineret. Cu acest prilej, directoarea Jeana Gheorghiu a pledat pentru grila ei de programe, în care muzica avea o pondere de 60% din spaţiul total de emisie. Se punea accentul pe funcţia informativă în detrimentul celei educative fiind predominante jocurile şi concursurile, anchetele centrate pe probleme de morală, emisiuni culturale.

Un punct forte în agenda manifestărilor de atunci a fost spectacolul intitulat « Radio România Tineret-un Radio în blue-jeans », prezentat pe scena Sălii de Concerte a Societăţii Române de Radiodifuziune chiar de Jeana Gheorghiu.

Firea ei rebelă şi-a spus cuvântul. Poate pentru că nu a putut să e menţnă la nivelul de performanţă al acelui martie 1998, atât de bogat în manifestări culturale importante, în cele din urmă şi-a dat demisia. A revenit după câţiva ani, pentru a pleca din nou. A oscilat între radiouri şi televiziuni, cele două iubiri fundamentale ale vieţii ei, fără a se hotărî care e vocaţia ei predilectă. Moartea a surprins-o în 2007, la numai 61 de ani. Tocmai părăsise postul de televiziune Naţional TV.

* * *

FLORIAN PITTIŞ

DIRECTOR ROMÂNIA TINERET-1998-2004

Actor, regizor, scenarist, traducător, Florian a debutat la Programul 3 în emisiunea Clubul curioşilor. Treptat, personalitatea sa puternică a devenit tot mai influentă în rândul treiştilor. Este motivul pentru care avea să devină peste ani, în1998 director al Canalului, apoi al Postului România Tineret. A pus o pasiune extraordinară în exercitarea acestei atribuţii, fiind catalizatorul unui spirit entuziast, profund benefic pentru cei pe care i-a condus. Cucerea pe toată lumea cu stilul personal, amestec de tandreţe şi ironie, presărat cu vestitele sale calamburur. Prin 2003, pe când în presă

erau la modă reportajele despre copiii străzii, mulţi dintre ei estropiaţi sau bolnavi de sida, Moţu a lansat o sintagmă genială. România *- ţara dintre Marea Neagră şi Munţii Handi-Carpaţi.*

Două obsesii a avut Florian Pittiş:muzica Rock şi calculatorul. A reuşit să le împletească prin materializarea Radioului prin Internet. Despre proiectul său împlinit, depune mărturie Camelia Stănescu, cea care a colaborat vreme peste trei decenii cu marele actor şi om de Radio.

VIITORUL LE APARȚINE CELOR CE CRED ÎN FRUMUSEȚEA VISELOR

Aşa credea Florian Pittiş, al cărui optimism şi vitalitate a iluziilor m-a impresionat mereu. În 1998, în calitate de proaspăt director interimar al *Radio România Tineret*, Florian Pittiş se destăinuia ziarului *Cotidianul:* „*Bineînţeles că am venit aici ca să schimb ceva. Am un proiect. Am nişte planuri. În primul rand, aş dori să-i cunosc şi să-i încurajez pe toţi tinerii.*”

De ziua lui, 4 octombrie 2000, în ziarul *Azi*, Olga Suceveanu scria : “*Fie zi, fie noapte, Florian Pittiş rămâne un om al cetăţii. Canalul Radio 3, România Tineret îl are drept dirijor,tineretul găsind în spiritul său înalt ceea ce-şi doreşte-imaginea preocupărilor de bună calitate, aplecarea către muzica mare a deceniilor trecute, informaţii punctuale subliniate cu pagini de excepţie (...). Tinerii au nevoie de vocea lui, de cântecele lui, de rememorările lui în numele artei.*”

Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, radioul public a fost pus în situaţia de a renunţa la una dintre frecvenţele cu acoperire naţională. La nivelul instituţiei, s-a decis ca Radio Romnia Cultural să păstreze frecvenţele, iar Radio 3 România Tineret să treacă pe net.În 2004 a devenit directorul primului radio public din lume, în exclusivitate pe internet, *Radio 3 net. Trei net* - spunea Florian Pittiş- *dă prin anagramare, tocmai cuvântul Tineret*. În 2007, la 3 ani după iniţierea acestei temerare experienţe media, el declara presei : ”*Istoria Radio 3 net e o poveste în aparenţă scurtă. Temelia este solidă însă. Adică, 34 de ani de existenţă în FM-ul românesc a Programului 3, România Tineret, parte componentă a Radiodifuziunii Române. A fost o dată ca niciodată, un grup de tineri veseli şi şmecheri, talentaţi, harnici, nebuni care, animaţi cu înţelepciune de Sofia Şincan, au dat naştere unei trăsnăi cum nu mai fusese până*

atunci. Curând au ajuns vestiţi, prin veşti departe duse. Programul 3 este un miracol. Cu greu se poate explica aşa ceva. Nişte oameni s-au zbătut şi au obţinut această frecvenţă, având ideea să creeze un program cu orientare spre tineret. Se ştie. Numai că lucrul ăsta nu ajungea. Locul trebuia umplut cu oameni, şi ce oameni! De cea mai bună calitate."

* * *

Dragoş Şeuleanu a fost, cum se spune, al Radioului, încă de când era elev şi Aurel Dinu i-a propus să colaboreze la Clubul adolescenţilor. Mai târziu, a început colaborarea la Student-Club împreuna cu Ion Stanică şi Marius Grozea, iar Lucian Sîrbescu, îi preda lecţia improvizaţiei la microfon: „Să ştii, tinere, cea mai bună improvizaţie este aceea pregătită dinainte!" A fost redactorul unei emisiuni de semiotică economică, "Educaţie economică, acţiune eficientă", cu mare priză la intelectualitatea ştiinţifică şi tehnică. De asemenea, a realizat o emisiune de programe a computerelor "Dialogul om calculator – iniţiere în programarea calculatoarelor electronice". A lucrat indeaproape cu şefa noastră, Sofia Şincan pentru ca aceste emisiuni să fie atrăgătoare pentru ascultători, dar să treacă şi de cenzura politică. Dragoş Şeuleanu este, practic, produsul Programului III şi al mediului academic si universitar din România. În funcţiile de conducere pe care le-a deţinut, n-a uitat experienţa românească unică reprezentată de Programul III.

Dr. DRAGOŞ ŞEULEANU

PREŞEDINTE DIRECTOR GENERAL

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE 2000-2005

UN EXPERIMENT COMUNICAȚIONAL DE SUCCES

Când România a scăpat de o parte din influența distructivă a Uniunii Sovietice, a început să își formeze populația pentru dezvoltarea tehnologică și economică pe care o avea în vedere. Au fost utilizate, în principal, trei canale de comunicare și educație pe care le coordona statul: școala, radioteleviziunea publică, Armata (prin integrarea tinerilor din regiuni istorice diferite). Cât timp acest proces de comunicare cu populația a fost dinamic, pozitiv, orientat spre dezvoltare, rezultatele s-au văzut și, încă, se văd și

astazi. *Măsurile active* de contracarare a propagandei sovietice au dat, în cea mai mare parte, rezultatele scontate și chiar mai mult. Când totul s-a transformat într-un cult al personalității conducătorului, comunicarea cu cetățenii a devenit o făcătură pe care toată lumea o sesiza, dar aproape toți se prefăcea că nu există.

Programul III reprezintă o poveste de succes într-o perioadă întunecată și dificilă. Am încercat să găsesc documentele care au fundamentat înființarea acestui post de radio, dar nu am reușit să ajung la arhivele Institutului de Cercetări pentru Problemele Tineretului unde, probabil, s-a construit. Formarea noilor elite ale societății românești – acesta a fost obiectivul principal al proiectului. În teza mea de doctorat am analizat aceste fenomene. Tema studiată: *Construirea unei noi paradigme pentru dezvoltarea Europei,* pe baza transferului de cunoaștere de la infrasturcturile de cercetare științifică avansată, către companii și cetățeni. Am constatat că din 3.000 de copii / elevi care participă într-un program educațional inovativ, 5 obțin rezultate excepționale la maturitate.

Programul III a beneficiat de un management de tipul celui utilizat la trupele speciale. A fost ales un manager tânăr, dornic de afirmare, doamna Sofia Șincan.

Cine a lucrat la *Programul III*? Cei mai talentați tineri din Radiodifuziunea Română, greu de strunit pentru că erau deștepți și dispuși să riște. Merita. Miza era mare. A fost șansa vieții lor! Și norocul ascultătorilor! Decizia editorială se adopta rapid.

Când a apărut Studioul T, un program de circa 4 ore pe zi în direct, emoția a fost copleșitoare. S-au exersat cele mai moderne tehnici de comunicare. Au avut acces la microfon în calitate de experți chiar și tineri cercetători cu probleme în dosarele de cadre ale familiilor lor. Aș aminti doar doi dintre ei: Aurel Dragoș Munteanu și pe atunci tânăr, academicianul Răzvan Theodorescu de astăzi. De altfel, după Revoluție, au fost și primii doi președinți ai Radioteleviziunii Române. Aurel Dragoș Munteanu, un erudit al culturii iudaice, fost președinte al Consiliului de Securitate al ONU, când Iraq-ul a atacat Kuweit-ul. Academicianul Răzvan Thedorescu, al doilea președinte al instituției noastre, a fost ulterior ministrul Culturii și a influențat multe decizii majore despre care publicul larg ştie, din păcate, foarte puțin. Au mai fost prezenţi pe lungimile de undă ale Programului III, ca invitaţi în emisiunile mele, profesorul dr. Constanța Bărboi, academicianul Nicolae Cajal, director al Institutului de Virusologie, vicepreședinte al Academiei

Române, președinte al Federației Comunităților Evreiești, academicianul Mihai Drăganescu, primul președinte al Academiciei Române, fost viceprim ministru în Guvernul FSN, fost ambasador în Belgia, cercetători de la Institutul de Lingvistică, formați de academicianul Ion Coteanu, dar şi de la Institutul de Economie Mondială, care ne-a influențat benefic evoluția economică, socială și instituțională de după 1989. Printre ei academicianul Mugur Isărescu, Guvernatorul Băncii Naționale, strălucit produs al acestui Institut, care a format atât de mulți specialiști în Comerțul Internațional. De pildă Dr. Eugen Dijmărescu, directorul științific al Institutului de Economie Mondială, viceprim ministru, ministru, ambasador în Japonia, după 1989. Însuşi președintele Ion Iliescu, pe atunci directorul Editurii Tehnice venea la orice dezbatere de la *Programul III* la care îl invitam, deși nu aveam voie să îl difuzăm.

La Programul 3, au debutat la emisiunile lui Dan Ursuleanu cunoscuţi dramaturgi şi scriitori de literatură de anticipaţie. Chiar și unul dintre ofițeri de Securitate care răspundeau de Radiodifuziunea Română, devenise autor de scrieri SF!

Programul III se mândrea pe bună dreptate cu Moțu Pittiș, unul din cei mai rafinaţi amfitrioni ai săi, cu mari regizori, cu actori de prestigiu, cu faimoşi interpreți de muzică folk, pop, rock, populară. Vorbeau la *Programul III* și foarte mulţi oameni obișnuiți,care fie obținuseră un succes imporant, fie aveau un hobby pasionant. Ne alegeam colaboratorii din rândul celor mai inteligenți elevi, cu rezultate școlare de excepție (nu aveai note bune, nu puteai colabora), a tinerilor cu performanţe profesionale importante. Care putea fi rezultatul unei asemenea selecții riguroase? Formarea noii elite, care s-a impus după 1989.

Cât despre ascultători ei erau foarte diferiţi. De la intelectualul cel mai rafinat, la omul de rând. Până și frizerul la care m-am tuns timp de peste 20 de ani, era un fidel al *Programului III*. Câștigase mai multe olimpiade ale frizerilor din țările socialiste. A condus cea mai vestită frizerie din țară. Acum i-am spune că era *stilist*!

De fapt, atunci, s-a creat ceea ce aş numi o *Frăţie a ascultătorilor și realizatorilor de la Programul III***.**

Din 1990, redactorii de la Programul III au reprezentat o resursă importantă pentru alte zone ale Radioului. Unii dintre ei au primit consacrarea prin funcții

manageriale importante. Doamna Sofia Șincan a început digitalizarea *Fonotecii de Aur* și a luptat pentru existența *Fundației Casa Radio*. Titus Vîjeu a fost un fantastic director de *Relații Internaționale*, care discuta dezinhibat cu oamenii de cultură din întreaga lume. A intrat, apoi, în lumea universitară teatrală și cinematografică și scrie cărți – sinteze de referință pentru cultura noastră. Dan Ursuleanu a fost *Secretar general, Purtător de cuvânt al Radioului*. Pe Sebastian Sîrcă l-am promovat Directorul *Direcției Patrimoniu*. George Enache și Florin Helmis au obținut succesul dorit la Radio România Actualități. Camelia Stănescu s-a împlinit pe plan internațional. Costin Diaconescu are una dintre cele mai de succes edituri educaționale din țară. Am evoluat și eu. *Programul III* a fost pentru mine un centru de evoluție intelectuală și comportamentală, un traseu către intelectualitatea științifică și establishment-ul țării.

Câteva lecții învățate: Evoluția unei țări este necesar să fie concepută pentru 30 – 50 de ani. Ciclurile electorale sunt prea scurte. Proiectele sociale majore au nevoie de protecția autorităților, chiar aceasta să fie discretă. Oamenii și echipele de succes nu așteaptă multe resurse. Le obțin singuri, dacă au libertate de gândire și ceva libertate de mișcare.

O generație, pentru a acționa în comun are nevoie de o *etalonare informațională* și de cunoștințe. Cercetătorii americani cred că circa 10% din cetățenii unei țări, dacă sunt etalonați informațional, sunt suficienți pentru transformarea societății. Experienta mea spune că ai nevoie de un procent mai mare. L-am estimat la 30% și am avut succes.

Epoca serviciilor publice naționale de radio și televiziune, așa cum le știm noi, s-a încheiat. Cum va arăta viitorul *Program III* al României, dar, mai ales, al Europei? Intelectualitatea științifică și tehnică este chemată să ofere un nou răspuns, așa cum a făcut și în anii premergători lui 1928, când s-a înființat Radio România. În 2028 va împlini 100 de ani de funcționare. Să ne propunem să se întocmească până atunci, un studiu bine documentat, care să se bazeze și pe experiența românească unică de la *Programul III*.

*** * ***

Nu mic a fost numărul redactorilor din Radiodifuziune care au întreţinut, prin colaborările lor, flacăra vie a Programului 3. Din redacţiile surori de la Studiourile

Regionale, am primit mereu idei şi materiale radiofonice utile. Colaboratorii noştri erau Horia Bădescu, Constantin Ivaneş, Take Dumitrescu, Melania Duşa, Vasile Grunea-Angela Holzer-Radio Cluj, Mihai Anghel, Daniel Tei-Radio Timişoara, Vasile Arhire, Grigore Ilisei- Radio Iaşi,Rodica Şerbănescu- Radio Constanţa, Valentin Marica- Radio Târgu Mureş.

Unul din cei mai valoroşi realizatori ai Radioului nelipsit din emisiuni cu mare priză la public, de pe programul 1: „ Orele dimineţii", „Studio deschis", „De la 1 la 3, „Pulsul zilei", „Orele serii"a fost Cornel Sorescu. A realizat în direct transmisii din ţară şi străinătate pentru Actualităţi, Cultural şi Redacţia Emisiunilor pentru Străinătate. Dar şi la Televiziunea Română, unde îl regăseam pe genericele "Magazinului duminical", al emisiunilor de tineret ale Eugeniei Grosu, în cele de divertisment ale lui Tudor Vornicu Octavian Iordăchescu şi Traian Buhlea.

La Programul 3, încă de la înfiinţare, din martie 1973, Cornel Sorescu a semnat emisiuni şi spectacole de prestigiu, alături de cei mai buni realizatori ai noştri. Ştiam că putem conta pe profesionalismul, pe iubirea sa pentru tânărul Programul 3. Cum a condus mulţi ani Studioul Teritorial de Radio-Craiova, competenţa sa era o garanţie pentru rezolvarea în timp record a complicatelor probleme redacţionale şi administrative ce ţineau de exigenţele unor transmisii în direct performante.

CORNEL SORESCU

MASTERAT RADIOFONIC

Parcă a fost ieri. Era în 1973. Programul 3 începea un drum lung. Retrăiesc emoţiile primei transmisii în direct din Craiova de la noul *Templu al Thaliei*, cu invitaţi de marcă : Alexandru Dincă, directorul *Naţionalului* din localitate, dar şi actori şi regizori care ne-au împărtăşit proiecte generoase materializate, de-a lungul timpului, în numeroasele festivaluri şi turnee peste hotare. Toate au fost cunoscute în emisiuni prestigioase difuzate pe Programul 3. Şi câte popasuri radiofonice n-am făcut împreună cu treiştii.

Imi amintesc un moment interesant. Îl invitasem la Radio pe domnul Petre Gigea (fost Ministru al Finanţelor, fost Ambasador al României în Franţa şi la UNESCO), pe atunci principal edil al judeţului. Urma să-l înregistrez pentru o emisiune literară, cu câteva poeme, pe care tocmai le scrisese. Spre surprinderea mea, discuţia a început cu

aprecierile sale pentru Programul 3, care tocmai ieşea în...lume. Erau la curent cu acest eveniment în desfăşurare, doar cei care o văzuseră cu câteva săptămâni în urmă, pe doamna Sofia Şincan într-o emisiune realizată de Tudor Vornicu la Televiziunea Română, dezvăluindu-le telespectatorilor, această lăudabilă iniţiativă de întinerire a Radioului românesc.

Studioul de *Radio Craiova*, pe care, în acea perioadă, îl coordonam, a susţinut toate proiectele novatoare ale, pe atunci tânărului Programul 3. Prin unirea antenelor posturilor noastre, se amplifica aria de recepţie, ajungând până în cele mai îndepărtate aşezări ale ţării.

Şi ce transmisii complexe am realizat noi împreună! De la Festivalul International de Folclor-Hercules la Băile Herculane, cu afişe pe care se regăseau numele Sofiei Şincan şi al lui Octavian Iordăchescu , alături de ale noastre, cei de la Radio Craiova. L-am secondat pe distinsul poet Titus Vîjeu în prestigioase spectacole de poezie la Orşova, Râmnicu Vâlcea, Drobeta Turnu Severin, Petroşani, Târgu Jiu. Mulţi interpreţi de frunte au debutat în Festivaluri organizate de inimosul Sorin Ştefan Stanciu, liderul de atunci al studenţilor şi pe care le comentam împreună, în exclusivitate pe Programul 3, de la Craiova. Beneficiam de o echipă tehnică de profesionişti care, cu măiestrie, au suplinit slaba dotare, asigurând transmisii de bună calitate. Printre ei inginer Alexandru Stuparu, Gheorghe Boc, Gheorghe Dobre, Florin Ghiţoaica, Florea Popescu. Invitaţii emisiunilor noastre erau importanţi oameni de cultură, folclorişti specialişti în teatru, profesori universitari: Eleodor Popescu, Pavel Ciobanu din Drobeta Turnu Severin, Gheorghe Diaconu- *Casa Creaţiei* Râmnicu Vâlcea, Cornel Rusu-*Casa de Cultură a Sindicatelor* din Râmnicu Vâlcea, George Marinescu, Ion Sanda din Târgu Jiu. Li se alăturau Gabriela Păsărin şi Sorin Ştefan Stanciu de la Universitatea din Bănie. Iniţiative valoroase din Oltenia erau frecvent semnalate de către confraţii craioveni Mircea Pospai, Ioana Dinulescu, Alexandru Balog, Maria Calleya, Constantin Dumitrache, Victor Sandu în emisiunile Eugeniei Grosu, ale Doinei Papp, ale lui Marius Grozea, Dan Ursuleanu, Petre Idriceanu, şi mai ales ale lui Constantin Săbăreanu.

Se poate spune pe drept cuvânt că Programul 3 a constituit un adevărat masterat pentru o întreagă generaţie de radiofonişti. Nu e de mirare că, după ani de zile, m-am

regăsit în calitate de realizator la Radio România Actualităţi, alături de apreciaţi redactori de la Programul 3, Florin Helmis, George Enache, Sorin Caracseghi.

Răsfoiesc paginile revistei de cultură *"Ramuri"* din aprilie 1976, număr în care poeta Ioana Dinulescu scria : *"Am ascultat marţi, 6 aprilie a.c., pe posturile centrale de radio în cadrul* Clubului invitaţilor*, o instructivă şi interesantă emisiune duplex Bucureşti-Craiova, sub genericul* Brâncuşiana*. Timp de o oră, atenţia noastră a fost solicitată de prezenţa în studiouri a unor cunoscuţi oameni de artă şi cultură, exegeţi ai operei brâncuşiene: V.G. Paleolog, Ion Pogorilovschi, Dan Grigorescu. Paul Rezeanu, directorul Muzeului de Artă din Craiova criticul de artă Paul Rezeanu ne-a vorbit despre Brâncuşi la Craiova, iar plasticiana Natalia Sora şi-a definit propria creaţie drept un comentariu plastic al vieţii şi operei lui Brâncuşi. Un moment muzical:soprana Florentina Nuţă de la Filarmonica Oltenia a prezentat în primă audiţie compoziţia lui Marcel Mihailovici Fluturele inspirată de personalitatea marelui sculptor. În total, 60 de minute care ne fac să aşteptăm cu nerăbdare ca cei doi realizatori ai emisiunii Cornel Sorescu şi Constantin Săbăreanu, să-şi onoreze promisiunea de a reveni cu o nouă Brâncuşiană, cel puţin la fel de interesantă şi atrăgătoare ca aceasta."*

Recitind acest articol simt vibraţia cuvintelor lui Constantin Brâncuşi:*"Călătoria în realitate se desfăşoară înlăuntrul nostru".*Am să închei în notă brâncuşiană:Programul 3, prin echipa sa de aur, a oferit o "*bucurie curată*" ascultătorilor Radioului românesc.

GRANZII PROGRAMULUI 3:

CONSTANTIN SĂBĂREANU

„M-AŞ FACE ÎN CETATE ... O FÂNTÂNĂ„

Debut publicistic în 1953. Din 1956 redactor la Radioteleviziunea Română. Realizează primele emisiuni expermentale în direct din Studioul de Televiziune. În perioada 1958-1973 este redactor la Redacţia Culturală Radio, Şef al secţiei POEZIE. Din 1973 este redactor la Programul 3 Radio.

Volume de versuri: ***Semnele trecerii****, Editura pentru literatură, 1966* ***Poeme,*** *Editura Albatros, 1973* ***Ruguri aprinse****, Editura Vinea, 1999 (postum)*

I SE SPUNEA ZIMBRUL

Sofia Şincan : A iubit şi a contestat, a promis şi a renunţat, a creat vedete, a avut ucenici, a avut mulţi prieteni de microfon, de şpriţ sau de o cafea. Nu a fost mereu un coleg comod. Nici nu se putea, pentru că, fiind o persoană riguroasă, suferea pentru orice nedreptate. Dar el a fost întotdeauna deschis şi cinstit. Era atât de deschis, încât nici tunătoarea lui înjurătură nu era duşmănoasă

Dan Ursuleanu: Tablă de materii- Constantin Săbăreanu : forţă interioară – orgoliu nemăsurat – generozitate exemplară – voce pătrunzătoare – conviv fără egal – talent cu carul – spirit înalt – temerar al adevărului – natură lirică – artist al profesiunii – prieten de cursă lungă – cultură accesată fără efort – inimă mare – catâr al principiilor – energie debordantă – fumător lacom – memorie de elefant – vârf de lance – propovăduitor al femeii – Falstaff printre oamenii comuni.

Paul Grigoriu : A fost un extraordinar radiofonist, un prieten desăvârşit, un solidar, ceea ce în lumea noastră este foarte rar. Şi pentru că le-a avut pe toate acestea, trebuia să fie şi poet.

Victor Frunză : A fost dintotdeauna dăruit trup şi suflet Radioului şi poeziei. Fiinţa lui era compusă din mai multe fiinţe. Una era, structural, poezie. Am cunoscut foarte mulţi oameni importanţi, dar ca el nici unul, pentru că era fenomenal. Şi urzeala şi bătaia erau făcute din poezie. În timp ce noi mai toţi aveam dialoguri prozaice şi de convenienţă, dialogurile lui erau poetice. Unii credeau că ne aflăm în faţa unui teribilist,

care dorea să epateze, să-şi evidenţieze inteligenţa şi cultura. În realitate, era un om cu totul ieşit din comun.

Noe Smirnov : Cu mulţi ani în urmă am auzit la radio, pentru prima oară, vocea inconfundabilă a lui Constantin Săbăreanu, transmiţând un... meci de fotbal ! Nici nu-mi trecea prin cap că peste puţin timp, prin 1958, aveam să-l întâlnesc pe posesorul acestei voci percutante, inflamabile, printre membrii redacţiei culturale. Acum, aceeaşi voce, nu cu mai puţină fervoare, dar cumpănită în nuanţe, comenta evenimentul cultural, investiga viaţa bibliotecilor şi a cluburilor şi realiza un erudit ciclu de *Acuarele bucureştene*, dedicat aniversării unei jumătăţi de mileniu de atestare documentară a Capitalei. Descopeream în Constantin Săbăreanu un rob al lecturii, un maestru al conversaţiei, un inovator în materie de expresivitate radiofonică. Şi, mai ales, un scriitor, un poet. Primul său volum de versuri, *Semnele trecerii,* apărut în 1966, i-a precedat cu doi ani marea sa reuşită în domeniul radiofoniei culturale : *Studioul de poezie*. Regizor-scenarist al fiecărui spectacol, căutător de comori ale poeziei autohtone şi universale, cu un discernământ organic în alegerea actorilor hărăziţi declamaţiei poetice, Constantin Săbăreanu dinamiza cu imperative, dar şi cu dragoste pe cei mai apropiaţi colaboratori de la pupitrul tehnic sau muzical. El a dăruit poeziei tot ceea ce puteau oferi scena şi mijloacele radiofonice. *„Să recunoaştem studioului de poezie şi celor care-l animă meritele mari în această nobilă apucătură de cultivare a versului”* – aprecia Marin Sorescu, în 1970, după aproape 30 de spectacole cu public, înfăptuire greu de egalat.

Şi totuşi, în 1973, când s-a înfiinţat Programul III, împătimitul om de radio n-a ezitat să abordeze o nouă experienţă. Săbăreanu, matur dar şi adolescentin, moralist dar şi nonconformiost, s-a dovedit un excelent interlocutor al auditoriului tânăr. Înregistrările *Clubului invitaţilor* – câte or mai fi rămas neşterse – ne-ar putea reda şi azi acele sărbători ale spiritului şi elocinţei în care, printre oaspeţii săi, Constantin Săbăreanu – *Zimbrul*, cum inspirat l-a *năşit* un coleg – se încumeta să atace în dezbateri pasionante şi spinoase probleme ale zilei... Cât ar fi avut de câştigat actul radiofonic dacă şi după dobândirea libertăţii acest spirit descătuşat din naştere şi-ar fi putut continua prezenţa la microfon ! Dar în 1989 *Zimbrul* era deja stigmatizat... Şi, ironie a soartei, prima victimă a perfidei boli i-a căzut chiar glasul ! Tăcut şi închis în el, Săbăreanu s-a întors în balade. Şi-a

rânduit volumele de poezie pe care abia cândva, poate, le vom vedea tipărite. Şi din ele mă urmăresc acum câteva stihuri :

Agonizez şi nu mai ştiu de mine
De-un timp
de-un vis
Sau doar de-o săptămână
Şi n-aş cârti nicicând dacă-mpietrirea
M-ar face în cetate o fântână
Şi însetaţii-n trecerea prin lume
Mi-ar bea tot plânsul ochilor, din mână...

Poezia lui ne ajută pe noi cei ce l-am cunoscut, să îi simţim, dincolo de sonora şi expansiva energie, lacrima...

* * *

Alături de Constantin Săbăreanu, celălalt stâlp al Clubului invitaţilor, dar nu numai, a fost Marius Grozea. El a lansat în eter, după 1989, unul din cele mai ample şi ambiţioase programe ale redacţiei de tineret : „Maraton blue-jeans”.

Despre „Maraton” am scris la timpul său următoarele : „Într-o vreme nervoasă a grăbiţilor, a digest-urilor, a contactelor rapide şi a treburilor expediate, iată că avem la Radio un Maraton. Culmea e că mulţi tineri au răbdare să-l asculte şi originalitatea să le placă. Oare de ce ?Probabil pentru că multele ore ale acestui radioprogram acomodează verva cu actul de cultură, informaţia cu muzica, ecourile din lumea întreagă cu realitatea juventuţii de pe meleagurile noastre. Şi, desigur, pentru că Maratonul este conceput şi lansat pe unde de o mână de profesionişti entuziaşti a căror permanentă stare de spirit este o sinteză de tinereţe şi de optimism”.

Marius a avut harul pedagogic de a păstori numeroşi debutanţi, aspiranţi la statutul de reporter sau de redactor la Programul 3. Era metodic, bine organizat şi documentat, cu o gândire ordonată, dar şi gata întotdeauna să ajute. La un aşa portret, n-aţi crede că el, unul din granzii programului 3 s-a manifestat şi ca un campion al umorului, al farselor redacţionale. În anul 1968, Marius Grozea a venit în Radio prin concurs (peste 1.000 de candidaţi) şi a lucrat la Redacţia Emisiunilor pentru Tineret şi Copii. A realizat emisiuni excepţionale precum „Clubul invitaţilor” , „Studioul T,”

„Aventura cunoaşterii," „Radio în blue-jeans", „Satul mondial," „Maraton Blue Jeans" Între 1990-1991 a fost redactor şef la Postul România Tineret.

Despre legendarul Program 3, la 30 de ani de la înfiinţare, în 2003, Marius Grozea a declarat: „ Zic unii, că a fost atunci un miracol, o incredibilă poveste de iubire de oameni, de cultură şi de adevăr scos la lumină cu multă abilitate. Programul 3, o spun acum, a fost un post de radio absolut normal, pentru oameni normali dintr-o lume nu tocmai normală. Acum este mai greu să vorbeşti convingător despre normalitate. Când ucenicii ajungeau la Programul 3, maeştrii îi învăţau două lucruri fundamentale : să aibă caracter în orice împrejurare şi să pună mâna pe carte toată viaţa. Evident, Programul 3 este acum doar o filă, scrisă cu multă dragoste, din istoria radiofoniei româneşti."

Figură proeminentă a programului 3 Radio, Marius Grozea are un fotoliu de onoare în paginile acestei cărţi, la realizarea căreia a pus tot sufletul.

MARIUS GROZEA

CÂND S-A ÎMPĂRŢIT NOROCUL...

...întâmplător, noi am fost pe fază. Din 1973, norocul a fost steaua mereu strălucitoare, ne-a călăuzit pe toţi cei care am iubit şi am muncit la Programul III, apoi, încă o vreme, vreo 6-7 ani, la Postul România Tineret. Unii îşi caută norocul. Pe noi, cei de la III , ne-a căutat el. Sigur, norocul e întâmplător. Dar, ce întâmplare rară a făcut ca norocul şi Sofica şi Tavi şi Edi să fie, atât de mulţi ani, esenţa, frumuseţea, unicitatea vieţii noastre radiofonice? Acum, putem să înţelegem de ce atât de mulţi foşti colegi din Radio ne-au invidiat, iar unii au determinat sau chiar au aplaudat desfiinţarea Programului III. Spiritul demolator post-decembrist al străzii, a triumfat şi la Radiodifuziune. Numai că programele de excepţie ale III-ului nu pot fi şterse din istoria presei. Pot fi doar ascunse, sau trecute la subsol. Oricum ele rămân, dincolo de vremuri şi de oameni!Avea dreptate gânditorul: *„Când începe să strălucească, norocul se sparge".*

Normali , într-o lume anormal

Pentru mine, lucrurile sunt cu mult mai simple. Redactorii Programului III erau oameni normali, care trăiau şi munceau într-o societate nefirească. Acum sunt sigur că eram un pic inconştienţi sau poate că, văzând că *ţine* (din moment ce nu păţeam nimic),

ne comportam ca oameni normali. Bârfeam regimul, făceam şi câte un chef de pomină. Mi-aduc aminte, era prin ’75, prezentam în direct *Studioul T* cu regretatul Mihai Roman. Un profesionist de excepţie, glumeţ ca nimeni altul şi, mai ales, cinstit cu sine şi cu toţi colegii. Într-o zi de vară, Tavi Iordăchescu îmi spune că a doua zi, când trebuia să comperăm programul, vom fi ascultaţi de către un ştab de la Radio Budapesta, aflat în vizită la noi. Şi ia-l pe Mişu de unde nu-i ! Într-un târziu l-am găsit. „*Rodea o damigeană*”, cum zicea el cu umor. L-am dus acasă, l-am obligat să se culce imediat. Trebuia să fim exemplari pentru tovarăşul, nu-i aşa? Şi iată, la ora 9 fix intră Mişu în nişte bâlbe şi aiureli, care păreau jucate şi încet, încet se trezeşte, ca boxerul din pumni. Ne-a ieşit şi am scăpat cu bine. *„Felicitări, ce prezentare neconvenţională, cu umor , naturală”* - a zis oaspetele nostru. Doar Sofica şi Tavi ştiau adevărul. Ce oameni, ce şefi adevăraţi! Nu l-au sacţionat. Lui Mişu Roman n-aveai ce să-i faci. Cum să-l dai afară? De-ar fi lucrat în altă redacţie, probabil că ar fi zburat imediat !

Doamne, câte mai făceam ! *Zimbrul* (Costică Săbăreanu) trăia şi vorbea după legile lui. Jucam biliard sau şah, în redacţie, până noaptea târziu. Dar emisia era emisie ! Ne mai iubeam cu câte o doamnă sau, după gen, cu un domn. Dar, înainte de toate, munceam, rezolvam cât mai bine posibil sarcinile redacţionale ! Toţi cei care ne-am căsătorit. am mers la biserică, conform datinii ! Nimeni n-a făcut-o pe ascuns. Ba, chiar, mai spuneam ce-auzeam la *Europa liberă*, deşi ştiam că unii ne toarnă şi că *vigilenţii cu ochi albaştri* ştiau ce facem şi ce gândim. Dar ne vedeam de meserie ! Nu conta că uneori munceam 10-12 ore. Ne respectam şi ne iertam păcatele unii altora. Ne bucuram de succesele profesionale ale colegilor şi nu mergeam cu pâra la şefi. Într-un fel, păream a fi din altă lume, spuneau mulţi confraţi. Pe scurt, întâia grijă era de a ne face emisiunile cât mai atractive posibil şi, apoi, fără efort, ne trăiam viaţa în chip firesc, cu urcuşuri şi coborâşuri, nedându-ne în lături de la a ne bucura de tainele şi frumuseţile ce ne ieşeau în cale. Şi când făceam, cu voie sau fără voie, câte-o trăsnaie, neconformă cu stupida morală socialistă, ştiam că şefii noştri - oameni de excepţie, ne apărau sau ne avertizau când se îngroşa gluma. Păi, ăsta nu-i noroc ?

Debutul

. Voi evoca prima ediţie a emisiunii *Clubul invitaţilor*. Toţi lucram de zor la producţiile ce ne-au fost repartizate, dar clubul meu a fost primul care a fost gata pentru

ascultare, înainte de a intra pe post. Invitaţi: cântareaţa Dida Drăgan, sociologul Petre Datculescu şi scriitorul de mare succes, dar nu prea agreat de către *tovarăşi*, Petru Popescu. Zicea lumea că a fost un succes. Peste câţiva ani, excepţionalul prozator a plecat în Statele Unite şi nu s-a mai întors. Aşa că prima ediţie a emisiunii atât de dragă mie a dispărut din fonotecă. Realizat în alternanţă cu poetul şi marele om de radio Constantin Săbăreanu, *Clubul invitaţilor*, în 16 ani, a avut ca invitaţi aproape 1000 de personalităţi, practic elita României din acei ani (academicieni, universitari, vârfuri ale culturii şi ştiinţei, sociologi, psihologi, economişti). Nu pot să nu transcriu şi un pasaj dintr-o cronică radio, semnată de Raluca Bungărzan, în care era definită esenţa acestui radioprogram : *„Există jocuri pasionante, jocuri ale inteligenţei şi culturii, numai că ele nu sunt tocmai un obicei la radio (...). Asemenenea jocuri superioare ne propune Clubul invitaţilor (redactori Constantin Săbăreanu şi Marius Grozea), care reuşeşte să invite în studiou nu numai specialişti, nu numai oameni de cultură, scriitori, dar mai ales cozeuri, care fac dintr-o temă destul de dificilă sau aridă (evident, pentru cei neiniţiaţi) o pasionantă dispută, un fertil schimb de idei, o invitaţie la lectură, la documentare, la căutări şi cercetări”.*

Peste timp, între anii 2000 – 2004, am reluat acest tip de talk-show la *Maraton Blue Jeans,* împreună cu Alexandru Rusu, coproducătorul radioprogramului duminical de şapte ore, acompaniaţi de Andreea Ionescu şi de Emanuel Stănculescu. Emisiunea la care l-am avut ca invitat, în anul 2004, pe academicianul Solomon Marcus, o somitate a ştiinţei mondiale, a fost distinsă cu *Premiul Clubului Român de Presă*, la secţiunea „*Talk – show Radio*”.

Şi totuşi, e adevărat...

I-am auzit pe unii confraţi spunând că noi, cei de la Programul III ne cam lăudăm, că ne construim un mit, că ne dăm mari. Numai că n-am auzit spunând aşa ceva, pe nici un ascultător dintre cei care au urmărit constant emisiunile noastre. Ce să-i faci ? Aşa-i românul !

Ca şi alţi colegi, cred că programele noastre au fost mai aparte, mai plăcute, mai de succes şi datorită unor tehnici de rezistenţă şi de evitare, pe care le-am înţeles şi subînţeles rapid. Foloseam mici şmecherii şi abilităţi de a ne strecura, fie ţinându-i de vorbă pe cenzori, fie distrăgându-le atenţia în timpul vizei politice. Dacă scăpai de ei, la ascultarea pe post, cu rare excepţii, mesajul dorit ajungea nealterat la public. Profitam şi de arta *exprimării printre rânduri*

a unor invitaţi de marcă, pentru a atenua, cât mai mult posibil, agresivitatea interdicţiilor şi a *indicaţiilor preţioase*.

Expediind această obligaţie imundă, în proporţie de 95 %, ne puteam vedea de treabă! Aveam grijă să prezentăm subiectele interesant şi cât mai radiogenic, să fim colocviali, să alegem melodii noi şi valoroase, să satisfacem cât mai mult orizontul de aşteptări al ascultătorilor. Cei mai mulţi dintre redactorii III-ului, acoperiţi şi de cei trei – Sofica, Edi şi Tavi – au putut să-şi realizeze emisiunile în limitele normalului şi ale normelor profesionale internaţionale.

Continuitate

Ca mulţi alţi colegi, cred că Programul III a continuat să existe şi după decembrie 1989. Continuitatea a fost evidentă pe mai multe planuri, deşi un mic grup de presiune din interiorul redacţiei a încercat să facă *tabula rasa*. Au fost multe mizerii. Ca peste tot, în anul 1990. S-a creat un fel de sindicat, cu doi-trei oameni, care s-au autopropus ca lideri de opinie. Nu aveau însă nici autoritate profesională şi nici pe cea morală. Liderul „*revoluţionarilor de tip nou*", care se insinua ca posibil viitor şef al redacţiei, s-a purtat oribil tocmai cu Sofia Şincan, cea care a fost sufletul şi spiritul Programului III. La fel se întâmpla la Institutul Parhon, unde caloriferistul a propus ca eminentul om de ştiinţă Ştefan Milcu să fie dat afară! A fost degradant pentru noi toţi, care am trăit la III ca nişte nobili, într-un climat absolut civilizat. Pentru Radio, pensionarea forţată, dar de o demnitate rară a Sofiei Şincan a fost o uriaşă pierdere. Treptat, acest tip de oportunism abject a fost marginalizat.

Din martie '90 am început să ne vedem de rosturile noastre, să încercăm să ducem mai departe spiritul şi substanţa Programului III. Ne-am unit şi am hotărât să continuăm opera Sofiei, îmbogăţind-o cu emisiuni care nu puteau fi realizate înainte şi adaptând-o la şansa născută de Revoluţie de a ne exprima liber, neîngrădiţi de nimeni, cu fantezie şi profesionalism. În calitate de Redactor şef, am realizat trei scheme de program, cu ameliorări succesive, care au fost structurate pe temelia celor de la III. Am inclus în grile multe transmisii în direct, noi emisiuni de cultură şi ştiinţă, de divertisment, teatru radiofonic, talk-show-uri, tronsoane de emisii pentru copii. *Studioul T* a devenit *Radio în blue jeans* (zilnic, 8 ore, live). A apărut, sâmbătă seara, prima radio-discotecă de la postul public (între orele 22.00-05.00), propusă şi realizată de Sorin Caracseghi şi Florin Helmis. Un succes enorm!Am transmis live primul *Concurs Miss* din România. Costin Diaconescu şi Alexandru

Rusu, împreună cu Doina Berchină au descris atât de fidel şi convingător prestaţiile concurentelor, încât ascultătorii noştri, solicitaţi să alcătuiască palmaresul, au hotărât acelaşi podium ca şi juriul concursului. Coincidenţă ? Nu ! Meserie înaltă învăţată la Programul III.

În anul 1991, i-am propus domnului Eugen Preda, ilustrul nostru director general, să facem transmisiuni directe de la Turneul de tenis *Open România*. Dânsul ne-a spus atunci: *„Nu sunteţi normali ! Tenis la Radio? Da', hai să vedem ce iese"*. Şi a ieşit ! La toate ediţiile, până în zilele noastre, Alexandru Rusu şi „*neamţul*" Mihai Rusu, venit de la München, i-au adus la microfon pe toţi marii tenismeni prezenţi la *Open*-ul de la Bucureşti.

*Pittiş-Show***,** *Telefonul de noapte, Fără prejudecăţi* au devenit emisiuni cu mare audienţă. Programul III a fost şi o înaltă şcoală de gazetărie. Aproape fiecare redactor avea câţiva tineri colaboratori (aproape toţi studenţi, câţiva elevi) care au învăţat şi au îndrăgit meseria de radiofonist. Buni dascăli au fost Gigi Enache, Aurel Dinu, Sebi Sârcă, Costică Teodori, Camelia Stănescu şi Dan Ursuleanu. Silitori elevi au fost Irina Baltă, Michaela Platon, Alexandru Rusu, Mădălina Munteanu-Ion, Mădălina Sava, Dragoş Şeuleanu, Atena Graur, Monica Mihai şi câţi alţii. După Revoluţie, continuând tradiţia III-ului, toţi ucenicii de ieri, au intrat, prin concurs, la Tineret. La rândul lor, cei 15 noi redactori au devenit, treptat, dascălii unei noi generaţii de reporteri.

Repet, spiritul Programului III a rămas viu şi după '90 ! Cam până în '97 noua generaţie de radiofonişti de la Tineret a învăţat cu sârguinţă alfabetul meseriei, dar, ce păcat (!), nu mai era o familie unită ! În anul 2004, Radio 3 România Tineret, urmaşul legitim al Programului III, a fost desfiinţat. Radio 3 Net putea coexista cu postul România Tineret difuzat şi ascultat pe frecvenţele terestre FM naţionale. Mai mult decât oricând, acest program distinct pentru tineri si copii este acum imperios necesar, pentru că mai multe milioane de ascultători nu se mai regăsesc pe un post de radio numai al lor. În această problemă, cred că orice contraargument este apă de ploaie !

După perioada Eugen Preda, Radioul a început să sărăcească, nu atât pe plan material, cât pe cel profesional-uman. Părinţii nu-şi mai învaţă copiii, iar aceştia îşi reneagă sau îşi ignoră părinţii. *Radiogenie, voci cultivate ? Optimizarea mesajului, factori perturbatori în lanţul comunicării? Rostiri elevate, întrebări deştepte à la Grigoriu? Ce-or fi bazaconiile astea?* – este riposta auzită frecvent în zilele noastre. E trist ! Unii se fericesc şi se oglindesc cu înşelătoarea mare audienţă, creată de o majoritate amatoare de producţii facile şi frivole.

Când scriu acest articol, suntem în 2008, primul pas a fost un succes: tot ce-a însemnat proiectul Programul III până-n ’97, a dispărut. Ura! A fost eliminată concurenţa internă! Profesorul şi scriitorul româno-american Constantin Virgil Negoiţă avea dreptate : *tot mai mulţi pământeni, se simt deosebit de confortabil în „lumea analfebetismului”.*

* * *

„DULCE CA MIEREA E GLONŢUL PATRIEI”

Dialog cu SCRIITORUL PETRU POPESCU

La *Clubul invitaţilor* Marius Grozea a avut un număr foarte mare de interlocutori valoroşi, personalităţi de marcă ale ştiinţei, culturii, artei şi vieţii publice româneşti. Este un veritabil muzeu de voci ilustre, de opinii şi idei ale unor oameni superiori. A păstrat cu grijă înregistrările, trecându-le pe suporturi magnetice de calitate superioară. Intenţia sa este să publice în volum cele mai interesante convorbiri, realizate de-a lungul anilor. O singură durere îl macină pe Marius, aceea că primul său *Club* s-a pierdut. A dispărut pur şi simplu din fonotecă. Din fericire, au supravieţuit multe alte momente memorabile, cum ar fi interviul cu scriitorul Petru Popescu. Îl reproducem, pentru că merită:

La aniversarea Programului III, din 12 martie 2001, alături de alte personalităţi, a fost invitat să-şi depene amintirile şi gândurile scriitorul şi scenaristul Petru Popescu, stabilit încă din anii tinereţii în S.U.A., la Los Angeles.

În martie 1973 a fost primul intelectual de renume care a înnobilat cu prezenţa sa emisiunea *Clubul invitaţilor*. La acea vreme era unul dintre cei mai de succes prozatori români, fiind autorul romanelor *„Prins”* şi *„Dulce ca mierea e glonţul patriei”*. Iată o scurtă secvenţă din interviul realizat atunci, în direct de reporterii Cătălina Chivu şi Emanuel Stănculescu.

Petru Popescu: Acum, în 2001, la cei 28 de ani ai Programului III, pe care îl evocăm împreună, sunt plin de nostalgie. Mă bucur enorm de mult că România are în momentul de faţă libertatea de comunicare şi de rostire, pe care n-o avea înainte de’89. În timp, cât am fost în tară, mi-am dat seama că emisiunea *Clubul invitaţilor*, ca aproape toate emisiunile Programului III, era o incercare reuşită de a lărgi pe dinăuntru puţina libertate culturală şi artistică pe care o avea România sub Ceauşescu. Ţin minte că pe vremea aceea fiecare cuvânt rostit în direct la Radio era foarte bine cântărit şi de mine, ca autor, şi de către cenzură. Aşa că noi încercam să spunem în mod cifrat o mulţime de

lucruri, încurajatoare pentru public. Pe vremea aceea eram fericiţi că se putea face pe dinăuntru un fel de *primăvară praghezã* în România.

Reporter: Acum puteţi să spuneţi necifrat ce gândiţi...

Petru Popescu: O fac cu plăcere ! Îmi pare extrem de rău că soarta mă sileşte să trăiesc emoţional în mai multe ţări deodată. Trăiesc in Statele Unite, mi-e bine acolo, dar, firește, trăiesc şi în România, la fel de bine, pentru că este ţara mea de baştină si n-aş putea să mă despart vreodată de ea. Mai trăiesc şi-ntr-un fel de ţară de fantezie, care este ţara mea internă, de scriitor. Poate că dacă aş trăi un pic mai unitar, mai puţin schizofrenic, aş fi un om mai fericit. Lăsând gluma de-o parte, întotdeauna mă bucură imens că pot să spun pe viu câteva cuvinte oamenilor pe care îi cunosc şi cititorilor pe care i-am avut şi îi am în România. Aşa că sunt cu totul egoist. Cu toate că azi e aniversarea Programului III, pentru mine este o aniversare personală.

Reporter: La ce anume lucraţi în acest an?

Petru Popescu: Acum fac exact ce făceam şi atunci, în 1973. Scriu şi public cărţi, uneori scriu scenarii de film după aceste cărţi, dar viaţa mea importantă şi recunoscută ca atare, şi în America şi în România, este viaţa de autor de romane. Sunt oricând la dispoziţia ascultătorilor sau a cititorilor români. Îmi spuneaţi, înainte de a intra în direct că, acum, Programul III nu mai există ca atare. E înlocuit cu un program intitulat România Tineret. Sper că spiritul şi tot ce era peren la Programul III, a fost preluate în noile emisiuni. Ar fi păcat să fie altfel, acum când toate ferestrele libertaţii de creaţie sunt larg deschise.

* * *

Am trecut iată, în revistă considerentele unui important scriitor român al zilelor noastre, prezent la microfonul Programului 3. Numeroşi alţi colaboratori şi-au exprimat în câteva cuvinte plăcerea de a fi fost parte din emisiunile noastre. Ziarista şi scriitoarea Cleopatra Lorinţiu scria în „România literară" în 15 decembrie 1985:„ Deschizi radioul şi gata, eşti conectat la noutatea cea mai proaspătă, captivat de-un reuşit stil colocvial. Un aer tonic, un optimism de substanţă (iertare pentru patetism, dar nu cred că aici e de prisos). Acesta este rezumatul a ceea ce ne-am obişnuit să numim Programul 3, de fapt, cu alte cuvinte, emisiunile de radio ale Redacţiei de Tineret Radio. Ele sunt atât de bune, calitativ, profesional, în ansamblu, încât, chiar nici nu pare că mai e nevoie de laude (...)

Studioul T '85 a fost tot anul o formă de presă vie, deplină, în dezvoltare şi continuă binevenită adăugare, prefacere, refuzând şablonul, comodul, obişnutul. Vorbind despre tinereţe, în chipul cel mai firesc. Colocvial, doldora de idei gazetăreşti, ritmat, bine articulat. Cu surprize, cu binevenită naturaleţe.*"*

Una din cele mai importante personalităţi ale programului 3 a fost colegul nostru Titus Vîjeu. Încă de tânăr, a avut statutul de senior al redacţiei. Poet de valoare, având o ţinută elegantă şi distinsă, Titus este o autoritate în domeniul literaturii şi are un bagaj de cunoştinţe incontestabile despre arte, în general. Emisiunile sale erau modele de cultură, prin varietatea temelor şi elevaţia expresiei. Colegul nostru avea relaţii personale cu numeroase personalităţi ale artei şi culturii româneşti, pe care le atrăgea la microfon pentru contribuţii de mare audienţă. De pildă, Romulus Vulpescu, D.I.Suchianu şi Florian Potra erau obişnuiţi să răspundă invitaţiilor adresate de Titus Vîjeu. Spiritual cu rafinament, manifesta o capacitate remarcabilă de a imita persoane publice cunoscute. Îmi amintesc o convorbire a lui cu Florian Potra, pe postul de radio, în care a trecut, gradual de la vocea proprie la cea a interlocutorului său. În aşa măsură încât, spre sfârşitul dialogului, părea că vorbeşte Potra cu...Potra ! Dar asemenea glumiţe nu puteau altera seriozitatea funciară cu care Titus îşi concepea şi construia emisiunile. Statura de intelectual rasat, ca şi excelenţa sa în profesiunea de jurnalist audio,i-au netezit calea spre funcţii ulterioare de mare calibru.Dar să punctăm reperele principale ale biografiei profesionale care îl onorează pe Titus Vîjeu.

Născut în 1948 la Breaza (Prahova) este absolvent al Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică I.L.Caragiale din Bucureşti, Doctor în cinematografie şi media, profesor universitar la Facultatea de Film şi Televiziune a Universităţii Naţionale de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti.

Activitate la Radiodifuziunea Română :

- 1972 – 1973 : redactor, redacţia emisiunilor culturale
- 1973 – 1990 : redactor, Programul III (emisiunile *Clubul artelor*, *7 zile – 7 arte*, ediţiile de literatură şi de film)
- 1990 – 1991 : redactor şef adjunct la Programul III ROMÂNIA TINERET
- 1991 – 1998 : director al Direcţiei de Relaţii Internaţionale

Activitate editorială (selectiv) :

- *Panateene* – versuri, 1969, EPLA
- *Ca un meteor îndrăgostit de pământ* – versuri, 1975, Ed. Albatros
- *Aniversarea unui crin* – versuri, 1976, Ed. Eminescu
- *Sâmbătă seara unui deceniu* – versuri, 1979, Ed. Albatros
- *Alergând* – versuri, 1983, Ed. Eminescu
- *Cea mai frumoasă statuie* – publicistică, 1983, Ed. Sport-Turism
- *Pasul licornei* – versuri, 1986, Ed. Cartea Românească
- *Fotografia unei iubiri* – eseuri, 1987, Ed. Albatros
- *Fratele Grâu* – eseuri, 1990, Ed. Eminescu
- *Biblioteca de rouă* – versuri, 1993, Ed. Clusium
- *Miazăzi-Miazănoapte* – note de călătorie, 1996, Ed. Clusium
  Memorie de rezervă-note de călătorie, 2000. Ed. Clusium
- *Eterul şi eternul* – tablete radiofonice, 2003, Ed Casa Radio
- *Scripta manent* – dicţionar al scriitorilor din Radio, 2004, Ed. Casa Radio
- *Andrzej Wajda, omul de celuloid* – monografie critică, 2005, Ed. Clusium

TITUS VÎJEU

ASCENSIUNE PE EVEREST

Pentru mine, totul a pornit de la întrebarea Sofiei : *„Nu vii cu noi să facem un program de radio strong ?”* Ne aflam pe culoarul de la etajul şase şi afară zăpada cădea ca în poveştile lui Andersen. Mi-am zis că e un semn bun şi că totul nu va fi doar poveste... De aproape un an mă aflam în redacţia emisiunilor culturale şi timpul pe care mi-l rezervasem prezenţei mele la Radio se apropia de sfârşit : trei sute şaizeci şi cinci de zile. Mă găseam în tratative cu conducerea unui ziar important, la care urma să-mi fac transferul. Nu că nu mi-ar fi plăcut atmosfera de la Radiodifuziune dar, încă de atunci, eram preocupat de faptul că munca de redactor aici presupune un anume risc al perisabilului. Lansasem deja butada „*eterul devoră eternul*” (peste ani aveam să-mi extrag din acest joc lexical titlul unei cărţi de tablete radiofonice) şi credeam că e momentul să mă despart de colegii mei de la „cultural”, altminteri oameni cu o admirabilă zestre profesională şi care mă primiseră între ei cu vizibilă cordialitate. Ce-i drept, emisiunile noastre deveniseră între timp punctul de interes al *îndrumătorilor* din

organismele specializate (Direcţia Presei, secţia de propagandă a CC al PCR) pentru că minirevoluţia culturală abia importată din Asia nu putea să excludă, la Bucureşti, programele de profil ale Radiodifuziunii... Atunci a apărut pe coridorul de la etajul şase Sofia Şincan şi mi-a adresat întrebarea ce avea să-mi deturneze intenţiile : *„Nu vii cu noi să facem un program de radio strong ?”*

Abia mai târziu am aflat cine erau *ceilalţi* : Eduard Jurist, Grigore Ilisei, Octavian Iordăchescu (formând echipa de conducere a noii structuri radiofonice) şi, bineînţeles, colegii din redacţia emisiunilor de tineret ce urmau să constituie eşalonul uman consistent al Programului III.

Programul III. Aceasta urma să fie titulatura oficială a radioprogramului nostru. O titulatură inexpresivă, marcând parcă o poziţie de subordonare faţă de Programul I (ce difuza emisiuni de actualitate politică) şi de Programul II (destinat emisiunilor culturale). Cel de-al treilea copil al Radioului naţional urma să se adreseze prioritar noilor generaţii de ascultători. Sofia Şincan şi ceilalţi din conducere prezentaseră deja grila de programe celor de sus (poate chiar şi Celui de Sus, obţinându-i binecuvântarea). De la nouă dimineaţa şi până la miezul nopţii noul program oferea ştiri din ţară şi din lumea largă, tronsoane de informaţie culturală şi anchete radiofonice îndrăzneţe, dezbateri pe teme nu totdeauna comode, muzică pe care nu o puteai asculta altundeva. Cred că şansa noastră s-a numit de fapt modulaţie de frecvenţă. Noul program emitea exclusiv pe UKW, zonă a eterului pe care bătrânii activişti n-o puteau controla. Viaţa le rezervase undele medii şi lungi.. Cu ultrascurtele erau familiarizaţi numai oamenii tineri şi vârstnicii care foloseau *purgatoriul* undelor scurte pentru a recepţiona posturile de radio ce emiteau din străinătate. Doar lor, drumul spre paradisul Programului III le era accesibil...

Din 12 martie 1973 şi până la schimbarea de regim politic din '89, Programul III a reprezentat pentru milioane de oameni expresia sonoră a libertăţii. Nu există nici o exagerare în această afirmaţie şi cred că mai sunt încă foarte mulţi oameni gata să depună mărturie în acest sens.

Cert este că, an după an, colegii mei au reuşit performanţa de a rămâne alături de ascultătorii lor, hrănindu-şi speranţele proprii din fidelitatea acestora...

Revăd astăzi chipurile lor, întâlnite în studiouri ori în birourile de la etajul cinci. Mereu visătoare – Camelia. Mereu dispus să-ţi spună *ultimul banc* – Ursuleanu. Sobru şi

scrutător – Aurel Dinu. Bonom şi solar – Papa Noe. Suavă anexă la ţigara ţinută în colţul gurii – Marius Grozea. Unii s-au despărţit de noi prin decizii administrative, precum Grigore Ilisei, rechemat în *Iaşiul marilor iubiri* (cele câteva luni petrecute de el în redacţie au constituit pentru mine şansa unei admirabile prietenii cu acest gazetar şi scriitor de elită). Alţii ne-au părăsit prin decizia sorţii. Cine-ar fi crezut vreodată că Sergiu Deleanu (*le beau Serge*), cu energia sa colosală, va pieri atât de brutal ? Sau dragul nostru (pentru mulţi chiar magistru) Constantin Săbăreanu, poet al esenţelor lirice şi al ideilor clipei ? Mi-e dor de ei, deseori. Ca şi de suavul Iancu Şerban, poate cea mai delicată fiinţă pe care am întâlnit-o vreodată. Sau de impetuosul şi netemătorul Nae Rădulescu, omul ce străbătuse ţara în lung şi-n lat (fusese format la şcoala jurnalistică de la *Flacăra*), căutând şi ataşându-se de valorile culturale ce înfruntaseră teroarea închisorilor de după război.

Programul III continuă, într-un fel, să existe şi astăzi, sub o altă titulatură. Personal însă, consider că viaţa sa, începută în martie 1973, a încetat în decembrie 1989, când istoria îl absolvea de vina subversivităţii asumate, sub semnul căreia se ivise pe lume.

Societatea românească a avut nevoie de Programul III atâta vreme cât el a ştiut să reprezinte, într-o lume opacă ideologic, o fereastră deschisă spre viaţă (un destin asemănător a avut şi legendarul post *Europa Liberă*). Când libertatea a fost instaurată prin jertfa tinerilor săi ascultători, Programul III nu mai putea reprezenta decât un post de radio în mulţimea altor posturi de radio apărute aproape spontan. Prin 1991, când piaţa radiofonică românească începuse să se dimensioneze, am luat decizia de a părăsi o redută de vorbe ce nu mai era necesară, întrucât războiul nostru fusese câştigat.

Dar nu voi putea niciodată să mă sustrag fascinaţiei intime a Programului nostru. Şi, adeseori, îmi revin în memorie fragmente din miile de emisiuni pe care colegii noştri le-au produs cu pasiune şi cu talent. Atunci mă gândesc la faptul că, dacă vorbele noastre ar avea o minimă reprezentare materială, undeva în Cosmos s-ar fi putut forma, prin truda colectivă a colegilor mei, un munte uriaş, cu vârfuri înzăpezite şi văi fertile, un munte de mărimea şi inaccesibilitatea Himalayei. Chiar aşa : oare atunci când, abordându-mă pe culoar să mă întrebe dacă nu doresc să particip la naşterea unui nou program, Sofia Şincan mi-ar fi spus : *„Nu vrei să urci cu noi pe Everest ?”*, cum aş fi reacţionat ? Fără-

ndoială, i-aş fi răspuns că dau o fugă până acasă pentru a-mi lua rucsacul. Din câte se vede, are şi inconştienţa farmecul ei !

* * *

Excelent poet, om de radio desăvârşit, intelectual rafinat, spiritual şi tobă de carte, itus imita la perfecţie vocile şi stilul de vorbire al unor persoane publice. Într-o zi i-a luat un interviu în direct filmologului Florian Potra. Pe parcursul dialogului, vocea lui Titus s-a modificat treptat, până la a da impresia că discută Florian Potra cu... Florian Potra. Culmea e că oaspetele nu şi-a dat seama, dar pentru ascultători era stupefiant!

Capodopera farselor lui Titus Vîjeu l-a avut ca subiect pe un şofer modest şi umil al autobazei Radio. Acesta conducea o maşină ce îl servea pe Adrian Păunescu, pe vremea când poetul susţinea un ciclu de emisiuni la Redacţia Literară condusă de Iulius Ţundrea. Şoferul în cauză, pe numele său Perieţeanu, avea de mai multă vreme o problemă personală nerezolvată. Omului îi trebuia un apartament şi, pentru a-l obţine, îi era necesar un aviz al redactorului-şef. Ţundrea însă întârzia nepermis de mult să-i dea semnătura. Acestea erau premisele de la care Titus Vîjeu a pornit la urzirea farsei. L-a sunat pe Perieţeanu la garaj şi, cu o impecabilă voce Adrian Păunescu, i-a spus:

—Domnule, m-am gândit de ceva vreme, eşti un şofer foarte bun. Îmi placi. Ce salariu ai dumneata la Radio?

Perieţeanu şi-a divulgat confidenţiala sa leafă.

—Puţin, domnule. E o nimica toată pentru un om de valoarea dumitale. Uite ce-ţi propun! Vino la mine, la Flacăra, îţi dublez salariul, primeşti pe mână un Mercedes şi, pe deasupra, îţi dau şi casă. Eşti de acord? Câştigătorul lozului cel mare a capitulat instantaneu şi necondiţionat, cu un DA rostit din inimă, gata să-i sărute telefonic mâna binefăcătorului său.

Cu promisiunea maestrului în minte, iepuraşul, devenit ca prin farmec leu, s-a dus să-l înfrunte pe lupul cel rău. A intrat în biroul lui Ţundrea, trântind uşa de perete.

—Ani de zile m-ai desconsiderat, ţi-ai bătut joc de mine, m-ai călcat în picioare ca pe un gândac de bucătărie! Dar, uite, soarta îndreaptă lucrurile şi repară nedreptăţile!

Speriat de izbucnirea intempestivă a subalternului său, redactorul-şef i-a arătat un scaun.

—Vă rog, luaţi loc, tovarăşe Perieţeanu! Poate îmi explicaţi şi mie despre ce anume e vorba...

Şoferul s-a aşezat şi a expus faptele. Ţundrea a căzut pe gânduri. A rupt tăcerea spunând:

—Mă, băiatule, îl cunosc bine pe Păunescu, nu e el omul care să promită asemenea binefaceri. Şi, pe urmă, de unde ştia el problema ta cu casa? I-ai spus tu?

—Păi... nu...

—Vezi? Ceva nu e în regulă. Probabil ţi-a făcut-o Titus Vîjeu. El e cel mai autentic Păunescu, după Păunescu însuşi.

Intrat la idei,Perieţeanu a ieşit cu coada între picioare şi a început căutarea lui Titus prin întreaga clădire. L-a găsit şi l-a înşfăcat de reverele hainei.

—Dumneata ai fost, banditule?

Luat prin surprindere, autorul farsei s-a predat cu arme şi bagaje.

—Eu! Dar mi-ar plăcea să îţi dau tot ce ţi-am promis!

Nu trebuie să-l compătimiţi pe săracul păcălit. Întâmplarea i-a căzut bine, căci Ţundrea a semnat până la urmă cererea lui de casă.

Titus Vîjeu a fost la programul 3, realizator al emisiunii „Clubul artelor”, despre care Raluca Bungărzan, într-o Cronică Radio publicată în 1981 în „Săptămâna” scria: „La început a fost ciclul „7 zile – 7 arte”. Pentru că – probabil – scurta emisiune (10-15 minute) se pierdea printre altele, începând cu acest an a apărut, tot pe programul 3, duminica dimineaţă, „Amfiteatrul artelor”. Şi pentru că existau doar 6 cluburi, iar săptămîna are 7 zile, „Amfiteatrul artelor” s-a transformat în „Clubul artelor” (redactori Doina Papp şi Titus Vîjeu). „Clubul artelor” este o emisiune de ţinută, cu rubrici bine gândite, acoperind toate artele, poate cu o mai accentuată pondere a literaturii. „Cărţi pentru eternitate” propune o bibliotecă imaginară al cărei custode, Romulus Vulpescu, ne este ghid într-o pasionantă aventură spirituală. „Mărturia unei generaţii” a fost depusă la ultima ediţie de prozatorul Mircea Săndulescu, un scriitor dintre cei mai interesanţi ai ultimilor ani, care crede cu tărie în forţa de modificare a realului, de modificare a oamenilor, în funcţie de opera de artă. Rubrica” Istoria unui rol”l-a avut ca invitat pe actorul Florin Zamfirescu, care a vorbit despre viziunea sa asupra rolului Woyzeck, despre dificultatea de a contura un rol într-un spectacol de echipă : examenul de actorie cel mai

bun pe care l-am avut pînă acum. Luminiţa Vartolomei, semnatara rubricii „Vîrstele melomanului", a prezentat un mare compozitor spaniol, Isaac Albeniz, iar Romulus Rusan, în cadrul rubricii „Cinemateca vorbită", a portretizat pe unul dintre cei mai mari cineaşti ai vremii noastre : Andrei Tarkovski."

Autoarea acestei cronici radio apărută în Săptămâna, Raluca Bungărzan, a elogiat-o nu o dată pe colega noastră Doina Papp, care la „Clubul artelor" se apleca preponderent asupra zonei de teatru, deşi putea acoperi orice fel de comenzi redacţionale. Doina Papp şi-a amintit mereu cu tandreţe de anii petrecuţi la Programul 3. Iată ce declara ea în 2003, la 30 de ani de la înfiinţarea Programului:„Dacă trecerea de la colectivism la individ înseamnă triumful egoismului, al meschinăriei, al carierismului, al imposturii, atunci mă gândesc cu nostalgie la familia de colegialitate a Programului 3, în care şi Săbăreanu şi Vîjeu şi Dan Ursuleanu şi Cameluţa, dar şi Lena Boiangiu, Stănică, Sebastian Sârcă, Lucian Sîrbescu, Grozea, Sergiu Deleanu, Smirnov, Teodori şi subsemnata, ori Aurica secretara sau Gică şoferul erau... camarazi. La fel rămâneam şi când ne ameninţa exmatricularea, la fel şi când ne aniversam din an în an, pe 12 martie. Profesional, fiecare şi-a săpat nestingherit cărarea, fiindcă tot nu se prea auzea pe UKW ce făceam noi pe acolo..."

* * *

Pe colega noastră Doina Papp mi-o amintesc ca pe o prezenţă neostentativă, rezervată, închisă în sine. Niciodată nu simţea nevoia să iasă în faţă, să epateze prin atitudinea sa. Dar emisiunile şi le făcea cu competenţă, preocupare şi seriozitate. Dacă treiştii se grupau după simpatii şi afinităţi, Doina era un lup singuratic. Nu îi cunoşteam viaţa personală, gândurile, preocupările extraprofesionale. De aceea, nu pot adăuga mai multe tuşe de culoare portretului decât faptul că a devenit un critic de teatru apreciat.

DOINA PAPP

ÎN DIRECT... ETAJUL V

La etajul V al Radiodifuziunii, pe locul a ceea ce s-a numit Redacția de tineret și copii a lui Victor Popa (nu dramaturgul, altul) și Eduard Jurist, Mioara Paler, etc, a luat ființă pe la începutul anilor 70 ceea ce a purtat numele onorant de *Programul 3*, al Sofiei Șincan. Zic, al...pentru că așa cum îi stă bine unui format nou gazetăresc, radio, ori tv, el poartă amprenta celui care-i dă drumul în lume în haine noi, scrobite și dacă se poate la modă. Moda nu era punctul forte al unui concept ce se voia ieșit din tipare pe vremea schemelor obligatorii de viață

și nu numai. Fiindcă dacă priveai spre punctul cardinal dinspre care venea ea, moda, adică apusul, riscai să rămâi cu gâtul strâmb. Și totuși un pic de asezonare spațio-temporală a suferit și etajul 5, din clipa în care a devenit altceva...acel *ceva* despre care încă se mai vorbește. Dacă a fost sau nu *disidență* prin birourile și pe la microfoanele de unde porneau în eter vocile din noua redacție, încă se mai tranșează. Cert e că ne-am găsit laolaltă , umăr la umăr , pentru câțiva ani buni redactori, oameni de radio din felurite redacții, mânați aici doar de soartă, fiindcă nimeni nu avea motive să intuiască un parcurs bun acestui nou post , chiar dacă ne aflam în anii mirabilului dezgheț (mincinos). Entuziasmul Sofiei a fost liantul și poate și prestigiul de care se bucura în atât de lunecoasa istorie contemporană această nouă structură favorizată pentru a da impresia unei libertăți *sans rivage* , cum ar spune Cameluța , franțuzoaica noastră, inimoasă, căreia îi datorez și invitața de a scrie aici despre programul 3.

Pentru mine, care oricum ajunsesem la radio pe valurile... primăverii de la Praga (un fel de...), în 1968 când discursul de separare de Moscova ne –a strîns pe toți în jurul unei frumoase iluzii , întâmplarea avea aerul unui déjà vu. E și motivul pentru care n-am simțit primejdia unei epurări consumată discret prin 1975 când, mi-a trecut glonțul pe la urechehe, cum se spune, din cauza blestematului meu de dosar. Atunci am scăpat. și am rămas să mă bucur împreună cu vesela societate a redactiei de la 3 de spiritul liber pe care îl mimam noi cei puși să facem emisisuni pe *stil nou* și *unde scurte* pe care nu prea le prindea nimeni. Adică mergea la anumite aparate pe care și le achiziționau tinerii ca să asculte muzica bună de la 3 și pe Florian Pittiș.

Cred că aici e secretul a ceea ce s-a numit și pentru alte împejurări revoluție cu voie de la primărie. Dar, noi lucrătorii nu prea realizam dedesubturile perfidei politici a partidului și profitam din plin ca să ne facem cât mai bine meseria. Cu talent, cu elanul vârstei, fiindcă mai toți eram tineri, cu imaginație și dăruire. M-am simțit răsfățată de soartă , așa dar, să pot face emisiuni de artă precum nou înființatul *Cubul artelor*, pe care îl împărțeam cu Titus Vîjeu, sau despre teatru în șnurul săptămânal *Şapte zile sapte arte*. Să contribuim, eu și Lena Boiangiu la nașterea emisiunilor scenarizate, *Biografia unei capodopere, Jurnale și memorii* pentru care am scris zeci de scenarii, puse pe note radiofonice regizorii de la serviciul Teatru radiofonic. I-am avut drept colaboratori pe Ion Frunzetti, Nicolae Balotă, Andrei Pleșu, Romulus Vulpescu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Dan Grigorescu și alte multe personalități ale lumii cultural-artistice girând mesajele noastre adresate unei generații în formare, care avea mare nevoie de cultură. Multe dintre aceste emisiuni viază și astăzi, dovedindu-și necesitatea într-o instituție media care

și-a respectat, și în vremuri grele, menirea. Programul 3 a însemnat pentru mine ca și pentru mai toți dintre colegii mei și o școală a prieteniei și simț al colegialității, rara avis, azi când ambițiile și goana după bani și cariere (de carton) alterează sentimentele și uneori și gândirea. Poate am fost naivă, poate am trait cu o anume inconștiență a vârstei dar nu m-am sințit atinsă de constrângerile ideologice chiar și când cenzura, viza politică prin care trecea fiecare produs intra în actiune. O anume compliciatate care îi făcea pe unii dintre aceștia să închidă ochii îți crea impresia că treaba nu e serioasă, că e de formă, că-i putem păcăli. Și uneori chiar îi păcăleam inventând acel limbaj esopic, vorbitul în doi peri ale cărui efecte ar merita un studiu. La capitolul șotii imi amintesc de *arborele genialogic* desenat de genialul nostru coleg, caricaturist Noe Smirnov, în care eu apăream cu țigara iar Lena în aburi de cafea, căci ne e om să nu știe ce cafele se mai beau în biroul în care venea și Sofica și de unde pleca enervat Idriceanu , care nu savura șueta. Mi-amintesc și de partidele de șah între orele de cabină și de benzile care-mi curgeau din brațe când umblam după un minut de spatiu să termin emisiunea. Lucram cu foarfeca la montaj, scriam la mașina Erika dar mintea ne clocotea de idei și dragul de Radio ne făcea să înoptăm prin labirintul clădirii după ce se închidea până și restaurantul de la 9 al celebrei Nina, neîntrecuta noastră bucătăreasă.

M-am despărțit de Programul 3 la epurarea drastică din 1983, mai întâi în brațele lui Mircea Munteanu care m-a cărat la cabinetul medical fiindcă mi se făcuse rău, apoi pe ușa serviciului personal al tov Săbiescu care mă trimetea la plimbare ca nemeritoasă, politic. Am revenit în1991, dar Programul 3 nu mai era. Și oricum nu mai era ce fusese acoperit de anii de tristețe națională. ce au urmat . Multumesc Cameliei Stănescu Ursuleanu pentru invitația de a coborî în timp printre amintirile unui controversat dar și tandru început de carieră. Imnul scris de Dan Ursuleanu nu-l știu pe de rost, așa că vă las să-l cântați voi, dragi colegi de odinioară, de pe pământ și din ceruri.

*** * ***

Imnul meu evocat de Doina Papp, era despre viaţa noastră la Programul 3. Îl interpretam împreună cu soţia mea, Camelia Stănescu şi Gigi Enache, în aplauzele entuziaste ale treiştilor. Nu e de mirare că la serbările noastre aniversare îl cântam cu toţii în cor. Îl aprecia până şi exigenta Magdalena (Lena) Boiangiu, figură centrală în echipa treiştilor. Autoritatea ei în rândul colegilor avea două izvoare : competenţa şi cafeaua. Să le luăm pe rând.

Competenţa se baza pe o cultură, mereu actualizată, pe care i-o apreciam cu toţii. Se ţinea la curent cu cele mai noi lucrări de politică, sociologie, mişcare a ideilor, apărute în Occident. Citea cărţile gânditorilor dizidenţi de dincoace de cortina de fier, indiferent dacă tema lor era memorialistica sau filozofia. Ceea ce citea se aşeza temeinic într-o formaţie intelectuală sistematică, putând fi accesat atunci când era necesar. Emisiunile ei reflectau fără ostentaţie acest bagaj de cunoştinţe, impunând admiraţie şi respect. Lasă că se pricepea şi la scris, într-un stil limpede şi literar, ceea ce i-a permis să lase în urma ei mai multe scenarii radiofonice de bună calitate.(Mai târziu, calităţile ei excepţionale aveau să-i asigure un post de conducere la prestigioasa revistă Dilema).

Cu cafeaua e o altă poveste. Lena se pricepea să o facă atât de bine, încât mai mulţi colegi se abonaseră pentru a putea beneficia de virtuţile licorii cafenii şi aromate. În fiecare dimineaţă, cam pe la ora 9, biroul Lenei devenea sediul temporar al colocviilor la o cafeluţă, cu participarea abonaţilor. Erau acolo, cotidian, Sofia Şincan, Costică Teodori, Lucian Sîrbescu, Ion Stănică, Sebastian Sârcă, poate şi alţii pe care nu mi-i mai amintesc. Oricum, discuţiile erau elevate şi pasionante, mai ceva decât unele talk-show-uri de astăzi, generând sugestii pentru viitoare rubrici ale emisiunilor.

Lena avea şi un dezvoltat spirit critic. Dacă opiniile altora i se păreau a fi greşite, le contracara cu argumente puternice, alimentate de vasta ei cultură, ca şi de principii bine consolidate. Ori de câte ori o întâlneam nu înceta să mă uimească prin precizia şi adâncimea considerentelor ei despre timpurile pe care le traversăm. Mai ţii minte, Lena, că ai fost şi tu, odată, la Programul Trei?

MAGDALENA BOIANGIU

PARADISUL PIERDUT

Probabil că brutalitatea cu care am fost exclusă din acest teritoriu al calmului, (aveam o soră în SUA), plecarea într-o lume ostilă şi agitată, pentru care nu eram deloc pregătită, a colorat amintirile mele despre Programul pentru tineret în culorile *Paradisului Pierdut*. Caracteristica Paradisului este aceea că nu-ţi dai seama că el există şi că tu locuieşti în el. Sigur că erau şi lucruri neplăcute, emisuni pe care nu-mi plăcea să le fac, colegi cu care nu-mi făcea plăcere să stau de vorbă, şefi pe care nu-i înţelegeam întotdeauna. Dar dincolo de toate acestea precum şi de alte fleacuri, exista o stare de fapt colectivă, care netezea asperităţile, care punea rezultatele muncii împreună mai presus de

ceea ce putea sau ştia fiecare în parte. În condiţii neprielnice, i-am încurajat prin emisiuni pe oamenii de caracter şi n-am acordat o prea mare importanţă carieriştilor şi impostorilor; în condiţiile unor pretenţii superioare agramate, s-a elaborat o inteligentă strategie a emisunilor culturale, popularizând într-un sistem coerent elementele necesare dezvoltării unor inteligenţe normale. Nu ştiu dacă toţi ne-am iubit, dar toţi ne-am respectat şi am învăţat, treptat, să ne bucurăm de succesele celulilalt ca şi cum ar fi ale noastre, proprii.

Este poate momentul să vorbesc despre şefi, despre oamenii datorită cărora şi sub înţeleapta conducere a cărora... Nu o fac, nu numai pentru că adjectivele acestui limbaj sunt definitiv compromise, ci şi din convingerea că la Programul III, noi, sublaternii, am avut şefii pe care i-am meritat, iar ei şefii, invers.

În rest, rămân cu convingerea că orice Paradis pierdut e pierdut pentru totdeuana şi că experienţa lui intimă nu este doar irepetabilă, *dar* şi inexprimabilă. Mulţi dintre cei cu care spuneam bancuri şi ne certam pentru spaţiile din cabină, au plecat. Vreau să sper că ei au găsit *Paradisul*. Îl meritau.

SCIENTIFICII

Bateria emisiunilor ştiinţifice şi tehnice ale Programului 3 s-a rezemat pe umerii redactorilor Mircea Munteanu şi Nicolae Rădulescu. Foarte pricepuţi în domeniile pe care le-au servit, amândoi au reprezentat cu onoare emisiunea Tehnic Club, transformată ulterior în Univers club XX. Bănăţeanul Mircea Munteanu a venit de la Radio Timişoara, salvându-se de la o iminentă restructurare prin transferul la Programul 3. Primele 10 nopţi bucureştene le-a dormit în casa mea, până şi-a găsit un domiciliu stabil. Atunci mi-a povestit multe lucruri despre viaţa lui, despre preocupările care îl animau (construcţia de baloane ocupa un loc de frunte). Mai târziu s-a căsătorit cu Dana Cosma, o frumoasă prezentatoare a emisiunilor sale. Dana lucra la o farmacie în proximitatea Radiodifuziunii şi adeseori ne-a scos din necaz, când căutam medicamente mai greu de găsit. Mircea avea o fire introvertită, cădea uneori în sine însuşi, poate şi din cauza numeroaselor încercări la care l-a supus soarta (nu intru în detalii). Dar când era vorba de muncă, făcea totul *la meserie. Pe scara lui de valori morale prietenia ocupă locul de sus. Replica preferată : „Pot să te ajut cu ceva ?" Reproducem din Revista Panoramic o scurtă declaraţie a sa despre Programul 3, datând din 1991.*

MIRCEA MUNTEANU

GHICI CINE VINE CU BALONUL ?

Fusesem redactor la Radio Timişoara. Tânăr, fără prea multe griji şi deloc dispus să fac pe subalternul umil. Firește, asta a deranjat. În plus, mă mai pusese naiba să mai şi intru la doctorat, la Universitatea timişoreană. Destul, cât să *enervez* nişte oameni care cam aveau puterea să hotărască. Şi au hotărât ! La prima restructurare, întrucât eram cel mai tânăr... am fost restructurat. Şi am luat drumul Capitalei...Rareori în existenţa mea am dat de atâţia oameni care să mă ajute dezinteresat.

Eduard Jurist mă ştia mai demult, graţie colaborării mele la *Radioenciclopedia* Eugeniei Grosu. A *garantat* pentru mine, iar Sofia Şincan a spus : *DA* (mulţumesc şi acum, doamnă Şincan !). Aşa am ajuns la Programul 3. *Clubul curioşilor* a fost cea dintâi emisiune care mi-a fost pusă în braţe. Au urmat altele. *Tehnic-Club,* mai târziu la care

eram redactor realizator împreună cu Nicolae Rădulescu şi *Univers XX*- o emisiune apreciată de tinerii ascultători.

Programul 3 mi-a schimbat viaţa. În bine. Reprezintă o perioadă pe care o caracterizez, simplu : *frumoasă*. La Programul 3 nu am avut colegi. Am avut adevăraţi prieteni! Pe mulţi din ei i-a amuzat pasiunea mea pentru baloane. Am construit *trei* (cifră predestinată, nu ?) Cu unul am zburat la Timişoara, în 6 martie 1970. Cu al doilea am căzut la Crivaia, când încercam să zbor peste Semenic. Cu al treilea, unul imens, am vrut să traversez Marea Neagră. Bineînţeles că am trezit suspiciunile unora şi... nu am primit aprobarea de zbor. Credeau că vreau să *fug* peste hotare.

N-am fost eu cel care a fugit. În decembrie '89, Alexandru Mironov şi cu mine am fost primii care am anunţat la Radio, vestea cea mare, fuga dictatorului. Ce păcat că nu s-a petrecut mai devreme !...

*** * ***

Mircea Munteanu a pus la punct una din cele mai bune farse colegiale. O viza pe colega noastră Elisabeta Iosif. În aprilie 1982, agenţiile de ştiri vuiau. Timp de 72 de zile, insulele Malvine (Falkland) au fost obiectul unui război aprig între Argentina şi Marea Britanie. Mircea Munteanu nu putea rata ocazia. Cu o mină încruntată, i se adresă victimei, Liz Iosif:

—Păi, de ce tocmai Helmis şi Grozea să plece în Malvine? Ştim noi cine are liber să plece în Occident! Vor face transmisii de acolo şi or să se umple de bani.

Timp de două luni, Liz a suferit enorm; în calitate de realizatoare a emisiunii geografice Meridian Club, se considera cea mai îndreptăţită să plece afară. Mircea Munteanu îi căinau ipocrit pe cei doi pretendenţi la Malvine:

—Nu plecaţi! La familiile voastre nu vă gândiţi? Dacă n-o să muriţi de glonţ, în cel mai bun caz vă veţi stinge de foame pe front!

Cu toate astea, ambii corespondenţi de război au plecat...

Nu în Malvine, ci în concediu, la Mamaia. La gazeta de perete a redacţiei au apărut două transmisii din Malvine. Autorul lor, Titus Vîjeu. Le reproduc întocmai:

Port Stanley, 15 aprilie (agenţia Helmis – Press Service): Corespondenţă de front.

MOTTO : De din vale de Malvine
Grăim, doamnă, către tine,

Nu din gură, ci din carte

Că ne eşti aşa departe!...

Soarele, neaşteptat pentru această lună a anului – ne aflăm la doar câteva mii de mile de Tierra del Fuego – acordă recentului conflict din Falkland şansa unei încleştări cordiale. Garnizoana locală rezistă eroic, cu aceeaşi încăpăţânare cu care Ursuleanu apără cauza emisiunilor SF. Pentru întărirea efectivelor au fost mobilizaţi vânătorii localnici de fluturi, care – înarmaţi cu plase – sunt gata să atace la sol avioanele britanice aflate încă în zbor. Se semnalează mare agitaţie în cadrul turmelor de oi din insulă, care se pare că vor fi supuse unui plebiscit local pentru a-şi exprima, evident, opţiunile. Latino-americanii, atinşi de febra luptelor de cocoşi, le ademenesc cu mirajul luptelor de berbeci. Englezii, mai pragmatici, le promit sticle de whisky. Desigur că, în aceste condiţii, colegul nostru Mihai Roman s-ar dori berbec, sub protecţia lui United Kingsd(r)om. Chiar în aceste momente, primele lovituri de tun de pe portavioanele argentiniene se fac auzite până în adăpostul antiatomic, unde mă găsesc alături de o focoasă băştinaşă, care-şi exprimă speranţa că insula va fi ocupată de Programul III Radio. Asediul acestei femei fiind mai violent decât cel al desantului aerian, mă văd nevoit să închei brusc transmisia. Ar fi păcat să ratez ocazia...

Puerto Argentina, 15 aprilie (agenţia Grozea News): Corespondenţă de război

Plouă năzdrăvan pentru această perioadă a anului, lucru firesc dacă ne gândim că, la puţine mile, se află Ţara de Foc. Insula prezintă un aspect la fel de paşnic ca o emisiune Clubul Invitaţilor condusă de Constantin Săbăreanu. Vreau să spun că se trage din toate părţile. În ceea ce mă priveşte, nervul sciatic mă anunţă că vor învinge englezii. Se repetă deci situaţia din al II-lea Război Mondial.

Dacă ar fi conduşi de Petre Idriceanu cu pipa în gură, s-ar putea crede că a reînviat Winston Churchill. Aşa le trebuie. În tabăra anglo-saxonă toată lumea îşi dă întâietatea cu ultra-politicosul please, fapt ce-mi aminteşte de Liz. Iată însă că vechiul meu reumatism se activează aici, printre străini, departe de cabinetul medical al Radiodifuziunii, ceea ce mă determină să sintetizez concluziile:Mâine va începe derby-ul Conflictelor mondiale curente între Regatul Unit şi Argentina. Arbitrează sub pavilion ONU o brigadă de cavaleri ai fluierului supervizată de Mircea Sandu. Stop.

P.S. – Pe insulă nu mai există femei. Mare păcat!

* * *

Finalizată literar minunat de Titus Vîjeu, această farsă a fost pusă la cale de scientificul Mircea Munteanu, care spre deosebire de colegul lui Nicolae Rădulescu, avea simţul umorului. În anul 2008 când am început documentarea pentru această carte, Nicolae Rădulescu era decedat de multă vreme. Nu existau alte date despre el, exceptând amintirile.

O fericită întâmplare, regizată parcă de Dumnezeul Programului 3, a făcut să-l găsim pe omul care are un adevărat cult pentru fostul nostru coleg. Această persoană providenţială este poetul Gheorghe Palel, cel mai apropiat colaborator al emisiunilor lui Nae. I-a fost secretar, prieten, admirator şi discipol, în ce priveşte apetitul pentru ştiinţă şi tehnică. El a recompus un minunat portret al lui Nicolae Rădulescu (Radiolescu, cum inspirat l-a poreclit, mereu spiritualul Florian Pittiş). Citindu-l, descoperiţi un om de mare altitudine morală şi profesională un ***primus inter pares*** *în echipa treiştilor.*

GHEORGHE PALEL

UN RENASCENTIST ÎN VEACUL ELECTRONICII-

NICOLAE RĂDULESCU

Licenţiat în filosofie şi psihologie al Universităţii din Bucureşti, posesor al Atestatului de ziarist internaţional, Nicolae Rădulescu s-a născut la data de 28 ianuarie 1938 în pitorescul sat de câmpie Moldoveni, situat pe malul râului Ialomiţa, în judeţul cu numele acestui râu. Părinţii Constantin şi Aneta, decedaţi când Nicolae Rădulescu era adolescent, au fost învăţători, respectaţi şi foarte iubiţi în Comuna Moldoveni-Ialomiţa. Debut publicistic în anul 1969 în reviste militare, *« Pentru Patrie »*, « *Gazeta Literară* », etc. – reportaje socio-geografice şi istorice. În anul 1971 a publicat în Editura *Stadion* un reportaj – ghid al oraşului Deva. Cartea a fost comentată favorabil, public, de către Romulus Vulcănescu – doctor în etnografie şi folclor, membru de onoare al Academiei Române. A lucrat o perioadă de timp la revista *Flacăra* împreună cu Adrian Păunescu.
Angajat al Radiodifuziunii Române, a fost redactor realizator de emisiuni la Programul 3. Este autorul unor remarcabile comentarii cultural ştiinţifice. Valorificându-şi multilaterala sa cultură, de nivel enciclopedic, a realizat adaptări radiofonice, dramatizări şi scenarii bazate pe date ştiinţifice şi pe elemente conturate *între adevăr şi legendă* .Într-

o dramatizare radiofonică difuzată pe Programul 3, în ciclul *Jurnale şi Memorii* (1986), Nicolae Rădulescu l-a reabilitat pe Onisifor Ghibu.

Fire demnă, deschisă prieteniilor, comunicativ, vesel, atent la necazurile altora întotdeauna dispus să fie de ajutor. Întocmai ca un renascentist în afara celor scrise, sculpta, picta icoane pe sticlă, desena în tuş şi în creion, meşterea mici construcţii metalice la un mic strung electric pe care şi l-a confecţionat singur. Îngemăna activităţi practice, cu stări de emotivitate. În fond, era un om de mare sensibilitate. Surmenajul, loviturile vieţii, au contribuit la şubrezirea sănătăţii şi la moartea prematură, la vârsta de 54 de ani, în 1992.

Este un fapt în general recunoscut, că din întreaga arie a presei scrise şi a audio-vizualului, în timpul comunismului la Radio s-a menţinut, cu o discretă eleganţă şi modestie, un climat funcţional aristocratic, o lume curată, cu intelectuali de valoare, a căror abnegaţie, corectitudine, conştiinciozitate şi dăruire au fost mereu resimţite de marele număr al ascultătorilor. Când a luat fiinţa Programul 3 al Radiodifuziunii Române, acesta se putea recepţiona doar pe unde ultrascurte. Echipa de realizatori ai programului, i-a adus repede o adevărată celebritate. Pe care cum îl întâlneam, aflam că se străduie să-şi procure radioreceptor capabil să recepţioneze Programul 3, *" să aibă UKW "*. Ascultătorii aflaseră că este un program de elită, cu emisiuni în haine noi, incitante şi de larg interes, muzică bună (mult timp au fost transmise în plin comunism la Programul 3 ample selecţii de muzică străină) uşoară şi simfonică, versuri mai puţin politizate, că la acest program variat şi optimist se făceau cu adevărat foarte puţine compromisuri.Una dintre prestigioasele şi foarte ascultatele emisiuni difuzată sub genericul *Tehnic-Club*, mai târziu *Univers XX,* îi avea ca redactori realizatori pe Mircea Munteanu şi Nicolae Rădulescu. În fiecare sâmbătă transmitea în eter o emisiune specială pentru radioamatori. Am fost colaborator între anii 1976 -1985, la emisiunile realizate de Nicolae Rădulescu. Mi-a încredinţat două rubrici tematice precis conturate, *Un punct pe harta străvechilor meşteşuguri* şi *Istoria ştiinţei şi tehnicii între adevăr şi legendă*, a căror alcătuire mi-a prilejuit o foarte utilă şi bogată documentare. Pasionat de radio, era foarte exigent şi pretenţios şi dacă materialul avea imperfecţiuni sau confuzii, cu toată prietenia noastră, îmi respingea textul pe loc, precizându-mi că nu facem amatorism. Nu mi s-a întâmplat prea des, dar de câteva ori tot am păţit-o, motivul fiind lipsa capacităţii de sinteză la

materialele cu *burtă*, adică având lungimi capabile să-i plictisească pe *"dragii noştri ascultători"*.

Era normal să păstreze ştafeta ridicată, era exigent şi cu el însuşi, fiind pe cât de întreprinzător pe atât de modest. Era filosof şi gazetar cu carnet de ziarist internaţional, un bun şi meticulos profesionist. Mi-a înlesnit contacte cu personalităţi proeminente cărora le-am luat interviuri pe bandă magnetică, între care academician Emil Condurachi - director al Institutului de Studii Sud-Est europene, savantul academician Nicolae Cajal - directorul Institutului Naţional de Inframicrobiologie, profesor dr. Romulus Vulcănescu - membru de onoare al Academiei Române, numeroşi profesori universitari, scriitori cunoscuţi, etc. A fost un intelectual activ, de largă cultură, cunoscător al operelor marilor filosofi, poliglot, cu temeinice noţiuni de matematică, fizică, chimie, arte, istorie, geografie, istoria religiilor, astronomie, mitologii, cunoştinţe pe care le valorifica în activitatea sa redacţională, dar şi în viaţa particulară, cu dezinvoltă dexteritate. Scria eseuri şi scenarii, comentarii şi reportaje, sculpta în lemn, picta icoane pe sticlă, îndruma pe copii în domeniul fascinant al stiinţelor naturii. Executa felurite şi complicate lucrări mecanice şi mici confecţii metalice. În balconul apartamentului său de două camere (din cartierul Balta Albă) avea amenajat, prin eforturi proprii, un atelier dotat cu diverse scule, bormaşini şi chiar un mic strung electric pe care şi l-a confecţionat singur. Avea o personalitate fascinantă, dublată de o rară bunătate. Era îngăduitor şi întotdeauna plin de solicititudine. Avea o curiozitate atent scormonitoare şi căuta să preia din experienţa altora. De exemplu, pentru a *prinde* meşteşugul dificil al picturii pe sticlă, s-a instruit cu pictorul naiv – moş Gheorghe de la Nereju din munţii Vrancei, pe care l-a şi popularizat în emisiunile sale. Redactorul Nicolae Rădulescu a fost şi un bun familist, respectându-şi întreaga familie cu viii şi răposaţii, adorându-şi soţia (inginer horticol), ocrotindu-şi cu caldă paternitate unica fiică, iubindu-şi în egală măsură sora, fratele, cumnaţii şi nepoţii, iar aceştia la rândul lor îl răsplăteau cu aceeaşi dragoste şi preţuire. Nu era ateu, dar nici habotnic, sau fanatic, avea cultul morţilor, avea o relaţie specială cu Dumnezeu şi credea într-o misterioasă lume de dincolo. Odată povestea, la radio, în redacţie, că uriaşul vapor *Titanic* a fost astfel construit încât, teoretic, să nu se poată scufunda. Era organizat pe module independente, astfel că avarierea oricărui modul, era compensată, în mod salvator, de către celelalte module. Dar celebrul constructor, la lansarea navei, în

discursul său a afirmat cu infatuare, *"v-am construit un vapor, pe care nici Dumnezeu nu poate să îl scufunde"*. *Ei, asta nu trebuia să afirme macacul*, zicea domn Nae, *că marinarilor parcă le-a luat cineva minţile, încât un gheţar a sfâşiat pe lateral toate modulele, dovedind că Dumnezeu a putut lesne scufunda oraşul plutitor, în groaznica tragedie care s-a întâmplat !*

Cu migăloasă răbdare şi măiestrie artistică, ce nu se află la îndemâna oricui. Nicolae Rădulescu a sculptat în lemn chipurile părinţilor săi, imortalizând în două medalioane figurile lor îngândurate. Educaţia temeinică, instrucţia completă şi calitatea superioară a studiilor universitare, recunoştea că le datorează, în mare măsură, truditorilor săi părinţi, care toată viaţa lor au fost dascăli la şcoala din comuna Moldoveni, din judeţul Ialomiţa.

Cu toată vrednicia şi strădaniile sale Nicolae Rădulescu avea un venit modest (era interzisă plata peste salariu a scenariilor şi articolelor scrise de redactori), pe care îl chivernisea cu chibzuinţă, având soţia abia intrată la serviciu, făcea navetă la Olteniţa, şi fiica la şcoală. Nu o ducea rău, dar nici nu *stătea pe roze*. Şi atunci, buna lui soră mai mare, fiind mai înstărită, i-a facut cadou o maşină marca *Trabant* ! A fost una dintre marile bucurii ale vieţii sale. Cu maşina asta venea şi pleca de la Radio, servea cu amabilitate pe toată lumea cu micul său mijloc de transport pe care se pricepea de minune să-l ferchezuiască. Învăţase la perfecţie hachiţele motorului în trei timpi, ştia să întreţină şi să repare carburaţia şi instalaţia electrică, iar iarna, ca să nu îngheţe angrenajul şi să nu-i pornească *limuzina* la cheie, lua în casă bateria, peste noapte şi o ţinea la căldura în bucătărie. Îşi iubea maşina ca pe o fiinţă vie şi o botezase *Antilopa albastră*.

Suporta uşor iritat glumele care se făceau pe seama *antilopei*. Intr-o zi, urma să îl ducă acasă pe Constantin Săbăreanu, care locuia în cartierul Vatra Luminoasă. Începu a-i relata cu însufleţire, că într-o împrejurare, a fost nevoie să pună o frână *fioroasă*, având 80 de Km. pe oră !

- *Fugi d-aici, Nae,* l-a persiflat poetul Săbăreanu, *asta poate prinde 80 la oră, numai în cădere liberă !*

Nae a mustăcit jignit, dar nu şi-a invitat pasagerul să coboare. A demarat brusc, băgând cu nădejde trabantul în mare viteză, în aşa fel încât la intrarea pe şoseaua Mihai Bravu, Săbăreanu a spus înspăimântat: *Las-o mai încet, Nae ... Am glumit, ce mama dracului?*

De la Radio, după orele de serviciu, care depăşeau în mod frecvent numărul de 8 – muncă în regim nenormat – colabora cu Florian Pittiş (se simpatizau reciproc) şi uneori stăruiau împreună în vreme de vară la un taifas pe lângă un pahar de vodcă, ori un pahar cu bere rece la o grădină din Cişmigiu : *Bătrâne*, îi spunea lui Pittiş, *nu sunt de acord cu ce spune Titus (Vîjeu) că "eterul omoară eternul". Ştii bine că toate sunetele nu sunt altceva decât vibraţii şi toate acestea se depozitează undeva în cosmos şi cândva, poate, vor fi recuperate.*

- *Mmmda*, făcea îngăduitor Pittiş, *orice este cu putinţă. Chiar dacă e o exagerare, ideea îmi place.*

Nicolae Rădulescu mai spunea că este aproape sigur că pe obiecte, pietre şi arbori, sunt înregistrate ca într-un palimpsest tainic, întâmplările petrecute de-a-lungul vremurilor în preajma lor. El credea că va veni şi acel stadiu de civilizaţie, când aceste nepreţuite *înregistrări* vor putea fi developate. Ca fiecăruia dintre noi, i s-au întâmplat şi lui nişte peripeţii, nişte alunecări – cum s-ar zice – în ghearele gafelor. Mi-a relatat în amănunt împrejurarea în care, pe când nu era proprietarul *Antilopei albastre,* s-a grăbit din răsputeri ca să ajungă la o şedinţă de partid care se ţinea la Televiziune, dar cu tot efortul a întârziat. S-a strecurat în linişte pe un scaun din ultimul rând şi, obosit cum era, a adormit, la fel ca şi ceilalţi participanţi la eveniment După un timp, s-a trezit buimac, într-un ropot de aplauze prin care era ovaţionat cel mai bun fiu, după asta şi-a luat binişor nelipsitu-i ghiozdănaş şi s-a dus la Radio, să-şi pregătească emisiunea. Numai că, a doua zi, a fost chemat ca să explice secretarului biroului organizaţiei de bază, de ce a lipsit de la importanta şedintă. Nae a explicat situaţia şi-a însuşit critica. Mie mi-a spus cu umor : *Mi-am făcut autocritica ... Am dormit la o altă şedinţă !*

Mai grav a fost în ziua în care a avut loc la Moscova înmormântarea cu funerarii naţionale a secretarului general al partidului Comunist Bolşevic al Uniunii Sovietice şi Preşedinte al prezidiului Suprem al U.R.S.S. Leonid Brejnev. Şi la noi în ţară era declarat doliu naţional, fiind admise numai evocări sobre şi solemne muzici simfonice funebre. Mare a fost spaima şi mirarea factorilor de răspundere, ca şi a radioascultatorilor, când exact în timpul înhumării marelui bolşevic (scuzat fie-mi pleonasmul) la orele 15,30 (era într-o joi), a izbucnit în difuzoare o muzică săltăreaţă, chiuitoare, care chiar se numea *Rock-ul dracilor*. Era emisiunea *Tehnic Club* – redactor Nicolae Rădulescu care a greşit

la fonotecare lipind greşit un capăt de bandă ! A fost aspru criticat şi penalizat la salariu pentru o perioadă de vreo şapte luni. Atunci s-a cam speriat şi mi-a spus cu amărăciune : *Bine că n-a fost mai rău. Puteau să mă aresteze!*

Dar nu astfel de întâmplări caracterizează activitatea de ziarist în presa scrisă şi audio. Mintea lui de om luminat naviga prin lumea filozofiei universale, comunica satisfăcut că Eminescu a tradus pentru prima oară în limba română *"Critica raţiunii pure"* a filozofului Immanuel Kant (1724 – 1804). Aprecia că D.D.Roşca, filozoful român de la Cluj-Napoca este un filozof de dimensiune universală ştiind pe de rost paragrafe din *"Existenţa tragică"*. Mai constatase că filozofia eminesciană a premers teoriei relativităţii ş.a.m.d. Era atras de mitologiile antice şi nu numai de cea greacă şi romană. Îl interesa cultura sanscrită şi mitologia scandinavă din care evoca primul cântec al Edde-lor şi recita *primul cântec*, o strofă din Voluspa : *« În aurora vremii/ doar Ymer de trăia/ căci marea înspumată/ din valuri nu doinea/ şi nu era pământul/ şi nici măestrul cer / nimic ; Ghinungagapul, / doar plinul de mister ».* A făcut referiri în emisiunile sale, explicând că Ymer a fost în mitologia scandinavă prima făptură sortită să trăiască în lumea nefiinţei. Fiecare Saga islandeză şi Eddele conţin concepţia cosmogonică a vechilor nordici Northnen. Nicolae Rădulescu presupunea ca Mihai Eminescu să se fi inspirat din aceste interesante texte.

Născut în Bărăgan, Nicolae Rădulescu avea o nostalgie a câmpiei, pe care o văzuse încă din copilărie în diferite stadii şi anotimpuri şi povestea cum pe vremea foametei cumplite din vara anului 1946, rozătoarele crunt înfometate plecau – unde, nu se ştie – <u>în şir indian</u>.

La Radio, îşi fonoteca singur benzile emisiunii, nu-i lăsa pe colaboratori să o facă, excepţie făcând Ion Teodorescu, în a cărui îndemânare avea încredere şi cu care a făcut multe lecţii de dicţie pentru a-l putea folosi în emisiune. Era extrem de exigent şi tăia cu nervozitate şi fără milă din bandă, cu riscul că anumite secvenţe din material să trebuiască a fi refăcute. Nu suporta materiale cu *burtă*, cum am mai spus, şi-l scandaliza cel mai mic agramatism al interlocutorilor pe care, la înregistrarea interviurilor, îi ruga să repete de mai multe ori aceeaşi propoziţiune. L-am însoţit în deplasări prin ţară. Acestea erau adevărate călătorii de studii şi documentare. Remarcam ce mare capacitate de adaptare are, ce repede se acomodează lipsei de confort şi avatarurilor deplasărilor cu o

diurnă insignifiantă, precum şi cum ştia să se coordoneze cu cei intervievaţi, de la copii, la persoane mature , de la oameni simpli la personalităţi.

Într-o vară, ne-am deplasat la Olteniţa, la Şantierele Navale, al căror director era eroul muncii socialiste Ion Cristea şi căruia Nicolae Rădulescu, urma să îi ia un interviu. Comunist din ilegalitate, lăudându-se cu prietenia celui mai important om din ţară, era un muncitor popular şi populist, iubit de muncitorii din şantier, care în majoritatea lor ştiau că marea influenţă a lui Ion Cristea este un bun comun. Eroului, i-au sclipit ochii la cablaje şi la complicatul magnetofon argintiu *Nagra*, a luat act şi că redactorul este flancat respectuos de două persoane – eu şi şoferul Preda , venisem acolo cu *Volga* aceea neagră a Radioului – şi după ce şi-a expus succint – fără a fi înregistrat – marile-i calităţi şi merite (susţinând cu galeşă modestie că *"pe mine muncitorii mă iubeşte"*) şi-a scos şapca, a început a se foi pe fotoliu, a luat poziţie *ca la fotograf* şi a întrebat :

- *Ar fi bine să-mi pun o cravată ?*

- *Puneţi-vă ce doriţi,* i-a răspuns nea Nae cam ţâfnos, că începuse să se grăbească. Ion Cristea s-a fofilat într-un fel de debara din spatele biroului directorial şi a revenit în câteva minute îmbrăcat cu o cămaşă albă, cravată şi un sacou cu dungi verticale. Aratându-şi sacoul a murmurat : *mă face mai slab !* Interlocutorul era rotofei ca un pepene pus pe două picioare. După ce şi-a şters transpiraţia de pe frunte a întrebat iar :

- *Să stau încheiat la haină, sau descheiat ?*

- *Staţi, domnule, cum vreţi, dar luaţi loc odată !*

- *Nu vă "inervaţi" a zis directorul, dar eu sunt erou al muncii şi muncitorii mă iubeşte şi când m-or vedea să nu le fie ruşine cu mine !*

- *Fiţi pe pace ! N-au cum să vă vadă. Noi suntem de Radio domnule, v-am spus de când am venit. Nu suntem de la televiziune*. Şi întinzându-i microfonul, a început interviul : *Vă rugăm să vă prezentaţi ! Prezent !* A răspuns intervievatul. *Nu aşa domnule,* l-a lămurit redactorul. *Vă spuneţi clar numele şi funcţia !* Ion Cristea părea a fi căzut din cer : *Păi, nu vi le spusei când aţi venit, măi tovarăşi ?!* Nea Nae, scos din ale sale, a luat microfonul, a pus magnetofonul pe înregistrare şi a preluat conducerea : *Stimaţi ascultători, ne aflam cu microfonul emisiunii Tehnic club la Şantierele Navale din Olteniţa unde stăm de vorbă cu Ion Cristea ... Tovarăşul ...* a completat directorul. Cu chiu cu vai, s-a făcut interviul. După înregistrare, Nicolae Rădulescu nu şi-a iertat

dificilul interlocutor şi i-a zis: *Confuzia dumneavoastră iniţială, mi-a amitit un banc care m-a amuzat grozav: într-o spaţioasă încăpere, gazda, prezintă musafirului trofeele de vânătoare etalate pe un perete: Aici, urs brun, aici mistreţ, aici cap de capră neagră şi aici soacră-mea. Dar de ce zâmbeşte, s-a interesat musafirul. Credea că o filmez!* Directorul a mustăcit şi cu un ton sfătos, a spus înţelept : *Criminalu' dacă şi-a omorât soacra, care-i era ca o mamă, a încălcat şi normili dă etică şi echitate socialistă*.

Când ne-am îmbarcat pentru plecare, în maşină, Nicolae Rădulescu a zis: *Macacul ăsta-i de-a dreptul tâmpit ! O să am de fonotecat la el ...*

În emisiuni, Nicolae Rădulescu dezvolta subiecte referitoare la viaţa şi opera unor mari personalităţi ştiinţifice, populariza domenii mai puţin cunoscute în acel timp – sonicitate, bionică, comenta eşecuri ale ingenioasei mecanici antice, developa suportul de adevăr din magia legendelor. A scris şi a difuzat scenarii radiofonice de remarcabilă valoare artistică despre misterele Egiptului antic, despre personalitatea şi opera lui Victor Babeş, despre Cobălcescu şi Petru Poni.

Ascultătorii au avut multe de învăţat de la el, dar şi noi, colaboratorii, am aflat lucruri pe care nu le ştiam şi poate că nu le-am fi aflat niciodată. Era o enciclopedie vorbitoare. Avea noţiuni detailate despre minunile lumii antice, te făcea să le vezi aievea. Ştia amănunte interesante despre civilizaţii semite şi islamice, literatură, artă plastică, muzică, arhitectură, zone de apartenenţă paranormală. Avea nişte pietre de râu, ceva mai mari decât nişte ouă de găină, care fiind tăiate pe din două, destăinuiau perfect chipuri de sfinţi, iar în ambele jumătăţi ale uneia apăreau Madona şi pruncul!

Au rămas de la el, în familie, câteva reuşite sculpturi în lemn, astăzi vestigii ale neostenitelor lui căutări. Am privilegiul de a-l fi cunoscut în anul 1971 când i s-a tipărit în Editura "*Stadion*" cartea despre oraşul Deva. Era foarte bucuros de apariţia cărţii, căreia îi spunea *broşurică*. Locuia în vecinătatea scriitorului Eugen Barbu pe care îl socotea un om de valoare, un intelectual important şi arţăgos, talentat, răzbunător şi răzbătător.

- Vezi, bătrâne, spunea, cine perseverează triumfă! Eugen Barbu a reuşit să-şi recupereze prima iubire, Marga Butuc, pe care i-a suflat-o actorului Codrescu. Puţini pot să facă asta şi mi se pare grozav! Între altele, este şi iubitor de animale, fapt simptomatic. Oamenii răi nu iubesc animalele ...

Broşurica lui Nicolae Rădulescu, are atâta informaţie concentrată, încât s-ar putea dezvolta în două-trei volume. Între altele, dă explicaţii privind legendele, pe care, sub diferite variante, le-a difuzat în emisiunile sale:*"Izvoarele din imaginaţia populară, legendele cetăţii, urmează în genere un fir epic care le plasează într-un context de rudenie cu alte opere folclorice ce-şi propun să explice geneza unor monumente – de exemplu, cu mitul meşterului Manole, cel ce a înălţat sub soare în valea pitorească a Argeşului neîntrecuta mânăstire a lui Neagoe Basarab"* Domnul profesor doctor în etnografie şi folclor Romulus Vulcănescu, membru de onoare al Academiei Române, spunea cu echilibrată apreciere : *"Oamenii aceştia din radio sunt extraordinari ! Sunt ca nişte faruri ce trimit raze călăuzitoare în ceaţa lumii noastre profane, pragmatică şi ignorantă. Între ei, Nicolae Rădulescu, cunoaşte despre incaşi, aproape cât ştiu eu, care câţiva ani buni, numai asta am studiat!"*

Înainte de a veni în radio şi a-şi descoperi pasiunea pentru acest fel de muncă, Nicolae Rădulescu a lucrat la Flacăra cu Adrian Păunescu. Fiind două pietre tari, s-au respins cu discreţie. Însă Nicolae Rădulescu agrea versurile lui Păunescu, înţelegea compromisurile acestuia şi remarca în discuţii : *Ca să poţi scrie, acum, că "în ţara asta cu istoria-i gravă / Am libertatea apei într-o ţeavă" înseamnă o performanţă uriaşă, pe care nu o poate realiza orice macac.* (numele acestei specii simpatice de maimuţe îl amuza foarte tare pe Rădulescu, dar îl atribuia în mod peiorativ indivizilor ipocriţi. Ştia pe de rost versuri de Adrian Păunescu, unele din ciclul "*Ultima noapte pe Atlantida*" : *"Vindeţi, vindeţi dragii mei / zero lei pe zero piei / visteria-i goală ! / Hoţilor, buni de hoţii / V-aţi făcut împărăţii" etc./* după cum era în mod sincer de acord că *"Pe pământ avem de toate / Vânt ce stă şi vânt ce bate / Şi ruină şi cetate / doctori mari şi frunţi tembele / Şi noroi şi stele".* Sau dramatismul adânc şi adevărat, acuzator şi implacabil din *"Repetabila povară"* îl emoţionau. Era cunoscut şi îi cunoştea pe toti ziariştii importanţi ai timpului.

Pe colegii de la radio îi respecta şi ţinea la fiecare dintre ei, cu unii se *războia* în partide de şah, joc pe care îl îndrăgea şi îl practica strategic şi cu multă plăcere. Replicile lui aveau întotdeauna miez. La avizarea unui material privind evoluţia învăţământului în România i s-a spus: *Este posibil să nu menţionezi contribuţia la dezvoltarea*

învăţământului a tovarăşei Elena Ceauşescu ?! A tăcut câteva secunde apoi a spus : *Aveţi dreptate, eu mă temeam că îmi veţi reproşa lipsa de referinţă la Spiru Haret !*

O lovitură năprasnică, ce avea să-i afecteze sănătatea a fost moartea bruscă şi prematură a îndrăgitei sale surori, era o femeie elevată, de o rară bunătate şi înţelepciune. În privinţa aceasta Nicolae Rădulescu a avut o premoniţie zguduitoare. Ne aflam împreună la o masă pe terasa unui restaurant din cartier, la o bere, şi discutam despre emisiuni, literatură, astronomie. Vorbea mai mult Nicolae Rădulescu. Discuţia era lejeră, netensionată. Şi brusc Nichi a încetat să mai vorbească. A avut un fel de vedenie, a izbucnit într-un plâns cu hohote şi mi-a spus :

- Domnule, sora mea, în curând va muri.

- Vedeţi-vă de treabă, domnule Rădulescu ! Acum două săptămâni i-am fost oaspeţi şi era sănătoasă tun. Ce vă trece prin minte ?!

- Eu ştiu ce ştiu şi vă spun că nu mai are mult de trăit !

A continuat să plângă, cum nu l-am mai văzut niciodată.

Cineva ar fi putut crede că s-a îmbătat, dar el nici nu se atinsese de halba cu bere. Într-un târziu s-a liniştit, mi-a cerut scuze pentru *scenă*. Eram absolut sigur că nenorocirea nu avea să se întâmple. Culmea a fost, că peste mai puţin de o lună de zile, sora dânsului a făcut o congestie cerebrală şi cam la două zile de la operaţie, a încetat din viaţă. Durerea lui Nicolae Rădulescu a fost uriaşă, cumplită. Domnului Rădulescu a trebuit să îi administrăm un calmant ca să se poată menţine cât de cât liniştit. A avut loc o înmormântare la care a participat un sfert din populaţia oraşului, iar sirenele fabricii la care femeia fusese inginer şef răsunau jalnic în acele ore. Îl spijineam pe Nicolae Rădulescu, care se clătina de durere. De atunci niciodată nu şi-a mai revenit complet. Şi-a continuat conştiincios treaba la Radio, mai târziu s-a îmbolnăvit grav şi a fost pensionat medical. Nu-şi mai putea conduce maşina, nu mai era el.

Ducându-mă într-o zi la dânsul, l-am găsit extrem de amărât. Nu-şi putea reveni din supărare. Şi mi-a relatat că urcându-se pentru câteva staţii într-un troleibuz, cum nici nu mai vedea bine, a compostat un tichet de călătorie care mai fusese compostat odată. L-a găsit o controloare care l-a jignit în fel şi chip, făcându-l chior şi şontorog nenorocit !

- Ia lăsaţi-o dracului de mahalagioaică, chiar vă puneţi la mintea unei asemenea japiţe ?

Dar dânsul avea întotdeauna un fel special de a privi lucrurile şi a spus :

- *Nu pentru faptul că m-a jignit sunt supărat. Sunt îndurerat din cauza că a avut dreptate !*

Stăteam împreună de vorba la dânsul în sufragerie, după cutremurul catastrofal din anul 1977. S-a produs o replică a acelui cutremur şi soţia sa a venit panicată zicând : *Nichi, se mişcă !* Domnul Nae şi-a privit cu atenţie ţigara şi cu un calm englezesc a întrebat nelămurit : *În raport cu ce se mişcă ?*

În ziua de 18 decembrie 1992, când toată lumea se agita pregătindu-se să întâmpine Crăciunul, eu mă aflam în delegaţie la Mangalia şi dând un telefon acasă, am aflat cu imensă părere de rău, că în ziua aceea la orele 14,40 minunatul Nicolae Rădulescu a fost biruit de suferinţă şi a încetat din viaţă. La mormântul său de la cimitirul Pantelimon II am rostit o scurtă alocuţiune în faţa celor 7-8 persoane aflate de faţă :

"Redactorul Nicolae Rădulescu vă anunţă că emisiunea s-a terminat. Ne vom întâlni din nou, pe vreo cosmică lungime de undă, atunci când va îngădui Dumnezeu"

Nicolae Rădulescu a fost o lumină. În locul siluetei sale a rămas un gol luminos şi o enormă absenţă. Mai suntem câţiva care îl simţim alături, ca şi cum nu ar fi plecat. Ca şi cum ...

UN TANDEM REDUTABIL

SERGIU DELEANU-LIVIU TUDOR SAMUILĂ

Rareori s-a putut vedea (şi auzi) o pereche de redactori care să coopereze atât de bine, cum au fost la Programul 3, Sergiu Deleanu şi Liviu Tudor Samuilă. Erau cuplul aparent indestructibil de la Divertis-Club. Aparent, pentru că Sergiu a pierit tragic, după un groaznic accident de circulaţie. Aş spune că el a avut darul premoniţiei. Când întârzia la vreo şedinţă, obişnuia să se justifice, glumeţ : „M-a călcat tramvaiul. Uite-aşa m-a călcat !". Şi îşi trecea mâna în diagonală peste piept. Sfârşitul lui Sergiu a venit, într-adevăr, după ce l-a călcat un tramvai... Morala : e bine să nu îţi provoci destinul.

Cu toţii ni-l amintim pe colegul nostru ca pe un om absolut remarcabil. Aspectul său fizic era acela al unui Karajan, dotat cu o coamă leonină. Când intra în birou, încăperea se umplea de buna sa dispoziţie, tonică şi molipsitoare. Era un rezervor de idei non-conformiste, pe care le oferea, generos, tuturor. Avea un acut spirit de observaţie : într-o vreme a susţinut o rubrică zilnică, bazată pe această însuşire. Umbla o oră prin oraş, apoi, în câteva minute, redacta o tabletă despre cele mai semnificative lucruri pe care le văzuse. Sergiu era un prieten de nădejde şi un fiu exemplar. Dragostea protectoare pe care o vădea pentru mama sa ne înduioşa adeseori. Iar ca profesionist, era impecabil. Nu ştiu dacă fonoteca Radioului mai păstrează vreo emisiune de-a sa, dar ar fi păcat ca vocea lui Sergiu să se fi pierdut. Mi s-a făcut dor de ea...

Celălalt realizator al emisiunii „Divertis-Club" era Liviu Tudor Samuilă, marele prieten al lui Sergiu Deleanu. Întrucât Liviu se va recomanda singur în cele ce urmează, mă mărginesc să vă povestesc un concediu pe care l-am petrecut împreună cu el la Mamaia. Eram găzduiţi la acelaşi hotel, plin de refegişti, şi simulam noi înşine că suntem nemţi. Dimineaţa, când ne trezeam, ieşeam în balcon şi ne strigam reciproc : „Walter !", „Günter !", „Gututen Morgen !". Peste zi ne agrementam dialogurile cu expresii şi cuvinte din limba lui Goethe, ceea ce ne distra foarte mult, din motive obscure. Dar cele mai frumoase zile le-am petrecut amândoi în compania marelui cântăreţ de operă Nicolae Herlea, aflat şi el pe litoral. Am făcut multe excursii în superbul automobil al maestrului, persoană deosebit de simpatică în particular. Una peste alta, a fost o vacanţă memorabil. Născut în Bucureşti la data de 5 decembrie 1941 Liviu a absolvit Facultatea de Limba şi Literatura Română, secundar franceza. Din anul III a început colaborări la

Redacţia Emisiunilor pentru Străinătate a Radiodifuziunii (reportaje) şi la publicaţiile „Informaţia Bucureştiului”, „Contemporanul”, „Scânteia Tineretului” (cronici teatrale şi de artă).Alte colaborări : „Familia” (Oradea), „Tribuna” (Cluj), „Ateneu” (Bacău), „Tomis” (Constanţa). În 1966, la absolvirea facultăţii, a fost angajat de Radiodifuziune la Redacţia Emisiunilor pentru Copii şi Tineret. Aici am început să scriu scenarii radiofonice şi monologuri pentru actori (Silvia Chicoş, Dem Rădulescu, Nicolae Gărdescu, Cornel Vulpe ş.a.).Din 1968 a fost inclus în echipele care realizau la Mamaia emisiunile Radio Vacanţei. A fost cooptat şi în colectivele de realizatori ai emisiunilor dedicate Festivalurilor George Enescu. În perioada 1973-1981 a lucrat în renumitul colectiv al Programului III Radio, realizând împreună cu Sergiu Deleanu emisiunea Divertis Club. În anul 1981 Tudor Vornicu l-a transferat la Televiziune, unde a devenit unul dintre reporterii emisiunilor lui de sâmbătă („De la A la infinit”, „La sfârşit de săptămână”; pe aceasta din urmă a preluat-o după moartea maestrului, pentru 5 ani). Din 1995 am revenit temporar în presa scrisă. În perioada 1997-1999 – a fost director adjunct al Casei de producţie TV „Prime Time Bucureşti” a lui Valeriu Lazarov. Din 2000 până în 2004 a fost director consilier la „Naţional TV”. A publicat două cărţi de artă şi un roman.

LIVIU TUDOR SAMUILĂ

FULGERARE DE LUMINI ŞI UMBRE

Loz mare bibicule, loz mare şi câştigător, vorba lui nenea Iancu atunci când adunaţi de sunetul de goarnă al Sofiei Şincan şi al lui Eduard Jurist, în Echipa Programului 3, pentru a pregăti laolaltă rampa de lansare în Eter a unui temerar şi ambiţios Radio Program, ce avea să se numească *Studio T ′73*, conform destinatarilor şi a anului în care acesta a început să emită.

Majoritatea celor care alcătuiau echipa erau Tineri! Acei ani ai lor erau aripile păsărilor-cuvinte pe care ei, Tinerii de atunci, le dădeau drumul să zboare spre Tinerii Ţării, prin antenele Radioului, într-o manieră ce – se poate spune fără teama de a supraevalua demersul – a fost bătaia de gong al unui nou stil radiofonic.

Stilul dezinvolt şi liber al emisiunilor *înregistrate*, făcând curajoase slalomuri printre dogmele ideologice de atunci ; apoi stilul *în direct* (*live*, conform limbajului englezit de azi), comperat de noi din cabinele etajului de Emisie.

Numărându-mă printre tinerii de atunci, daţi-mi voie să constat că, în această Primăvară 35 a lui 2008, pe care o aniversăm acum sentimental şi din nou împreună, o fac tot sub semnul EX-TINEREŢII, cu fireşti acorduri de melancolie, mai ninşi fiind de cele trei decenii adăugate, grăbite ca glonţul, şi închinând un gând celor plecaţi după ale lor păsări-cuvinte din Eter...

De aceea, din ce în ce mai puţinele mele treceri prin Radio (exceptând Studioul de Concerte) îmi par acum duioase stări anacronice. Îl recunosc doar arareori pe careva din cei pe care îi întâlnesc pe coridoarele fostei mele instituţii. Stinghereala îmi este atenuată când mai revăd vreunul din cei puţini „radio insulari contemporani cu mine", dar şi Tineri dezinvolţi şi frumoşi ce intră sau ies val-vârtej, preocupaţi, *în* sau *din* birourile lor, acum treizeci de ani *ale noastre...*

Dar ei nu mai cară, cum o făceam noi altădată, cutii mari şi grele cu benzi de magnetofon sau reportofoane de câteva kilograme, pe numele lor „Reporter 3" şi „UHER". Au în buzunare bijuterii profesionale, mai uşoare şi mai mici decât batistele lor, numai bune pentru interviuri şi reportaje, care vor fi preparate de difuzare în cabine şi cu unelte computerizate. Aceleaşi în care generaţia noastră, pe magnetofoane mari, supraîncălzite, noi, cei de la Programul 3, fonotecam cu foarfeca, apoi lipeam tăieturile cu substanţe lichide, iar mai târziu, urmând legea progresului, cu scoci.

Aducerile aminte se succed, mă văd urcând cu unul din vechiurile lifturi la etajul cinci, *etajul nostru, al celor de la „Radio Cluburi" şi „Studioul T",* ajung pe culoarul învăluit în aceeaşi penumbră *din vremea mea...* Pe ecranul minţii retrăiesc, spre a aşterne pe hârtie, câteva însemnări-crâmpeie, ca nişte fulgere de lumini şi umbre.

- 'Mneaţa şefa !
- 'Mneaţa ! Ai nişte zahăr ?

Ofer punga mea Sofiei Şincan, care se îndreaptă cu ea, victorioasă, spre Cafe-biroul matinal, acolo unde obişnuieşte să „*taclaleze cestiuni arzătoare*" cu Lena Boiangiu, Costică Teodori, Sebastian Sârcă şi Lucian Sîrbescu. După vreo douăzeci de minute fiecare pleacă la treburile lui. Fie în birou, fie pe teren, „*la cabină*" sau „*pe post*". Azi comperează Costică Teodori, om de o elocinţă şi farmec narator inegalabile. Discret şi slăbănog. Ascuţimea gândului său este direct proporţională cu succesul pe care îl are la femeile cele mai frumoase ! Lucică Sîrbescu şi Sebi Sârcă, cuminţi şi devotaţi tovarăşelor

lor de viaţă, nu văd în genul feminin decât colege, soţii sau interlocutoare. Lena Boiangiu e hârtia de turnesol ce reacţionează acid la toate ideile şi „*perlele*" ieşite pe guriţa colegilor din conclav. Nici unul dintre aceştia nu bănuia că, peste treizeci de ani, *turnesolul Lena* avea să ajungă, în presa scrisă, un subtil analist politic !

* * *

Dinspre lift, mai tăcut ca tăcerea, furişat la mers şi mărunţel, Eduard Jurist se îndreaptă spre biroul pe care-l împarte cu Sofia Şincan. Plinuţ, purtând o bărbuţă care-i ascunde urmele de vărsat de pe faţă, Edy, cum îi spune toată lumea, e cel mai trist autor de texte umoristice din istoria instituţiei. Dar el se numără printre cei care, în sezonul estival, au făcut renume din numele postului „*Radio Vacanţa*" ! De aceeaşi înălţime cu el, dar furtunos, veşnic răguşit şi generos prieten, iubitor de vinuri bune şi de esenţe tari, Constantin Săbăreanu ascunde în suflet şi gând o fire de poet nebănuită, poeziile lui fiind pe nedrept neluate în seamă de contemporanii săi şi uitate, *după trecere,* de posteritate. Pătimaş în tot ce făcea, transmisii de forbal, dezbateri literare şi filozofice, şi multe altele, a rămas celebru până şi pentru clipele de orbire şahistă, când partenerul de joc, Aurel Dinu, atrăgându-i binevoitor atenţia că-i ia Dama, a rămas într-adevăr fără ea, după ce-i răspunsese acestuia :

- O să-mi iei *Raţa* !!

În spatele lor, Dan Ursuleanu şi Iancu Şerban, şahişti formidabili, hohoteau de râs, în timp ce Costică numai că nu-şi înghiţea ţigara veşnic aprinsă.

*

Din biroul în care stăteau laolaltă Marius Grozea, Mircea Munteanu, George Enache, Elisabeta Iosif şi Nicolae Rădulescu se aud hohote imense de râs. Titus Vîjeu, rasat om de cultură şi poet incurabil, încerca în proză să relateze colegilor lui de ce plânge amarnic Elisabeta Iosif, care de vreun ceas nu pridideşte să-şi spele cu apă rece ochii roşii şi înlăcrimaţi. Ştiind ce înnebunită era să aducă la *Radio-Clubul* ei numai celebrităţi, Titus împreună cu semnatarul acestor rânduri s-au gândit să-i facă o farsă. Drept care, el a lăsat pe biroul colegei un bileţel în care îi scria să-l caute pe Samuilă, că a sunat cineva de la Paris, întrebându-l de ea.Cum a venit la redacţie, citind mesajul, Elisabeta s-a dus roşie de emoţie la Samuilă în birou.

- M-a căutat cineva de la Paris ? a întrebat ea gâtuită de speranţă.

- Măi, Betty, cine crezi că e interesat de *Clubul* tău ?
- Cine ? Spune odată, nu mă mai fierbe, abia putu îngăima ea.
- Jean-Paul Sartre ! M-a sunat secretara lui să te felicite şi să-ţi transmită că maestrul e dornic să colaboreze la emisiunea ta !...Te va suna din nou mâine dimineaţă la 10, ora Republicii Socialiste România !...

Tremurând toată, Betty s-a întors la ea în birou şi abia într-un târziu a îndrăznit să povestească evenimentul şi, în final să-şi întrebe colegii :

- Voi ce credeţi, o fi adevărat sau nebunii ăştia îşi bat joc de mine ?...

*

...Sergiu Deleanu, „radiofonist" de excepţie, extrem de meticulos şi documentat, abia însurat, pleacă pe teren cu mine şi cu Octavian Iordăchescu. La volan, minunatul nostru şofer Gică Preda. Pe o vreme câinoasă, ajungem la Borşa. Ne lăsăm lucrurile în camere şi coborâm să bem o horincă de Turţ şi să mâncăm ceva. Sergiu era mai strâns la buzunar ; nu vine cu noi, zicând că nu-i e nici foame, nici sete. După vreun ceas, îl vedem că intră în restaurant. Le fac cu ochiul lui Iordăchescu şi lui Preda, apoi, când colegul se aşează la masa noastră, îi spun :

- Fii atent Sergiu, am cunoscut trei fetiţe frumoase, care au acceptat să rămână câteva ceasuri cu noi, seara asta.

Schimbându-se la faţă, proaspătul însurăţel aproape că a mârâit la noi :

- De ce *trei* ? M-aţi întrebat pe mine dacă mă interesează povestea ?...*Poate am devenit neputincios* şi n-am chef de femei !!

Abia stăpânindu-ne să nu râdem, căutăm să-l fierbem mai departe. Iordăchescu, numai să-l facă să cheltuiască „*peste buget*", îi zice :

- Atunci, rămâi şi tu două ceasuri la restaurant şi vii să te culci când îşi conduce Samuilă fata (Sergiu dormea cu mine în aceeaşi cameră).

Înjurându-ne de toate celea, el a acceptat „*porcăria*", rămânând singur la masă. Noi mergem la mine în cameră apucându-ne să jucăm şah, fumând ţigară după ţigară şi uitând de însurăţelul nostru. Pe la miezul nopţii auzim o bătaie discretă în uşă. Încremenim şi, după ce ne uităm unul la altul, merg în vârful picioarelor, sting lumina, îmi dau jos cămaşa, îmi ciufulesc freza şi, ducându-mă la uşă, întreb :

- Cine e ?

- Cine dracu' să fie ? Eu sunt, Sergiu !
- Şi ce vrei ? Că abia am început *să ne simţim bine* ! mă răstesc eu la el.
- Nu ţi-e ruşine mă, afemeiatule ?! Ia să-ţi văd şi eu podoaba ! izbucni el şi năvăli peste mine în cameră, aprinzând furios lumina.

Când îi zări pe Tavi şi pe Gică, prin fumul gros de-l tăiai cu cuţitul, aşezaţi pe patul lui în faţa tablei de şah, făcu efectiv o criză de nervi. Patru zile cât a durat deplasarea, n-a mai vorbit cu nici unul din noi. Fusese nevoit *să dea banii pe o sută de horincă, o bere, o supă cu tăiţei şi o friptură ciobănească de miel* ! (La ultimul fel, ceruse şi reţeta !).

*

Camelia Stănescu este primul redactor din Radioteleviziune (pe atunci cele două instituţii erau unificate) care l-a adus ca prezentator la o emisiune pe Florian Pittiş. A contribuit discret, dar fundamental, la legarea lui *Moţu* de Palatul cu microfoane din strada Nuferilor, azi „General Berthelot".

Fermecător şi cald, de o generozitate rară, am descoperit cu ocazia deselor noastre întâlniri (eram coleg de birou cu Dan şi cu Camelia), paradoxul paradoxurilor : *marele actor care era Pittiş, furtunos şi dramatic pe scenă, era în viaţa de toate zilele un la fel de mare timid !*

Nici el şi nici noi nu anticipam că, peste numai 30 de primăveri, un nou post de radio, născut din cel la care fusese invitat să colaboreze, avea să fie condus de Florian Pittiş şi să-i poarte numele *in memoriam* !

Personal cred că apariţia lui Moţu la microfoanele Radioului a însemnat o emblemă pentru acestea, marcând o nouă epocă în istoria radio-vocilor româneşti, epocă dominată până atunci de glasul lui Dinu Ianculescu (Dinu „*Gură de aur*", cum i se spunea).

Îmi amintesc cum am primit o poreclă care a devenit mai puternică decât numele meu – Liviu Tudor Samuilă.

Radio Vacanţa, Mamaia, 1979. Eram de serviciu la „*Anunţuri speciale*", după ce avusesem grijă, ore în şir, de un copilaş micuţ şi blond, pierdut pe plajă. Imposibil de scos o vorbă de la el. La „*recuperare*", acesta se dovedi a fi kinderul unei perechi din Germania de Vest (episodul se petrecea cu mult înaintea prăbuşirii Zidului).

Spre seară, mă pomenesc cu taică-său că-mi aduce două baxuri cu...doze de bere „*Tuborg*” (pe vremea aceea „*Tuborgul*” era pentru români precum „*Chivas*-ul”). Bineînţeles că am golit cutiile cu toţi colegii. Dimineaţa, la *Ştirile* cu care se deschidea postul, în cinci limbi străine, Paul Grigoriu anunţă :

- Şi acum, la microfon Liviu *Tuborg* Samuilă !

Cât am mai lucrat la Radio, asta mi-a rămas „*eticheta*”.

*

Am găsit nu demult o agendă de telefoane din perioada *Studioului T.* O răsfoiesc uimit de raportul dintre *luminile* şi *umbrele* celor ce figurează în ea.

Luminile încep cu Doru Dumitrescu, „*omul viteză*”, cum îi spuneam eu, capabil să vorbească la microfon manevrându-şi singur butoanele din cabina tehnică, făcând totul, de la fonotecare până la ilustraţia muzicală. A plecat în Televiziune, unde este şi azi şef mare.

Dan Ursuleanu, complex om de radio şi de televiziune, deschis tuturor genurilor radiofonice, mare rebusist, şahist, dar mai presus de orice, împreună cu soţia lui, Camelia, doi mari profesionişti. Amândoi, voci de referinţă.

Gigi Enache, ajuns din „*voce de copil*” o voce de bază a comperajelor şi dialogurilor înscrise în zecile şi zecile de grile ale radioprogramelor de ieri şi de azi. Natură esenţialmente lirică.

Marius Grozea, un discret şi delicat coleg, extrem de serios şi de harnic în slujba microfonului, exigent, bun organizator de treburi şi consecvent principiilor sale de etică profesională.

Noe Smirnov, tainic enciclopedist. Tăcea şi făcea permanent emisiuni-document, care vor figura cu siguranţă în Fonoteca de Aur a Radioului.

Mircea Munteanu, descins de la Timişoara în Radioul Naţional din nacela unui balon, pe care singur şi l-a făurit şi cu care s-a înscris în memoria multora ca unicul *julesverne*-ist al breslei noastre.

Mă întristez însă când filele agendei mi-i amintesc pe cei plecaţi în umea umbrelor pe Mihai Roman, (cu un umor irezistibil, făcând parte din elita regizorilor muzicali, în care campion absolut a fost Romeo Chelaru), Petre Idriceanu (un june prim al echipei, calm ca un englez, având reale veleităţi umoristice), Val Moldoveanu (sensibil

şi neobosit regizor artistic al emisiunilor scenarizate, mare descoperitor de noi talente), Virginia Pană (sufletistă de aur, condei deştept şi trabantistă totală, în maşinuţa asta găsindu-şi, din păcate, şi sfârşitul !), ca şi ea, venit de la Iaşi, Iancu Şerban (care a pornit spre Eter apăsând prea tare pedala de acceleraţie a Daciei sale) şi, din nou, dragul meu prieten Sergiu Deleanu (lovit sub o ninsoare ca-n poveşti, ca şi Labiş, de „pasărea cu clonţ de rubin", un tramvai pe care Dumnezeu a vrut să-l facă invizibil), Costel Săbăreanu (vulcanul supervanitos al redacţiei, condeier de amplitudine artistică, poet şi vivace animator de convorbiri, dar, mai presus de toate, un OM adevărat), Nicolae Rădulescu (specialistul în ştiinţă şi tehnică, capabil să explice prin cuvinte cum se poate face dintr-un şurub un circuit electric multifuncţional !).

În fine, pe toate agendele mele şi mai vechi şi cele de acum, figurează numele Jeanei Gheorghiu. Am fost colegi şi în Televiziune, fără a fi niciunde foarte apropiaţi ; în schimb, am admirat-o pentru inepuizabila ei poftă de media !

Sunt convins că a plecat „dincolo" cu gândul să facă o anchetă cu tema : ***De ce ne iei, Doamne?***

Culoarul *de la cinci* e pustiu... Mă îndrept spre ascensor, încă visând la ce a fost. Acolo o văd pe Sofia Şincan.

- Unde mergeţi? o întreb.
- Urc la şase. Mă duc să văd dacă Didi mai e acolo !

Din nefericire, liftul nu urcă până în Eter, unde a plecat şi soţul Sofiei, marele jurnalist patriot, omul de Radio şi de Televiziune Dionisie Şincan**,** cel în al cărui scris Dobrogea sa natală era strivită permanent de lacrima amintirilor sale.

* * *

UN CUPLU RADIOFONIC DE ZILE MARI:

CAMELIA STĂNESCU- FLORIAN PITTIŞ

Dacă Liviu Tudor Samuilă a alcătuit tandemul de la „Divertis Club" cu Sergiu Deleanu, la „Clubul Curişilor" era tandemul Camelia Stănescu şi Florian Pittiş. Nu-mi puteţi cere o judecată obiectivă în privinţa Cameliei Stănescu. Întrucât de peste 30 de ani mi-a devenit tovarăşă de viaţă. Nu sunt eu cel mai îndreptăţit să-i aduc elogii. I-am fost subaltern acasă şi şef, o bună bucată de timp, la serviciu. Oricum, fiţi convinşi că n-aş avea decât cuvinte de laudă pentru ea. Mă voi mărgini doar să-i menţionez trei porecle

*pe care le-a dobândit în lumea veselă a Programului III : Ca-meliţa, Ciocănitoarea Woodie (invenţii ale lui Florian Pittiş) şi Privighetoarea Radioului, aluzie la glasul ei minunat. Prefer să o aduc drept referent pe mult evocata Raluca Bungărzan care sublinia, în 1981,meritele celebrului cuplu de prezentatori de la Clubului curioşilor Camelia – Florian: „*Camelia Stănescu are o voce radiofonică, e spontană, are farmec şi ştie să se adreseze ascultătorilor ca şi cum ar vorbi cu nişte prieteni intimi. Florian Pittiş este un actor total, e inventiv, are temperament, este mare iubitor de muzică. Iată, aşadar, că există motive foarte puternice ca ei să prezinte cu mult succes *Clubul curioşilor*. Dar, ceea ce este esenţial, ei au devenit cu timpul un autentic cuplu radiofonic de prezentatori interpreţi, fără de care nici nu ne-am putea închipui cum ar arăta (sau mai precis cum s-ar auzi) *Clubul curioşilor*. Pentru ca o emisiune să fie cu adevărat interesantă, plăcută, utilă (am mai spus-o şi cu alte ocazii), ea trebuie nu numai să ne ofere rubrici bine întocmitei ci să aibă o personalitate inconfundabilă, nişte prezentatori pe care să-i aşteptăm cu nerăbdare în faţa aparatelor de radio, pentru ca cele 60 de minute să fie petrecute nu numai cu folos, dar şi cu încântare. Ca şi cum am aştepta o întâlnire tradiţională cu nişte prieteni vechi şi dragi. *Clubul curioşilor* (redactor Camelia Stănescu) este un asemenea prieten pentru nenumăraţi ascultători. Dar prezentarea, oricât ar fi de reuşită, oricâte informaţii ar conţine, nu este, bineînţeles, suficientă pentru a atrage pe cei cărora li se adresează emisiunea. Domenii dintre cele mai diverse pot reţine atenţia celui mai pretenţios dintre *curioşi*. Cei interesaţi de ştiinţă au putut afla noutăţi din electronica românească de la ing. Dumitru Ionescu, precum şi despre o nouă disciplină care şi-a propus să pună în lumină valoarea ştiinţifică a urmelor unor fenomene pierdute în spaţiu şi timp. Cei ce se interesează de istorie au fost puşi la curent cu o descoperire (arheologică) de excepţie, necropola de la Alba Iulia, de către acad. Ştefan Pascu. Pentru cei ce iubesc a şaptea artă, o înregistrare primită de la Radiodifuziunea Franceză a oferit informaţii despre Festivalul filmului fantastic de la Paris şi despre Festivalul filmului ştiinţifico-fantastic de la Avoriaz. Mircea Florian a dezvăluit pentru melomani, cu inteligenţă şi competent, tainele muzicii electronice. Pasionaţii de frumos au fost invitaţi de Dan Grigorescu într-o fascinantă incursiune prin arta veacului nostru, iar cei pentru care poezia este arta artelor au fost regalaţi cu un excelent recital Blaga susţinut de Ştefan Iordache. Cei pentru care Blaga este Poetul, l-au ascultat cu evlavie recitându-şi un poem.

Am dori să existe cât mai multe asemenea emisiuni, mai ales pentru cei tineri, pe care nu doar muzica folk şi pop îi interesează."

Şi iată cum era prezentat acest cuplu radiofonic, pe coperta revistei *Radio-Tv Panoramic* în numărul din 3-9 septembrie 1990:

„*În relief RADIOGENIA* : Actorul FLORIAN PITTIŞ şi realizatoarea CAMELIA STĂNESCU au făcut ca emisiunea Clubul curioşilor să fie captivantă, instructivă, seducătoare, îndrăgită de ascultători.Dialogurile lor pe unde au devenit un reper şi o tradiţie ale Radioului şi ale preferinţei publicului. Ele revelează de fiecare dată că radiogenia este o stare de graţie, o artă a rostirii la microfon aptă să conjuge inedit înzestrările naturale -vraja vocii- cu însuşirile perseverării în cunoaştere şi cultură".

Absolventă a Facultăţii de Limbi Romanice şi Clasice, secţia Limbă Franceză, Universitatea Bucureşti, Camelia a fost angajată ca redactor la Redacţia Emisiunilor pentru Copii şi Tineret. Din 1973 a făcut parte din echipa Programului 3. Realizatoare a unor emisiuni şi programe apreciate, Camelia s-a remarcat şi ca autoare de scenarii radiofonice originale, difuzate în ciclurile „Jurnale şi memorii", „Biografia unei capodopere, " „Figuri de seamă din istoria culturii universale," A semnat seriale de dramatizări S.F. pentru emisiunea „Exploratorii lumii de mâîne. " Teatrul Naţional Radiofonic difuzează frecvent valoroasele ei adaptări radiofonice după opera lui Panait Istrati.

Repere profesionale:

1991: Premiul I, Concursul Naţional de Radio Marconi organizat de UNCER, pentru emisiunea „Biografia unei capodopere: Domnişoarele din Avignon de Pablo Picasso".

1992: stagiu la Radio France, Atelierul de Creaţie din Nantes, unde realizează serialul în 20 de episoade „Emma et Flaubert".

1994: finalistă a Marelui Premiu al Universităţii Internaţionale de Radio şi Televiziune cu emisiunea „Mon voisin le marsouin. "

1994-1997: membră a Echipei Internaţionale de Creaţie şi Reflecţie Radiofonică, coordonată de Radio France.

1995: concepe şi realizează în colaborare cu Asociaţia Franceză,, Prietenii lui Panait Istrati", proiectul „Balcani şi Mediterana - o tradiţie a comunicării: pe urmele lui Panait Istrati", premiat de Comisia Europeană.

1995: I se acordă titlul de „Profesionist de excepţie" al Societăţii Române de Radiodifuziune.

1998: Diplomă de excelenţă din partea Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România.

1999 :Premiul Canalului România Cultural pentru Performanţe Radiofonice.
2003: nominalizare la Premiile Clubului Român de Presă (secţiunea reportaj radio, pentru emisiunea „Profesionişti ai întrebării Catinca Ralea") Împreună cu Ana Carmen Pahomi, este autoarea unei cărţi de poveşti pentru copii: „Gărgăriţa călătoare"- Editura Ion Creangă. 1988. A tradus din italiană volumul SF „Reacţie în lanţ" de Luigi Menghini, Editura Nemira,1995.

CAMELIA STĂNESCU

A COBORÂT DUMNEZEU

După ce mi s-a decernat Premiul I la câteva Concursuri Naţionale de Recitări, am fost invitată să prezint emisiuni pentru copii, atât la Televiziune, cât şi la Radio. Aveam 13 ani. Nimic nu se compară cu anii mei de ucenicie petrecuţi în studiourile Treatrului Radiofonic, sub bagheta unor mari maeştri Mihai Zirra, Constantin Moruzan, Cristian Munteanu, alături de actori celebri: Clody Berthola, Elena Sereda, Alexandrina Halic, Ludovic Antal, George Calboreanu, Ştefan Mihăilescu – Brăila, Mircea Albulescu.

Când Val Moldoveanu a iniţiat şcoala lui de radio pentru copii, ştiam deja o groază de lucruri. Despre respiraţia care nu trebuie să se audă pe post, despre zâmbetul care iluminează vocea. Nu e de mirare că am fost aleasă să prezent împreună cu Silvia Chicoş, *Bună dimineaţa, copii.*

N-am să vă ascund că fost un şoc când am văzut-o pentru prima dată. Ea, idolul copilăriei mele, era de ani de zile imobilizată într-un cărucior de invalid. Şi totuşi VOCEA nu trăda, nici o undă de suferinţă, nici o umbră de durere. Era doar entuziasm contagios. Veselie izbucnită solar din profunzimile firii ei optimiste. Silvia Chicoş a fost marea mea profesoară de Radio.

Îmi amintesc o întâmplare de demult. Era o iarnă grea la Bucureşti. Pe strada Temişana circulaţia e oprită. O aşteptam pe Silvia în studio şi ea întârzia. Eram neliniştită. A apărut în sfârşit, îmbujorată de ger. Şoferul redacţiei care o aducea la studio în fiecare dimineaţă i-a potrivit, aşa cum făcea mereu, căruciorul în faţa microfonului.

„Dac-ai ştii ce mi s-a întâmplat !", mi-a spus ea cu însufleţire, cu veselie. *„Am căzut, am căzut în zăpadă ! Căruciorul s-a răsturnat peste mine ! Îţi imaginezi scena ?"*

Am privit-o încremenită. De unde avea forţa să treacă peste un moment pe care mi-l imaginez umilitor, care a pus-o pentru a câta oară, în faţa propriei infirmităţi ? Silvia Chicoş însă era mai presus de handicapul ei fizic. O însufleţea ceva din tăria nenumăratelor personaje-copii ai literaturii universale, cărora le-a dat glas. Înfrângea cu

un zâmbet vicisitudinile sorţii. Trupul ei firav, fragilizat de boală, emana atâta putere, atâta dragoste de viaţă !... Prin felul ei de a fi Silvia Chicoş a rămas pentru mine un model. Am încercat în anii care au urmat să fiu la microfon ca ea. Naturală, spontană şi dincolo de cuvinte, în vocea mea să dăinuie mereu zâmbetul. A fost lecţia de preţ pe care am învăţat-o de la Silvia.

„Ce-ar fi să încerci să realizezi emisiuni pentru copii ?” m-a îndeamnat într-o bună zi, Eugenia Lipşa, şefa de secţie. Invitaţia mi s-a părut tentantă. Numai că, greu îşi poate imagina cineva, în ce măsură mă inhiba microfonul. Purtând e umăr magnetofonul, un UHER de vreo 7 kg, prea uriaş pentru silueta mea delicată, după orele de liceu sau mai târziu de facultate, eram veşnic în căutarea acelor copii care deveneau personaje principale în emisiunile mele.

După o colaborare asiduă de 13 ani, la terminarea facultăţii, am fost angajată în Redacţia Copii Tineret a Radioteleviziunii Române.

Un an mai târziu în 1973, vuia tot Radioul. Cei mai buni profesionişti fuseseră reuniţi într-un proiect de anvergură: un program pentru tineri, despre care se spunea că ar fi o construcţie sonoră modernă, atrăgătoare, dinamică, fără inhibiţii ideologice, conceput cu multă vervă şi inteligenţă. Nici nu îndrăzneam să visez că aş putea fi selectată într-o asemenea echipă. Am avut însă *pile* puternice, care au funcţionat! Marguerite Duras, Claude Simon, Michel Buitor, Alain Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute... Crema literaturii franceze, de pe atunci, ce mai ! Cu toţii au fost prezenţi în lucrarea mea de diplomă, dedicată *Noului Roman Francez.* Eduard Jurist şi-a exprimat interesul să o citească. Zis şi făcut! Şi a fost biletul meu de intrare în cercul select al Programului 3...

Am fost repartizată în Camera 527 împreună cu Sergiu Deleanu, Liviu Samuilă, Noe Smirnov, Aurel Dinu. Îi ascultam dialogând. Le urmăream cu interes micile controverse. Constam cu uimire că din ele se năşteau noi şi noi idei.

Emisiunea ce mi s-a încredinţat spre realizare a fost *Clubul curioşilor.* Titlul nu mi-a plăcut. Eduard Jurist mi-a vorbit de Curiozitate ca pasiune a cunoaşterii, ca motor al progresului, ca năzuinţă de autoperfecţionare continuă. Dintr-o dată, văzută astfel, emisiunea a devenit o adevărată provocare pentru mine. Numai că, şeful meu, cu aerul lui grav şi serios, mă intimida. Îmi pretindea să fiu la înălţimea aşteptărilor sale. Voia de la mine emisiuni cu personalitate, originale, care să aibă priză la tineri. Îmi reproşa , nu

atât abordarea tematică, ci lipsa unui stil propriu, a unei amprentei sonore personale a emisiunii. *„Clubul curioşilor nu trebuie să sune ca alte emisiuni magazin de pe Programul I. Vreau altceva”* îmi repeta.

Eram în căutarea acelui *altceva*. Sau, poate...*altcineva* ?!? când l-am întâlnit, în holul principal al Radioului. a venit înspre mine şi s-a recomandat:

- Sunt Florian Pittiş, Moţu pentru prieteni.
- Mă cheamă Camelia. Camelia Stănescu.

Aşa a început frăţietatea noastră întru ideal, puritate şi armonie. *„Ce lucru grav, ce lucru frumos e prietenia. Tot ce e mai bun în viaţa mea a început atunci – sufletul şi-a dăltuit trăsăturile”.* Recunosc în aceste cuvinte ale lui Giovanni Papini din *„Scrisoare către un prieten”*, dimensiunile propriei mele legături de spirit şi suflet cu Florian Pittiş.

Câte pagini formidabile de poezie, de literatură, n-am descoperit noi împreună! Câte idei îndrăzneţe n-am răspândit de la microfonul *Clubului curioşilor*! Parcă-l aud : *„Consumă-te în permanenţă ! Arzi în permanenţă, ca să faci loc unor alte senzaţii ce vin în tine, unor alte acumulări, care se transformă în produs artistic.”*

Are dreptate Shakespeare, îmi spunea. *Noi, actorii, suntem obligaţi să trăim mai puternic decât ceilalţi oameni, în momentul prezent, acum, pentru că noi comunicăm cu publicul de astăzi, nu cu cel de poimâine.”*

Această acută nevoie de comunicare cu publicul, cu ascultătorii, resimţită atât de intens de Florian, îşi punea amprenta pe clubul nostru radiofonic. Adresându-se unui public tânăr, cu mintea avidă de cunoştinţe senzaţionale, *Clubul curioşilor* a cucerit inimile ascultătorilor. Rubrici precum *Ipoteze...aproape fantastice*, *Explorări în enigmatic*, *Antologia întâmplărilor ciudate*, *Cucerirea imposibilului*, *Duelul ipotezelor*, *Polemici celebre*, *Adevăruri la izvoarele legendelor*, *Enigme ale vieţii şi civilizaţiei* – realizate cu colaborarea preţioasă a lui Dan Ursuleanu şi a inginerului Alexandru Vilan. *Vocile Thaliei* (sub semnătura Ludmilei Patlanjoglu), dar şi *Fonocinemateca*, rubrică alcătuită de regizorul de film Nicolae Opriţescu, au contribuit la succesul emisiunii. Puţini ştiu însă că, uneori, intrăm la microfon cu Florian după câte o bosumflare. Singura care simţea ca un seismograf ecoul celui mai mic dezacord între noi era mama lui Florian. I-am spus o dată lui Moţu că noi ne înţelegem mai bine în înaltul cerului, acolo unde ne

poartă generoasa undă radio. *Da,* mi-a răspuns el, *emisiunile noastre sunt evadări spre înălţimi.*

Puţini ştiu însă că, eu şi Florian uneori, intram la microfon după câte o bosumflare. Singura care simţea ca un seismograf, cel mai mic dezacord dintre noi era mama lui Florian. În general, mărul disputei era muzica emisiunii. El voia mai multe minute pentru rubrica *Disco-enciclopedie,* în care inventaria profesionist capodoperele muzicii rock, şi – în premieră la radio – piese folk, de care făcea rost cu încântare vanitoasă. Ambiţia lui era să impună spiritul tânăr prin intermediul emisiunilor noastre: *„Cred că acest spirit înseamnă ridicarea la rang de principiu artistic a unei anumite zone din perioada fiecărui creator. A acelei zone în care exişti tumultuos, în care strigi omenirii întregi ce zace în tine, ce ţi-a dăruit natura; dacă reuşeşti să te menţii în permanenţă aşa, e perfect!"*

Muzica dar şi cărţile sunt cărămizile din care ne construiam arhitectura sonoră a emisiunilor. Cărţi esenţiale, în care ne străduiam să descoperim acel ceva important ce îmbogăţeşte sensibilitatea, dând vieţii semnificaţii noi. Audienţa *Clubului curioşilor* dar şi a celolalte emisiuni ale Programului 3 era impresionantă. Aveam milioane de fani în toată ţara. Ne apreciau mai ales identitatea sonoră cu totul specială a fiecărui radioclub în parte. Ne lăudau sus şi tare că am modernizat Radioul Românesc.

Ideea de a le dărui colegilor mei de la Programul 3 un album în care să se regăsească, mi-a venit, încă din martie 1973. Aveam ambiţia să cuprind în el, clipe de viaţa, replici, farse de-ale noastre, dar mai presus de orice, uriaşa bucurie de a face Radio care ne însufleţea pe toţi. Albumul s-a îmbogăţit an de an şi astăzi este un însemnat document de arhivă, despre istoria Programului Trei. Mi s-a părut că e prea puţin. În 2008 mi-a venit ideea acestei cărţi. Dan mi-a îmbrăţişat imediat visul. M-a asigurat că o s-o scrie el. Dar nu singur. Împreună cu cei ce au făcut posibil acest miracol. I-am convocat la noi acasă pe Sofia Şincan şi pe Marius Grozea. Au fost imediat cuceriţi de idee şi ne-am pus toţi patru pe treabă. Prima care şi-a scris mărturia a fost chiar Sofia, incomparabila *Doamnă a Programului 3,* cea care a ştiut să transforme o mână de tineri şi mai puţin tineri, într-o echipă de aur. Pe vremea când, nu aveam ce vedea la Televiziunea Română şi toată lumea se uita la emisiunile vecinilor bulgari, la o *Serbare*

a Programului 3, Florian Pittiş printr-un reuşit calambur a declarat că s-a găsit soluţia să nu ne mai uităm la bulgari: *Din fericire, la Radio, avem* ***Sofia*** *noastră!*

O admiram demult. Îi ascultam săptămână de săptămână interviurile cu actori şi oameni de teatru. Îmi plăceau spontaneitatea, naturaleţea ei şi mai ales vocea. Atât de expresivă. Mai târziu aveam să aflu că fiind studentă la IATC i-a fost remarcat talentul de actriţă şi a fost invitată să treacă de la Teatrologie, Filmologie, la Actorie. A refuzat.

O preţuiam pentru primul serial de teatru *Muşatinii,* pe care l-a realizat la Televiziunea Română. Făcea totul ca la carte. Înainte de crearea Programului 3, a participat la consultări riguroase cu sociologi, psihologi, profesori universitari, dar şi de liceu, cu pedagogi, inspectori din învăţământ, dar mai ales cu tineri. Elevi şi studenţi.

Alcătuindu-şi echipa după criterii de performanţă, a reuşit să pună în undă o nouă concepţie, profund înnoitoare de realizare de programe pentru tineret. I-am spus ţin minte asta faimosului om de radio şi televiziune, Iosif Sava şi el mi-a răspuns zâmbind: *Sofia e singurul şef pe care-l vezi cu magnetofonul pe umăr.* Avea dreptate, Iosif Sava. Chiar după ce a devenit redactor şef adjunct, n-a renunţat să realizeze emisiuni, la cot la cot cu noi. Şi ce scenarii desăvârşite a conceput ea pentru ciclul *Biografia unei capodopere*.

Ne îndemna să exersăm cu îndrăzneală la microfon, *Arta Conversaţiei*. Adică, să le vorbim tinerilor pe limba lor, fără să părăsim distincţia şi eleganţa rostirilor. Florian Pittiş a declarat public, la un moment dat: *Asta da şefă! Îi place muzica generaţiei noastre. Rock-ul şi hard-rock-ul sunt prezente nu doar în ilustraţia muzicală a emisiunilor ci şi în semnalele de rubrici. Programul 3 aduce sub şefia ei, ritmul înnoitor al unei epoci, dinamismul, nonconformismul, dar şi optimismul contagios al tinereţii noastre.*

Şefia ei, inteligentă, echilibrată, era iluminată de intuţie. Ne descoperea cu uşurinţă pasiunile şi ne încuraja să le aprofundăm în emisiunile noastre. Aveam astfel sentimentul că ni se dă libertatea de a fi noi înşine. Lui Dan Ursuleanu, ahtiat după jocuri, i-a permis să iniţieze o rubrică de *Jocuri logice* intitulată *Logicon*, care a conoscut în epocă un imens succes de public. În ce mă priveşte mi-a permis exilul printre cărţi, din care mi-am făcut peisaj ideal. A procedat la fel, cu toţi colegii noştri.

A suferit când, din cauza interdicţiilor din ce în ce mai apăsătoare de ordin ideologic, emisiunile şi-au mai pierdut din culoare. Muzica străină se difuza tot mai rar. Nu aveam ce face. Trebuia să ne supunem presiunilor. Şi mai era ceva. În fiecare săptămână apăreau

liste de cuvinte *tabu* pentru emisiuni. Şi nu doar atât. Când Preşedintele Radioteleviziunii Române, Bujor Sion i-a spus Sofiei că nu îi place *Clubul curioşilor*, Sofia i-a răspuns. "Nici nu trebuie să vă placă dumneavoastră! Trebuie să îi placă fiului dumneavoastră cel mic".

Cu înţelepciunea ei, *Doamna Programului 3* ne îndemna să ne păstrăm seninătatea. Să primim interdicţiile ca pe o provocare. Să le eludăm prin mijlocirea metaforei, greu detectabilă de către cenzură. Să practicam un dialog subliminal cu ascultătorii, apărându-ne astfel, libertatea de expresie. Incredibil dar adevărat, a ştiut s-o impună temerar. L-a încurajat pe Dan Ursuleanu să creeze o emisiune cu totul specială. *Exploratorii lumii de mâine*, cu îndrăzneţe utopii în care se puteau lesne descifra aluzii la dictatură, îmbrăcate în haina SF-ului. Oricine se încumetă să asculte astăzi aceste înregistrări din *Fonoteca de Aur a Radioului* constată că emisiunea s-a constituit într-o subtilă formă de dizidenţă culturală, într-un timp dur, al lipsei de libertate în presa scrisă şi vorbită de la noi. Excepţionalul patrimoniu de teatru ştiinţifico-fantastic de la *Exploratorii lumii de mâine* a fost apreciat pe plan european, atât pentru conţinut şi cât şi ca realizare artistică, în cadrul Convenţiilor de specialitate (EUROCON). De la Secţia de Presă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român însă, nu încetau presiunile. Să cerea insistent să se renunţe, pasămite din proprie iniţiativă, tocmai la rubrica de *Teatru S.F.* din *Exploratorii lumii de mâine.* Aceleaşi indicaţii preţioase i se sugerau şi pentru emisiunea dedicată informaticii de tânărul Dragoş Şeuleanu, considerată subversivă. Sofia nu s-a supus: *Nu facem nici un fel de modificare de conţinut. Desfiinţaţi aceste două emisiuni, dacă le consideraţi periculoase. Să vedem cum vor reacţiona milioanele de tineri care le ascultă săptămână de săptămână.*

Cu lăudabilă determinare, vajnica noastră şefă, Sofia Şincan, a apărat aceste emisiuni, punându-şi drept chezăşie funcţia: *Şefia nu ţi se încredinţează pe viaţă. Şi dacă tot vine ziua să o pierzi, măcar să merite. Adică să fie pentru o cauză importantă*- se explica ea.

Ţin minte că în 6 noiembrie 1989, era cu soţul ei, Dionisie, în vizită la noi acasă. Sărbătoream ziua de naştere a lui Dan. Mi s-a părut preocupată, tensionată, profund îngrijorată. Ne-a spus: *Nu se mai poate continua aşa. Trebuie să se întâmple ceva. Am presimţirea că până la sfârşitul anului o să se aibă loc şi la noi, o schimbare radicală.*

Şi a venit 22 Decembrie 1989. Am trăit atunci zile şi nopţi de foc. alături de Sofia Şincan şi alţi colegi de la Programului 3. Clădirea Radioului cufundată în neliniştea încordată a camuflajului, rezista eroic atacurilor repetate declanşate de cine unde, de cine ştie cine!? Nici până astăzi nu s-a aflat. Noi toţi, cu nervii întinşi la maximum, cu auzul încordat, pândeam orice zgomot suspect. În dreptul ferestrelor umblăm în patru labe, să nu fim atinşi de gloanţe. Fel de fel de zvonuri se reverbereau pe etajele Radioului. Suspiciune şi vigilenţă. Rezistam, ţin minte eroic, atacurilor perfide ale unui război psihologic, care avea drept ţintă, nu întâmplător, etajul Emisiei. În calitate de reprezentanţi ai programului 3, eram acolo, împreună cu Dan. Conectam prin telefon personalităţi din țară și din străinătate. Nu prideam să le înregistrăm declarațiile de susținere a căderii puterii comuniste sub presiunea maselor. Difuzam pe post, înregistrări document dintr-o România care, în sfârșit, se mișcase, realizate de colegi de-ai noştri cu vocaţie de reporter de război: Sorin Caracseghi, Mircea Munteanu, Costin Diaconescu, Marin Constantin, Florin Helmis. În acele zile, Radioul era apărat de câteva sute de soldaţi. Foarte tineri. Luptând hotic şi disperat cu un duşman invizibil. La un moment dat, îmi amintesc că a fost prinsă o tânără care se dădea drept infirmieră, dar de fapt le amesteca soldaților somnifere în ceai. S-a găsit, se pare, asupra ei un cuțit de comando. Consecința? Înmulțirea controalelor. Parolele se schimbau la fiecare jumătate de oră. Trebuia să le știi, dacă nu voiai să fi luat drept terorist şi arestat pe loc.

Împreună cu colegii de la Actualităţi, eram în studioul de emisie. Difuzăm colinde, reînviate pe lungimile noastre de undă, după aproape 5o de ani de tăcere. Telefoanele sunau în neștire și, când ridicam receptorul, o voce răstită ne cerea să încetăm imediat transmiterea lor. Un ultim telefon ne soma: „*Încetaţi imediat emisia! Sunteţi înconjuraţi!“* Fără să ezit, m-am așezat în fața microfonului. Știam că doar așa reuşeam să-mi înving frica de moarte. Am vorbit, am vorbit, am vorbit. Minute în şir. Despre tradiții de-ale noastre, aproape uitate. Despre zonele din țară unde, de Crăciun, se taie, spre rodire, pâinea începutului. Despre credința populară potrivit căreia, în noaptea nașterii lui Hristos, pământul e mai viu ca oricând, astrele devin neamuri cu oamenii și alcătuiesc o uriașă familie cosmică. Am elogiat frumusețea unor colinde străvechi, conotațiile lor religioase și bucuria noastră de a le asculta din nou, și nu oriunde. La Radioul public, unde vreme de decenii fuseseră interzise. Important era ca vocea mea să

rămână calmă. Să-și păstreze seninătatea chiar și în clipa când, mă gândeam că cei ce ne amenințau din umbră, aveau să invadeze cabina de emisie. Aveau să smulgă de pe butuci benzile cu colinde. Aveau să le calce în picioare. Ştiam că n-am să comentez la microfon ce presupuneam că se va întâmpla, dintr-o clipă într-alta. Pentru că era important să le păstrez ascultătorilor vie în suflete, chiar şi pentru un minut în plus, speranța că Radioul rezistă. Că Radioul, ca şi Televiziunea apără Revoluția. Am încheiat cu îndemnul de a ne uni sufletele într-o rugăciune-regăsire. Era liniște. Nimic suspect în regia de emisie. O pauză muzicală i-a permis crainicei cu buletinul de știri de la fix, să-mi ia locul la microfon. Am auzit din nou, de sus, zgomotele care se repetau într-o succesiune, ce ne punea pe gânduri: pași grei de soldați, grupându-se, rupând rândurile, regrupându-se ca la un ordin. „*Nu cumva suntem victimele unui război psihologic?*“ a întrebat cineva. „*Ascultați cu atenție! E ca-ntr-o piesă de teatru.“* Dintr-odată, a devenit evident pentru toți că avalanșa de sunete de la etajul superior nu era decât rumoare, repetată în buclă! Atunci ne-am întrebat noi, pe drept cuvânt : „*Cine crede că poate păcăli urechea noastră exersată în ani de radio? Cine ne ordonă să oprim emisia şi de ce? Nu cumva se folosesc simulatoare de zgomote, care au drept scop vulnerabilizarea noastră, generarea confuziei, a haosului”*Ne-am păstrat calmul. Nici urmă de debandadă. De pierdere a determinării de a emite în continuare. De a difuza neîncetat colinde. Transmiterea lor echivala simbolic cu intrarea Radioului public, în mult dorita Zodie a Libertății. La un moment dat, s-a făcut liniște. Zgomotele suspecte, dar și telefoanele amenințătoare, au încetat. Inamicul din umbră părea redus la tăcere. Ne-am îmbrățișat cu lacrimi în ochi. Simţeam că ne-am făcut datoria. În entuziasmul colectiv, un coleg a avut curajul să ne spună că se jurase ca, în ziua când vom scăpa de dictator, să facă baie într-o cadă plină ochi cu șampanie. De câțiva ani, tot aduna el, plin de speranță, sticle de șampanie. Tipul era un fricos. O astfel de afirmație l-ar fi costat, cu doar câteva zile înainte, ani grei de închisoare. Acum însă, o rostea în gura mare și noi râdeam. Cu râs netemător. Râdeam. Totul se petrecea atât de firesc, de natural, dar în același timp unic, de neuitat. Ştiţi cum s-a comportat colegul nostru? Precum câinele slobozit din lanț. La început nu-i vine să creadă. Își scutură coama și, Dumnezeule mare!, simte că nimic nu-l mai ține în loc. Nu mai are lanț! Și ce face el atunci? Începe să alerge, înnebunit de fericire. E liber. În sfârșit

liber. Așa ne simțeam și noi. Liberi. În sfârșit liberi. Ce rar privilegiu al sorții! Atât de aproape de pericolul de a fi uciși, noi trăiam la cea mai înaltă tensiune, clipe de Măreție.

Un tânăr revoluționar m-a întrebat atunci, de ce nu recit o poezie religioasă. I se părea un gest de curaj prin care i-am fi sfidat pe cei ce ne doreau din nou cenzurabili. Îl știam cu toții. Auziserăm de la colegii lui, cât de curajos fusese Daniel, în luptele de stradă de la Inter. L-am privit ca pe un extraterestru. "*În radio nu există poezii religioase! În anii comunismului, difuzarea lor era interzisă*." i-am spus. M-a rugat să-mi pregătesc o foaie de hârtie și un pix și să-l însoțesc. Ce a urmat mi se pare astăzi secvențe dintr-un film cu suspans. A căutat un telefon disponibil. L-a găsit în camera de odihnă a crainicilor. A format un număr. M-a pus în legătură cu o voce tânără. La lumina palidă a unei lanterne, am scris, stând în genunchi, ca să nu fiu ochită de afară, versurile pe care glasul necunoscut mi le dicta prin telefon. Jur împrejurul meu, soldații ce urmau să intre în tură peste câteva ore, dormeau pe jos, la grămadă, cu gura deschisă, într-o neclintire semănând a moarte. Îmi aminteau de Rimbaud și de poezia lui, *Le dormeur du val*. După ce am scris toată poezia, am fugit în cabina de înregistrare. Cu foaia de hârtie tremurându-mi ușor în mână, am început s-o citesc. Emoția era copleșitoare. Nu recitam niște versuri. Nu. Le împărtășeam ascultătorilor taina sfântă a rugăciunii. Trăiam împreună cu ei sentimentul sublim al mântuirii noastre prin credinţă:

Binecuvântat fii, Doamne, cel ce vii cu bucurie,
Fă ca inimile toate să ți se deschidă Ție
Mai trimite-ne nădejdea, Dumnezeule prea sfinte,
Pururea s-avem privirea ațintită doar-nainte.
Rugăciunile din inimi le-nălțăm în miez de noapte;
Sunt topite de durere și rostite doar în șoapte.
Pleacă-ți iarăși Tu urechea și suspinele ascultă!
Ne topim de dor, Stăpâne, așteptarea e prea lungă!

Ca pe o comoară de preț, Daniel revoluționarul a dus înregistrarea la Emisie. "*Se va difuza de mai multe ori, începând de acum*," a hotărât el, nefiind probabil conștient de importanța acelei decizii. Era prima poezie religioasă difuzată pe post, după lunga domnie a întunericului. O reprezentantă a Programului 3 împlinise această minune. Impactul a fost formidabil. În zonele de luptă ale Bucureştilor, cum ar fi Televiziunea, aceste versuri auzite la Radio, au redat speranţa, încrederea în victoria binelui asupra

tenebrelor. Le-am dăruit oamenilor sfânta credinţă că *Dumnezeu şi-a întors faţa spre noi.* Acelaşi miraculos efect şi asupra celor aflaţi departe de ţară, cu urechea lipită de radio, să prindă crâmpeie de nouă trăire românească. O prietenă din străinătate mi-a povestit ce uluitor efect a avut poezia asupra celor aflați departe de țară, care erau, ca și ea, cu urechea lipită de radio, să audă, să audă, să audă crâmpeie de nouă trăire românească.

24 decembrie 1989. O ascultătoare de-a noastră din cartierul Titan a avut ideea unei mese festive în Ajun de Crăciun, la Radio. Pentru soldații care ne apărau. Pentru noi cei de la microfon. Mobilizarea bucureştenilor în acea noapte a fost exemplară. Pe atunci nu existau mijlocele moderne de comunicare de astăzi. Mă şi mir cum s-a aflat de iniţiativa acelei tinere. Ce a urmat e greu de imaginat. O bunică din zonă, a venit la radio cu o uriașă oală cu sarmale și mămăliguță caldă. Din Drumul Taberei, ni s-a adus o impresionantă cantitate de pâine. Din Cotroceni, cozonaci. De lângă Piața Matache, cineva ne-a adus piftie. Masa noastră de Crăciun era doldora de bucate alese. Degeaba s-a strecurat șarpele veninos al neîncrederii, cum că alimentele ar putea fi otrăvite. Degeaba am fost sfătuiţi să aşteptăm să se facă un control al compoziţiei lor. Euforia acelor ore ne făcea încrezători. *Cum să vrea să ne ucidă vreunul din ascultătorii noştri?*

În ziua de Crăciun, ne-am trezit cu celebrul cor *Song* la Radio: „*La mulți ani cu sănătate,/ Să vă dea Domnul tot ce vă doriți./ Zile senine. Noroc în toate./ La mulți ani să trăiți.*“ Pentru prima oară într-un loc public, *Songul*, dirijat de inimosul Ioan Luchian Mihalea, interpreta versiunea originală a colindului, nu pe cea falsificată, în care cuvântul interzis „*Dumnezeu*“ era înlocuit cu inocenta zicere „*viața*“. Împreună cu el, splendizii elevi și studenți din *Song*, urcaseră cu liftul la etajul nouă al clădirii radioului. Au coborât apoi scările până la parter, cântând colinde de-ale noastre, românești. La fiecare etaj, erau întâmpinați cu aplauze. Am ascultat în interpretarea lor măiastră şi cântece religioase bizantine, interzise de propaganda de partid, pe care în mare taină le repetaseră cu maestrul lor, spre neuitare. Ce minunată desfătare sufletească am trăit noi atunci! Era începutul sfârşitului unei dictaturi în care totul era raţionalizat. De la alimente, la lumină şi căldură. În 25 decembrie 1989 cineva a scris cu litere de-o şchioapă pe un zid din Piaţa Romană *: De Crăciun ne-am luat **raţia** de Libertate*.

Îmi voi apăra cât voi trăi, credința că la noi a avut loc atunci o sublimă Revoluție. S-a petrecut sub semnul copilăriei, întocmai cum visa Panait Istrati: *„Je ne croirai à un*

avenir meilleur que le jour où la révolution sera faite, sous le signe de l'enfance." În acel decembrie însângerat, mulți copii și tineri au fost împușcați. Ei, cu revolta lor sinceră, au fost în primele rânduri și asta nu era nici improvizație, nici lipsă de maturitate. Copiii și tinerii ne-au arătat ce avem de făcut. Au fost primii care au ieșit în stradă, pentru Libertate. Au lansat din pieptul lor tânăr, un *Nu* categoric împotriva dictaturii, împotriva politicilor frustrante de raționalizări dintr-o țară asediată de lipsuri, un *Nu* disperat împotriva foamei, frigului și întunericului.

De ce mi se întâmplă ca astăzi, când trec pe lângă Cimitirul Eroilor, să am sentimentul zădărniciei? Ei, eroii, și-au jertfit viața. Ei, eroii, au învins frica. Ei, eroii, ne-au arătat că suntem capabili să ne depășim condiția de popor vegetal atribuită nouă, atât de inspirat, de poeta Ana Blandiana. Au știut să se solidarizeze desăvârșit în ore fierbinți de istorie trăită. Numai că o revoluție e doar un început de schimbări radicale. Un început. Restul, esențialul adică, rămâne de construit. În ani sau decenii. N-am ajuns încă să desăvârșim construcția. Am avut în schimb parte de trei zile și trei nopți de Măreție. De la fuga cuplului de dictatori, până de Crăciun, zi nefastă când a fost pusă la cale o mascaradă: procesul lor.

Prin curajul și corectitudinea știrilor pe care le transmitea, instituția noastră a devenit atunci principala sursă de informare a românilor de pretutindeni. Ce mândri eram! Am fi visat noi vreodată să ajungem să devansăm cu mult postul de radio Europa Liberă, care în timpul dictaturii, ne sfida cu uriașele lui audiențe?

Eram ţin minte în studioul 10, unde înregistram pentru *Clubul curioşilor* un scenariu radiofonic pe care-l dedicasem prieteniei exemplare dintre poeţii francezi Gérard de Nérval şi Théophile Gautier. Florian i-a dat glas lui Nérval, boem incorigibil, considerând visul o a doua viaţă, Marcel Iureş a fost Gautier. Am asistat atunci, cu încântare, la un adevărat regal de interpretare. *Ai simţit?* m-a întrebat Florian. *În studioul 10, tocmai a coborât Dumnezeu!* În decembrie 1989, redifuzând la Radio colindele noastre străvechi am avut sentimentul că ne-am redobândit, nu doar identitatea spirituală, dar şi unicitatea. Suntem singurul popor ortodox latin din lume. Da, în acel decembrie înceţoşat: *A coborât Dumnezeu!*

.

CÂŢIVA „ ZMEI" DE LA PROGRAMUL TREI

Printr-o coincidenţă regizată de destin, doi dintre greii Programului III, i-am comparat cu nişte zmei, s-au angajat în Radio la diferenţă de câteva zile. Asta s-a petrecut demult, la jumătatea veacului trecut. Unul este Constantin Teodori, plecat dintre noi pentru a-i regăsi pe alţi colegi la masa umbrelor. Celălalt este Noe Mihail Smirnov.

UN PROFESIONIST AL ÎNTREBĂRII-CONSTANTIN TEODORI

A fost primul meu profesor de meserie, fapt pentru care îi port o amintire neştearsă. Cu el am făcut cea dintâi deplasare pe teren, la Braşov, ordonată de şefa secţiei Tineret de pe atunci, Virginia Pană. Costică îmi făcea la tot pasul instructaje cu privire la regulile activităţii de reporter radio : cu ce şi cum se mănâncă acestă nobilă îndeletnicire. Tot el m-a introdus în domeniul farselor, practicate cu frenezie în redacţie.. Constantin Teodori avea un stil de a vorbi sacadat, ceea ce nu l-a împiedicat să fie un excepţional reporter. I se încredinţau anchetele radiofonice cele mai dificile, pentru că le conducea ca nimeni altul. Era, în egală măsură, un foarte bun prezentator de programe în direct, unde aducea considerente interesante şi puncte de vedere ferme. Nu pot uita o controversă pe care a avut-o în studio cu Iosif Sava. Acesta reproşa tinerilor lipsa de cultură muzicală, dispreţul lor pentru „mmarea mmuzică". Teodori o ţinea pe a lui : tinerii au dreptul să asculte muzica adecvată vârstei lor, iar apropierea de valorile clasice ale muzicii se va face cu timpul. Cinci minute s-au contrazis cei doi pe subiect, fiecare rămânând tare pe poziţie.

Spre a dezvolta puţin acest portret profesional al lui Constantin Teodori, adaug o opinie a inepuizabilei Raluca Bungărzan. Textul datează din anul 1974:

„Radioancheta *Vara unor pierde vară* realizată de Constantin Teodori, ne-a dovedit din nou că emisiunea *Educaţie, răspunderi*, fără a se suprapune altora, reuşeşte să pună probleme de mare interes, de actualitate, să releve cauzele unor situaţii limită, să dea chiar sugestii."

Şi un alt text, din acelaşi an : „Reportajul e un gen ziaristic – şi uneori intră chiar în sfera literaturii – foarte îndrăgit. E firesc deci să ascultăm în fiecare zi câteva reportaje. Riscul de a asculta prea multe nu e risc, decât dacă reportajele difuzate la diferitele emisiuni nu-

şi ating scopul de a informa, de a trezi interesul ascultătorilor, de a marca evenimente cotidiene sau de a ne vorbi pur şi simplu de spre semenii noştri. Dacă avem de a face doar cu pretinse reportaje, făcute cam în dorul lelii, în binecunoscutul stil gongoric care a invadat nu numai gazetele, ci şi emisiunile de radio, merçi ! De aceea, plăcerea de a asculta un reportaj bine făcut, cu întrebări inteligente şi la obiect, fără înfloriturі stilistice, e cu atât mai mare. Şi trebuie să mărturisesc că o asemenea plăcere am avut-o luni seară, ascultând emisiunea *Munca – izvor de bucurie şi împliniri* (redactor Constantin Teodori) (...) Dacă ni s-ar ţine o lecţie moralizatoare pe această temă, am strâmba probabil din nas sau, mai simplu, am închide aparatul. Dar nu l-am închis, pentru că autorul reportajului – şi bineînţeles şi cei care au fost întrebaţi – au ştiut să păstreze măsura, să se ferească de sloganuri, de vorbe mari, au ştiut să ne convingă."

* * *

Am în faţă volumul „Repere în eter" pe care Noe Smirnov l-a tipărit şi mi l-a oferit şi mie cu dedicaţie în anul 2007. Cartea reuneşte amintiri din Radio ale autorului. Un scurt pasaj mi se pare o cheie potrivită pentru înţelegerea mai exactă a firii colegului nostru : „Nostalgiile mele...hertziene se pot explica – nu-i aşa ? – şi prin faptul că numele descoperitorului Hertz cât şi substantivul comun hertz din limba germană te duc cu gândul la... inimă ! Iar bătăile inimii se aud atât de tulburător într-un difuzor de înaltă calitate..."

Inima este esenţialul relaţiei lui Noe cu oamenii, cu lumea, în general. Are un stil duios şi tandru, completat de o bonomie îngăduitoare. Modest, discret, nu face niciodată caz de realizările sale, care nu sunt nici puţine, nici de trecut cu vederea. A fost şi a rămas în continuare un domn. Îmbrăcat întotdeauna cochet şi proaspăt, cu o atitudine demnă, elegantă, Noe s-a distins printre noi prin apariţia sa liniştitoare, care produce plăcere oricui. Anii au trecut, dar Noe a rămas acelaşi om superior. Se ţine verde, se respectă pe sine, dar şi pe cei din jur. Noi, cei de la Programul 3, îl păstrăm în stima noastră. Se cuvine să vi-l desluşim mai bine şi dumneavoastră, stimaţi cititori, cu ajutorul propriilor sale gânduri.

NOE SMIRNOV

PE ARCA RADIOULUI

Botezul Radioului, ca să–i spun aşa, l-am petrecut în circumstanţe aproape similare cu cel care avea să-mi fie unul dintre cei mai buni prieteni, Constantin Teodori. Era în primăvara anului 1950, când unul după altul ne-am prezentat în acea clădire veche, existentă şi azi vizavi de Radiodifuziune, unde fiinţa Redacţia Culturală, dar şi embrionul unor noi emisiuni pentru copii şi tineret, la organizarea cărora se angajase un tânăr bălai, deja un apreciat scriitor pentru copii, Octav Pancu-Iaşi. Mi-a luat-o înainte Costică Teodori, că doar era mai vârstnic decât mine, cu vreo trei ani. Mi-a povestit mai târziu, de nu ştiu căte ori, cu hazul lui de cozeur, care ne desfăta pe toţi, cum l-a primit prietenosul redactor-şef. Fără să prelungească stinghereala lui Costică, după ce l-a scrutat prin dioptriile multe ale ochelarilor săi, Octav Pancu-Iaşi l-a întrebat pe un ton foarte serios : *Ştii ce-i aia o drâmbă ?* Surprins, Teodori a crezut că omul vrea să râdă de el. Dar Pancu l-a luat repede : *Dacă ştii, vezi că e în curte o fetiţă din Moldova care cântă la drâmbă. Ia-i un interviu !* Ei bine, Teodori s-a executat şi, chiar în aceeaşi zi şi-a auzit interviul la Radio, iar din ziua următoare a început să lucreze în Redacţia Emisiunilor pentru Copii şi Tineret a Radiodifuziunii...

Când l-am contactat eu, Pancu-Iaşi şi-a amintit mai întâi că amândoi semnasem versuri în revista literară *Flacăra* din anii 1948-1949 apoi, trecând la lucruri mai serioase, mi-a cerut să fac o deplasare la Cluj unde auzise că există un cerc de şcolari *miciurinişti* şi să aduc de acolo un reportaj. Zis şi făcut. Iar la Cluj i-am întâlnit nu numai pe inimoşii naturalişti, dar împreună cu ei am fost în vizită la staţiunea pomicolă experimentală din marginea oraşului unde îşi gusta gloria cel mai lăudat *urmaş* român al faimosului biolog sovietic Miciurin, Rudolf Palocsay. Nefiind familiarizat cu înregistrările pe bandă magnetică, am scris chiar în tren, la întoarcerea în Capitală un reportaj literar despre cele văzute, mai ales despre copiii minunaţi cunoscuţi în călătoria aceea. Rezultatul : păstrez şi azi, îngălbenite de vreme, cele două foi migălite cu creionul care poartă în fruntea lor un singur cuvânt scris şi semnat cu stiloul de Octav Pancu-Iaşi : *Frumos!* ...

Aceasta a fost prima viză pe text primită de mine în Radio şi probabil cea mai emoţionantă...Dar abia în următorii ani am început să mă simt cu adevărat părtaş la evoluţia promiţătoare a colectivului tot mai închegat care realiza emisiuni radiofonice adresate copiilor şi tinerilor. În vremea aceea am devenit prietenul celor trei colegi, scriitori de mare talent, pe care mai târziu, când nu mai trăiau, i-am supranumit într-un

articol *Prinţii din fonoteca poveştilor*: Călin Gruia, Vasile Mănuceanu şi Mihai Jemăneanu. Ascultându-le minunatele basme, legende şi, pur şi simplu, poveşti transpuse sonor în neîntrecutele suite de emisiuni *Înşir-te mărgărite, Traista cu poveşti, 100 de legende româneşti, Noapte bună, copii!*, ori citindu-le cărţile pe care reuşeau să le publice, am fost şi eu îmboldit să-mi materializez aspiraţiile literare în acest gen gustat de micii ascultători şi sunt mulţumit că unele dintre scenariile originale şi dramatizările mele scrise ulterior se găsesc pe rafturile Fonotecii Radio, alături de fermecătoarele creaţii ale celor trei înaintaşi.

Într-o altă etapă a vieţuirii mele în Radio, l-am descoperit pe Val Tebeica. Acesta realiza de mai multă vreme *Roza Vânturilor*, în jurul căreia angrenase o mulţime de tineri ascultători, dar şi pe profesorii lor. I-am invidiat capacitatea cu care aborda geografia şi toate componentele acesteia : natură, fenomene climatice, explorări, enigme. Era atât de pasionat de emisiunea sa încât urma şi cursurile la fără frecvenţă ale facultăţii de geografie de la Universitatea din Bucureşti, pe care le-a absolvit cu brio. Eu, umblând mai mereu prin ţară, am găsit şi subiecte potrivite emisiunii lui. Mi le-a acceptat cu generozitate şi simpatie...

A fost doar începutul pentru un *violon d'Ingres* care nu m-a părăsit nici la vârsta senectuţii. Ceva mai târziu, după ce *Roza Vânturilor* şi-a încetat difuzarea, am început să realizez propriile mele emisiuni destinate cunoaşterii Terrei. Aşa a fost *Clubul Călătorilor* sau *Momente din istoria marilor descoperiri geografice.*

Dar punctul de vârf l-am atins în prima săptămână de viaţă a Programului III, când a debutat emisiunea *Meridian-club.* Era în 14 martie 1973. Dura o oră. Ţin minte câteva dintre momentele pe care le conţinea : Leon Săraţeanu vorbea despre ospitalitate la diferite popoare. Marcian Bleahu ne împărtăşea tainele peşterilor. Eu relatam un episod din unica deplasare peste hotare de care am avut parte în peste 30 de ani petrecuţi în Radiodifuziunea Română şi anume în Polonia. Emisiunea era împănată cu momente muzicale, curiozităţi de pe glob, reportaje. Regia era semnată de Livio Belegante...

În scurt timp *Meridian-club* a reuşit să răspundă setei ascultătorilor de a cunoaşte cele mai noi date geografice, cele mai deverse aspecte de pe Terra, mai ales în care contactul nemijlocit al locuitorilor ţării noastre cu realităţile de ordin politic şi geopolitic era limitat la minimum, în mod draconic şi atât de păgubitor pentru progresul naţional.

Reuşeam totuşi să mai întregesc aceste goluri cu numeroşi colaboratori, reputaţi geografi, naturalişti, geologi, economişti, dar şi cu reviste şi cărţi geografice şi de călătorii cercetate uneori cu dificultate, bunăoară la Biblioteca Franceză, unde riscai să treci drept suspect în ochii celor care supravegheau asemenea instituţii. Îmi amintesc că, la un moment dat, *călătoream* pe glob şi cu ajutorul puţinilor corespondenţi ai Agerpres-ului care, binevoitori, îmi trimiteau relatările lor, mai mult de natură turistică, prin telefon, cu precauţia de a nu depăşi limitele adevărurilor admise. Dar toată această pendulare între conştiinţă profesională şi compromis, pentru mine a luat sfârşit în acel an 1983 al epurării din Radiodifiziune, pusă la cale de Comitetul Central al PCR, când m-am trezit, alături de alţi colegi, pe lista neagră a celor care îndepărtaţi din Radio, fără explicaţii şi fără drept de apel. Restul e tăcere...

Ba nu ! Am, totuşi, un *happy-end* : după evenimentele din 1989, în sfârşit, am fost liber să ajung şi pe acele tărâmuri de dincolo de hotarele ţării, despre care vorbeam în emisiunile mele, fără a le cunoaşte aievea! Şi, conform puterii obişnuinţei, n-am pregetat să redau ceea ce am văzut în pagini de călătorie, iar pe acestea să le adun cu osârdie în câteva cărţi... departe de lumea învrăjbită.

* * *

*Unul dintre personajele cele mai interesante de la Programul III a fost Lucian Sîrbescu. Natura lui dual*ă *a ieşit la suprafaţă prin cele două laturi, aparent contradictorii, ale prestaţiei sale profesionale. Să mă explic : pe de o parte, Lucian este un om profund serios, atât atunci când munceşte, cât şi în familie, unde este un soţ şi un tată exemplar. Adeseori însă nu-şi poate reprima o înclinaţie naturală spre umorul bonom, de bun simţ, pe care îl cultivă cu o vocaţie certă.*

Să argumentăm, pe rând, ipostazele enunţate mai sus ale lui Sârbescu. În redacţie a avut misiunea ingrată de a rezolva tematicile cele mai dificile : politicul şi socialul. Acum, oricine şi-ar dori o asemenea răspundere. Dar pe timpul lui Ceauşescu aşa ceva reprezenta un calvar jurnalistic. Înţelept, cumpătat, a reuşit să facă ascultabilă o emisiune, până la el, indigestă – Antena tineretului. Ceea ce ar fi putut fi o trompetă de partid, a devenit în concepţia lui Lucian o tribună decentă. Talentul lui real s-a evidenţiat şi în articularea unor anchete sociale ca la carte. Pe acest teren au ieşit în relief curajul şi arta colegului nostru de a pune întrebări. Mă bucur că, după Revoluţie,

meritele profesionale l-au propulsat pe Lucian Sîrbescu în funcţii de mare răspundere ale Radiodifuziunii. În 2003, Lucian Sîrbescu a declarat: „Pot doar să spun acum, când mă gândesc la cele trei decenii de viaţă ale Programului 3, că el a fost, mai curând, o stare de spirit (iată o banalitate, dar e purul adevăr !) şi mai apoi, sau în acelaşi timp, o alcătuire de emisiuni pentru tineret, ascultate însă de toată lumea şi lucrate cu pasiune într-o familie de radiofonişti, care credeau că Radioul există numai pentru că ascultătorii săi au nevoie de el. Nu sunt, Doamne fereşte, un nostalgic al timpurilor trecute, dar sunt fericit că am fost şi eu acolo, la Programul 3, fiind foarte emoţionat şi recunoscător celor care, într-o clipă aniversară, i-au invitat pe cei vechi să-şi aducă aminte cum a fost. Şi, cum a fost ? Sper că v-aţi dat seama. A fost bine, dragii mei..."

Şi acum, a doua faţă a medaliei. Vi-l puteţi imagina pe acest om, în general sobru, discret, participând cu fervoare la nebunia înregistrărilor de la emisiunile Caravana fanteziei şi Trecem pe recepţie ? Au fost printre cele mai reuşite emisiuni pe care le-am lansat pe unde. Ajutaţi de Delia Balaban (devenită mai apoi Budeanu) şi, ulterior de Marina Romano, tripletele noastre de comperi atingeau culmi de distracţie, de bună dispoziţie. Îmi amintesc cum odată, în cabina unde înregistram un comperaj, eu eram în picioare pe masă, cu o umbrelă deschisă, iar Lucian bătea cu o lingură într-o găleată. Şi asta, numai pentru a crea anumite sunete necesare ilustrării textului. Dar câte foiletoane sclipitoare nu a scris prietenul nostru ! Ce condei amuzant se ascundea în trusa lui de unelte profesionale ! Secvenţa pe care i-o rezervăm lui Lucian Sîrbescu va pune în lumină, sperăm, contrastul paradoxal al personalităţii sale:

LUCIAN SÎRBESCU

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ

S-ar cuveni, poate, să rechem acum din memorie întâmplări frumoase şi cuvinte pline de tâlc despre ceea ce a fost, mă încumet să o spun, acest legendar şi, pe măsură ce ne îndepărtăm în timp de el, aproape misterios Program 3. Am crezut şi cred şi astăzi că unui program pentru tineret îi stă bine să fie făcut de tineri. Doar într-un colţ, aşezat acolo mai mult de decor, câte un om în vârstă care să ştie, din când în când, să-i tragă de mânecă şi să spună, câteodată, *nu.*Unul din primele lucruri pe care le-am învăţat de la mentorii mei radiofonişti, şi care astăzi pare să fie ignorat de de unii din tinerii carte apar

la microfon, este că o bună şi inspirată impovizaţie radiofonică este numai aceea pregătită dinainte.

Dar să lăsăm sfaturile în grija celor care, neştiind să facă mare lucru, îi învaţă pe alţii. Dacă mă gândesc la primii mei ani de ucenicie şi la anii de debut ai Programului 3, pot să mă consider un om norocos. Chiar foarte norocos ! Pentru că am avut şansa (care se întâmplă o dată în viaţă) să deprind meseria de la nişte oameni de radio precum, la începutul începutului, Victor Popa, Eduard Jurist, Virginia Velcescu-Pană, Constantin Teodori, iar mai apoi, o dată cu înfiinţarea Programului 3, Sofia Şincan. Îndrăznesc să spun că şansa acestui program, a celor care am făcut parte din echipa lui, şansa aceasta s-a numit Sofia Şincan. Să dea Domnul să ne întâlnim, aşa cum o facem la fiecare aniversare, chiar şi la împlinirea a cinci decenii de la naşterea acestei miraculoase provocări !

Îmi vine în minte un episod petrecut cu mulţi ani în urmă, atunci când încercam să desluşesc alfabetul profesiunii de redactor, episod care poate ridica un colţ al cortinei ce acoperă azi scena de odinioară a Programului 3, aşa cum era el atunci când Radioul devenise a doua casă pentru mulţi dintre noi, dacă nu chiar prima casă.

Exasperată, pe bună dreptate, de faptul că, zile în şir veneam acasă doar seara târziu, soţia mea îmi făcea numeroase reproşuri, convinsă fiind că, din moment ce aveam de realizat o oră de emisie, ar fi trebuit, în mod logic, să îi rezerv tot o oră de lucru. Îi mărturisesc necazul Sofiei, care îmi spune, cu blândeţea şi înţelegerea vieţii definitorii pentru ea : *Invit-o pe soţia ta în cabina de lucru şi ţine-o acolo, fără să o bagi în seamă, tot timpul cât ai treabă.* Terapia mi s-a părut cam aspră, dar am încercat-o. Vă încredinţez, cu iertarea de rigoare pe care am obţinut-o din partea ei, că de atunci n-am avut un susţinător mai de nădejde în muncă decât draga mea soţie !...

De fapt – cred că acum aţi înţeles – nu sunt în stare să rostesc vorbe înţelepte pentru tinerii care bat astăzi la porţile consacrării radiofonice. Şi mai cred că nici nu ar fi cazul. Pot doar să spun acum, când mă gândesc la numele transformat în renume al Programului 3, că el a fost, mai curând o stare de spirit (iată o banalitate, dar e adevărul adevărat) şi mai apoi, sau în acelaşi timp, o alcătuire de emisiuni pentru tineret, audiate însă de toată lumea – de la copii la pensionari – lucrate cu pasiune, cu migală, într-o familie de radiofonişti care aveau credinţa că Radioul există numai pentru că ascultătorii săi au

nevoie de el. Amintiri despre întâmplări mai mult sau mai puţin sugestive? Am ! Dar ele pot avea un sens doar pentru cei care au muncit, au sperat, au râs sau au plâns în acele vremuri, ignorând că fac istorie. O istorie cu bune, dar şi cu relele, impuse de presiunea ideologică, ca şi de o cenzură nevolnică şi absurdă.

Îi las cu plăcere pe ceilalţi să ofere detaliile profesionale şi tehnice necesare, pentru că mă tem să nu devin didactic, sau mai rău- pisălog. Nu sunt, Doamne fereşte, un nostalc al unor timpuri idilice. Sunt doar fericit că am fost şi eu acolo, la Programul III, fiind recunoscător celor care ne-au chemat să ne amintim *cum am petrecut sfârşitul unei alte lumi. A fost sau n-a fost ?* A fost, dragi prieteni. A fost chiar viaţa noastră, a mea şi a colegilor mei, aşa cum am trăit-o în tot ce a avut ea mai intens, mai dramatic, şi mai tulburător.

*

Iată, în continuare, o cronică redacţională umoristică afişată de Lucian Sîrbescu la gazeta de perete a Programului 3. Ce păcat că acest spirit subţire nu a îndrăznit să-şi adune inspiraţia într-un volum de autor !

Studioul T de-a lungul şi de-a latul timpurilor

PALEOLITICUL INFERIOR.

Dovezile materiale păstrate în *fonoteca de piatră* arată că în această perioadă s-a produs ceea ce specialiştii au numit *marele dezgheţ mijlociu*, în sensul că gheţarii, care până atunci bântuiau de colo-colo, fără nici un rost, s-au adunat şi au pus bazele comunicării prin UKW cu ajutorul uneltelor cioplite de tip *Mamaia*, *Gloria* şi al receptoarelor staţionare *Pacific*, *Bucium* şi *Bucur*. Etnomuzicologul **Constantin Zimbru Stânceanu** susţine că, desigur, cel mai vechi material atestat documentar este acela găsit în perimetrul denumit *dulapul **Auricăi*** şi purtând semnătura **L. Vârdă**. Materialul este inscripţionat, probabil în străprotolatina vulgară *„... stăm de vorbă cu tov..."* (aici textul este lacunar), inscripţie care face încă obiectul controverselor între experţi (nu se cunoaşte nici până azi cine este acel tov...).

1. COMUNA PRIMITIVĂ.

Sărim peste ea, întrucât nu am ajuns încă acolo.

2. EPOCA SCLAVAGISTĂ.

În ciuda întrebuinţării sclavilor care trebuiau să care, cu mâinile goale, pietre de magnetofon de greutăţi considerabile (aşa s-au născut : *Sfinxul pe 625 de linii*, *Piramidele de scoci*, folosite pentru construirea marilor programe şi *emisiunile suspendate ale Semirameliei*). Este o epocă de înflorire. Istoricul **Constantin din Teodoria** arată că în colegiul din anul 82 î.e.n. Marele Consul **Petrovius** i-ar fi spus magistratului **Manolius Paulus Danus** *„Şi tu, brută ?”*, dar alte izvoare nu au confirmat această teză.

3. EVUL MEDIU.

Nu întâmplător, în această perioadă apar *Cluburile.* Cu excepţia *Clubului Univers XX* pe care Inchiziţia l-a programat pentru secolul următor. Publicistul Peter von Peter arată în lucrarea sa *Prevederi despre trecut* că emisiunea *Sport, natură, tinereţe* a fost adusă, se pare, de extereştri, având în vedere materialele din care era alcătuită.

4. EPOCA MODERNĂ

Sărim şi peste asta.

5. PERIOADA CONTEMPORANĂ

Peste asta nu sărim. Este epoca avântului fără precedent al electronicii, ilustrată prin apariţia *Riporterelor-6*, dotate cu instalaţii de realizare automată a reportajelor, fără a mai fi nevoie de prezenţa reporterilor, care şi aşa încurcau totul şi, pe deasupra, aveau prostul obicei să strice utilajele moderne din dotare. În această perioadă s-a înregistrat un reviriment în comperarea *Studioului*, în sensul că prezentatorii, nemaivrând în ruptul capului să vorbească *la liber* (după expresia lui Socrate care, se ştie, n-a lăsat scris nici un comperaj), au luptat din greu pentru introducerea comperajului scris şi a desfăşurătorului bătut la maşină de Nina şi de Jeni.

Pentru perfecţionarea întregii activităţi s-a dus muncă de lămurire cu unul dintre prezentatorii programului, cel care avea mania să întocmească tot timpul liste de plată, ca să renunţe la această preocupare în favoarea realizăriii unor comperaje variate, atractive, pentru programele de muzică simfonică şi de cameră, interpretate de solişti îndrăgiţi. De asemenea, întrucât tinerii ascultători, încă din perioada preincaşă, cereau mereu cântece de mase şi vechi piese de partizani, s-a hotărât ca Mircea Zăvoianu să telefoneze fiecărui ascultător în parte pentru a-l obliga să asculte şi melodii cu Abba, Amanda Lear şi Angela Ciochină. Ce ne rezervă viitorul ? Veţi putea afla ascultând zilnic programele transmise din *Studioul T...01*, adică din anul 2001.

* * *

Fie că s-a exprimat în Clubul adolescenţilor, fie că a bătut coclaurii ca reporter, George Enache a fost printre cei mai buni profesionişti, unanim apreciat pentru capacitatea lui de a crea materiale radiofonice foarte diverse.După Revoluţie, dragostea pentru poezie l-a determinat să propună ascultătorilor săi emisiunea „Zodia metaforei”. Gigi este posesorul unei voci de referinţă a Radioului şi, fără a fi moldovean, se poate exprima, la perfecţie, şi în graiul lui Creangă. Rotofei, hâtru, chefliu, era un ferment al petrecerilor noastre redacţionale. Şi-a făcut printre treişti câţiva prieteni buni, iar relaţia lor de suflet rezistă peste ani. Lui Doru Dumitrescu i-a fost naş la prima cununie. N-a avut mână bună, ce să-i faci ! A reuşit mai bine cu Daniel Horhocea.

Am fost odată împreună într-o deplasare la Iaşi, iar pe drumul de întoarcere, parcurs cu maşina redacţiei, mi-a propus o oprire în comuna Urecheşti, să-i luăm un interviu secretarului UTC de acolo. „De ce tocmai aici?”, am întrebat. “Au ăştia o cramă, prima !” Apoi, băgând de seamă că nu am venit cu damigeană ci mine, mi-a spus pe un ton mustrător : „Se vede că nu eşti profesionist !”

Gigi a fost profesionist din toate punctele de vedere.

GEORGE ENACHE

PIPERUL ŞI ŞOFRANUL

Un vechi şi bun coleg mi-a spus un lucru care m-a pus nu numai pe gânduri ci şi pe condei : *„Poţi şi vrei să scrii frumos despre Programul 3 ?”*

Stupefacţia mea s-a transformat într-o sarabandă de imagini şi evenimente în care răul şi binele nu ne-au fost nici fraţi, nici prieteni din 1973 mai la vale.

Şi-au venit retoricele, cele de care se teme lumea desculţă de inimi şi suflet, care consideră încă orice discurs o provocare la desfiinţare. Atunci am început să întreb cu bucurie retorică *: „Poţi să vorbeşti de rău un program care a ţinut sus un steag pe care unii abia desluşeau cuvântul LIBERTATE ?”*

Poţi să consideri rău un om ca Sofia Şincan, care, când te vedea în încurcătură ca tânăr reporter, ştia întotdeauna să-ţi sugereze întrebarea-cheie pentru interlocutor ? Sau, când o emisiune operativă de genul *„În direct de la...”* era ratată (înregistrată fiind), ne chema pe toţi, câţi mai eram la ora 16 în redacţie şi ne întreba dacă putem s-o salvăm

deoarece se difuza la ora 19... Văzând codeala tuturor a decretat scurt: *„Bine, dragilor, mă duc s-o fac eu !”* Palma a fost mare din moment ce Ion Stănică şi cu mine am sărit cu *„Se poate, doamnă ?”* şi-am plecat val-vârtej la *Ecran Club*, am înregistrat într-o oră, într-o altă oră s-a fonotecat şi la 19 precis a intrat emisiunea anunţată. Cum să vorbesc de rău o doamnă (tovarăşă de nădejde, cum o considerau cei din BOB şi din CC) care şi-a onorat întotdeauna numele de şef profesional şi de apărător al unor libertăţi pe care nu le avea nimeni în Radio ? (reamintesc că intram la prezentarea radioprogramelor de 4 ore, de la 9 la 13, fără texte de prezentare vizate, fapt pentru care într-o zi, la aflarea *grozăviei*, colegii noştri de la ştiri Actualităţi au luat foc). Cred că unii au rămas cu focul până astăzi...Între minunile acestui om cu *„O”* mare pot aminti şi o întâmplare dintr-un an premergător celui aureolat, ’89, în care colegul Ion Bartha, de la redacţia de muzică uşoară, m-a rugat să difuzez <u>în reluare</u>, repet, <u>în reluare</u>, un serial despre grupul Beatles, realizat de Bogdan Cruţescu şi intrat în premieră cu un an înainte. Cu toate semnăturile pe cutia benzii de magnetofon şi, recunosc, cu bucuria de a face bucurii adevărate ascultătorilor, am difuzat acest serial în radioprogramul *Studioul T*, pe care-l prezentam *live*. La câteva săptămâni unul dintre *satrapii* Radioteleviziunii, (un director general adjunct, prototipul politrucului ceauşist), din întâmplare, răsucind butonul elegantului său aparat de radio din somptuosul cabinet (unde, între noi fie zis, am petrecut şi eu inutile nopţi de nesomn ca redactor-ofiţer de serviciu care nu servea la nimic) a auzit unul dintre episoadele despre Beatles difuzate în ediţia de dimineaţă a Programului 3. A fost o furtună, a fost o descătuşare a forţelor (poate adormite) ale cenzurii. Chiar a doua zi a avut loc colegiul redacţional reunit Radio-TV, prezidat de sinistrul personaj care chiar în deschiderea şedinţei a întrebat tăios : *„Cine este acest George Enache care difuzează Beatles pe postul naţional de Radio şi cum a fost posibil acest lucru?”*

Doamna Sofia Şincan s-a ridicat şi a spus : *„Dacă s-a difuzat un asemenea material s-a făcut cu acordul redacţiei de specialitate.”* Atunci a sărit un corifeu perpetuu al instituţiei noastre, domnul Dumitru Moroşanu (Mitică, după cum ne cunoşteam între colegi), pe atunci răspunzător de destinele muzicii în RTV şi-a spus sec : *„Nu ştiu despre această difuzare. Dacă s-a întâmplat, Enache trebuie dat afară !”* Scurt ! Noroc că doamna Şincan a susţinut în continuare varianta adevărată, iar Ion Bartha a confirmat ulterior totul.

După ani m-am întâlnit cu jovialul şi opulentul Mitică Moroşanu şi l-am întrebat : *„Măi Mitică, ce-ai avut cu mine atunci, că n-aveam nici o vină?”*

„Ce să faci, dragă, mai trebuie să fie de vină cineva !?”, mi-a răspuns el. Aşa e, Mitică, şi azi mai sunt destui care nu cred că ar fi vinovaţi de dispariţia Programului 3, de bâlbâiala editorială, de neputinţa unei comunicări normale cu ascultătorii, de abandonarea multor idealuri în numele unor prostii de moment.

Programul 3 a fost o lume inconfundabilă, a fost lumea sonoră care a adus nu numai redactori buni la *România Actualităţi*, dar şi acel ecou care a condus generaţii de tineri – foarte puţin îndoctrinate, mai mult înclinate către sinceritate şi nonconformismul adresărilor într-un univers ultracontrolat – către ceea ce înseamnă maturitatea Radioului şi a ascultătorului său. Mă mândresc că Programul 3 mă include între ctitorii de radio adevărat. Cum poţi vorbi de rău un om ca Eduard Jurist, care, după ce m-a trimis odată la Oradea, la primul *fief* al scriitorilor de SF şi mi-a ascultat emisiunea făcută acolo şi *croită*, chipurile, după tipicul *Clubului Invitaţilor*, a avut delicateţea să-mi spună : *„Dragă, eu sunt atât de bun prieten şi coleg de compătimire cu SF-iştii, încât te-aş ruga să repari emisiunea asta cu ceva important.”* Ce trăznet pe capul meu, care crezusem că dialogul cu Vladimir Colin şi cu alţii de talia sa, putea dărâma piedestale. Noroc cu prietenul Marius Grozea, primul meu profesor într-ale ziaristicii, care mi-a sărit în ajutor sfătuindu-mă şi chiar oferindu-mi pentru acea emisiune o completare (în locul secvenţelor aruncate la coş) din piesa *„Vizită pe o planetă mică”.* Ce învăţătură !

PS. Post scriptumul meu e motivat de nişte punctări obligatorii : eu la Programul 3 am intrat dintr-o redacţie de copii-tineret la care lucram (cu evadări la emisiunile de teatru pentru copii) încă din 1962. Programul 3 a fost o eră, o epocă pe care Radioul românesc merita s-o aibă şi pe care a pierdut-o, din păcate, aşa cum pierdem toţi iubiri pe care le credeam eterne.

PS la PS. Aş fi scris pentru 3 cărţi. A vorbi despre Programul III ca istorie îţi poate lua, pentru un personaj ca mine, multe luni din viaţă, dar pe lângă atâtea decenii, ce mai contează ! Important e că am ales piperul şi şofranul dintr-o mare supă uluitor de gustoasă, din care s-a îndestulat toată naţia!

* * *

Timp de vreo doi ani, bărbaţii redacţiei s-au distrat cu un concurs de pronosticuri sportive. L-am inventat pentru a valorifica interesul pentru fotbal al colegilor. Afacerea nu prea era "cuşer", în fond puteam fi învinuiţi de organizarea de pariuri clandestine. Ne-am botezat concursul, parodiind limba de lemn a epocii, DACUS - acronim pentru Deplina Afirmare Competiţională a Ucenicilor Sportului. Fiecare din noi pronostica scorul de la pauză şi de la final al celor mai importante meciuri din campionatul intern. Apropierea sau distanţa dintre pronostic şi scorul real, erau apreciate pe baza unei grile de punctaj, pe care am elaborat-o împreună cu Florin Helmis.Participanţii la joc achitau COCO, cu alte cuvinte Cotizaţia de Concurs, din care se aduna fondul de premii. A doua zi după fiecare etapă, redacţia fremăta de nerăbdare în aşteptarea rezultatelor, care erau înscrise de Florin în MACA-Marele Catastif. Jucătorii grupaţi pe echipe îşi alcătuiau adevărate blazoane, cu denumiri dintre cele mai nostime. De exemplu echipa mea se numea LEOPARDON. Cu timpul ni s-au adăugat pariori din alte redacţii. Câştigătorii săptămânali aveau parte de onoruri, asemenea învingătorilor la olimpiadele antice La sfârştul fiecărei ediţii anuale DACUS năvăleam la un restaurant să ne celebrăm vedetele. Cu acest prilej se înălţau osanale câştigătorilor, se decernau diplome, lauri şi premii anuale. Ce viaţă, ehei! Unul dintre zmeii competiţiei era Florin Helmis. Se număra şi printre "zmeii" Programului 3. Veţi înţelege de ce citind dialogul reporterului nostru Mihaela Helmis, (realizator Radio Romania Actualitati- Cultura -Civilizatie), cu soţul ei, Florin, intrat in Radio la 17 ani și repartizat, prin vocație , după facultate, direct la Programul 3.

INTERVIU, PE NEPUSĂ MASĂ, CU FLORIN HELMIS

Mihaela: În condițiile în care, acum 40-45 de ani fiecare emisiune la postul național avea de respectat anumite rigori ale informării și educației valabile în statul socialist, cum se făcea asta în redacția care se adresa mai ales ascultătorului tânăr?

Florin: Programul 3 nu prea respecta această regulă. Își cam vedea de profilul emisiunii fiecare realizator.

Mihaela : Dar conținuturile cum erau alese?

Florin: Erau mai multe emisiunile propuse ascultătorului tânăr . Eu realizam emisiunea *Student Club* și tot ce îi privea sau implica își găsea loc în reportaje și rubrici

speciale. Olimpiade, sesiuni de comunicări, competiții sportive...Era *Festivalul Artei și Creației Studențești* de la care nu aveam cum să lipsim...

Mihaela: La București sau în țară, redactorul ii întâlnea de multe ori cam pe aceeași tineri pe scenă, apreciați și așteptați de colegii lor studenți. Cum erau ei? Era timp de legături mai mult decât profesionale cu tinerii artiști?

***Florin*:** Era normal să se distingă unii dintre ei și erau chiar foarte talentați. Talent de timp liber. Inevitabil se stabileau niște legături. Cu unii am devenit chiar prieten și în afară de înregistrări și reportajele respective îi puteam căuta apoi cu alte ocazii, pentru subiecte pe care le prezentam împreună. Chiar se crease o rețea de prieteni în jurul Clubului nostru radiofonic!

***Mihaela* :**Și mai erau și discotecile...

***Florin*:** Seara, cluburile în care mai ales după-masa erau tot felul de cenacluri și ateliere se transformau în ringuri de dans. Iar în taberele studențești se organizau și în incinte dar mai ales în aer liber, iar la mare chiar și pe plajă. Dacă spun Costinești , spun studenți și spun și de la un moment dat și Radiovacanța, postul de emisie pentru tinerii și studenții de pe plajă.

***Mihaela*:** Și redactorul de la Radio aducea muzica? Poate pe cea pe o difuza în emisiunile Programului 3 !?

***Florin*:** Uneori,da! Dar la Casa de cultură a Studenților Grigore Preoteasa unde era principala sală de festivități și discotecă veneau marile trupe.

Venea *Holograf,*venea *Iris,* venea *Cargo,* eram prieten cu Mihai Pocorschi, venea *Compactul* ...iar vara cu toții se mutau la Costinești, pe terase şi în discoteci. Muzica lor era muzica noastră...

Mihaela: Scena era ținută și de brigăzile artistice și mai ales de grupurile umosistice .Era Grupul *Vouă*, era *Divertisul*...Nu era greu să ajungă și în *Student Club*!

Florin: Sigur! Eu pot spune că i-am descoperit pentru Radio pe băieții de la *Divertis.* Tocmai terminasem o ediție *Student Club* la Iași cînd, stând la o cafea la Casa de Cultură a Studenților am auzit de la o masă apropiată, o discuție nostimă.Am tras cu urechea după care m-am dus la ei . ” *Ce faceți, vorbiți numai în bancuri!?”...nu , pregătim momente vesele. Suntem un grup de satiră și vine Festivalul Arteișsi Creației Studențești.”* Așa i-am cunoscut pe Toni Grecu, pe Doru Antonesei, Monstrul, cum îi spuneau ei. Mai erau 2-3

dintre băieți și repetau. Pe scurt le-am dat întâlnire, am înregistrat și m-am întors în redacție la București cu primul interviu cu *Divertisul,* iar apoi au devenit o prezență permanentă la *Student Club* . Cum au evoluat, se știe!

***Mihaela*:** Era anul 1980...cam cum erau schetch-urile lor? Erau acide? Erau cu perdea?

***Florin*:** Da...erau momente cu schepsis, strecurau poante care aveau și aluzii politice ,ceea ce era destul de riscant pentru emisiunile noastre. Pe caracterul oamenilor mergeau, pe umor de situație...

***Mihaela*:** S-a întâmplat să fie probleme în emisiuni din cauza asta sau era atât de bine dozat totul ...să nu bată la ochi?

Florin: La limită era! Cu inima strânsă predam emisiunea în care știam că era o șopârlă , cum se spunea atunci. Și doamna Șincan , șefa redacției , îngăduitoare, dar atentă spunea ” vezi că poanta nu merge, scoate-o ”. Ce mergea, mergea. Băieții erau brici!

Mihaela :Dar urma viza de mai sus...trebuia asumat tot conținutul ...

***Florin*:** Da , viza politică trebuia convinsă că sunt glume nevinovate , și Șefa făcea asta!

***Mihaela*:** Era un curaj să fi prieten cu Divertisul!

Florin: Da, era un risc acolo! Și nici nu prea aveam cum să omit miezul poantei. Adevărul e că lumea îi știa pe băieți. Toată lumea stia Divertisul și îi lăsau în pace . Erau de bun gust glumele , nu erau deplasate. Și le-a fost bine și când a apărul Giury Pascu în grup.I-a săltat valoric, prin muzică, spre bucuria publicului.Avea și numere vesele pe care le interpreta cântând și la chitară...era talentat foc! El nu era de la Iași ,ca ceilalți , de la Cluj venea, dar s-a lipit de grup și a făcut istorie.

Mihaela:Ani de zile cupletele lor puteau să fie ascultate , așa , ca o piesă bună ...

Florin: Da, ceea ce făceau ei era rupt din realitate , iar spiritul lor de observație și maniera de aducere pe scenă i-a individualizat! Nimic nu era inventat 100%! Totul avea un sâmbure de viață trăită , deloc ușoară ,pentru nimeni , în anii ‘80 .

***Mihaela*:** Și a fost Iașiul, și a fost Costineștiul... Să faci teren era atunci nu doar o obligație de serviciu.

Florin : Da...unii dintre noi ajunseseră la performanța să nu mai aibă puncte albe pe harta țării, dar adevărul e că nicăieri nu cunoști mai bine omul decât la el acasă! Și ce oameni! Poveștile lor de viață, pasiunile, micile și marile lor bucurii ajungeau apoi în emisiuni și eram așteptați cu bucurie și cu interes oriunde anunțam că ajungem! Urmarea:rețeaua de

prieteni ai Programului 3 , din toată țara, nu a dispărut la schimbarea de regim, semn că avusesem mână bună atunci când din interlocutori mi-au devenit prieteni de drum lung. Ca și foștii studenții de la *Student Club!*

VIEŢI DE DOAMNE ŞI DOMNIŢE

Colegele noastre de la Programul 3, publiciste de primă mână, unele înzestrate şi cu har literar, au adus un plus de valoare muncii colective a treiştilor. Am trecut împreună cu ele momente de satisfacţie profesională, dar şi zile grele. Au tras cot la cot cu ceilalţi şi au ştiut să înfrumuseţeze viaţa echipei. Pentru toate astea, merită să fie omagiate în paginile cărţii.

Intră în scenă Mihaela Ioan. Pisicoasă şi radiantă, Mihaela atrăgea privirile bărbaţilor din redacţie, şi ea ştia asta foarte bine. Cocheta în limitele bunului simţ, dar îşi vedea de treabă. Mai ales că soţul ei, care lucra de asemenea în Radio, o vizita destul de des. Mihaela. avea în general un aer toropit. Se însufleţea când îi venea rândul să facă o nouă emisiune. Era harnică şi adunase în jurul ei un cerc de colaboratori excepţionali. O ajutau de asemenea o voce plăcută, ca şi ştiinţa de a alcătui sumare de emisie bine dozate, echilibrate, interesante. Uneori, sub presiunea timpului, intra în panică, din care cauză se cam văicărea. Dar noi, colegii, o înţelegeam – cu toţii am trecut prin atare stări de tensiune profesională. Mihaela nu se dădea în lături să plece pe teren pentru a face reportaje, uneori în condiţii dificile. A absolvit Facultatea de Filologie, secţia română-franceză, a Universităţii din Bucureşti.

Emisiuni principale : *Universul artelor, Clubul adolescenţilor, Cafeneaua literar-artistică, Prietena mea, Eva*, şi în Franţa *Balade pour Mont-Martre*.
A colaborat la revistele *Adevărul literar şi artistic*, *Viaţa Românească.* A conceput DVD-ul *Liniştea dintre cuvinte* şi CD-ul *Emoţie şi adevăr*, cu înregistrări document de la Colocviul traducătorilor din anul 2000

MIHAELA IOAN

ENTUZIASMUL MELANCOLIC

Privesc adesea printr-un dublu ochean spre anii petrecuţi în redacţia Programului III : cel profesional, care dă adâncime, regret, duioşie, mândrie, culpabilitate ; apoi, cel al distanţei împovărătoare, odată cu despărţirea de vechii mei colegi, cu prilejul unei noi scheme de organizare a Societăţii Române de Radiodifuziune. Parfumul acelor ani de tinereţe, oamenii care alcătuiau colectivul III-lui îmi dădeau impresia că descoperisem sensuri ascunse, ţeluri înalte, zone necunoscute, idei struturate, ficţiuni. Câţiva dintre ei au murit, din tutun, din votcă, din iubire, dar atmosfera, uneori solidaritatea şi bucuria reuşitelor profesionale (ale mele sau ale altora) au continuat ca un univers compensatoriu şi salvator în toţi anii care au urmat despărţirii de ei. Când lumea se dovedeşte a fi absurdă, brutală, iar realitatea. o neagră utopie socială, un coşmar neverosimil iscat din delirul politic al dictaturilor de orice fel, atunci oamenii, prinşi în capcana istoriei ca într-o cuşcă a terorii, îşi creează propria lor utopie. Pentru noi, cei de la Programul III, a fost necesară această utopie, ca o supapă de supravieţuire. În bâlciul deşertăciunii universale

unde pare că nimeni nu interesează pe nimeni, în toate momentele grele, recuperam trecutul legat de cei 22 de oameni minunaţi şi emisiunile lor interesante (cum n-am mai auzit de atunci, niciodată !)

Suspendată în Occident la începutul anului 2000, asurzită de ce mi se întâmpla (moartea soţului, căsătoria prematură a fiului meu, pensionarea), păream o persoană mai degrabă mototolită. Nu credeam să las cuiva vreo impresie deosebită. După mintea mea, cele ce reuşesc sunt femeile mai sofisticate (deci, mai artificiale), aşa cum o cere epoca ; şi totuşi UTOPIA ţinea loc de fereastră deschisă şi mă ajuta să ader la viaţa pe cale de a fi trăită. În câţiva ani am început colaborarea într-o echipă multinaţională (Radio France Internationale), călăuzită şi acolo de *învăţătura* Sofiei Şincan, apoi căsătoria cu poetul Ilie Constantin (profund îndrăgostit de carte, mit şi poezie), ce trăia la Paris sub semnul ănoncompromisului şi al demnităţii tăcerii :

Departe în lume şi pe continent,
mă pierd azi în limpedea duioşie
a unei lumi, ce mă sprijină în lume...

De fapt, plecarea de la Programul III a fost una *prin rămânere,* un prilej de reîntoarcere pe calea memoriei în mijlocul unei comunităţi spirituale pe care, cu gândul şi cu sufletul, nu am părăsit-o niciodată.

* * *

ELISABETA IOSIF

AMINTIRI ÎN CHEIA 3

Începutul ?! O echipă temerară, în tensiunea creaţiei. Totul mi se părea *altfel*. Mi se pusese în braţe o emisiune din Proiectul program : *Femina Club*. Făceam echipă cu Virginia Pană. *« Să avem grijă să nu devină feministă, dragă »*, îmi spunea, uitându-se la mine, peste ochelari, cu ochii ei mari, de violetă. Activitatea noastră era permanent sub lupa colegului Titus Vâjeu. Tot timpul avea ceva de comentat. Nu se putea abţine. Făcea haz de grijile noastre fireşti. *Nu crezi că în emisiune sunt mai multe voci de bărbaţi decât de femei?* m-a întrebat odată Virginia. Şi el s-a dezlănţuit. Nu-i mai tăcea gura. Exasperată l-a ameninţat că dacă nu se potoleşte îi pâreşte la soţia lui. Zis şi făcut. S-a întâmplat ca într-o zi, doamna Vîjeu să vină la Radio şi atunci, ca între femei Virginia Pană a întrebat-o cum îl suportă pe guralivul Titus. Calmă, doamna Vîjeu i-a răspuns că

nu e deloc aşa. I-a descris o scenă de familie: *Ieri, de pildă, eu aveam chef să vorbim de una, de alta. În timp ce pregăteam masa, am lăsat deschisă uşa de la bucătărie, ca să ne auzim. Titus, ca deobicei, stătea in fotoliu şi citea. Asta face tot timpul. Mi-a răspuns laconic la întrebări. Nu e deloc guraliv. Dimpotrivă.* Virginia a rămas fără replica. Şi ea care se aşteptase să găsească în doamna Vâjeu o aliată?! A fost profund decepţionată. S-a consolat cu gândul că Titus, poet dar şi critic literar îşi exersează pe sărmanele de noi talentul de polemist. Am scăpat de săgeţile lui otrăvite, doar când ne-am mutat în alt birou. Mi se încredinţase o nouă emisiune *Meridian club*, care aş putea spune, mi-a influenţat destinul profesional. Lucram în echipă cu un coleg deosebit, Noe Smirnov. Mi-am descoperit atunci, alături de el, înclinaţia spre *turismul cultural*. După nişte ani, coleg de emisie mi-a devenit Costin Diaconescu şi el un pasionat al drumeţiilor. Nimeni nu bănuia că după Revoluţie, va ajunge un excelent om de afaceri, în slujba manualelor şi a revistelor pentru şcolari. Prin revista *Terra Magazin* Costin şi-a dus până la capăt ideile educaţionale privind turismul.

Ca să nu "îndemnăm lumea să plece din ţară, la un moment dat, *Meridian club-ul* a devenit *Turist Club* . Politrucii epocii nu voiau să înţeleagă. Meridianele culturale româneşti nu pot fi izolate de cele de pe glob. Alte posibile interdicţii ne erau semnalate prin zvonuri. La un moment dat s-a auzit că vor fi *desfinţate* casele memoriale. Se spunea că va fi demolat tot cartierul în care se afla "*Mărţişorul*" lui Tudor Arghezi, cel *"ridicat pe-o coastă de izvoare."* M-am consultat cu Sofia. Noi tocmai înfiinţasem o rubrica despre case memoriale intitulată *Acasă la...* Şefa m-a sfătuit să nu ne luăm după zvonuri. Să continuăm ce am început. Şi dacă, zvonul se confirmă, să n-am teamă. Va ştii ea să-şi convingă superiorii că e o prostie. Astfel încurajată, am urmărit cu perseverenţă ca în traseele mele prin ţară, să privilegiez Casele Memoriale. Descopeream în ele, noi universuri. Dincolo de pagini de literatură ori de creaţie ştiinţifică sau artistică erau acolo ecouri ale unor intense clipe de viaţă. Aşa se face că în emisiunile mele, am realizat o hartă a Caselor Memoriale, dinăuntrul căreia izvora lumină. O harta de *Case cu ferestre luminate* îmi plăvea s-o numesc, după titlul unei cărţi de eseuri. *Case cu ferestre luminate.* Când ajungi la o răscruce de drumuri, alegi mereu să mergi spre Soare răsare, nu-i aşa?

* * *

Redactor bine apreciat la Programul III, o altă colegă a noastră, Geta Adam se simţea în largul ei atunci când se afla la o tribună sau făcea parte din diferite comitete şi comiţii.Ca să-i facă pe plac, destinul a împins-o în Consiliul Naţional al Audiovizualului. Adică i-a oferit o demnitate tutelară din punct de vedere tehnic şi administrativ al Radioului şi Televiziunii. Căsătorită cu un reputat scriitor, critic literar şi jurnalist, a publicat, ea însăşi, cîteva cărţi interesante. Geta, eşti la tribuna Programului III, preia cuvântul !

GEORGETA ADAM

DRUMUL ESENŢIAL

Mi-am început activitatea de jurnalist în 1972, la Televiziune. După patru ani am venit la Radio, la Programul 3. O întâmplare fericită care mi-a marcat destinul. Multe dintre colegele mele operatoare îmi spuneau că din cauza emisiunii mele de pe Programul 1 al Rdioului, (care începea la ora 11,05 şi ţinea jumătate de oră), copiii lor întârziau la şcoală. Asta pentru că nu puteau pleca fără ca emisiunea să se fi terminat...

Ani şi ani în şir, drumul spre Radio a fost pentru mine unul esenţial. Cu ce bucurie nestăpânită mă duceam zilnic acolo, uneori foarte de dimineaţă, pentru ca să înregistrez vreun scenariu, sau să veghez la crearea prin muzică a atmosferei emoţionale a vreunui text rostit la microfon. În mica noastră cabină T2, îl admiram pe Romeo Chelaru meşteşugind la câte o ilustraţie muzicală care îmbogăţea emisiunea. Îi dădea culoare. În altă cabină, lucra alt ilustrator uzical. Timuş Alexandrescu, cu zâmbetul lui enigmatic şi ţinuta impecabilă a unui domn din alte vremuri. În cabina 12 era regizorul Val Moldoveanu cu actorii şi copiii aduşi la ora 8 fix, pentru că la 10 începeau repetiţiile la teatre.

Clădirea Radio, aşa cum arată astăzi, pare să fi fost construită de un arhitect pus pe şotii. A gândit-o, oare de ce ?, ca pe un labirint. Ce greu să te descurci în ea, te poţi chiar rătăci. Pentru mine însă, după mai bine de 30 de ani, nu mai are nici un secret, indiferent dacă trebuie să ajung de la poarta din gang, lângă care e Casieria, până pe scena Sălii de Concerte, asta fără a ieşi în stradă... Ştiu secrete la care profanii nu au cum să ajungă ca, de exemplu, de ce anumite cabine nu au geamuri, mai ales cele din care se transmite. Ei

bine, ştiţi de ce? Ca să nu se vadă de afară nici o lumină. Pentru ca Radioul să continue să emită şi în vremuri grele de război.

Ce mi s-a întâmplat mie esenţial datorită întâlnirii cu Radioul? Cred că m-am întânit cu miracolul însuşi. Ne consideram norocoşi că nu suntem în „linia întâi", la Actualităţi. La Programul 3, *ne vedeam de treabă*. Puteam face emisiuni care *să intre pe post* fără teama că am putea fi daţi afară. Cine să-şi bată capul cu ce se întâmplă într-o poveste pentru copii? Dar într-un scenariu?

Sigur, îndrăzneala de a vorbi despre cartea de versuri a Anei Blandiana, considerată de politruci *subversivă,* despre năzdrăvanul Motan Arpagic, putea fi aspru pedepsită... Urmau interogatorii, acuzaţii dure de conspiraţie etc. O ştiu din proprie experienţă...

Nu uit niciodată că ultima emisiune din 22 decembrie 1989 pe Programul I a fost una semnată de mine: *Un univers într-un ghiozdan,* în care exista acel vers din eminesciana *Odă în metru antic* : *„Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată"...*Stranie premoniţie.

Astăzi, se vorbeşte cu dispreţ despre *conserve,* adică despre *emisiunile înregistrate*, care au pierdut teren în faţa radiourilor *live*. Eu cred în fascinaţia radioului ca fenomen media, aşa cum, pe alte meridiane şi în alte timpuri, l-a imaginat Mario Vargas Llosa, în romanul *Mătuşa Julia şi condeierul*. Am trăit momente de mare intensitate, de maximă solicitare intelectuală şi sufletească realizând emisiuni *conservă,* păstrate cu sfinţenie în Fonoteca de Aur a Radioului. Mă refer la emisiunile pentru copii dar şi la cele culturale (*Clubul*) *Universul artelor*, realizat alături de colegii mei Titus Vîjeu, Doina Papp şi Mihaela Ioan.

Aici, la Programul 3, am învăţat lecţia autenticităţii, a faptului radiofonic unic, irepetabil. Aici am descoperit unde şi cum se poate găsi acel grăunte aurifer cu care să ţii trează atenţia oamenilor. Am învăţat că este important cum spui un lucru pentru a nu fi doar vorbă în vânt. Altfel cum s-ar putea explica faptul că mulţi oameni mă cunosc doar prin ce am spus în faţa microfonului şi, totuşi, mă consideră ca făcând parte din existenţa, din viaţa lor ?

Programul 3 a fost modelul Formula *live*, muzica bună, interactivitatea, vocile tinere – iată posibilele reţete de succes al noilor radiouri ! Dar sunt sigură că niciodată nu vor atinge competenţa echipelor noastre de *comperi* şi nici a celor de la *Cluburi*. Aşa că

mutarea *Radio 3* pe net şi numai pe net nu mi se pare un câştig. Dimpotrivă, putea să rămână în eter şi să fie şi *online* – ăsta este acum trendul. Dar cine ştie ce ne va rezerva viitorul .

* * *

*După mărturia Georgetei Adam, o evocăm în volumul nostru pe Anişoara Dumitrescu. Am vrut să ştiu de la şefa noastră Sofia Şincan ce impresie i-a făcut în ziua când s-au cunoscut. Şi iată ce am aflat: "*Aşteptam să sosească la redacţie o absolventă aInstitutului de Artă Teatrală şi Cinematografică Ion Luca Caragiale -secţia Teatrologie-Filmologie. Iat-o intrând pe uşă. Cu pas sigur, de parcă ar fi vrut să spună: Am venit pentru totdeauna ! Înaltă, subţirică, cu un zâmbet cld, plăcut, şi-a rostit numele ca o promisiune. O timiditate stăpânită a făcut să comunicăm uşor şi plăcut. Eram de 15 abolventă a aceleiaşi facultăţi, diplomată în Arte aşa că am înfiripat rapid un dialog plin cu proiecte şi idei noi pentru emisiunile *Clubul artelor, Şapte zile, şapte arte, Studioul T*, dar şi pentru repertoriul *Teatrului Radiofonic pentru Copii*. Am fost alături în redacţie, am fost familie.Ne-a părăsit prea curând, lăsându-ne însă o valoroasă colecţie de emisiuni."

DOINA PAPP

MULŢUMESC, ANIŞOARA DUMITRESCU !

Nu știu dacă am apucat să-i spun Anișoarei Dumitrescu cât mai era în viață, cât îi multumesc pentru felul minunat în care preluând emisiunile scenarizate (*Biografia unei capodopere, Jurnale și memorii*) la plecare mea în 1983, a continuat această inițiativă benefică. Am fost colege la *Programul 3,* ea ca absolventă a Institutului de Teatru având în fișa postului emisiunea *Teatrul radiofonic pentru copii*. Eram deci rude de preocupări fiind vorba tot de scenarii și punerea lor în unde radio , de care se ocupa serviciul Teatral. Ne întâlneam și la cafele, Anișoara fiind repede asimilată grupului din biroul Lenei, bucurându-se în același timp de prietenia acestei colege speciale a noastră, amestec de seriozitate profesională și boemie veselă. Nu știu ce a învățat Anişoara de la mine, ca mai veche în meserie, despre scenarii dar împreună am militat pentru impunerea genului, care nu prea era recunoscut în nomenclatorul de genuri literaro-teatrale, motiv pentru care se lucra pe adaptari de piese scrise initial pentru scenă (De câte ori am avut ocazia am

pledat pentru recunoasterea specificului acestui tip de scriere dramatică inițiind și un premiu în cadrul concursului national de dramaturgie ce se înființase la MinisterulCulturii, unde l-am premiat și ulterior înregistrat pe tânărul Dan Mihu cu scenariul-poem *Cornul unicornului*).Anișoara Dumitrescu a promovat la rându-i noi nume la teatrul pentru copii (pe Sânziana Popescu a fost printre acestea, dacă imi aduc bine aminte) care se adăugau veteranilor Octav Pancu Iași, Călin Gruia, Vasile Mănuceanu, admirabili promotori ai literaturii pentru copii. (De la Mănuceanu am o carte cu o dedicație flatantă, pe care mi-a oferit-o la venirea mea în redacție, unde acest taciturn introvertit scria ceva frumos despre tinerețea mea și ceva lumină pe care o răspândea aceasta pe culoarele întunecate ale instituției din strada pe atunci Popov. Eheee!)

Vorbeam adesea cu Anișoara și cu șefa noastră Sofia, și ea teatrolog cu diplomă de specialitate, despre repertoriu și ne străduiam să împletim necesara misiune educativă cu principiile estetice care să facă din produsul radiofonic unul artistic , emoţional, vandabil. Nu e ușor . Presupune documentare multă și lucru pe text , mai ales că acei colaboratori care se încumetau să scrie pentru *Jurnale şi memorii* și *Biografia unei capodopere,* fiind cel mai adesea lipsiți de înclinații literare. Erau doar specialiști din diferite domenii care veneau cu informația pe care după verificare, redactorul trebuia să o transpună în formă scenarizată, împreună cu autorul sau adeseori pe cont propriu. Să nu mai vorbim că în perioadele negre ale subordonării ideologice de care aveam parte trebuia să țină cont și de acea *to do list*, cum se spune azi, sau de interdicții gen *asta nu* cum zicea atunci cenzura. Cuvinte tabu, teme predilecte de propaganda și alte obligo-uri ne făceau munca și mai grea și grija ca adevărul să răzbată neamputat însemna dificultăți în plus. Dar, de vreme ce aceste emisiuni au trecut proba timpului fiind și azi difuzate, chiar dacă uneori la ore imposibile, însemană că nu am greșit față de istorie menținând în circulație numele cele mai respectate ale culturii românești și universale. (Poate că am fost chiar mai onești dacă ne gândim ce se întâmplă astăzi ca urmare a aplicării acelei *politacally correct* care numai corectă nu e cu valoarea) Adeseori ne foloseam de figuri imbatabile ale trecutului pentru a propaga idei altfel greu acceptate. Spre exemplu în emisiunile despre poeți și scriitori romantici ca Shelley, Schiller sau Byron, pe care

povestindu-i, ne înfirbântam la ideea luptei lor pentru drepturile și libertățile omului și ale cuvântului.

Draga de Anișoara, m-a invitat și după alungarea mea din radio din cauză că aveam o soră care trăia în Occident, când îmi recăpătasem dreptul de semnătură, să colaborez , chiar și după ce trecuse cu arme și bagaje în altă redacție pentru a realiza o emisiune de actualitate teatrală și cinematografică. De fapt filmul a fost marea ei pasiune, despre asta a vorbit și Laurențiu Damian, ca preşedinte al UCIN, la căpătâiul ei în capela înghețată a cimitirului luteran , unde ne –am întâlnit pentru ultima oară, în acel februarie înzăpezit, când a plecat spre cele veșnice și neprețuita mea mamă.

Pe vremea când încă mai era sănătoasă și nici nu visa la neiertătoarea boală care o va răpune, Anișoara călătorea mult la festivaluri de film și îmi amintesc cum ne-am întâlnit odată pe aeroportul din Zurich și am alergat împreună să prindem legătura spre București la *gate*-ul cel mai îndepărat unde erau deobicei garate avioanele ciumaților de români. Am avut parte atunci și de un zbor de noapte zgâlțâit rău, motiv pentru care ne-am ținut la un moment dat strâns de mână. Ne-am făcut curaj cu un whisky și am povestit , ea venea din nord , din Suedia parcă, eu din Sud, nu mai știu de pe unde, căci ni se deschiseseră și nouă drumurile după vânzoleala din decembrie 1989, când Europa zicea sau credea în mod idealist că redevine ce fusese înainte de războiul rece, și mai dinainte, adică în Belle Epoque. La aeroportul din București pe Anișoara a întâmpinat-o Dieter , soțul ei iubitor , austriac după mama, cu care îi adusese pe lume pe cei doi băieți. Avea deci în grijă trei bărbați, dar cu felul ei discret de a se purta nu dădea din casă. Oricât i-ar fi fost de greu. Din aceleași motive și din pudoare probabil nu mi-a îngăduit să-i fac vizite când se topea ca lumânarea, conștientă că se duce. Vorbeam doar la telefon. Nu cred că i-am spus niciodată ce scriu acum aici, și nici nu i-am multumit pentru colegialitatea manifestată, mai ales că la revenirea mea în Radio mi-a predat intactă arhiva emisiunilor pe care le îngrijise în lipsa mea. *Nasc și pe aici, pe malurile Dâmboviței, oameni*, ca să –l parafrazăm pe G. Călinescu , cu celebra lui zicere despre literații moldoveni.

* * *

Elsa Cenuşă, cumpănită şi gânditoare, înclinată spre universul culturii, ne-a rezervat, la un moment dat, o mare surpriză. Cine să fi crezut că în spatele acestei făpturi meditative

se ascundea o pasionată de science-fiction ? Cum s-ar zice, o persoană care mă concura, loial, în domeniul meu predilect. Elsa avea o anume circumspecţie în relaţiile cu oamenii, pe care, cu timpul, a depăşit-o. Evita totuşi reuniunile noastre mai exuberante, poate şi datorită unei structuri mentale profund serioase. A avut tăria să depăşească o perioadă de boală, şi a continuat să lucreze la randamentul maxim în Radio.

A venit la Programul 3 *în 1979. Absolventă a Facultăţii de Filologie (Universitatea Bucureşti), a devenit doctor în filologie în 1987. A realizat mai multe emisiuni din ciclurile Clubul artelor, Univers XX, Biografia unei capodopere. A făcut parte şi din echipa de prezentatori în direct a* Studioului T. *A publicat versuri, povestiri SF. A editat o antologie critică a cronicilor plastice semnate de scriitori.*

ELSA CENUŞĂ

FIINŢE DĂLUITE DE SUNETE ŞI DE SECUNDE

La *Programul 3* mi-am citit prima dată, versurile, în direct. Pentru *Programul 3* am scris primele scenarii, am făcut primele interviuri şi primele reportaje. La *Programul 3* am înţeles ce înseamnă prezentarea în direct. La *Programul 3* , unde m-a adus tatăl meu, am lucrat cu doi şefi : Eduard Jurist, de la care am învăţat cum se construieşte o emisiune, şi Sofia Şincan, de la care am reţinut, între altele, vorbele: *"Fă-ţi emisiunea în aşa fel încât să-ţi placă în primul rând ţie".*

Ca prezentatoare în direct, aveam obiceiul ca, din când în când, pentru a testa interesul publicului, al *target*-ului, să lansez întrebări de concurs. La o întrebare legată de *„Alice în ţara minunilor",* am primit în jumătate de oră, 70 şi ceva de răspunsuri. Cel care răspundea la telefon, a exclamat nemulţumit:*"Ce te-o fi apucat ? Crezi că nu ne ascultă lumea?"*

Fiind în direct, am trăit chiar şi un mic cutremur. Am văzut cum microfonul se mişcă în faţa mea, am văzut, prin hubloul studioului, cum operatoarea de la pupitru se ridică în picioare, neliniştită. Mi-am păstrat calmul. După ce s-a terminat totul, adică după câteva secunde, a sunat telefonul şi, ridicând receptorul, l-am auzit pe Mircea Zăvoianu spunând cu o nepăsare puţin trucată:"Noi suntem aici. Tu ce faci ?". Ceva asemănător se întâmplase la marele cutremur din 1977. Un locatar de bloc a aşteptat să se termine trepidaţiile, apoi a bătut la uşa unui vecin de palier : *„Vecine, la mine a fost cutremur. La dumneata a fost ?"*

La *Programul 3* am înţeles ce prezenţă extraordinară, ce importanţă teribilă poate avea muzica în viaţa şi în cariera unui jurnalist de radio. Apăruse la un moment dat moda să prezinţi programul împreună cu un redactor muzical. M-am numărat printre cei care au acceptat imediat procedeul ; prin urmare, de câte ori susţineam programul, şi asta vreme îndelungată, o făceam în dialog cu un redactor muzical, de fiecare dată altul, fiecare specializat într-un anume gen de muzică. Acesta este motivul pentru care, târziu după `90, în timpul emisiunilor în direct de zi sau de noapte, făcute pentru o altă redacţie şi pentru un post cu profil diferit, am rămas aceeaşi moderatoare care intră în ritm, care îşi potriveşte cadenţa vorbirii, după cea a muzicii alese.

La *Programul 3* am învăţat ce înseamnă munca în echipă. În echipa mare, a redacţiei, şi în echipa mică a emisiunii. Echipa mea mică era formată din mine şi din ilustratorul muzical. Când acesta s-a numit Timuş Alexandrescu, eu făceam parte din echipa lui. Rolul meu devenea complet neimportant : scriam comperajul şi făceam interviurile. Timuş Alexandrescu, compozitor şi regizor muzical, făcea restul : ritmul, decupajele, proporţiile... Domnul acesta avea următorul obicei. Asculta de unul singur montajul meu, construcţia mea, alegea muzica, după care mă chema să lucrăm emisiunea împreună. Când totul părea terminat şi eu începeam să-mi revin din încremenire, pentru că, trebuie să recunosc, îi urmăream cu admiraţie fiecare mişcare, domnul Timuş se ridica de pe taburetul înalt pe care stătea şi scotea din raft o piesă muzicală. O cutie în care se afla banda de magnetofon cu înregistrarea respectivă. Dacă era mulţumit de rezultat, îmi făcea onoarea să aleagă o melodie compusă de el şi s-o plaseze în emisiune, într-un loc anume. Aşa s-a întâmplat cu piesa *„Casa dintre greieri”* pe care a adăugat-o într-un final de ediţie, ca o ultimă tuşă de maestru.

Întâmplări şi oameni şi iar întâmplări. Peste toate şi peste toţi se aşterne mirajul acesta care se numeşte radio. Trăieşti prin sunete şi pentru sunete, tu, jurnalist de radio, om de microfon care intri în studio ca pe scenă făcută numai pentru voci, cu iluzia-impresie că te afli în faţa marelui public. *„Toţi sunteţi fiinţe dăltuite de secunde”*, mi-a spus odată cineva. De sunete şi de secunde.

* * *

Să vă zic o anecdotă : la poarta unei cetăţi spaniole se aud bătăi puternice. Cine e ? întreabă un ostaş de gardă. Don Alfonso Diego Raul Pedro Miguel de Saavedra y

Aragon. Soldatul cere precizări – Şi ce doriţi ? Răspunsul nu întârzie – Să deschideţi poarta. După o clipă de cugetare, vajnicul cerber concede – Bine, intraţi ! Dar nu toţi laolaltă. Pe rând.

Cam tot atâtea nume de familie a colecţionat, prin numeroase căsătorii succesive, Cristina Vasiloiu (Tothezan, Mihăescu, ş.a.m.d). Dar această traiectorie matrimonială, importantă pentru Cristina, nu are relevanţă pentru Programul 3. Ceea ce contează este că, prin persoana ei, echipa treiştilor a câştigat un reporter (şi mai apoi un redactor) de bază. Dotată cu o inteligenţă remarcabilă, cu o vitalitate puţin obişnuită, colega noastră se distra muncind şi muncea ca să pregătească distracţiile ocazionale ale colectivului. Îi ieşeau bine şi una şi alta. Mai mare dragul şi norocul, să poţi izbândi aşa ceva !
La momentul la care scriu această carte Cristina Vasiloiu beneficara unor Burse şi studii post-universitare în Marea Britanie, Belgia, SUA este Corespondent Standard & Poor's Platt's, Director General Euromonitor, Şefa Catedrei de Retorică – Institutul Naţional al Magistraturii, Master in Business Ethics.

CRISTINA VASILOIU

LA ŞCOALA PROGRAMULUI TREI

M-am hotărât cu mare greutate să scriu câte ceva despre anii petrecuţi la Programul 3. Şi nu pentru că nu aş avea ce spune ci, dimpotrivă, pentru că sunt prea multe de spus...

La Programul 3 am *aterizat* în toamna lui 1976, cam buimacă, în dorinţa de a continua legătura cu Radioul în care – cum deseori am afirmat – numai că nu m-am născut. Studenţia marcase încetarea calităţii mele de membră a Corului de Copii Radio, şi, odată cu asta, cei 12 ani de repetiţii, turnee, concerte, dojeni de la Elena Vicică si castane părinteşti de la Ion Vanica, tăcerea adâncă a sălii de concerte când făceam înregistrări şi ropotele de aplauze la încheierea spectacolelor de gală.

Radioul de atunci era o lume aparte, o lume în care era la ordinea zilei să dai nas în nas pe scări cu Catinca Ralea, să joci şotronul cu Ludovic Spiess în Holul Mare sau să o întrebi pe Zoe Dumitrescu-Buşulenga dacă e bună compunerea pe care abia ai scris-o pentru ora de Limba Română. Eram copiii teribili şi iubiţi ai Radioului, noi şi cei de la Teatru Radiofonic, ştiuţi de toţi, de la portar până la cel mai teribil redactor, alintaţi, ocrotiţi, încurajaţi sau certaţi, totul făcut cu severitate poznaşă de către cei *mari*.

Am aterizat, după cum spuneam, in toamna lui 1976, cerând sa fac ceva, orice, numai să pot păstra legătura cu instituţia în care mă simţeam ca peştele în apă. Şi ce putea face pe atunci un student dacă nu să colaboreze la *Student Club* ?!

Programul 3 era o specie ciudată, poate la fel de ciudată ca *Viaţa Studenţească* sau *Brigada ASE*-ului. Era un melanj de libertăţi şi de responsabilităţi, de subiecte care nu ar fi fost acceptate în ruptul capului la Actualităţi, de spirite nărăvaşe şi atitudini năbădaioase, un fel de indisciplină *controlată* în sensul bun, un non-conformism intelectual, mai degrabă occidental decit comunist. Era o supapă naţională prin care ajungeau uneori la ascultători informaţii rivalizând cu cele de la *Europa Liberă* sau *BBC*. De altfel, unii dintre cei care ne-am *şcolit* în ale Radioului la Programul 3, au ajuns mai târziu, după 1989, la *Vocea Americii, BBC* sau alte Radiouri occidentale cu burse sau ca angajaţi *full-time*.

Programul 3 era un program al tineretului, cu frecvenţă de emisie separată, un post de radio în adevăratul sens al cuvântului, cu grilă proprie, buget propriu, şi, cu programe întregi (sub forma *Cluburilor*) preluate de Programul 1, adică de *Actualităţi.*Din păcate, iresponsabilitatea unor decidenţi sau conjuncturi prost gestionate au dus la dispariţia acestui post din peisajul Radioului public...

Atunci şi acolo am învăţat ce inseamnă cu adevărat responsabilitatea cuvântului rostit în public, ireversibilitatea informaţiei difuzate, vrăjitoria fonotecării menite a transforma bălbâiala poticnită într-un exerciţiu oratoric, dar şi pericolul deformării semnificaţiei unei fraze. Atunci şi acolo am invăţat pe viu, din mers, principiile de fond ale domeniilor care acum fac parte din portofoliul obligatoriu al managementului performant, în orice companie respectabilă : *leadership, time management, crisis management, team building, negotiation skills, communication techniques*.... Cât de mult conta un minut de întârziere în predarea materialului care trebuia să intre pe post.... Ce dezastru putea declanşa... Pasiunea jurnalismului de radio devenise atât de mare încât în anul III de studenţie am vrut să mă las de *Automatică* (facultate de mare viitor) şi să mă mut la *Ziaristică*. Evident că entuziasmul mi-a fost strivit mintenaş: nefiind membră de partid şi nici muncitor fruntaş, nu aveam nici o şansă de a mi se aproba dosarul de transfer. Aşa că am continuat să învăţ cam fără entuziasm *Software* pe pâine, combinând artistic reportajele şi înregistrările cu seminariile şi cursurile de la *Politehnică*, - pentru

colegii de la facultate fiind un fel de jurnalist rătăcit printre ingineri, iar pentru redactorii de la Programul 3, un fel de inginer care a dat în patima gazetăriei. Şi nu spun greşit *patima*. Jurnalismul este o boală incurabilă, este un virus, este un drog care duce la dependenţă totală. *Boala* era atât de gravă încât la terminarea facultăţii mi-am ales repartiţia pe criteriul apropierii de Radio, pentru ca în clipa când ies de la serviciu să pot ajunge pe jos la studiouri. Iar în 1990, când, în sfârşit, puteam fi angajată la Radio pentru că neapartenenţa la partid se transformase în calitate, am renunţat la o funcţie de conducere ca să dau examen de angajare la Radio. În sfârşit, îmi vedeam visul cu ochii: să fiu redactor *full-time*! Unde ? Evident, la Programul 3 !!!

Îmi amintesc de nea Vâlcu şi magnetofoanele lui cocoşitoare... Pe atunci un reportofon cântărea cam 5-6 kg, iar dacă te onora cu un *Uher* îţi strâmbai lejer umărul sub cele 9 kg, dar *Uher-ul* era pentru feţe nobile, nu pentru noi, amărăştenii de colaboratori. Nea Vâlcu era mare colecţionar de medalii şi monede vechi. Am descompletat şi eu la un moment dat colecţia părinţilor mei, ducându-i un pumn de bănuţi vechi, în dorinţa de a-i intra în graţii şi de a-l determina să mă lase şi pe mine să înregistrez reportajele pe *Uher*... A cam bombănit dar m-a lăsat vreo trei săptămâni să mă făiesc cu minunea respectivă, apoi a inventat o procedură *internă* că doar redactorii au voie...

Rememorez vacanţa lui 1981, când am fost şi noi, colaboratorii, acceptaţi la *Radio-Vacanţa* ţinută de Programul 3 la Costineşti, cu Marius Grozea *şef de trib* şi pe atunci studentul Costin Diaconescu (ajuns acum mare director de editură) făcând practica alături de alţi jurnalişti în devenire, nume mai mult sau mai puţin familiare publicului de acum: Mircea Roşca, Marian Bordea şi alţii. Din greşeală, în studio a rămas microfonul deschis şi toată lumea de pe plajă a putut auzi glumele noastre cu iz politic, ca să nu vorbesc despre modul absolut fantastic în care Gigi Enache a citit fragmente dintr-un discurs al lui Ceauşescu, imitând perfect glasul *Cârmaciului*. Am îngheţat cu toţii când directorul taberei studenţeşti a venit ca disperatul să ne spună să încetăm, că a fost sunat de la CC, că Nicu (Ceauşescu – n.n.) e la vila *Paloma* unde are treabă cu o mândră (gurile rele spuneau ca e Nadia Comăneci) şi să vedem noi ce scandal va fi, să vedem noi cum vor fi daţi afară cei răspunzători, etc, etc... Salvarea a venit de la ascultători – sute de tineri se adunaseră în faţa studioului nostru, cerând reluarea emisiunii. Nici acum nu aş vrea să

ştiu prin ce a trecut Sofia Şincan care atunci conducea Programul 3. Ea ştie ce, dacă şi cât a încasat după transmisia noastră live....

Îmi amintesc de momentele de lirism ale veşnicului romantic Titus Vîjeu, de cafelele interminabile ale Jeanei Gheorghiu şi ale Magdalenei Boiangiu, de seriozitatea Anei-Maria Sireteanu şi de poantele seci ale lui Costică Teodori, de umorul lui Manole Pavel Dan şi de zbânţuiala lui Felix Stănică – acum redactor la Radio France, de dragostea de poveste dintre Camelia şi Dan Ursuleanu.

Îmi amintesc de arpegiile culturale ale lui Constantin Săbăreanu şi de sobrietatea tehnică a lui Nicolae Rădulescu, de idealismul lui Mircea Munteanu (care dorise să fie campion la zbor cu balonul) şi de poantele lui Mişu Roman, de zăpăceala lui Milescu, scufundat permanent în bilanţuri contabile şi de blândeţea, Auricăi Voicu – secretara noastră. Îmi amintesc de Ziua Programului 3, întotdeauna în Martie, când ne luam câmpii la propriu, plecând cu toţii să petrecem un sfârşit de săptămână undeva la munte, spre disperarea celor care rămâneau de serviciu pe post. De fiecare dată veneau cu noi prieteni şi colaboratori dragi, să ne cânte şi să ne încânte... Victor, Ştefan, Vasile, Gheorghe... adică Socaciu, Hruşcă, Şeicaru, Gheorghiu... Erau seri de basm, adevărate spectacole între, cu, despre şi pentru noi.

Aşa cum spuneam, după 1990 entuziasmul nostru ajunsese de nestăpânit. Inimaginabilul devenise realitate, ceea ce făceam pe post la *Radio-Vacanţa* ca nişte şcolari năbădăioşi în fiecare vară la Costineşti devenise acum o emisiune de sine stătătoare: *Radio in Blue-Jeans* – o emisiune *live*, zilnică, de câte 4-5 ore.

Programul 3 se transmitea aproape non-stop, gâlgâind de vitalitate... Timid, încet, primele posturi particulare de radio începuseră să ne copieze şi să ne *fure* oamenii... Timid, încet, *Actualităţile* se dezmorţeau încercând să se alinieze la noile ritmuri...

De ce nu mai e acum Programul 3 ? Nu ştiu, nici nu vreau să ştiu...Ştiu doar că undeva încă mai trăieşte scânteia aceea superbă de jurnalism şi de nebunie şi că, în mod sigur, se va reaprinde cândva....

* * *

Mihaela Helmis este o jurnalistă de vocaţie. S-a născut la Sibiu. Absolventă a Facultăţii de Filosofie-Istorie a Universităţii Bucureşti, a fost din studenţie prezentă, ca membră a Cenaclului "Radu Stanca", în paginile publicaţiilor Tribuna Sibiului şi

Transilvania, în revistele Viața studențească și Amfiteatru. Ca tânără profesoară de științe sociale și istorie, la Titu Târg și-a început colaborarea la emisiunile de tineret și studențești ale Programul 3 și în Redactia Emisiunilor Social Economice și Politice din cadrul Radioteleviziunii Române. Angajată în 1990, inițial la TVR, a fost transferată în 1991, la Programul 3, devenit Radio România Tineret. Din 1996 devine redactor de rubrică la Secția Social Economică- Radio România Actualități, iar apoi redactor șef adjunct –Secția Socială. Prin reorganizarea Postului Radio România Actualități din 2004 a coordonat ca Redactor șef adjunct, Sectia Cultură-Educație-Tineret, iar apoi departamentul Cultură Civilizație Tradiții. A obținut numeroase premii și nominalizări la concursuri și festivaluri în domeniul jurnalismului cultural-radio, în țară și peste hotare.

MIHAELA HELMIS

ÎNTÂLNIRE CU PROGRAMUL 3, ÎN 3 PAŞI MIRACULOŞI

Pe când întâmplarea a făcut să ascult *Metronomul* de la Europa Liberă și să îmi doresc să fiu pe recepție în fiecare duminică după-amiaza, pentru că tocmai ascultasem măreața, mie atunci mi se păruse colosală, Bohemian Rhapsody, la Bucureşti, se înființa Programul 3. Era în 1973. Atunci pentru mine timpul trăirii însemna timpul formării, al curiozității și al viselor cu ochii deschiși. Iar Programul III aduceau cu el, un fel de lume specială din care lipseau constrângerile și exemplele forțate. Ce privilegiu pentru liceana visătoare care eram. Abia mai târziu aveam să îmi dau seama cu cât efort se construiau, bine documentat, accesibil, firesc, dar și departe de ideologia perioadei, emisiunile treiştilor. Pentru mine reprezentau suplimentul de informație de calitate la care, greu de crezut azi!, altfel nu aș fi avut acces!

Întâmplarea a făcut ca, în timpul liceului, să întâlnesc un redactor de la radio-televiziune, la cercul de filosofie al colegilor mei olimpici.

Studentă fiind, apoi, am ajuns la Radio întâi la concertele de muzică contemporană şi la cele de jazz și printr-un noroc, în 1983, pe la începutul anului patru, am fost invitată la o dezbatere legată de sesiunile de comunicări studențești și de perspectivele cercetării. Intr-un studio! Adevărat! Cu redactori și operatoare, gata să îți ia emoțiile cu mâna și să te determine să te exprimi cum nici nu credeai că ai putea vreodată. Nu credeam atunci

că pentru mine era marcaj de destin, iar profesioniștii întâlniți aveau și o calitate umană ce includea deschidere și o mână întinsă.

Am devenit, curând după aceea colaboratoare a Programului 3, după răbdătoare aşteptare și angajată. Mi se permitea să fur meserie, pentru că așa erau vremurile, iar oamenii generoși erau mai ales buni jurnaliși, entuziaști și ingenioși în a găsi de fiecare dată informația cea cu mai mare însemnătate, dar și forma ideală în care să o comunice! Oaza începea să își dezvăluie comorile și să fie ,pentru mine, loc privilegiat de învățătură, dar și de comunicare.

Marii profesioniști alături de care lucram, m-au învățat că reporterul trebuie să fie în primul rând curios, să fie pregătit pentru orice temă sau tip de abordare și să nu ia lucrurile de-a gata. Să aibă bucuria să îi facă pe interlocutori să exprime liber ceea ce gândesc cu-adevărat. M-au învăţat că redactorul trebuie să fie, un ingenios constructor, un artist dăruit cu harul de a alătura informație de cea mai înaltă calitate, cu muzica cea mai nouă, muzica tinerei generații din Occident şi de peste ocean! Pentru ca tinerii să aibă, acasă la ei muzica din topuri, despre care să scrie la București și nu la Berlin, sau la Londra, și, la pachet, să dobândească, ascultând Programul 3, cunoștințe transmise în forme dintre cele mai atrăgătoare... Li se dădea ce-și doreau și nu mai aveau de ce să căute în altă parte: muzica preferată, informare și formare. Câtă noutate în fiecare zi la Programul 3, acolo unde emulația și competiția erau cuvinte de ordine și unde se inventau formate noi cu fervoarea și bucuria de a satisface interesul unui auditoriu tot mai exigent. Intr-o lume cu mai mare apetit pentru arhive și statistici s-ar fi păstrat sutele, miile de scrisori ce soseau pe adresa cluburilor sau a celorlalte radioprograme, ca un dispozitiv de măsurare al capitalului de popularitate al realizatorilor cărora le auzeai numele în emisiuni. Şi ce emoţie să te bucuri de atenţia vreunuia dintre ei! Să ţi se enunţe propriile idei în auzul țării întregi. Te simţeai cineva! Ţi se rostise numele la Radio!! Oare membri redacției ştiau de cîtă popularitate se bucurau atunci când s-au lăsat portretizați de Noe Smirnov într-un simpatic arbore *genialogic,* al Programului 3? Portret colectiv entuziasmant și mobilizator ! Câtă pasiune de a dărui! Vocile lor emanau căldură, prietenie, speranţă, împlinire, iubire. Proveneau dintr-o redacție născută sub o zodie norocoasă și generoasă, despre care s-a dus vestea în cele patru zări, păstrându-se faima peste zeci de ani! Mi-a fost dat să-i întâlnesc în birourile lor,

în cabinele de montaj , în direct în emisie la etajul doi, în ședințele editoriale sau în pauzele de cafea. Și câtă pasiune și seriozitate puneau în tot ce făceau. Până și în faimoasele lor aniversări anuale numite simplu și cald Sărbătoarile Programului 3. Am învăţat de la ei cât e de important să te iei la maxim în serios în orice împrejurare, să te implici, cu totală dăruire, în realizarea *ca la carte* a emisiunilor, rezervând de fiecare dată ascultătorului surprize de calitate! Să te dedici unei mai bune cunoașteri a tuturor și a fiecăruia în parte în acele momente de destindere, devenite sărbători de familie! M-am bucurat cu fiecare fibră a ființei mele de fiecare reportaj, ca și de fiecare text de prezentare pentru emisiunea Student club pe care le isprăveam fericit în colaborare cu realizatorul emisiunii, căruia îi devenisem și soție, nu doar reporter sau autor de comperaj (pentru că, mă lăuda el, *aveam condei!).* Primeam de la fiecare membru al redacției, (nu știu dacă întâi exemplul și apoi încrederea, sau invers), aripile de care aveam nevoie pentru a deveni, întâi prin imitație, apoi prin pasiune, la rândul meu, radiofonist. Și nu era deloc ușor să trec de la fraza elaborată a absolventei de filosofie, la firescul cuvântului clar și direct rostit de la microfonul emisiunilor pentru tineret. Achizițiile mele apăreau săptămână de săptămână, natural, aproape osmotic, la masa generozității colegilor, Profesioniștii cu majusculă! Într-o zi, după ani buni de colaborare consecventă, abia angajată cu acte în regulă, a venit surpriza! Camelia Stănescu, cea atât de apreciată pentru emisiunile sale calde și atât de elaborate, prezentate admirabil în duet cu Florian Pitiș, mi-a propus brusc să realizez, în pandant cu ea, vestitul *Club al curioșilor*. Am avut în acea clipă senzația că deasupra mea se deschide cerul! Se împlinea cu mult mai mult decât visasem. Ce a urmat a fost efortul meu constant de a da tot ce aveam mai bun, spre a nu dezamăgi! Nici încrederea acordată și nici pe ascultătorii care din fericire m-au luat așa cum eram, care mi-au împărtăşit fireasca bucurie de a comunica, în felul meu. Nu mă simţeam în vreo competiție, pentru că era de la sine înțeles : trăgeam la aceeași căruță. Îi mulțumesc și azi Cameliei pentru clipa aceea , și ea marcaj de destin. Îi mulţumesc experimentatului coleg Titus Vîjeu pentru curajul pe care mi-l dădea la fiecare ”viză”. Îi sunt recunoscătoare pentru urechea exigentă și în același timp îngăduitoare cu care îmi asculta fiecare nou Club al curioșilor, producție complexă care mă pregătea pentru toate abordările jurnalistice de mai târziu.

Nu-i pot enumera pe toți cei au asigurat faima Programul 3 pentru tineret. Ii amintesc pe câtiva dintre ei : minunatul manager, doamna Sofia Șincan, redactorii unicii în felul lor Titus Vîjeu, Camelia Stănescu, Dan Ursuleanu, Constantin Săbăreanu, Doina Berchină, Georgeta Adam, Sorin Caracseghi, George Enache, Florin Helmis, Mihaela Ioan, Liviu Tudor Samuilă, Sebastian Sîrcă, Lucian Sîrbescu, Noe Smirnov, Florin Silviu Ursulescu, Daniel Horhocea sau Radu Comănescu. Sunt și rămân ca ei. Pregătită sufleteşte să dăruiesc unei noi generații de constructori în formare, secretul harului de a fi pe undele radio, așa cum mi-a fost dată mie într-o bună zi, rapsodia inegalabilă a băieților de peste Canalul Mânecii- Bohemian Rapsody

GAUDEAMUS

La cârma emisiunilor Student club au stat la început, doi redactori, foarte deosebiţi între ei ca personalitate, dar având şi o trăsătură de destin comună : amândoi au întrerupt brusc activitatea lor în Radiodifuziune. Ion (Felix) Stănică a şters-o într-o bună zi din România, pentru a-şi urma calea jurnalistică la Radio France Internationale. Magdalena Boiangiu a fost epurată brutal, pe motive de dosar : are o soră în California, vină capitală sub dictatura ceauşistă. Lena şi-a continuat CV-ul mai întâi ca secretar literar la teatrul Bulandra, apoi în redacţia revistei Dilema.

Felix este un tip solar, capabil să iradieze o tonică stare de spirit în jurul său. Entuziast, mereu vesel, era persoana cea mai indicată să abordeze mediile nonconformiste studenţeşti. Avea un talent fără cusur pentru dialog, farmec şi naturaleţe. Îl ajuta şi o voce tinerească, plină de lumină. Dacă nu ar fi abordat radioul, ar fi reuşit, cu siguranţă, ca interpret de muzică folclorică. Nu cânta cu nimic mai prejos decât soliştii consacraţi. În pofida dificultăţilor de adaptare într-o ţară străină, Ion Stănică a rămas acelaşi, aşa cum putem constata când ne reîntâlnim cu prilejul scurtelor sale reveniri acasă. De la Paris ne-a trimis prin E-mail câteva paragrafe, pentru a nu lipsi la sărbătoarea editorială a Programului 3.

ION (FELIX) STĂNICĂ

AM TINERIT LA PROGRAMUL 3

Am început să colaborez la Tineret în '70 şi-am fost angajat ca reporter (ce mândru eram !), la puţin timp după înfiinţarea Programului 3. Zece ani am „*tinerit*” pe acolo şi mai ales am „*studenţit*”, până în august '83, când am „*chiulit*” de tot şi n-am mai venit la cursuri...

Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu când mă gândesc la anii aceia, bucuria se amestecă (în doze variabile) cu nostalgia. Semn de bătrâneţe, zice lumea, şi poate are dreptate căci, făcând un calcul rapid, dacă Programul 3 are 35 de ani, nici eu nu mai sunt un tinerel. Unii zic că m-am conservat bine. O fi de la fumul de ţigară, că doar am vieţuit (şi suferit) în biroul unde se adunau „*cafegiii*”...Şi ce bancuri mai circulau prin perdeaua de fum (inclusiv despre Tovarăşu şi Tovarăşa), ce mai râdeam înainte să-nceapă chinul cu foile

albe pe care trebuia musai să le acopăr cu un comperaj „*bine simţit*”, doldora de „*ecouri*” la ultimele cuvântări !

Asta a fost însă mai târziu. La început eram mai „*liberi*” şi... mai entuziaşti. Aveam atâta entuziasm încât am fost capabil (şi puţin inconştient) să urc în plină iarnă pe vârful Omu, ca să fac un interviu cu Pintiuţă, şeful Staţiei Meteo. Era pentru *Clubul adolescenţilor* şi, când Aurel Dinu mi-a zis că interviul trebuie să aibă doar 5 minute, eu, pentru ca în material să încapă cât mai multe vorbe (deoarece îmi era milă de fiecare cuvânt), am tăiat toate pauzele şi interviul suna de parcă-l ascultai „*pe repede înainte*”... A trebuit apoi să pierd o grămadă de timp, să le lipesc la loc !

Dacă mă gândesc bine, am senzaţia că, pe atunci, eu însumi trăiam într-un fel de „*pe repede înainte*”... E de vină şi *Student Club*-ul, pe care l-am făcut cu mare drag şi care a rămas copilul meu (radiofonic) preferat. Când am izbutit „*trecerea*” de la socialism la capitalism (cu BTT-ul, firește), l-am rugat pe Florin Helmis să aibă grijă de el vreo două săptâmâni, până mă întorc... Şi el l-a-ngrijit vreo doi ani ! Unii au considerat că am fost un „*tată*” nedemn şi m-au zburat din partid. Ehei, ce vremuri, dragii mei !!!... Statutul era statut şi colectivul, colectiv. Mi-a trebuit ceva timp la Paris să mă obişnuiesc cu libertatea totală, să nu mai am nevoie de semnături pe blanc, şi să-mi pierd reflexul de a „*oglindi*” ce spune şi ce face „*tovarăşu*” Mitterrand... M-am obişnuit, dar oleacă de nostalgie tot mai am după anii aceia. Ce vreţi, semn de bătrâneţe !...

Costas

Constantin Teodori, Moş Costică (Costas, cum îi spuneam eu) era un „*personaj*”, era o poezie ! De fapt era ca o carte de poveşti. Puteam să-l ascult ore în şir vorbind despre Eftimiu, Bucureştiul de altădată, lumea de la Capşa, dar şi despre „*gagici*”, secretari de partid şi directori de cămine culturale, de prin satele pe unde îl mâna Coana Sofica să facă anchete şi unde se trezea uneori cu curcanul sau cu damigeana pregătite ca peşcheş. Trebuia să lupte din greu cu „*donatorii*”, ca să-i convingă că „*nu e cazul*”şi să înfrunte privirea mustrătoare a lui Gică, şoferul, care făcuse deja loc în portbagaj. Avea un haz nebun Moş Costas ! Şi mi-a bucurat sufletul când, într-o zi, m-a avansat la gradul de „*căcănar*”...şi apoi la cel de prieten.

Jeana

Început de decembrie pe malurile Senei. Jeana zice : Hai, mă, să *„căscăm şi noi ochii”* pe la „*Foire de Paris*” (în parcul expoziţional de la Porte de Versailles). Căscăm noi şi portofelul şi cumpărăm tot felul de „*chestii*” (combină stereo, plăpumioare lumânărele etc...). Cum nu mai aveam unde să le punem, am cumpărat şi nişte sacoşe de iută, d-alea cu pătrăţele...Acum mai era loc în sacoşe, aşa că am mai achiziţionat diverse alte flecuşteţe. La un moment dat am vrut să ieşim, coborând pe o scară rulantă. Ne-am trezit, fără să vrem, în mijlocul „*Salonului internaţional nautic de la Paris*”, printre yahturi sclipitoare şi lume bună (blănuri, papioane, şampanie...). Noi arătam ca moldovenii de la Chişinău când se-ntorc de la Istanbul. Până am găsit ieşirea, am bântuit o vreme printre yahturile luxoase, târându-ne sacoşele şi râzând cu poftă de mutrele „*cu papioane*” care ne priveau ca pe nişte marţieni. Când mă gândesc la Jeana, îmi place să-mi aduc aminte de ziua în care am mers noi să ne cumpărăm un yaht...

Ce plăcut era să ne amintim de anii cei mai frumoşi când chiar dacă nu eram bogaţi, chiar dacă nu visam să avem un yaht eram fericiţi la Radio. Fără îndoială, pentru că *Student-clubul* constituia un univers plin de viaţă, pasionant, dar şi pentru că eu şi Programul 3 eram tineri (mie mi-a cam trecut) şi entuziaşti (aici au supravieţuit ceva...urme fine !) Eram atât de îndrăgostit de radio, încât nici nu m-am gândit că graniţa dintre entuziasm şi inconştienţă e uşor de trecut.

* * *

După ce a absolvit un liceu de muzică şi apoi Facultatea de Ziaristică, Costin Diaconescu a aterzat la Programul 3, în 1980. Ciclurile de învăţământ pe care le parcursese nu anticipau prin nimic pasiunea lui Costin pentru geografie. Cert e că actualul patron al unei edituri, CD PRESS, unde datorită spiritului lui organizatoric , totul merge ca pe roate. Şi-a început activitatea la Radio cu redactarea unor emisiuni de turism şi călătorii, printre care se numără şi Meridian Club. Colegul nostru este un om cinstit şi integru. Nu promite decât ce poate face iar cuvântul dat, pentru el e lege. Ce spune că face, chiar face. Pentu aceste calităţi lăudabile, Costin era un personaj preţuit şi îndrăgit în rândul treiştilor. Ei, domnule, cu amintirile cum mai stai ?

Această primă întrebare *existenţială* este pseudonostalgică, pentru că *dacă n-ar fi, nu s-ar povesti.* A doua întrebare *piramidală* este *Ce ne veni să scriem noi despre noi şi despre Programul 3.* De această dată, răspunsul e pseudoretoric. întrucât comportă cel

puţin două variante: alba şi neagra. Ca ziarist, iar mai apoi ca editor, am trăit în această *dihor-omnie,*de câte ori zice partea a doua a cuvântului inventat de mine. Aşadar, aş crede despre programul 3 că în 2008 noi am aniversat dar am şi comemorat împreună 35 de ani de la înfiinţare şi 15 de la desfiinţare.Argumentele pro şi contra le aduc în această carte unii sau alţii din distinşii mei colegi.

Eu voi vorbi despre ce am deprins bun de la ei: meseria; sărbă(u)torile şi prieteniile.

Meseria: Învăţăcel, vraci sau baci, am fost mereu ascultător la poveţele marilor meşteri în preajma cărora am avut privilegiul să mă aflu. Constantin Săbăreanu, Nicolae Rădulescu, Mihai Roman, Titus Vîjeu, Camelia Stănescu, Dan Ursuleanu, Marius Groze, George Enache.

Sărbă(u)torile: Ale Mării, ale Zăpezilor, ale Scânteilor - TREI - precum Programul-toate ale tineretului. Atunci i-am cunoscut pe toţi-tineri,geniali şi ferice. Ion Caramitru, George Mihăiţă, Dan Verona, Anda Călugăreanu, Ştefan Hruşcă, Vasile Şeicaru, Victor Socaciu, Ionela Prodan, Toni Grecu şi Gyuri Pascu (Divertis), Holograf, Iris, Compact, Loredana Groza, Gheorghe Gheorghiu, Mădălina Manole, Aurelian Temişan, CarmenTrandafir. Cei patru din urmă pot (eventual) recunoaşte că am făcut câte ceva (esenţial) pentru cariera lor.

Prieteniile: Au fost marile daruri pe care le-am primit de la Programul 3. Valoroase şi statornice : Ionela Prodan, Mădălina Manole, Iuliana Marciuc, Lucian Avramescu, Alexandru Mironov, Marius Grozea, George Enache, Paul Grigoriu.

Ca editor, m-a bucurat fiecare prezenţă şi m-a îndurerat fiecare absenţă din această carte, dar şi din viaţă. Mereu însă voi avea un gând bun, chiar pentru *rebelii* noştri care au ales dintr-un motiv sau altul să ne (să se) ignore:

-Sfinte Petre, ziseră *rebelii* din *Raiul Radio,* dacă ne vei lua mândria şi trufia noi cu ce mai rămânem?

- Dar eu nu am zis că vă iau minţile!

* * *

RALUCA BUNGĂRZAN

CRONICA RADIO...PE RECEPŢIE

Nefiind căsătorită, Raluca Bungărzan, cronicăreasa radio de la Săptămâna, s-a ataşat de Programul 3 ca de o familie. Asta nu i-a afectat obiectivitatea considerentelor. Avea capacitatea de a surprinde esenţialul în puţine cuvinte, de a fi limpede, fără afectările şi gongorismele pe care le întâlnim adeseori în logosul criticilor. Redactori şi emisiuni au rămas în cronicile ei ca într-un muzeu al gazetăriei audio. Iată ce scria Raluca la 24 iulie 1981, sub titlul Cronică radio...pe recepţie : „Nimic mai firesc la vârsta adolescenţei sau preadolescenţei, decât dorinţa de a lega prietenii, de a dialoga cu colegi de generaţie, de a afla mereu câte ceva nou. Acestei fireşti dorinţe îi răspunde emisiunea „Trecem pe recepţie", subintitulată „Dialog cu tinerii ascultători". De fapt, dialogul constă, în principal, în alcătuirea unei fonoenciclopedii la sugestiile ascultătorilor, difuzarea unor articole pe teme date, cu scopul de a răspunde diferitelor sfere de interes ale tinerilor ascultători. Ştiinţă, literatură, muzică filozofie, în fond domenii care îşi au, fiecare, domeniile lor. Numai că la „Trecem pe recepţie" criteriul îl constituie tocmai preferinţele manifestate de ascultători. Aşadar, ajunşi la literele Q şi R, ce-i interesează pe ascultători ? Iată temele propuse pentru ultima ediţie : Reciclare (elucidată de prof. univ. dr. Nicolae S. Stănescu), Raţionalism (concept explicat de Mihai Arsene şi de invitatul său dr. Ilie Pîrvu de la Universitatea din Bucureşti), Rimbaud (prezentare semnată de lector univ. dr. Irina Mavrodin), formaţia Queen, grupul Rodion G.A, Locul Cântării României de Alecu Russo în contextul istoriei literaturii române (stabilit de asistent univ. dr. Mihai Pop). Acestea au fost rubricile ultimei ediţii, aşa că, având în vedere faptul că fonoenciclopediei – ajunsă la literele Q şi R – i-au fost afectate mai multe ediţii, termenii elucidaţi sunt, de fapt, mult mai numeroşi. O observaţie se impune. Dacă este timp suficient pentru a se difuza muzică – nu numai ca ilustraţie a articolelor – nu înţelegem de ce pentru Rimbaud n-a fost timp disponibil. A vorbi despre un mare poet al vremii noastre şi al tuturor timpurilor fără a cita măcar un poem este cel puţin ciudat. Oare cum să se simtă tinerii atraşi de poezia lui Rimbaud – dacă nu li se oferă decât prezentări, oricât de competente sau savante, fără nici măcar un vers ?

În sfârşit, lacuna este remediabilă, să sperăm că de acum încolo nu vom mai întâlni asemenea situaţie. Dar mai interesante decât orice savante prezentări sunt rubricile Poşta redacţiei şi Dialog intim. Aici, tinerii au prilejul de a primi răspunsuri, sugestii, nu la probleme de cultură generală, ci la chestiuni legate de viaţa lor de zi cu zi,

la problemele care îi incită, legate de frământările inerente vârstei, vârstă când se formează personalitatea fiecăruia, cînd se fixează trăsăturile definitorii, când se conturează sferele de interes. „Trecem pe recepţie" (redactor Doru Dumitrescu) ambiţionează să răspundă tuturor întrebărilor – puse şi nepuse de tinerii săi ascultători."

Un nume nou apare în această cronică : Doru Dumitrescu. Să menţionăm că Doru a pornit de la Programul III Radio, pentru a face mai apoi carieră la Televiziune, unde a promovat pe funcţii importante. Absolvent al Facultatea de Limba şi Literatura Română – secţia franceză, Universitatea din Bucureşti a fost profesor titular de limba franceză la liceul *Nicolae Iorga* din Vălenii de Munte. Din 1967 pânî în 1989 a fost colaborator permanent la redacţiile Tineret şi Muzical ale Radiodifuziunii. Emisiunile *Studioul elevilor*, *Clubul adolescenţilor*, *Trecem pe recepţie!*, *Revelionul Tineretului*, *Estrada duminicală* etc, La TVR a realizat periodic *Album duminical*, *Cascadorii Râsului*, serialele *Homo Ridens* şi *Incredibil, dar...neadevărat*, programe, seriale şi filme de televiziune, *Cerbul de aur* (ediţia1992), *Video Paris Magazin*, *Prin porţile deschise ale eternităţii*, *Roata norocului*, *Cascadorii...jocului*, *Robingo*, *Tele-Joc*, *Tele-Estival '97* etc

Din 1990 a deţinut mai multe funcţii de conducere în televiziune : Secretar general al Departamentului de Programe, Redactor şef al redacţiei JOCURI & CONCURSURI, Commissioning Editor Entertainment & Special Events În 1996 a publicat volumul– *Robingo. Încerci şi învingi* (editura *Junior*). Ajuns pe culmi, nu şi-a uitat izvorul...

DORU DUMITRESCU

ŞI SHAKESPREARE AR FI RIDICAT O SPRÂNCEANĂ

Prolog

Cine-ar fi crezut că o idee născută în 1970, în Redacţia Copii Tineret Radio, avea să conţină, ca vector principal, *avant la lettre*, una dintre cele mai revoluţionare atribute ale media contemporane: INTERACTIVITATEA ÎN DIRECT !... Chiar dacă într-o formă mult amputată de furcile "*cizmăreşti*" ale sistemului, în 1973 ideea pornea în eter,

sub forma primei emisii a PROGRAMULUI III, program care avea să modifice şi să modeleze multe destine, fie ei realizatori sau ascultători, dar cu toţii participanţi la această adevărată revoluţie media pe ultrascurte, pe care a declanşat-o PROGRAMUL III.

Dacã ai curiozitatea sã intri pe Google şi sã tastezi Doru Dumitrescu (cu imagine), prima adresă afişată va fi un link pe saitul TVR, care conduce la "*Commissioning Editors*", care pagină se deschide cu fraza *"Aţi nimerit exact unde trebuia !"*.

În urmă cu 40 de ani (1967), *tata Noe* Smirnov nimerea exact unde trebuia : la liceul *Aurel Vlaicu* din Bucureşti, de unde avea să mă *pescuiască* şi să m-arunce în vâltoarea prezentării *Studioului elevilor*. Un an mai târziu, redactorul Aurel Dinu prelua ştafeta şi mă arunca singur în bazinul de sărituri fără trambulină, punându-mi în mână un microfon şi spunându-mi cã trebuie să fac un reportaj... la bibliotecă. Când m-a vãzut, pe bibliotecară a bufnit-o râsul (eram unul dintre clienţii obişnuiţi ai *casei*), dar eu tremuram de... seriozitate când am întrebat-o dacă *"elevii citesc mai mult literatură de aventuri sau versurile lui Eminescu"* şi dacă povestea (acum i-am spune *telenovela*) lui Romeo şi a Julietei ar mai putea fi de actualitate. Culmea, în liceu a existat un caz care i-ar fi ridicat o sprânceană lui Shakespeare... Şi, din acel moment, dl. Dinu şi-a şcolit *fiul* (din *"fiule"* nu mă scotea) pas cu pas. Îi sînt recunoscător ! Şi am luat totul în serios (*"ce naivitate !"*, s-ar spune azi), până la a-mi "*ancheta*" colegii de liceu *"de ce sting lumina la <ceaiuri>"*. Anchete tari, de-ţi rupeai dinţii-n ele ! Dar a avut mână bunã domnu' Dinu : colega mea de prezentare (în faza incipientă) a fost... Rodica Dumitrescu. Nu vă repeziţi ! Nici vorbă de neamuri. Dacã vă spun cã mai târziu avea sa devină, prin căsătorie, Rodica Culcer, săriţi imediat : *"ŞTIRI TVR !... Băsescu !... Remaniere..."*. V-aţi pripit ca (era să zic conu') Sârcă în povestea cu brânza lui Titus Vîjeu (episod antologic al istoriei PROGRAMULUI III). Asocierea corectă era : profesionism ! A mai şi greşit Rodicuţa (că oameni suntem...), dar BBC-ul i-a băgat în cap profesionism cu duiumul. Şi nu uitaţi : totul a plecat de la Aurel Dinu. Eram cel mai invidiat de colegi şi...de şoferi, pentru că Rodica (făceam, deseori, împreună, reportaje în teren) ar fi concurat cu succes pe un podium cu foto(tele)modele. Dar să nu ne pierdem în detalii...

Breaking News

"*Inventarea*" PROGRAMULUI III m-a găsit şi ...m-am despărţit de el în calitate de... COLABORATOR ("*permanent*") pentru că... NICIODATĂ NU TREBUIE SĂ AI ÎNCREDERE ÎN FEMEI !!! Femeia se numeşte Sofia Şincan, era redactor şef adjunct la Tineret-Copii Radio şi zeii au fost martori că încheierea stagiului meu la Vălenii de Munte (nu e acelaşi lucru cu Cheia, cum credea toată lumea şi mă felicita pentru "*repartiţie*", când am terminat Filologia) ar fi trebuit să coincidă, conform promisiunii ei solemne, cu punerea mea în posesie cu multvisata legitimaţie de angajat al RTV (*Radioteleviziunea Română*, o titulatură care mi-a adus numai necazuri în deplasări, din cauza dezmăţurilor la care se dedau *"ăia de la Televiziune"*, cu care nu-mpărţeam decât o legitimaţie, şedinţele de partid şi sala de concerte... Radio. Ah, să nu uit : şi un grup electrogen – unic ! – pe care-l făceau *poştă* cele două instituţii).

Ca să ne jucăm cu vorbele mari (spiritul ludic mi-e cel mai credincios prieten) aş spune că *"Dacă PROGRAMUL III n-ar fi existat, el trebuia inventat".* Starea de spirit a românului era *coaptă* pentru lansare, dar *"tezele din '71",* cu efecte mai reale decât o intravenoasă cu chinină, n-au făcut decât să compromită generoasa idee originară. Conform planului imaginat încă din '70, PROGRAMUL III trebuia să fie o redacţie de sine stătătoare, dar cum secţia de presă a cc-ului veghea neobosită, dintr-o redacţie n-a rămas decît o... secţie a Redacţiei Copii Tineret. Era bine şi-aşa... *« To'a'şii »*, însă, nu ştiau cu cine se pun, pentru că băieţii şi fetele de la Tineret fierbeau de dorinţă... Creierul întregii afaceri a fost Eduard Jurist, şeful secţiei Tineret, care plutea în zonele inefabile ale imaginaţiei copiilor (pentru care a scris cărţi excepţionale) cu aceeaşi uşurinţă cu care plasa interlocutorului o ironie atât de ascuţită, încît pătura de ozon se resimţea...

Şi PROGRAMUL III a plecat la drum cu foarte mult entuziasm... profesional (aproape inexistent astăzi în arealul tinerimii... media), fiind motivat de o echipă de profesionişti în adevăratul sens al cuvântului. Cei cu nişte ani în plus erau recunoscuţi ca atare (în sens profesional) şi ştiu bine ce spun, în condiţiile în care, astăzi, nişte aventurieri pretinşi... conducători (*manageri* e prea profi) susţin tare şi sus că "*cetatea*" trebuie să fie purificată de "*vacile sacre*". Vai, vouă ! Dumnezeu o să vă ierte, că sunteţi prea mulţi !...

Mai ceva ca la Monte Carlo !...

Revin la minunata atmosferă a anilor ‘70 – ’80 şi la neuitatele seri în care jocurile lui Dan Ursuleanu şi “*amanta*” redacţiei provocau reacţii dintre cele mai neaşteptate rudelor şi nerudelor feminine ale masculilor de la PROGRAMUL III. “*Amanta*” căreia i se dedicau multe ore până târziu, în noapte, era... tabla de biliard. Am zis bine – tabla, căci nu era unul adevărat, ci unul mini, cu ...ciupercă. Dar se juca mai ceva ca la Monte Carlo !... Uzura a obligat la înlocuirea câtorva seturi... Iar când Dan ne făcea părtaşi la ultimele lui construcţii de jocuri după originalele expuse într-un supliment “*Science et Vie*”, era limpede că Sofica, adică şefa, trebuia să fie mai îngăduitoare cu şedinţele. De astea eram scutit, la mine ajungeau doar efectele... *(“Fiule, ia mag-ul şi fugi să faci un reportaj despre... Trebuie să-l dau mâine dimineaţă.”).* Pe vremea aceea, inteligenţa şi spiritul de observaţie se exersau cu alte mijloace decât versatele joculeţe Windows de azi.

Programul III era mai... cu moţ !...

De ce era PROGRAMUL III altfel decît restul Radioului? Asta era percepţia ascultătorului care, în primul rând, nu se-nşela şi, atenţie, dincolo de...intenţie, nu era neapărat tânăr. Nu numai tinerii ascultau programul, asta e clar. El a fost, dincolo de orice, un mare pariu cu viaţa, cu supravieţuirea, în condiţiile în care gratiile la ferestre începeau sã se îndesească... Cel mai mare atu al acestui program l-a constituit INTERACTIVITATEA, un concept care însoţeşte astăzi cvasi totalitatea producţiilor audiovizualului şi ale presei scrise. Ascultătorul, în cazul nostru, era participant activ la producerea actului ziaristic. La PROGRAMUL III, această interactivitate se realiza, esenţial, prin segmentul *STUDIOUL T* (urmat de anul respectiv: *’73, ’74, ’76*...). Realizatorii programului comperau ÎN DIRECT şi dialogau ÎN DIRECT cu ascultătorii (exista un număr de telefon “de neuitat” al programului: 14.67.53), ei fiind real implicaţi în concepţia emisiunii.

Se vorbea firesc, corect (CNA-ul murea de foame dac-ar fi trebuit să vâneze, pe atunci, greşeli de vorbire), cu conştiinţa că oricare deviere în zona *limbajului de lemn* putea duce la pierderea pariului. De fapt, bunul simţ guverna mai toate producţiile postului, care erau departe de-a fi ceea ce Radioului i se pretindea imperios : tribuna ideologică a partidului. In nici un caz, însă, oamenii de pe-aici nu umblau permanent *“cu puşcăria-n buzunar”*, cum a evocat melodramatic situaţia o fostă voce suavă a postului. Oamenii erau cum erau, dar pentru mine, fiecare putea fi un... model. PROGRAMUL III

ar putea fi privit ca un post, i-am zice azi, de nişă. Impactul lui asupra publicului venea din suprapunerea unei stări de spirit nonconformist pe fundalul convenţional al epocii. PROGRAMUL III a însoţit şi modelat, cu generozitate, o generaţie care i-a acordat girul şi care, după ani şi ani, s-a simţit frustrată cînd PROGRAMUL III a dispărut de pe ultrascurte...

Nu lipsea nimic de la PROGRAMUL III: cultură, artă, ştiinţă, morală, filozofie, economie, sport, muzică de cea mai bună calitate... Toate acestea par abstracţii dacă nu le dăm pe mâna oamenilor... de la PROGRAMUL III. *Clubul curioşilor* a fost unul dintre brand-urile de mare succes ale postului, poate şi datorită Cameliei Stănescu, devenită Ursuleanu, care *cocheta* numai cu personalităţi de top ale culturii române, ţinându-şi ascultătorii racordaţi la frecvenţa valorilor universale. A fost *emisiunea de suflet* şi căreia i-a conferit har regretatul Florian Pittiş. M-am bucurat enorm cînd mi s-a oferit prilejul să fac pentru *Curioşi* un reportaj mai puţin obişnuit despre cântecele Unirii, pe baza unor înregistrări originale, păstrate pe tamburi de ceară la Institutul de Etnografie şi Folclor. Remarcând prezenţele feminine în redacţie, trebuie să pun un *accent aïgue* pe *Meridian Club*, realizat de mereu zâmbitoarea şi preocupata Lizbet (Elisabeta Iosif), împreună cu *tata Noe* (Noe Smirnov), cel care, cum vă spuneam, a văzut, pentru prima oară, în mine, un prezentator. Ce vedere ageră ai avut, tată Noe ! Ceea ce pompos se auto-numeşte azi *talk-show* (farã a avea acoperirea literei dicţionarului), se numea atunci, simplu, *dezbatere,* iar ideile care se încingeau la *Clubul invitaţilor* ar lăsa în umbră bla...bla–urile umplătoare de spaţii de azi. La Radio şi, în special, la PROGRAMUL III, se ştia că, dacă n-ai nimic de spus, peste maxim 3 minute s-a comutat pe altă frecvenţă. Era o lege pe care elegantul Marius Grozea şi *Zimbrul* Costică Săbăreanu au respectat-o în moderarea pe care o făceau alternativ la *Clubul invitaţilor,* alt brand puternic al PROGRAMULUI III. Cred că ceea ce-l alătura pe viciosul fumător Marius de “Zimbrul” Costicã Săbăreanu, cu vocea tunătoare şi cu o profundă sensibilitate poetică, era acuitatea cu care depistau oricare prezenţă nouă feminină pe etajul 5. Din acest punct de vedere, însă, regretatul Costică Teodori era super-campion, abilitatea în abordare şi puterea de convingere venindu-i din practica anchetelor pe care le realiza fără egal. Mai erau şi alţi băieţi unu’ şi unu’: Mircea Munteanu care făcea *pereche de realizatori* cu regretatul Nae

Rădulescu, la *Tehnic Club*, iar mereu zâmbitorul Liviu Tudor Samuilă exersa ocupaţii de timp liber împreună cu regretatul Sergiu Deleanu, la *Divertis Club*.

Clubul adolescenţilor

Aurel Dinu (specialist în probleme şcolare şi... tinere speranţe... feminine radiofonice) făcea pereche cu George Enache, la o emisiune care a contat enorm pentru pregătirea mea profesională : *Clubul adolescenţilor*. Aici am lansat un brand care a prins la vremea respectivă – *Dimineţile Clubului A*, o serie de spectacole cu public, care se dorea altceva decât tradiţionalele întâlniri ale *"Clubului A"* (de la Arhitectură). Aurel Dinu a fost de acord cu ideea şi treaba a mers strună ! *Clubului adolescenţilor* îi datorez şi întâlnirea mea cu academicianul Grigore Moisil, cu care am avut onoarea să fac un interviu. De legendara figură a profesorului Moisil se leagă multe istorii – la acea întâlnire, în final, mi-a spus o anecdotă... adevărată, pe care am auzit-o repetată deseori : la un curs, întrebat fiind de studenţi cum va fi viaţa în anul 2000 (foarte departe pe atunci), maestrul a răspuns, în stilu-i graseiat: *"Viaţa, drragii mei, în anul 2000, va fi automatizată". "Chiar totul, dom' profesor?"* s-au mirat studenţii. *"Totul va fi automatizat, drragilor."* a răspuns calm maestrul. *"Bine, bine, dar dragostea, şi ea va fi... automatizată ?"* au supralicitat studenţii. Sigur pe el, bătrânul şi înţeleptul Moisil le-a răspuns: *"Drragostea, drragii mei, în anul 2000, va fi, ca şi pân' acum, manuală !"*

La *Clubul adolescenţilor* mi-am dat majoritatea examenelor... publicistice. Şi am avut profesori nu buni, ci foarte buni ! De la episodul *"biblioteca liceului"* şi pînă la *"Târgul de fete de pe muntele Găina"* (ploua criminal, verdele era ireal, fete *de vânzare* ioc) a fost un drum lung, pe care Aurel Dinu mi-a plasat multe *colocvii* şi *seminarii*. Când am venit în Televiziune, un *"toarăş redşef"* de pe-atunci, Florea Nedelcu (zis Falconeti sau Cap-de-pară), a ţinut să-i *sperie* pe *monştrii sacri* ai reportajului tv – Stark, Dumitrescu, Rarău – cu apariţia unui tânăr angajat, care o să-i facă praf... Exagera (habar n-avea ce făcusem în Radio, dar văzuse o anchetă-foileton cu care mi-am facut debutul în TVR). Am fost uimit şi... măgulit când Alexandru Stark şi, ulterior, Carmen Dumitrescu, m-au oprit pe culoar doar ca să mă cunoască personal. De chestia asta se face *vinovat* un alt mare nume de la PROGRAMUL III – Octavian Iordăchescu, secretar general de redacţie şi realizator, împreună cu Lucian (Cică) Sîrbescu, al *Antenei tineretului*, de pe Programul I. Îmi aduc aminte cum am stat o zi-lumină la Slobozia, dându-mă *mielu'*

blând, dar, de fapt, construind o anchetă cu multe vorbe grele. Iordăchescu m-aştepta ca pe măru' copt şi adrenalina a dat năvală la-naintare când *maestrul* mi-a spus zâmbind, între două fonotecări, în cabina 37 : *"Băi, băiatule, ai făcut o treabă mişto !"*. O fi ţinut minte episodul, poate, peste mulţi ani, când a fost singurul care, cu încredere, mi-a deschis uşa Televiziunii, avertizându-mă să nu păşesc decât dacă sunt convins că-mi place. Am păşit, şi aşa m-am molipsit, irecuperabil, de SIDA TV, dar ăsta-i alt subiect, în altă carte.

"S-a băgat brânză la colţ !..."

PROGRAMUL III mi-a lăsat în memorie şi alte figuri pe care trecerea timpului nu le-a atenuat : *Clubul adolescenţilor*, la care colaboram constant, pe lângă multe alte colaborări în zona Muzical, era la mare concurenţă cu *Student Club*, unde semnau, ca realizatori, regretaţii Virginia (Virgi) Pană, Şerban Iancu (adus cu *mari sacrificii* de la Iaşi) şi Petrică Idriceanu (al cărui mers te-ar fi făcut să crezi că vine şi pleacă de la studio cu... calu'!). Îmi amintesc de înregistrarea unor generice pentru *Student*, la care Virgi m-a chemat şi pe mine. Era o chestie de grup, în care nu-mi prea aflam locul. Şi-atunci, am creat o diversiune care a stârnit un hohot general de râs, dar genericul *Pauza mare* mi-a păstrat amprenta vocală mulţi ani în continuare... Viaţa la PROGRAMUL III nu poate fi descrisă fără a introduce *în cadru* (scuze, dar figura cu *aducerea la microfon* nu ţine în ceea ce urmează) două figuri antologice : Aurica Voicu şi nea Cenuşă, fără de care munca de secretariat a redacţiei era de neconceput (s-a mai fluturat pe-acolo, cu falsă seriozitate, Manole Pavel Dan). Şi nu se poate vorbi de PROGRAMUL III fără a aminti şi numele *geniului economic* al acestuia: neobositul şi mereu tânărul Gheorghe (Gică) Milescu. Erau oamenii potriviţi la locul potrivit ! PROGRAMUL III o fi avut el şi părţi negative, dar niciodată n-a fost acuzat de lipsa vectorului cultural al programelor. Despre cultură şi în spiritul culturii (în nici un caz socialiste, atenţie !) se vorbea în multe emisiuni, dar vocile *autorizate* erau Titus Vîjeu (unul dintre poeţii *"en titre"* ai redacţiei), Magdalena (Lena) Boiangiu şi Doina Papp-Grădinaru (*"7 zile, 7 arte"* este un alt brand emblematic pentru PROGRAMUL III). Titus era permanent cu un calambur pe buze şi, în momentul în care deschidea uşa, trebuia să fii pregătit pentru replică. Într-o seară, ne-a povestit *"întâmplarea zilei"* care a rămas antologică. Venise în birou cu vestea că se *"băgase"* brânză telemea la Alimentara din colţ. *"Dar fiţi atenţi, că vă fură la cântar!"* a precizat

el. *“Mie mi-a spus 14 lei, dar am socotit repede şi i-am spus 12,50 lei şi era cum am zis eu”*. De faţă la scenă era şi conu’ Cornel (Sebastian Sârcă), care a şi fugit la Alimentara. Peste o juma’ de oră, s-a întors victorios, cu brânza. *“Ai avut dreptate, Titus, a vrut să mă fure şi pe mine. Ea a zis 18 lei, da’ eu i-am tăiat-o scurt: Nu, 22 !”*. Conu’ Sârcă era colaborator ca şi mine, dar, prin volumul de muncă, devansa cu mult un redactor (şi, corect, cîştiga pe măsură, nu ca astăzi !!!). La capitorul *volum de muncă*, recordul absolut a fost deţinut de un alt colaborator mai mult decât vioi: Radu Levîrdă (zis Levîrdian), pentru care nu conta domeniul – trecea cu aceeaşi lejeritate de la cultură, la sport şi de la gustarea preşcolarilor la pensiile de invaliditate. Era modelul politicienilor turişti şi atotştiutori de astăzi...

În direct, din studioul R9

Şi pentru că munca la PROGRAMUL III mi-a dat posibilitatea să-mi exersez o altă mare pasiune – muzica, e momentul să evoc acum figura inconfundabilă a regretatului Mişu (Mihai) Roman căruia i se datorează cel puţin jumătate din succesul celebrelor *Divertismente* de pe PROGRAMUL III. O fi avut regretatul Alexandru (Sandu) Darian (regizor, realizator şi autor) scenarişti, textieri şi actori buni, dar creativitatea lui Mişu le dădea *scânteia* care le face ascultabile şi acum. Am învăţat de la Mişu Roman foarte multe într-ale *ilustraţiei muzicale*, ceea ce mi-a permis să ajung la performanţa de-a ilustra o emisiune de-o oră (*Clubul adolescenţilor*), într-o oră !!! Şi am mai avut un profesor bun, tot pe această *frecvenţă* : Ştefan Ionescu, o prezenţă discretă, dar marcată de-un profesionism desăvârşit. Şi dacă tot am abordat, tangenţial, muzica la PROGRAMUL III, e *vina* tuturor redactorilor de la Muzical că programele lor de pe... PROGRAMUL III erau cele mai bune ! Fie că-i vorba de Nicolae Duţu, Silvia Velicu, Lucia Popescu Moraru, Adriana Marian sau Sanda Valeria Dan, semnăturile lor însemnau AUDIENŢĂ. O *notă* în plus merită, totuşi, “Moşu” Florian Lungu şi Bogdan Dorneanu care ne-au ţinut permanent comutaţi la valorile autentice ale muzicii şi ale căror *review*-uri (s-ar zice azi) ne făceau să fim contemporani cu muzica internaţională. Bogdan, îmi aduc aminte, era unul dintre vizitatorii frecvenţi ai *studioului R9* (restaurantul de la etajul 9, unde se făceau cele mai bune şniţele din Bucureşti şi unde se putea bea şi-o bere). Aici el nu scăpa nici un prilej de-a o mai şicana pe diva Camelia Stănescu *(“Azi ce mai*

fetişizăm, ce mai fetişizăm?..."). Un destin tragic a făcut ca, la cutremurul din ’77, Bogdan să-şi piardă, sub dărâmături, ambii copii.

PROGRAMUL III a avut, în strategia lui, şi evenimente care să-i apropie şi mai mult auditoriul. Aşa au luat naştere celebrele *Discoteci Programul III* unde *"maître de cérémonies"* era Paul Grigoriu, care lucra la REPS (Redacţia emisiunilor pentru străinătate), dar era *vocea de aur* a Radio Vacanţei (oamenii de la PROGRAMUL III au dus greul acestor super-programe estivale). Paul Grigoriu asigura, în vastele holuri ale sediului de pe Nuferilor, o atmosferă mai mult decât plăcută şi prezenţele feminine erau cele mai în măsură să aprecieze asta (generos, Paul le acorda autografe în particular, în liniştea biroului său, de la etajul 1...). La unele dintre aceste seri de neuitat, a fost invitat de onoare poetul Romulus Vulpescu, care a venit însoţit de un tânăr tăcut, pe care maestrul spunea că *"l-a luat sub aripa sa"* şi care se numea Mircea Dinescu. Cine-ar fi bănuit că eram, deja, contemporani cu un mare revoluţionar?

Trecem pe recepţie !

PROGRAMUL III a însemnat, pentru un segment important al ascultătorilor, şi *Trecem pe recepţie*. Am ajuns în punctul cel mai sensibil al relaţiei mele cu Radioul, PROGRAMUL III şi Redacţia Copii Tineret. De ce? Exista la PROGRAMUL III o emisiune de *dialog cu ascultătorii*, pe care o realizau Dan Ursuleanu şi Lucian Sîrbescu. Spiritul lor ludic nu le-a dat pace şi respectivul dialog s-a îndreptat, în câţiva ani, spre un divertisment tip *reality*, care făcea deliciul ascultătorilor. Aceştia învăţaserã *poezia*: puneau, cu bună ştiinţă, întrebări şi ridicau probleme pe care cei doi realizatori abia le aşteptau, ca să le azvârle în malaxorul miştoului). O idee excelentã pentru o emisiune la un post de radio contemporan (mai ales că Dan şi Lucian aveau în bagaj şi cultura generală şi pregătirea profesională necesare, realităţi penibile la majoritatea vocilor radiofonice contemporane), dar nu în condiţiile, totuşi, ale PROGRAMULUI III din anii ’70. Este momentul în care Eduard Jurist mi-a făcut propunerea de-a prelua *TRECEM PE RECEPŢIE* şi de-a-ncerca să-i mai aduc şi altceva în structură decât atmosfera de divertisment. Am acceptat cele 60 de minute săptămânal şi nu m-am mai despărţit de ele... 10 ani. Publicul s-a reorientat rapid şi a-nţeles că putem discuta şi chestii serioase (clonarea umană, de pildă, fost unul dintre subiectele discutate deseori, nu numai în zona S.F.-ului). Audienţa emisiunii a determinat colaborarea unor nume de primă mărime ale

culturii, ştiinţei, filozofiei, economiei din România şi pot afirma, fără reţinere, că nu mi-am înşelat nici un moment auditoriul. Mai mult decât atât, în condiţiile în care scrisoarea (uneori telefonul) era cel mai folosit mod de corespondenţă cu ascultătorii, *TRECEM PE RECEPŢIE* a ajuns la un nivel record de câteva sute de scrisori pe săptămână. *"Ei, şi, mai erau şi alţii, nu?"* ar zice vocile cârtitoare. Un zvon neplăcut m-a obligat să expun, timp de-o săptămână, toată corespondenţa pe un birou. S-a format un strat de aproape o juma' de metru, ceea ce, pentru dna Sofia Şincan, a însemnat un gest de sfidare. Edi Jurist a conchis concesiv: *"Ia-le de-acolo, mesajul a fost recepţionat !"* Am iubit această emisiune şi cea mai bună dovadă e că i-am închinat cea mai mare parte a segmentului de viaţă dedicat îndeobşte distracţiei. Apropo, aici a realizat Florin Silviu Ursulescu serialul *Istoria muzicii pop-rock*, printre puţinele de acest gen, la Radio, până în '90 ! A fost frumos şi nu regret cei 10 ani pe care i-am dedicat. A fost şi un gest de respect pentru eminenţa cenuşie a redacţiei – **Eduard Jurist**, care a ştiut să călăuzească fluxurile pozitive de energie în direcţii cu bătaie lungă. A avut intuiţii extraordinare şi calităţile-i diplomatice au detensionat multe conflicte, chiar în faşă. Merită un gând de recunoştinţă din partea multor profesionişti de la PROGRAMUL III... Responsabilităţile create de formatul *TRECEM PE RECEPŢIE* mi-au dezvoltat abilităţile apreciate, mai târziu, pe micul ecran şi în spatele camerei, experienţa PROGRAMULUI III, în general, fiind definitorie pentru întreaga mea carieră ulterioară.

* * *

După mărturia lui Doru Dumitrescu v-o propun atenţiei pe cea a Doinei Berchină. Printre elegantele de la Programul III nu o putem trece cu vederea. S-a specializat în emisiuni pentru femei, nu din întâmplare, ci pentru că acest domeniu o preocupa sub aspecte diverse. Colabora la reviste de tip femina, a scris cărţi de istoria modei, a organizat parade de modă şi a făcut parte din juriile mai multor concursuri pentru alegere de miss-uri. Doina este expertă în modeling, în cosmetică, în coafuri şi – la modul general vorbind – în tot ce poate fi ilustrativ pentru universul feminin. Iată de ce emisiunea Femina club i s-a potrivit ca o mănuşă (de damă, bineînţeles !). După spulberarea în patru zări a echipei Programului III, Doina a lucrat pe postul România Actualităţi, unde a redactat emisiuni de acelaşi tip. Să urmărim povestea ei, relatată par elle même, din care aflăm cum a ajuns Doina Berchină la mariajul cu redacţia treiştilor.

DOINA BERCHINĂ
MAI MULT CA....PREZENT

Proiectul Radio al unui al treilea program, destinat Tineretului a fost unul ambţios, curajos şi complet atipic anilor 70, în România . O ţară care se pregătea aparent liniştită şi senină, cu zâmbetul pe buze adică, de tiranie ideologică, dictatură politică şi izolare culturală. I-am ascultat pentru prima oară emisiunile, studentă fiind la Facultatea de Filozofie şi Ziaristică a Universităţii Bucureşti. Şi am ajuns acolo încă din primul său an de existenţă , rămânând apoi legată sufleteşte şi profesional de acest post, timp de 30 de ani..

La Programul III exigenţa a fost, cel puţin în primele două decenii să ridici (dacă poţi) *jurnalismul* la nivel de *artă***.** Iar fiecare emisiune, pe care o faci să aibă ambiţia unei capodopere, să spere a intra în Fonoteca de aur. Munca şi gloria în universul undelor Radio stă din păcate prea mult sub semnul perisabilului, fiindcă *vorba zboară* şi totul e trecător... Dar fondul de bijuterii radiofonice, cu valoare perenă, ce râmâne în urma trecerii prin studiouri şi prin viaţă a celor de la Programul III este impresionant , bogat, solid, incontestabil şi în mod sigur, foarte invidiat. Voci inconfundabile, stiluri unice, o mare capacitate de a inova , orgoliu profesional , aptitudini artistice, toate astea foarte bine armonizate într-un singur produs, emblematic pentru o anumită perioadă în dezvoltarea mediei naţionale.

Începuturile

Venisem la Bucureşti dintr-un oraş mare, Constanţa, de la un liceu de prestigiu, *Mircea cel Batrân* şi aveam deja în buzunar un premiu de poezie al revistei locale, *Tomis*. Intrasem în aceasta instituţie de învăţământ superior ştiind foarte bine ce vreau pentru viitor , şi anume să lucrez în presa culturală. Pentru asta înfruntasem concurenţa unui număr de 28 de candidaţi pe un loc. Facultatea de Filosofie a Universităţii Bucureşti avea reputaţia unor studenţi de elită, unii cu ambiţii politice, alţii cu veleităţi scriitoriceşti. In ce mă priveşte, nu aveam determinarea (ca să nu spun disperarea) celor veniţi de la ţară, care ar fi făcut orice pentru a nu se mai întoarce înapoi, dar nici aplombul bucureştenilor, pentru care adresele din sectorul 1 şi relaţiile părinţilor funcţionau deja ca nişte certificate sigure de calitate. În afară de asta , naivitatea, buna credinţă şi idealismul vârstei mele de

atunci nu cred că reprezentau nişte atuuri pentru un debut profesional în forţă ori pentru o ascensiune socială şi politică rară. Tatăl meu, un intelectual cu convingeri de stânga murise după o lungă suferinţă, când eu eram în anul II şi luase cu el dezamăgirile, cu care noile realităţi ale societăţii bazate pe "*egalitate şi democraţie muncitorească*" îi otrăviseră sufletul şi idealurile. Eu eram însă, la vârsta în care trebuie să crezi în ceva şi mizam pe valori ca demnitatea naţională, egalitatea de şanse, corectitudine, sinceritate , devotament, etc.

Îmi câştigam deja existenţa, colaborând la diferite reviste. Scriam poezie. Mai făceam şi voluntariat la *Universitas,* publicaţia studenţească unde semnau şi alţi colegi precum Adrian Năstase, Valeriu Stoica, Vintilă Mihăilescu, ori Tismăneanu. Totuşi ultimul lucru la care m-aş fi gândit era acela de a deveni membru de partid (cum majoritatea au făcut-o încă din anul I), dar nici fuga din ţară nu mi s-a părut un lucru suficient de demn (nici atunci, nici mai târziu).

Câte ceva despre lumea în care îmi doream să devin jurnalist am început să înţeleg abia după o vizită acasă, la un coleg care locuia în Primăverii şi care, bineînteles, părea "*mai egal*" decât alţii, sau obsevând diferenţa dintre hainele de blană ale Danei Gavrilovici (logodnica , de atunci a lui Jean Maurer, care era în aceeaşi grupă cu Dorel Şandor, într-un an mai mare) şi cojocul răpănos, al uneia din colegele noastre, din Tulcea. Ştiam câte ceva de la apropiaţii „ *găştii*" şi despre simpaticele escapade ale unor tineri ca şi noi, dar care se numeau Zoe, Nicu, Serghei sau Mădălin. *Fiecare cu drumul lui* - îmi ziceam şi aveam ca şi acum de altfel, convingerea că destinul fiecăruia, nu e până la urmă altceva decât suma alegerilor pe care le facem în viaţă. Iar lucrurile care nu depind de noi, cum ar fi acela al locului, timpului şi familiei în care ne naştem trebuie luate aşa cum sunt şi eventual valorificate, la momentul potrivit. Societatea socialistă începea însă, după entuziasmul dar şi convulsiile anterioare să se mai aşeze şi să-şi contureze foarte bine ierarhiile şi straturile sociale, priorităţile, mentalităţile şi mai ales regulile ascensiunii profesionale. Acesta era peisajul la ora când, la îndemnul şi la recomandarea lui Călin Căliman de la *Contemporanul* (în secţia căruia fusesem repartizată pentru practică de către facultate), am păşit pentru prima oară în incinta instituţiei de grad 0, care era pe vremea aceea *Radioul Naţional***.** Ascultasem până atunci mai ales *Momentul poetic* matinal**,** *Radio Vacanţa***,** *Melodia preferată* şi în mod special

*Teatru radiofonic***.** De curând descoperisem Programul III, care era cu totul altceva, care se adresa generaţiei noastre, pe limba noastră, întreţinând iluzia că suntem liberi şi că noi vom construi o lume nouă. Structura echipei era deja conturată. Redactorul şef alcătuise în jurul său un grup de entuziaşti, alegând din ceea ce exista prin redacţii, mai ales oameni tineri, proaspăt repartizaţi, sau dintre cei mai vechi, dar talentaţi şi vădit înclinaţi spre artă, cultură, noutate şi schimbare. Unii activaseră în Radio încă de când erau copii. Pe alţii îi recomandau facultăţile absolvite - filozofie, filologie, teatrologie, filmologie. Majoritatea erau aşadar tineri, *open mind* şi nu prea înregimentaţi politic.

Din acest motiv, postul suna cu totul altfel. Iar acestor oameni, chiar le plăcea ceea ce făceau. Aşa că am arătat buletinul ofiţerului de la intrare, am primit un bon şi, însoţită de cineva, nu mai ştiu acum cine, am urcat la *etajul 5.* Şi acum am sentimentul că este etajul cu cele mai puţine energii negative din întreaga clădire, care a văzut şi auzit multe de-a lungul anilor...

Colaborarea a început cu mici interviuri şi reportaje de la lansări de carte, vernisaje, premiere teatrale şi cinematografice şi a durat tot anul IV, până la absolvire. Pentru lucrarea de diplomă am avut o temă legată de particularităţile limbajului artistic şi estetica cinematografică. Scriam deja cronici de film la *Contemporanul* şi în alte reviste şi... ca şi alţi colegi ai mei, care absolviseră specializarea în *teoria şi practica presei* nu aveam nici o îndoială că voi activa în acest domeniu, imediat după absolvire.

Nici o presimţire aşadar, în legătură cu felul în care *Tezele din iulie, Programul Partidului* şi o reglementare de ultimă oră avea să ne afecteze viaţa. Mai mult decât un cutremur, care de altfel a venit şi el, mai mult decât o Revoluţie, pe care deasemenea am trăit-o!

Reglementarea spunea că nici un absolvent de facultate nu va putea profesa în domeniul său de activitate, decât numai după efectuarea unui stagiu în producţie. Şi mai spunea că în învăţământul superior şi în presă nu vor putea fi angajaţi, după trei ani de stagiu, decât cei care sunt membri de partid. Vreţi să ştiţi în ce fel de producţie au putut fi repartizaţi (pentru că repartizarea era obligatorie, iar acum unii o regretă) cei 20 de absolvenţi ai Facultăţii de Filozofie, dintre care unii cu medii foarte mari sperau să rămână asistenţi, aşa cu se întâmplase cu un an în urmă, iar alţii, tot cu note foarte mari, dar care se specializaseră în presă, se considerau ca şi angajaţi, acolo unde colaboraseră ?

Ei bine, cei mai norocoşi dintre ei au primit posturi de bibliotecari (băieţii), iar fetele ... educatoare la grădiniţă ! Timp de trei ani am susţinut două slujbe . Din fericire în Bucureşti. Una la Radio, unde semnam două rubrici permanente. Alţi trei ani, după ce am ajuns la liceu (ca profesor de filozofie) am continuat activitatea zilnică la Radio, realizând între timp o emisiune proprie şi aşteptând ca intrarea mea în Partid să se poată face. Pe umăr aveam deja o urmă roşie, adânc imprimată în piele, precum violoniştii la gât, de la cureaua magnetofonului foarte greu, pe care îl căram pretutindeni cu mine, pentru a face înregistrările necesare. Am luat şi examenul de definitivat într-o meserie, pe care nu-mi dorisem niciodată să o fac. Alţi trei ani, dosarul meu de angajare a stat pe la diferite cabinete, inclusiv cabinetul II, în aşteptarea unei aprobări.În timpul acesta Programul III a devenit din ce în ce mai cunoscut şi iubit. A schimbat mai multe grile. S-a tot reinventat. A trebuit să facă faţă cenzurii tot mai absurde (la un moment dat s-a interzis referirea la domeniul informaticii şi folosirea cuvântului calculator !). A trăit şi umilinţa scoaterii numelor realizatorilor din program. *Pentru a nu încuraja vedetismul* – s-a spus... Numai că Programul III avea deja vedete veritabile, şi emisiuni de calitate, şi prestigiu, şi ceva mai multă demnitate în abordări, şi o echipă de invidiat, şi o experienţă de pionierat în realizarea emisiunilor în direct, ori în interactivitate, ... lucruri cu care alţii, din Radioul public, s-au familiarizat abia la un deceniu după revoluţie ...

Au trecut anii. Părinţii unora dintre colegii din Radio, care lucrau şi ei în Radio, s-au stins...

Cei tineri s-au căsătorit între ei, au venit pe lume copii... Aceştia au crescut şi acum sunt şi ei în Radio...

Cei angajaţi ca operatori şi-au mai terminat şcolile pe la fără frecvenţă sau pe la *Ştefan Gheorghiu* (pentru că după tezele din iulie, facultatea de jurnalism de la Filosofie s-a desfiinţat şi nu mai aveai unde să faci cursuri de profil, în altă parte...)

Se poate vorbi de o Mare Familie. Sunt foarte puţini, de altfel, cei care nu au rude în instituţie. Dar Familia de la Programul III a însemnat cu totul altceva. Acolo a fost vorba şi de o şcoală, dar şi de o *oază*. Te simţeai oarecum la adăpost de tot ceea ce era mai rău şi mai urât. Puteai să lucrezi de plăcere şi, dacă nu erai oportunist şi obsedat de funcţii ori privilegii, nu aveai de ce să faci copromisuri. Şi nici nu erai constrâns să le faci. Cum, de altfel, nici în alte domenii nu era obligatoriu să ieşi în faţă, să lauzi politica

de partid, să te pui bine cu şefii, să faci rapoarte la securitate etc. Mulţi în societatea de atunci au ales să facă asta, ba chiar au devenit maeştri în a o face. Dar asta este o altă poveste.

În momentul în care am depus cererea de intrare în partid, la sectorul de care aparţineam (acesta fiind pasul obligatoriu pentru angajarea în presă) secretarul cu propaganda de acolo (astăzi parlamentar cu ştate vechi) m-a întrebat de ce nu vreau să intru în aparatul de partid, de ce nu vreau să devin activist, pentru că nu am şanse prea mari de promovare în presă, din cauza unui refuz mai vechi, de colaborare cu securitatea. Ar fi o cale mai bună să îmi dovedesc fidelitatea faţă de regim – a adăugat prietenos, aproape părinteşte. I-am mărturisit atunci, că mi-aş dori în continuare să pot face presă culturală şi că nu am ambiţii mai mari de atât. Că nu vreau o casă mai mare, nici plecări în străinătate, nici bani mai mulţi, ci doar ... să lucrez la Radio, la Programul III.

În sfârşit, peste câtva timp, cineva de la cadre, parcă aceeaşi persoană care cu doi ani în urmă mă atenţionase că lucrez prea mult, că fac prea multe materiale şi că asta bate la ochi şi deci plata pe colaborări se va reduce la jumătate şi că... dacă doresc să mai fac emisiunile respective, le voi face pe gratis (bineînţeles că am continuat să le fac !) m-a anunţat că, împreună cu altele a primit şi dosarul meu, aprobarea de la cabinetul II. Puteam aşadar să îmi fac actele de angajare ! A mai durat puţin totuşi, pentru că pe primul loc liber creat a avansat un operator, care avea deja carte de muncă în instituţie (un băiat simpatic, de altfel). Abia la prima pensionare a cuiva din schemă am ajuns şi eu la *etajul 5,* într-un birou cu Marius Grozea , Mircea Munteanu şi Ionel Măireanu, dacă îmi amintesc bine.

Ceea ce colegii mei, doar cu un an sau doi, mai mari obţinuseră relativ simplu şi fără măcar să ştie la început despre ce este vorba - repartizarea în Radio, iată, era acum, pentru mine, un adevărat triumf, răsplata unei tenacităţi şi a unei perseverenţe ieşite din comun. A unei aşteptări nedrept de lungi. (Observ cu stupoare însă că şi astăzi istoria se repetă cu cei care nu au susţinere suficientă !) Aşa că instituţia, în care unii veneau uneori fără tragere de inimă, ca simpli funcţionari, în aşteptarea zilei de leafă, are şi astăzi pentru mine alte conotaţii. Îmi trezeşte altfel de sentimente. E un fel de a doua casă şi, dacă mă gândesc şi la atmosfera existentă cândva la Programul III, şi a doua familie. Vorbele astea le-am mai auzit, folosite de câţiva împătimiţi ai meseriei, dar şi de mulţi

oportunişti ori mercenari, aşa că nu sunt convinsă ca sună bine ... dar eu le-m scris cu emoţie.

Şefa

Când am ajuns în biroul redactorului şef, la *etajul 5* m-a întâmpinat o doamnă cu părul blond-roşcat şi ochi pătrunzători. Prezenţa ei nu m-a intimidat, aşa cum m-aş fi aşteptat. Zâmbea şi avea ceva cald, părintesc, în atitudine. Când mă gândesc acum ce echipă eterogenă ţinea în mână, cu o mână... până la urmă, de fier... Când mă gândesc însă şi la felul în care, într-o lume deloc binevoitoare, senină şi veselă ştia să îşi apere şi creaţia şi oamenii, am o strângere de inimă pentru modul în care am privit eu lucrurile atunci. Nu eram nimeni - o studentă care mai semnase în câteva publicaţii... Dar nici nu aveam nimic de pierdut - câte studente se mai puteau lauda pe vremea aceea, cu apariţia în destul de numeroase publicaţii ? Habar nu aveam cum se face Radio (cu exceptia cursurilor teoretice, de la facultate), dar nici nu mi se părea imposibil să fac performanţă în domeniu.

Doamna era **Sofia Şincan**. Un om care iubeşte teatrul inspiră imediat încredere. Şi respect. M-a întrebat de una de alta, de unde sunt, ce am realizat, ce mi-ar place să fac... Mi-a dat nişte bonuri de intrare, mi-a spus de unde pot să iau un magnetofon şi m-a trimis la primul meu interviu înregistrat. Pe urmă m-a dat în grija Doinei Papp, care făcea, între altele, o agendă culturală specializată pe teatru şi o alta pe arte plastice. *7 zile 7 arte* rămâne unul dintre genericele inspirate ale acelei grilei.

Marele secret al *şefei*, cum îi spuneau ceilalţi, era că îi cunoştea foarte bine pe fiecare. Şi pe cei mai mulţi dintre ei îi şi iubea. De adevăratelea şi în felul ei , dar e clar că îi iubea. Le cunoştea familiile, slăbiciunile, pasiunile, pe ei înşişi uneori, chiar mai bine decât ei. Ştia ce şi cum să le ceară, cât de sus să ridice ştacheta. Ştia şi cum să îi certe, sau să îi pedepsească . Dar mai ales se pricepea, ca nimeni alta, să îi apere de presiunea insuportabilă la un moment dat, care venea din afară, sau de propriile lor greşeli şi vulnerabilităţi. Avea încredere în oameni şi se pricepea să îi valorifice, pentru că îi descifra foarte bine şi destul de repede.

Am intrat în echipa asta, relativ uşor . Adică Şefa mi-a facilitat repede integrarea. Dar totdeauna am avut sentimentul că am venit mai târziu, într-o ţesătură de relaţii şi sentimente deja create, bine legate şi foarte trainice. Ca un nepot rămas orfan, care e

primit în familia unui unchi îndepartat, unde locurile la masă şi în dormitoare au fost de mult, bine şi... definitiv stabilite. Pe de altă parte, nu ştiu câţi dintre noi, din generaţia mea, se pot lăuda cu norocul absolut de a fi avut ca şef, în vremurile acelea, UN OM . O persoană capabilă de sinceritate, de solidaritate, de sentimente... pentru subalterni ! Care ştia să măsoare foarte exact limitele fiecăruia, micile deviaţii spre linguşire sau oportunism, frustrările, vanităţile, orgoliile etc. Cineva care putea să atenueze asperităţile, să armonizeze forţele şi să mobilizeze pe toată lumea la ceva creativ în cadrul profesiei, dar şi în afara ei .

Sofia Şincan făcea *team bilding,* cu mult înainte ca spiritul culturii manageriale capitaliste să dea peste noi, într-un fel în care nimeni după ea n-a mai fost în stare, cu toate *trainingurile* iniţiate ulterior de companie. Produsele ei umane şi profesionale dau şi astăzi ştaif şi culoare unor programe, care nici după un deceniu de la revoluţie nu reuşiseră să iasă din inerţia trecutului şi să descopere reţetele de succes, pe care cei de la Programul III le foloseau chiar şi la vreme de cenzură, de teroare ideologică.

Personal am avut o relaţie foarte specială cu dânsa. I-am simţit uneori răsfrânte asupră-mi sentimentele materne, alteori grija sinceră şi prietenească. Îi sunt infinit datoare pentru felul protector şi înţelegător în care mi-a ghidat paşii în meserie şi, aşa cum se întâmplă cel mai adesea în relaţiile dintre părinţi şi copii, în familie, ştiu că adesea am lăsat impresia unei odrasle cam independente şi reci.

În comparaţie *cu locotenenţii* săi, Eduard Jurist (care mie mi se părea sever şi intimidant) şi Lucian Sârbescu (cu care m-am înţeles mereu foarte bine şi care avea o răbdare îngerească, de dascăl) care pretindeau rigoare şi corectitudine, Sofia voia de la fiecare din noi să strălucim ! Înţelegea, ştia că dacă fiecare dăm tot ceea ce putem şi dacă ne facem treaba cu maximă dăruire şi plăcere, toată lumea va avea de câştigat. Foarte departe de ea teama şi invidia cu care majoritatea altor şefi privesc ascensiunea sau succesele celor subordonaţi.

Mărturisesc că nici astăzi nu ştiu care au fost resorturile interioare sau mecanismele exterioare, care au determinat la un moment dat, decizia predării ştafetei de către ea, în mod sigur, înainte de vreme.

Opera

După un an de colaborări la *Student club, 7 Zile 7 Arte*, şi *Clubul Artelor,* deoarece urma să îmi dau licenţa cu o lucrare de estetica cinematografiei, mi-am manifestat dorinţa de a colabora şi cu subiecte legate de film.. Am fost trimisă la Titus Vîjeu, omul enciclopedic al Programului, care se ocupa, în virtutea studiilor sale de filmologie, şi de agenda culturală de profil. Pe vremea aceea, maestrul era destul de expeditiv şi nu-şi perfecţionase încă arta de pedagog. I-am spus că aş vrea să colaborez şi că pot face, firește, interviuri cu actori de film şi regizori, dar aş prefera să mă lase să produc şi cronică de gen. Cu experienţa de azi înţeleg că era un soi de aroganţă în solicitarea mea, ceea ce voiam fiind bomboana din prăjitura numită emisiune, care desigur ar trebui rezervată realizatorului...

Titus a zâmbit şi m-a întrebat – *Ai văzut filmul cutare* ? Am răspuns că da. – *Bine, atunci hai cu mine*. Şi am intrat în studio. Pe vremea aceea, foarte puţini erau realizatorii care intrau în direct, foarte puţine emisiunile neînregistrate şi, ca şi astăzi, foarte puţini cei în stare să vorbească firesc la microfon, fără un text în faţă. El pregătea în studio agenda, dar pentru mine era prima oară când intram într-un astfel de spaţiu, materialele de până atunci fiind înregistrate pe teren şi ultrerior copiate, urmând ca realizatorul să le monteze în emisiune. S-a auzit semnalul şi el a început să citească liniştit comperajul, apoi a inserat un material şi apoi o muzică (făcea totul şnur), iar când melodia s-a terminat, fără nici un avertisment sau pregătire prealabilă a zis: *Şi acum, Doina Berchină ne prezintă cronica la filmul cutare...* şi mi-a arătat trei degete, adică trei minute ! Nu risca nimic, bineînţeles. Operatoarea din cabină urma oricum să revină şi să mai fonotecheze, dacă era cazul, câte ceva. Eu însă, urma să mă fac de râs pentru că nu aveam nimic pregătit. Titus era renumit pentru farsele pe care le făcea colegilor şi pentru testele de cultură generală, cu care îi punea în dificultate. Aşa că mi-am făcut curaj şi am început să înşir consideraţii despre film, închegând din memorie o cronică la obiect , cu tot ceea ce aşa ceva ar fi trebuit să aibă. De la zâmbetul uşor sarcastic răsărit în colţul gurii, când m-a invitat să vorbesc, a trecut pe nesimţite la o gură întredeschisă, din motive de surprindere. N-a fost nevoie de nici o fonotecare, ceea ce şi astăzi înseamnă ceva. Nu m-a lăudat, dar mi-a zic că pe viitor aş mai putea să-i aduc materiale.

Timp de 10 ani am realizat emisiunea *Trecem pe recepţie*, care era o emisiune interactivă (în condiţiile vremii – pe bază de scrisori) ce completa şirul *Cluburilor* -

emisiuni de autor, foarte apreciate şi care consacraseră deja vedete, precum Camelia şi Dan Ursuleanu, Constantin Săbăreanu, Marius Grozea, Florin Helmis, Mircea Munteanu, Doina Papp, Elisabeta Iosif şi alţii.

Echipa era formată la început din Doru Dumitrescu, care lucra în alternanţă cu mine şi cu Marina Romano Fara, de la spaniolă. Pe urmă am rămas doar noi doi şi, după plecarea lui definitivă la televiziune, am continuat singură.

Ilustraţia muzicală i-a aparţinut iniţial lui Sorin Caragseghi, apoi lui Florin Silviu Ursulescu şi, în cele din urmă, lui Florin Ionescu. În cadrul acestei emisiuni, la un moment dat am inaugurat rubrica *Viaţa în doi* cu Costin Diaconescu, o raritate, dacă nu o blasfemie, din punctul de vedere al cenzurii vremii, pentru care a vorbi despre viaţa intimă echivala cu un atentat la siguranţa regimului. Mă rog, nu ne permiteam noi prea multe, vă daţi seama, dar aveam ceea ce nu cerea nimeni pe atunci, adică *rating*, măsurabil în mii de scrisori. Aveam şi o agendă culturală pe săptămână, precum şi numeroase participări pe la celelate cluburi.

De la Programul III am rămas cu incapacitatea de a gusta *radioul citit*, practicat cu atâta aplicaţie pe anumite tronsoane astăzi. Îmi repugnă lipsa de spontaneitate, firesc şi căldură la microfon a ziariştilor de ocazie, deveniţi peste noapte realizatori, concizia lipsită de emoţie, vocile neprelucrate, agramatismele, şi mai ales mentalitatea de mercenari a celor care au trecut cu prea mare uşurinţă de la un departament al instituţiei la altul, şi de la o profilare la alta, în funcţie de conjuncturi şi posibile beneficii.

Într-una din splendidele noastre întâlniri aniversare de la munte am produs şi un număr comic despre zodiile de la Programul III, în tandem cu Sebastian Sarcă, nostim, desigur, dar care nu s-a putut ridica la înălţimea imnului sau a duetelor Camelia şi Dan Ursuleanu, ori a numerelor interpretate de Mihai Roman, Gigi Enache şi Costin Diaconescu. La aceste întâlniri participau întotdeauna şi soţii noştri, adoptaţi de către Sofia şi răsplătiţi în felul acesta pentru efortul lor de a ne susţine în pasiunea pe care o aveam pentru munca la Radio. Gelu Tache, partenerul meu de viaţă, inginer proiectant de profesie, a cărat de multe ori în tinereţe temutul magnetofon, ba chiar a făcut şi înregistrări, când vreo viroză respiratorie mă împiedica să ies pe teren.

Revoluţia

Evenimentele din decembrie ’89 m-au prins pe mine şi pe Florin Ionescu, la... bufet (!) Nu mai trebuia să ilustrăm emisiunea, deoarece ea conţinea un material despre nişte studenţi de la Timişoara, prezenţi la un simpozion ştiinţific, la care participase şi Alexandru Mironov şi care, din motive neprecizate, fusese scoasă din program. Când îmi predase materialul, Mironov îmi spusese *Vin schimbări mari, dumnezeu să ne ajute* !
N-am înţeles exact atunci, la ce se referea, deşi ştiam ce se întâmplase între timp, la Timişoara, de la *Europa Liberă*. Colegii Nuţă şi Marin fuseseră trimişi pe teren să ia nişte opinii (*vox populi,* ar zice reporterii de azi) de la cetăţeni, în legătură cu cele ce se întâmplau în ţară. Ceilalţi, mai ales factorii de răspundere, se pregăteau să vadă mitingul la televizor, ca să înţeleagă ce e de făcut în continuare. Jeana Gheorghiu povestea lucruri incredibile văzute pe stradă, cu o noapte înainte, şi deja avea aerul unui Che Ghevara dezlănţuit. Unii păreau a şti mai multe, dar nu se grăbeau să vorbească. Doamna Iosif şi cu Cleopatra Lorinţiu, care tocmai terminase de citit o poveste la *Noapte bună, copii!* au zis *Noi plecăm acasă. Nu miroase a bine agitaţia din oraş*.

Mircea Munteanu era la colegii de la redacţia militară, unde obişnuia să-şi facă veacul, pentru că avea prieteni acolo. După povestea cu elicopterul şi după ce Mironov a deschis revoluţionarilor uşile Radioului, după ce Munteanu şi un căpitan de la armată au intrat pe post şi au strigat *Jos dictatorul,* cineva din grupul care se uita la televizor a zis *Ăştia ne-au nenorocit!* - referidu-se la Munteanu şi ceilalţi...

Mie, care-l ştiam bine pe Mircea – timişoreanul (făcuse facultatea la Timişoara), nebunia lui, pentru că aşa era catalogat gestul, mi se părea cel mai firesc lucru, venind de la el. De o sincertitate cuceritoare şi cu un risc asumat.

Eu şi Florin, care nu aveam legitimaţie de intrare pe post ca Munteanu, nu că nu am fi avut curajul unei iniţiative, dar nu fusesem niciodată la etajul 2 unde era Emisia. Acolo intrau doar persoanele bine verificate, crainicii, şi cei cu diferite responsabilităţi.

Atât de înrădăcinată era în noi interdicţia de a intra în spaţiul acela, încât am luat-o în sus uitându-ne pe ferestre, pentru a vedea ce se întâmplă pe bulevarde, până când am ajuns la ultimul etaj, unde exista un bufet. Acolo nu era nimeni în afară de bucătărese, care priveu îngrozite pe geam, de unde se vedea până departe, spre Intercontinental. Am comandat nişte macaroane (nici nu se găsea altceva) şi i-am spus lui Florin *Lasă că o să fie bine, o să poţi da muzica ta preferată pe post şi eu o să capăt poate, dreptul de a face*

şi emisiuni în direct. N-o să mai trebuiască să mergem la învăţământul politico-ideologic şi, dacă avem noroc, poate o să ieşim şi prin străinătate. Hai să mâncăm ceva pentru că va trebui să rămânem aici multă vreme. Vine revoluţia !

Pe urmă l-am văzut pe Costin Diaconescu alergând cu o armă pe coridoare, şi pe mai mulţi operatori blocaţi în instituţie, sub rafalele de foc. Deşi nedormiţi, făceau faţă asaltului de la emisie, unde deja se dădea o altfel de bătălie, pentru ... microfon ! O mulţime de soldaţi se odihneau pe jos în holul central. În cele din urmă am plecat şi acasă, trecând prin controalele *ad hoc* de la metrou. N-aveam stofă de revoluţionari activi şi ulterior nici cu certificat ! Când am revenit la lucru, afară se trăgea. M-am înţeles cu Florin să ne întâlnim undeva la Cişmigiu şi am venit împreună spre redacţie. Pe drum ne-au oprit nişte militari şi au spus să-i urmăm. Florin avea barbă şi eu eram îmbrăcată într-o jachetă cu imprimeu tip camuflaj, de export, pe care o cumpărasem la negru, de la cineva, care lucra la APACA, pe realaţia cu Germania. - astăzi prosper om de afaceri. Am fost conduşi într-o clădire din apropierea Radioului, ciuruită de gloanţe. În drumul nostru a trebuit la un moment dat să ocolim trupul unui bărbat întins pe jos, după toate aparenţele - mort. *Terorist* - ne-a spus soldatul, când, la plecare, am trecut din nou prin dreptul lui. Superiorul care ne-a legitimat ne-a privit lung şi ne-a întrebat C*e dracu căutăm în zona aia ?* I-am explicat cu seninătate că ne ducem la serviciu. Era clar că nu prea păream normali.

- *Poate să confirme cineva că lucraţi la Radio* ? I-am dat mai multe numere de telefon de la secretariat. Din fericire a răspuns în cele din urmă Gabi Mantu, secretara noastră de partid, care, conştiincioasă, venise puţin mai devreme şi care a spus că da, ne cunoaşte.

La câteva zile, când activitatea Programului III a reintrat cumva în normal şi cineva care deja preluase puterea la emisie ne-a spus generos *Hai, daţi şi voi ceva pentru post*, eu şi Florin am înregistrat mai multe îndemnuri la calm şi revenire la o viaţă normală, care au şi fost difuzate de mai multe ori, pentru că în isteria generală făceau o notă aparte. Pe urmă am scris un comentariu intitulat *Reporter de pace – reporter de război*, în care pomeneam de Jeana şi de apetitul multora pentru agitaţie. Era o pledoarie pentru libertatea înţeleasă ca tihnă şi mai puţin ca exaltare revendicativă. Simţeam şi ştiam încă de pe atunci că intrăm într-o altă eră. A libertăţii lipsite de cenzură, dar bine strunite de

ban. Ştiam mai multe din lecturile studenţiei despre capitalismul atât de râvnit, ca să nu cred despre el că va fi raiul pe pământ. Dezorganizarea adusă de tranziţie, haosul instalat şi lupta pentru putere, răsturnarea bruscă de valori mi se păreau înfricoşătoare. Pe de altă parte, nu puteam să nu exult de bucurie la gândul că totuşi am avut noroc şi ceea ce părea etern s-a dus pe apa sâmbetei, între altele şi pentru că au ieşit în stradă, fără nici o ezitare şi chiar mai mult decât s-ar fi aşteptat cei care au organizat, pe ici pe colo lucrurile**,** tinerii care primiseră în timp, puţin gust pentru libertate şi de la **Programul III**, devenit după 1990- **România Tineret.**

Imaginea

Emisiunea *Trecem pe recepţie* din ziua evenimentelor a fost până la urmă difuzată exact aşa cum era când transmisiile au intrat în normal, semn că personal nu aveam cine ştie ce de modificat în felul de gândi sau de a fi, în relaţie cu ascultătorii. Nu era cazul să mă reinventez.

Numai că Revoluţia a adus, în meseria noastră, nu numai nevoia de înnoire, ci şi pofta schimbării cu orice preţ. A mai adus şi dictatura *ratingului*. Nevoia de divertisment, în locul nevoii de educaţie şi pofta de scandal. Convingerea că poţi fi jurnalist şi fără studii, şi că un jurnalist isteţ poate face bani mulţi din afaceri colaterale. Breasla, la vârf a căpătat notorietate şi bani, iar prin asta tot mai multă putere (nu e presa a patra putere în stat ?), iar la bază a devenit tot mai jegoasă, alergând după subiecte de scandal, intrând cu picioarele în viaţa intimă a oamenilor, ori participând la fel de fel de jocuri politice dubioase. Reporterul de pe treptele tribunalului, din faţă de la DNA sau CNSAS, nu mai este un observator al faptelor de viaţă, sau al faptelor de cultură, ci un vânător de declaraţii scandaloase, ori un receptor pasiv al declaraţiilor paşnice de presă.

În context, Radioul Public şi-a păstrat vreme destul de îndelungată credibilitatea şi bunul simţ. Am ales să rămân la Radio România Tineret pentru că postul avea un avans consistent în ceea ce priveşte modernitatea formatelor, prospeţimea ideilor, buna organizare a activităţilor redacţionale. Ritmul şi entuziasmul s-au păstrat intacte din inerţie, o bună bucată de vreme, chiar şi în perioadele în care postul nu a avut conducător.

Deşi a trecut prin repetate şi uneori fatale reorganizări, aici a rămas multă vreme locul unde experimentele erau posibile şi unde s-a făcut muncă de pionierat. Au fost lansate teme, subiecte, formate noi, pentru prima oară în media naţională din tranziţie,

preluate apoi cu succes şi fără a anunţa sursa, de către radiourile şi chiar televiziunile comerciale. S-a practicat interactivitatea totală mai devreme decât oriunde altundeva, şi cu toată lipsa de logistică sau de resurse financiare, aici s-au născut primele concursuri şi primele întâlniri cu ascultătorii. Prin Marius Grozea, Florin Helmis, Alexandru Rusu, acestea se practicau şi înainte de' 89.

Excelente şi unice în peisaj erau dramatizările şi *Biografia unei capodopere.* Au apărut genuri radiofonice noi, precum *Telefonul de noapte* al lui Sebastian Sârcă, cel care excelase până atunci în anchetele sociale. Emisiunile pentru copii au cunoscut un momernt de vârf în anii '90, prin eforturile unora ca Gabriela Mantu, Daniel Horhocea, Mara Popa sau Lidia Laic. S-au pierdut şi oameni valoroşi, care şi-au căutat consacrarea în altă parte (Dana Deac, Ionel Măireanu, Gabriel Guriţă, Monica Mihai, Adrian Cioroianu).

Emisiunile de cultură sau de tip magazin cultural, puse sub semnul întrebării în alte locuri, sub presiunea spectacolului politic sau monden au continuat cu contribuţia Getei şi a lui Ioan Adam, Anişoarei Dumitrescu, Mihaelei Helmis, sau a lui Gigi Enache.
Timp de 10 ani , emisiunea *Vorbeşte-mi despre tine,* pe care am realizat-o împreună cu Sebastian Sârcă s-a bucurat de succes şi de audienţă în rândul unor generaţii, care nu mai semănau unele cu altele, de la an la an. Emisiunea *Prietena mea Eva,* care se adresa femeii moderne, eliberată de constrângerile perioadei de dinainte de Revoluţie, a fost premiată de UNCER .

Între timp, în spaţiul FM apăruseră posturile independente, comerciale, care difuzau ştiri, muzică şi publicitate. Care aduceau un ritm alert, un *sound* nou, abordări zeflemitoare, o superficialitate atrăgătoare pentru publicul tânăr şi mai ales o autopromovare, extrem de agresivă. Sub presiunea concurenţei şi sub conducerea Jeanei Gheorghiu formatul a fost mult fluidizat, a câştigat în atractivitae prin concursuri, dar a pierdut din consistenţă. Farmecul şi valoarea emisiunilor elaborate de altă dată au fost sacrificate în favoarea ştirilor la cald şi a comperajului spontan, în direct, presărat de multe intervenţii ale ascultătorilor, prin telefon. Au apărut voci noi, dar şi destul dilentantism, pentru că intrarea la microfon nu a mai fost condiţionată nici de studii de specialitate, nici de calităţi fonogenice, ori minime cunoştinţe gramaticale. Monitorizarea pe care o efectua Carmen Dumitriu scotea la iveală zilnic, erori şi gafe de neadmmis cu

câţiva ani în urmă. Şi încă nu apăruse *romanglizarea* barbară a limbii, pe care o constatăm astăzi.

S-a impus un radioprogram zilnic, moderat în direct, cu o mare diversitate de materiale, ştiri, muzică şi concursuri, numit *Blue jeans magazin*, rămas şi astăzi un model de referinţă pentru programele altor canale. Au continuat să existe şi emisiunile de autor, dar reduse ca durată. Eram mai puţini şi munceam mai mult, într-un regim de exploatare mai adecvat noului capitalism. În felul acesta şi eu şi alţii am petrecut, cu sinceră satisfacţie şi plăcere destule sărbători de Paşti şi de Crăciun acolo, în direct cu ascultătorii. Drept e că nici aceştia nu începuseră încă să se risipească pe la alte televiziuni şi radiouri în căutare de mai mult senzaţional sau de manele.

Cea de-a 25-a aniversare, trăită în această conjunctură, s-a materializat într-un spectacol, la care am contribuit direct, ca promotor de imagine şi în care s-au regăsit cea mai mare parte a valorilor vieţii noastre sociale şi culturale de atunci, al căror destin şi evoluţie profesională se intersectaseră la un moment dat cu Programul III. A fost un bun prilej de bilanţ, pentru a vedea ce a însemnat de fapt, în spaţiul cultural şi media al anilor 80-90, acest post de Radio . Unul dintre foştii colaboratori ai Programului III, la vremea studenţiei, Dragoş Şeuleanu a devenit, după ocuparea mai multor poziţii cheie în ierarhie, Preşedintele Director General al SRR. A fost o perioadă de convulsii organizatorice pentru implementarea unor scheme occidentale şi de *traininguri* pentru formarea de manageri de proiect, iar din grila programului România Tineret au fost scoase mai multe dintre emisiunile de referinţă, în favoarea muzicii şi a divertismentului.

Tot la etajul 5 s-a aflat o vreme şi redacţia *Jocuri şi concursuri - Divertisment*, condusă de Dan Ursuleanu, unde se retrăseseră, cumva, o parte din membrii echipei Programului III, în noua configuraţie a organizaţiei. De aici au fost produse încă multe emisiuni şi programe valoroase pentru toate cele trei canale ale SRR - Actualităţi, Cultural, Tineret, sub semnătura lui Marius Grozea, a Cameliei Stănescu Ursuleanu, a lui Alexandru Rusu, Andreea Ionescu, Mara Popa, Daniel Horhocea, Gabriel Basarabescu şi alţii, mai tineri, în buna tradiţie a Programului III, adică în respect pentru valorile autentice.

La împlinirea a 30 de ani de existenţă, Programul III, devenit Radio 3 România-Tineret se afla sub conducerea lui Florian Pittiş, actor îndrăgit de tineri, fost co-

moderator la *Clubul curioşilor* alături de Camelia Stănescu, în anii 80 şi mai târziu, autorul unui lung, foarte lung serial despre viaţa şi cariera Beatles-ilor , dar şi a unor momente poetice emoţionante, după modelul Cenaclului *Flacăra*. La serbare s-au cumpărat baloane albastre şi albe, lumea a îmbrăcat tricouri cu sigla postului (din nou m-am ocupat de aspectele de imagine, în organizarea evenimentului). Printre invitaţi s-au numărat Marina Almăşan şi Victor Socaciu, Mihaela Rădulescu şi soţul ei din perioada aceea, Ştefan Banică jr, rapidişti, presă mondenă, ascultători premiaţi... A fost multă muzică rock şi toţi membrii formaţiei *Pasărea Colibri*, Alice Năstase, dans, antren, şampanie şi o... pe atunci *nevinovată* perspectivă – navigarea pe internet !

Este doar o iluzie, o proiecţie de dincolo de timp, din lumea radiofonică, lume care, iată, are doar o sută de ani...

* * *

După ce Tavi Iordăchescu a ales calea Televiziunii, locul său a fost preluat de Mircea Zăvoianu. Mare figură, Mircea ! Posesorul unui graseiat înspăimântător, era la antipodul a ceea ce s-ar numi radiogenie. Faptul că nu putea aborda microfonul nu l-a împiedicat să scrie savuroase scenarii umoristice şi să fie un bun secretar de redacţie. Harnic, conştiincios, cu un comportament carismatic, colegul nostru a avut datele de a fi omul potrivit la locul potrivit. Îl putem considera o agendă vie a redacţiei. Nu uita nimic, ţinea minte şi pentru ceilalţi, le reamintea cu perseverenţă ce aveau de făcut, în cazul că aceştia neglijau o anume îndatorire. Veghea ca şefii să nu fie deranjaţi cu fleacuri. Şi încerca, după puteri, să se integreze în viaţa echipei. Evoc aici pregătirile treiştilor, în nu mai ştiu care an, pentru sărbătoarea din 12 martie a Programului. Fiecare încerca să-şi găsească o utilitate în acest context. Mircea, a cărui soţie era pe atunci responsabila unui complex turistic, a anunţat-o voios pe Sofia Şincan :

„Eu o să aduc o gggghhuladă !”. „O...ce ?”. „O gggghhuladă cu caggghhne, făcută de nevastă-mea”. Adică, decodificat, o ruladă cu carne. Între timp, doamna Zăvoianu a lăsat complexul şi... complexele, angajându-se la Radio. Drept care Mircea contribuie la acest volum nu cu o ruladă, ci cu amintiri.

MIRCEA ZĂVOIANU

LADA DE ZESTRE

Programul III ? E greu de definit. Programul III ? E dificil de făcut o retrospectivă, pentru că atunci când umbli la sertarul cu amintiri, în mod deliberat, crâmpeiele de viaţă sunt uneori mai clare, alteori mai difuze.

Din postura mea de secretar de redacţie, aveam o viziune globală asupra tuturor colegilor, de la cele două dactilografe ale noastre, „*coţofenele*" Nina si Jeni, la secretara tehnică, „*preacuvioasa*" Aurica şi mereu veselul şi mult prea „*serviabilul*", Milescu, economistul „*trupei*".

Aleatorie sau nu, foarte interesantă era şi distribuirea personalului prin birouri ; parcă erau aşezaţi, după temperament şi aptitudini, de o mână măiastră.

Astfel, la capătul culoarului, la 521, *studentul perpetuu, francezul* Ion Stănică împărţea frăţeşte spaţiul vital cu flegmaticul şi muieraticul Constantin Teodori şi cu isteaţa şi incisiva Magdalena Boiangiu. Lor li se alătura discretul şi manieratul Lucian Sârbescu. Tot acolo mai figura bine-organizatul şi exactul Petru Idriceanu.

În biroul de vizavi, *tronau* apolinicul şi stilatul Titus Vîjeu, taciturna Elza Cenuşă şi pragmaticul şi imperturbabilul Manole Pavel Dan. Mai târziu îşi va face apariţia serafica şi mondena Doina Berchină. Dionisiacii erau în altă parte. Lor le era rezervat biroul cel mai larg, poate pentru că erau mai expansivi. Astfel, impetuosul Mircea Munteanu, „*paraşutistul*" redacţiei, era colegul de la *Club Univers XX* al priceputului în tehnică şi emblematicului Nicolae Rădulescu. Ori de câte ori avea treabă, şi nu numai atunci, apărea ca un meteorit, incandescentul şi genialul Constantin Săbăreanu, care se *lega* mai mereu de *critica* Doina Papp. Dintre dionisiaci mai faceau parte rubricondul George Enache, poetul redacţiei, precum şi activul şi sportivul Florin Helmis. Prin faţa ochilor mi se mai perindă molcomul Aurel Dinu, „*androidul*" Dan Ursuleanu, cu a lui poetică soţie, Camelia Stănescu, elegantul şi politicosul globe-trotter Noe Smirnov, viezurele „*Moş Viteză*" - Marius Grozea şi hotărâtul George Nuţă, un *dur*.

Mai noii veniţi, Costin Diaconescu şi Marin Constantin, integraţi urgent în aripa dionisiacilor, au făcut ucenicia necesară, *păstoriţi* fiind şi de jovialul şi pantagruelicul Sebastian Sârcă. În sfârşit, apare şi ultimul venit din acele vremuri, eminentul student, omul viitorului, Preşedintele de mai târziu al instituţiei noastre, carismaticul Dragoş Şeuleanu.

La fel de dragi inimii mele au fost atotştiutoarea şi săritoarea Jeana Gheorghiu, cea care vroia oricând să te ajute cu orice preţ, chiar împotriva voinţei tale, discreta Mihaela Ioan, *„ingenua*" Elisebeta Iosif, intrepidul Liviu Tudor Samuilă, talentatul şi mucalitul Mihai Roman, vulcanicul Octavian Iordăchescu, copilăroasa Gabriela Mantu, pragmatica Geta Adam, rigurosul şi blândul George Mănăilă, arisocratul Val Moldoveanu, seraficul Sergiu Deleanu, activa Virginia Pană, pisicoasa Tanţi Iliescu, enigmatica Magda Barbu, seniorul Mihai Jemăneanu, priceputa Cristina Vasiloiu şi anexele de la secţia învăţîmânt, *dulcineele* Ana Maria Sireteanu şi Elena Drăgan. În fine, această echipă originală la care m-am adăugat şi eu la un moment dat, era îndrumată spre cele cuvenite de subtilul Eduard Jurist, umorist de carieră şi de serenissima olimpiană, şefa-mamă a tuturor *răniţilor, „clarvăzătoarea*" Sofia Şincan.

Toţi aceştia au creat spiritul Programului III au creat de fapt o stare de spirit. Culoare în cenuşiul vieţii, programul 3 era viu şi pulsa. Nu era o frondă. Era normalul din toate punctele de vedere. Publicistic, artistic, social. Era cotidian. Era cum ar fi trebuit să fie întreaga societate. Şi acum vine o întrebare firească-de ce era o insulă de normalitae într-un ocean de anormalitate ? Pentru că era condus de oameni normali, iar componenţii Programului 3, erau şi ei oameni normali, necontaminaţi de virusul, ce-i drept trecător al acelor vremuri străbune. *Sic transit gloria mundi*. Au fost zile frumoase,

Oricum, Programul III, aşa cum l-am cunoscut eu, vorba lui Tudor Muşatescu *„s-a născut la vreme şi a ştiut să moară la timp".*

* * *

La Programul 3 şi-au meritat pe deplin apelativul de Domnul Ministru, mai întâi Gheorghe Milescu şi, mai apoi, Toma Cosma, economiştii redacţiei. Evident, îi consideram miniştrii noştri de finanţe. Milescu s-a lăsat atras de mirajul Televiziunii şi, într-o zi, s-a mutat acolo cu arme şi regulamente contabile. Mi-l amintesc ca pe un fel de Bourvil al colectivului. O figură pe cât de comică, pe atât de impenetrabilă. Nu ştiai niciodată ce e în capul lui. Felul său de a fi, alimenta permanent o anecdotică redacţională. referitoare la el. Bancurile cu Milescu proliferau ca, altădată, cele cu Zăroni.

Cosma era privit altcumva : omul cu banii, lefuri, acord redacţional, prime, beneficii, dar şi, invers, cu penalizări, reţineri băneşti. În materie de contabilitate, era

tartorul şi sfătuitorul treiştilor. Important prin funcţie, Tomiţă ştia să-şi dea şi mai mult importanţă : afişa o morgă superioară în faţa tuturor celor care veneau cu mâna întinsă spre el (nu ca să îl salute, ci ca să-i ceară una, alta). Era îmbrăcat ca din cutie, şi pândea ocazia să-şi schimbe Dacia cu o marcă mai scumpă, ceea ce a reuşit, în două rânduri. În ciuda acestor trăsături mai mult antipatice, împreună cu Alexandru Rusu, ducea drapelul la multe din petrecerile Programului 3. Cu aceste prilejuri, aducea întotdeauna un vin minunat din podgoriile Buzăului. Evenimentul se repeta şi la sărbătorile de iarnă, sau în preajma Paştilor. Atunci îl iertam pentru toate. Dragă Tomiţă, şi cartea acesta se lansează cu o ocazie de sărbătoare. Ia spune, nnde sunt vinurile de altădată?

TOMA COSMA

O ŞANSĂ ÎN VIAŢĂ

Fiecare are o şansă în viaţă. Eu am avut mai multe printre care şi cea de a fi primit în rândul celor de la celebrul Program III. Aici am găsit generaţia de elită a Radioului care şi-a dedicat activitatea pentru a-i ghida pe tineri spre cultură şi spre civilizaţie, pregătind eşalonul de astăzi al Societăţii Române de Radiodifuziune.

Sigur, ca nou venit m-am acomodat destul de repede şi de bine, de aceea, într-un timp relativ scurt, colegii mi-au spus *ministru de finanţe*. De ce ? Pentru ca am reuşit (cu toţii) să punem la punct un sistem care se aseamănă azi cu managementul prin bugete. Interesant a fost că toţi colegii l-au înţeles şi chiar l-au respectat. Era ca la şcoală, dar o şcoală a elitelor. Îmi aduc aminte cu mare plăcere de numeroşi colegi, dar vreau să-i trec în revistă pe câţiva – Titus Vîjeu, Paul Grigoriu, Sorin Caracseghi, George Enache, Doina Berchină, Camelia Stănescu, Marius Grozea, Marin Constantin, şi lista ar putea continua. Programul III a fost o stare de spirit pe care unii o mai poartă şi azi în suflet. Tocmai de aceea, în fiecare 12 Martie, cei care simt acest spirit aniversează ziua de naştere a Programului III. Sper ca, prin intermediul acestei cărţi cu foarte mulţi autori, cei care ne-au iubit să simtă această stare de spirit. Este mare păcat că, fizic, Programul III nu mai există. Dar, oare, să fi murit el cu adevărat în conştiinţa ascultătorilor săi ? Oricum, *copacii mor în picioare.*

MELODIASCOP SAU MUZICA LA PROGRAMUL 3

Precum într-o clasică emisiune de la Programul 3 facem acum loc rubricii muzicale. În epoca de aur a programului se transmiteau genuri variate ale muzicii, de la simfonic până la cele mai noi mode lansate în cluburile tineretului. Aproape toţi redactorii de la muzical au colaborat cu pasiune la emisiunile noastre sau au ofertat propriile lor propuneri de emisiuni. Am avut şi noi în organigramă un redactor de specialitate, după cum am apelat şi la serviciile unor importanţi colaboratori externi. Mulţi redactori de la Programul 3 şi-au conceput singuri unele rubrici muzicale foarte prizate de ascultători. Pe scurt, muzica de bună calitate a curs în valuri pe lungimile noastre de undă, dar ilustratorul muzical de casă al Programului 3 a fost Mihai Roman. Imaginea lui o recompun referirile la el ale unor treişti. Dar, niciodată, despre Mişu nu se va spune destul. A fost un personaj atât de colorat, de complex, încât este imposibil să îl cuprinzi în câteva cuvinte. Îndrăgostit de pahar, era un izvor nesecat de calambururi, cu precădere din sfera oenologiei. Îl caracteriza un umor duios, lipsit de răutate. Dar adevăratul său geniu se manifesta din plin când se apleca asupra magnetofoanelor, a pupitrului de sunet. Inventa efecte tehnice noi, sonorităţi nemaiauzite, descoperea posibilităţi încă neexplorate pînă la el ale aparaturii din cabina de lucru. Făcea montaje muzicale ireproşabile, respectând cursivitatea armoniilor şi precizia măsurilor. În privinţa emisiunilor muzical-umoristice era un veritabil as. Montajele lui, adevărate capodopere, aruncau jerbe de efecte tehnice scânteietoare. Mişu stăpânea arta rară de a converti muzica în scheciuri comice. Adaug că Mihai Roman cânta cu haz şi scria epigrame, cuplete, scenete pline de vervă. Ce mai, un om orchestră ! Răpus de o boală care nu iartă, fostul nostru coleg a lăsat un gol de neumplut în redacţie.

Iată cum descria Mişu viaţa cotidiană a colectivului de la Programul 3, parodiind o poezie celebră a lui Adrian Păunescu.

MIHAI ROMAN

Studioul... deocamdată

(à la manière de Adrian Păunescu)

Patru ore pe zi

Să le facem curat.

Unii-au dat material,
Alţii nu prea au dat...
Unii încălecaţi,
Alţii, invers, călări.
Hei, voi, prezentatori,
Pân-la cer vă urcaţi
Legănaţi pe spinări
De colaboratori.
La studio avem de toate,
Şi mai bune şi mai rele,
Bune, rele,
Oarecare libertate,
Benzi nu prea fonotecate,
Genii mari şi... mititele,
Interviuri extraplate
Şi-a putea şi nu se poate
Şi reportăjele.
Voi ce iar comperaţi
Un program de cu zori,
Nu uitaţi c-aveţi fraţi
Radioascultători.
Nervii lor îi mâncaţi
Printre fraze zburând.
Voi degeaba zburaţi
Când nimica nu daţi
Unui public flămând.
Nici o poantă de saţ,
Nici o umbră de gând.
Lumea-i plină de Queen
Şi de Medecine Show
Şi de Led Zeppelin

Difuzaţi-i din nou !
Vă ascultă copii,
Apăraţi-i, vă chem !
Programaţi melodii
Patru ore pe zi
Numai cu Boney M.
Între cei care spun
Şi cei mulţi receptori
E nevoie de un
Dialog prin scrisori.
Telefoane, ehei...
(Via Mircea Zăvoi)
Sunt legaţi între ei
Unu-patru şi-apoi
Şase-şapte-cinci-trei.
Fii ai muncii, aveţi
Microfonul sub nas.
Ziceţi lucruri de preţ
Şi nu vorbele stas !
Unii da, alţii nu,
Unii har, alţii scop,
Unul chiar dispăru
Şi apoi, chinuit,
Trage omul sărac
Ioanidis numit !
La studio avem de toate,
Şi mai rele şi mai bune,
Rele, bune,
Oarecare libertate,
Glasuri care ştiu a spune,
Dar şi voci de-ngropăciune,

Minţi mobile, minţi blocate,
Prezentări expediate,
Rubrică şi emisiune,
Omisiune şi lacune,
A putea şi nu se poate,
Zile care merg pe roate
Dar şi zile care nu ne
Dau deloc satisfacţiune,
Vânt ce stă şi vânt ce bate...
Şi-un Milescu peste toate,
Ce capac ne pune !

Ne uneau cu adevărat capac doar cârciumile, bodegile, braseriile şi grădinile de vară care existau în exces prin jurul clădirii Radioului. Mulţi colegi îşi dădeau acolo un modest obol. Într-o zi, rotofeiul nostru confrate Gigi Enache intră în birou, cu figura alarmată. Îl întrebăm ce s-a întâmplat:

—Fraţilor, nu mai avem salvare! Ăştia de la TAPL ne-au încercuit. Eu nu mai pot face faţă, m-am predat lor, în mod necondiţionat. Capitulare scrie pe mine

Unul dintre cei care semnau condica la restaurantul Codrii Cosminului era talentatul ilustrator muzical Mihai Roman, un geniu al pupitrului de montaj. Culmea e că, dacă se abţiguia un pic, lucra mai bine. Omul acesta era o comoară nepreţuită de folclor bahic şi a lăsat multe calambururi şi vorbe de duh-neală pentru arhivele nescrise ale chefliilor. El e cel care a transformat titlul piesei de teatru Răzvan şi Vidra în Răzvin şi Vadra. Tot el parodia în stil etilist numele unor colegi. Constantin Sărbătoreanu (Săbăreanu), George E...mache (Enache), Litrus (Titus) Vîjeu, Marius Troznea (Grozea), fără a se scuti nici pe el însuşi: Mihai Rom. (Roman).

Ţin minte că, supărat pe nevastă-sa, Geta, pentru că îl bombănea pe tema păhărelului, a lansat o nestemată de replică:

„Pleacă, Geto, d-acia, că sunt stirpe de roman”.

În câteva cuvinte, se regăseau Geto-dacii şi romanii. Ce mai, întreaga etnogeneză a poporului român.Mihăiţă al nostru nu obişnuia să bea mult, dar se trotila repede, din doar câteva sorbituri. Săracul, a murit pe la 60 de ani, dintr-o cauză firească, maladie a ficatului

pus la grea încercare. Ilustrator şi om hâtru ca el nu am mai întâlnit. Asta, în ciuda faptului că făcea şi boacăne.

Într-o noapte, i-a venit rândul să fie ofiţer de serviciu pe instituţie. Locul acestei îndeletniciri era cabinetul vicepreşedintelui. Pe atunci, înalta funcţie era îndeplinită de generalul-maior Dumitru Nicolae, care îşi ţinea uniforma militară într-o garderobă din biroul său. Din plictiseală, Roman i-a cotrobăit în dulap şi, descoperind uniforma, a vrut să vadă cum îi şade în ţinută militară. S-a îmbrăcat în general, s-a admirat în oglindă şi, în această ţinută de gală, s-a întins pe o canapea, unde l-a luat somnul. Aşa l-a găsit dimineaţa şeful cel mare. Vă imaginaţi ce tărăşenie a ieşit. Firea simpatică şi valoarea profesională a lui Mihăiţă îl făceau însă inexpugnabil la sancţiuni drastice.

* * *

Aurel Gherghel. Un uriaş bărbos, cu suflet de aur. Colaborator preţios al Programului 3, aportul lui a fost, multă vreme, substanţial. Colegii noştri l-au iubit şi preţuit. Atunci când Relu şi-a pus pirostriile, aproape toată redacţia a fost prezentă la capitolul masa şi felicitările. Auzind că se pregăteşte pentru tipar această carte, a ţinut să ne fie din nou aproape, ca pe timpuri.

AUREL GHERGHEL

MAI ŢII MINTE, MARIUS GROZEA?

Era în primăvara sau în toamna lui 73. Cu *„Pagina TOP”* şi *Galele* de 6 ore ale revistei *„Săptămîna”* în spate, după zeci de concerte pe care le organizam şi le prezentam în *„Clubul de la ora 7”* sau la Sala Palatului, nu vedeam totuşi vreo şansă ca pletele şi barba mea, care rezistaseră şocului *Revoluţiei culturale* din 1971, să aibă acces în Radioteleviziunea Română. Mai ţii minte, Marius Grozea? Şi atunci, s-a întâmplat minunea ! Din nu ştiu ce motive, binevenite, s-a înfiinţat 3-ul pe alte unde decât cele obişnuite (poate tocmai de accea, nu toate aparatele aveau *scurte* !). După mine, şi crede-mă că eram şi mai sunt în temă, a fost o „*revoluţie*” , depăşită numai după 1990 de posturile private sau pirat şi, după 2000, de net-uri. Naşterea Programului 3 o ştii tu mai bine ca noi, la început nu ne-a impresionat. Apoi, ne-am dat seama că este *altceva* şi *altcumva*. Era acolo un alt *aer*, o altă *libertate*. Lipseau încă multe ingrediente, între care

muzicile care se năşteau şi trăiau în underground. Şi mai ales *vocile*, datele şi muzicile ce se puteau asculta doar la *Radio Luxemburg, Novi Sad* sau *Europa liberă*.

Mai ţii minte Marius ? Nu ştiu cum şi de ce m-ai chemat tu la *Clubul invitaţilor* să-ţi *pun* muzică adecvată temelor discutate (şi serioase), tocmai eu, care eram un fel de rebel. Am rămas pentru că mi-a plăcut provocarea, pentru că am descoperit minunea aia de arhivă cu fişe muzicale (mapele numite *cardexuri*, parcă...) pe care atâţia oameni de radio au creat-o de-a lungul anilor. Am avut astfel posibilitatea să pun muzica dupa of-ul şi priceperea mea, iar sutele de scrisori ce au început să curgă, săptămânal, mi-au cimentat dragostea de a face şi radio. Chiar dacă numai în calitate de colaborator, chiar dacă mai aveam meciuri cu tine când mai stângeai hăţurile, chiar dacă Xenia de la masa de sunet nu lăsa acul WU-metrului să treacă în roşu (că *„se dărâmă radioul”,* zicea ea). Cu foarfecele tale şi scociul ăla subţire şi alb salvai bâlbele şi belelele, aşa că n-am ajuns niciodată pe mâna lui Eduard Jurist sau a doamnei Şincan, ce asigurau echilibrul şi menţineau Cluburile în eter cu toată *nebunia responsabilă* a acelei bande de tineri, pe care-i iubesc şi respect şi astăzi (nu-i mai numesc aici, deşi îi păstrez în memoria şi în inima mea !) Îţi mulţumesc, Marius Grozea, pentru că, odată ajuns în Radio, am adus cu mine o altă lume şi alte muzici ! Am căutat LP-uri pe la prieteni din ţară şi din străinătate, le-am tras pe benzi adunate în dulapul tău, unde toţi aveau *liber* la servit. Doru Stoica îmi trimitea muzică de la Cluj, Ionescu şi Schmidt de la Sibiu, Arvinte de la Iaşi, Ilie Stepan de la Timişoara.

Îţi aduci aminte, Marius, la ora 8 dimineaţa a primei zile de Crăciun a anului 1974, în studioul T2 (T de la *Teatru,* cu 3-4 microfoane) şi cu subsemnatul la „*sunet*” am început înregistrările folk cu „*Ouă de rouă*” şi „*Lasă-ţi frunzele pe mine*” ale Zoicăi Alecu. Le-am terminat seara, pe la 20, cu grupul lui Doru Stănculescu. În total, 14 interpreţi cu 37 piese! Benzile pe viteza 19 (nu 38, că eram săraci) au devenit *aurul* nostru. Le-am dus şi la Uniunea Compozitorilor să fie aprobate, că mereu pentru avizarea concertelor ni se cerea o *hârtie*. Ea a venit şi a fost bună, că nu era nici de bine, nici de rău *(„lucrări de amatori, bineintenţionate, nu ne opunem difuzării”).*Aşa a fost perioada mea de Radio-3, în care am ajuns şi spre emisiuni prietene (am repetat cu Doina Caramzulescu textele în ...spaniolă), sau sâmbetele de pe România Actualităţi (*Radiodivertismentul,* cu Daniela Caraman Fotea şi cu Paul Grigoriu în emisiuni de 30

minute). Începute cu *Emerson, Lake & Palmer*, apoi *Jethro Tull* şi alţii ca ei şi sfârşite cu *Experimetal Quintet Cluj-Napoca !* A fost amânată la difuzare două săptămâni la rând. Atunci am înţeles...

A fost totuşi perioada mea de glorie, cu două, trei sute de scrisori pe săptămână, apoi cu primul TOP pe radioul românesc (*TOP Săptămâna*, pe Programul 3, deoarece la „muzical", nu aveam permisiunea să difuzăm piesele de folk, nici chiar pe Mircea Florian când era pe locul 1 !?).

Mai ţii minte, Marius Grozea? Am difuzat la *Clubul Invitaţilor* serialul refuzat pe programul 1, cele 6 episoade Beatles pentru cei zece ani de la ultima lor apariţie în concert. Apoi am plecat din radio... Nu m-a gonit nimeni! Sunt şi acum orpilat de câte victime declarate postdecembrie a avut cultura românească (şi nu numai ea !). Nu este rostul acestor rânduri să facă alb sau negru din gri-ul totuşi luminos al tinereţilor noastre. Am plecat stupid, poate obosit, poate din motive sentimentale (simţeam ceva rece după dispariţia lui Cornel Chiriac, după fuga lui *Phoenix*, după dispersarea treptată a primei şi entuziastei generaţii care a fondat *„Clubul Z"* devenit *„Clubul de la ora 7"*). Dar motivul a fost chiar stupid. Reîntors dintr-un concediu, am găsit dulapul nostru... gol ! Adică, fără zecile de benzi pe care le păstoream. Se pare că se făcuse o curăţenie generală (unii au spus că era nevoie de benzi *crude*, mă rog, dar ale noastre erau fărâmiţate, cu *blancuri* între piese).

Cauza reală a plecării mele a fost însă a fost alta ! Radioul este o muncă foarte grea care are produse practic imateriale ! Scriitorul sau pictorul se alege cu ceva, poate păstra obiectul muncii. Aşa am făcut şi eu, la început îmi ascultam emisiuunile, le trăgeam pe casete, pe care, după 2-3 luni de neascultare, le reînregistram. În timp, când am avut senzaţia că undele trec prin urechile ascultătorului şi apoi dispar în eter, am renunţat.

Dragă Marius, am vrut să-ţi spun toate astea, acum, la ceas aniversar, ca să înţelegi (şi nu numai tu) cât de determinant pentru viaţa unui om (şi nu numai a lui) poate fi gestul tău de a chema alături de voi un muritor obişnuit.

Vouă tuturor celor care aţi fost stâlpii „3"-ului din anii 70-80, vă mărturisesc dragostea şi recunoştinţa mea şi vă doresc sănătate şi rezistenţă pe baricadele atât de aglomerate (uneori jalnice) ale mediei româneşti.

PS. Să nu crezi că am abandonat de tot Radioul. Pe 25 decembrie '89 am plecat la Radio cu cele 3 LP Phoenix, cu *Zalmoxele* lui Sfinx şi LP-ul cu Mircea Florian şi Marcela Saftiuc. N-am reuşit să intru ; militarii de gardă m-au considerat, după barbă, cam terorist). I le-am dat, totuşi Luciei Moraru, să le ducă în redacţie, că asemenea muzici erau găzduite încă în depozitul de la Jilava (locaţie pentru benzile celor indezirabili, pe vremea comunismului !). Apoi, trăiască libertatea, noaptea de Revelion spre '90 am petrecut-o *în direct* pe post, unde *ne-am făcut de cap* cu Alexandru Andrieş şi Vasile Şeicaru. Apropo, am citit undeva că şeful Societăţii Române de Radio face un *Apel* să se treacă pe digital memoria culturii audio româneşti, acea fonotecă de texte şi de muzici ce trebuie neapărat salvate...Să vedem finalizarea, că apeluri, au fost destule !

* * *

Da, Relu, digitalizarea a început atunci şi ea continuă şi astăzi. E însă, o muncă titanică. Până când se va finaliza, să ne continuăm incursiunea în istoria fascinantă a Programului 3.

Subţiratic, cu o mină mereu obosită, dar cu o energie nemărginită în a promova muzica bună la Programul 3, Florin Silviu Ursulescu nu poate lipsi din galeria de portrete pe care le evocăm în aceste pagini. Deşi confundat adesea cu fratele său Octavian, FSU cum i se spunea, este – în opinia mea - mai creativ, ceea ce nu-l împiedică să fie mai modest. Ca şi Florian Pittiş, a promovat cele mai sigure valori ale rock-ului, achiziţionate pe cheltuială proprie, cu mari eforturi. A terminat Politehnică (Automatică). Nu a fost nici măcar o zi, inginer. Pasiunea lui pentru muzică era devastatoare. A publicat nenumărate articole cu subiecte muzicale în "Scînteia Tineretului", "Flacăra", "Informaţia Bucureştilor", "Femeia"; a semnat, alături de fratele său Octavian articole în almanahuri de mare tiraj (Cinema, Scînteia tineretului, Rebus) şi în "Dicţionar Enciclopedic" (Editura Enciclopedică). A susţinut cea mai influentă pagină de muzică pop-rock a vremii în revista "Săptămîna" (1970-1982). După 1989 a colaborat la "Actualitatea Muzicală", "Azi", "Ecran Magazin" (Braşov), "Libertatea", "Rebus", "Panoramic Radio TV". Face parte din colectivele revistelor muzicale "Melos", "Rock & Pop", "Heavy Metal Magazin", „Art and Roll", „Musical Report" ; conduce revista "Pop Rock and Show". Semnează prezentări pe mapele albumelor discografice. Nu e de mirare că a fost recompensat cu prestigioase premii. Premiul revistei „Melos" –1994; Premiul fundaţiei „Om bun"- pentru sprijinirea

mişcării folk româneşti – 2000. Îi regăsim fişe personale în : Disco Ghid Rock, Ed. Muzicală, 1977 (p..201) ; Dicţionar Rock Pop Folk, Ed. Humanitas, 1999 (p. 529) ; Who's Who ; Revisa Radio, Revista Rebus (2006) etc.

A fost animator al principalelor focare de muzică pop ale anilor '60 - '70 : cluburile pop ASE, IPGG, Club 303, Club Z, Club A, Ateneul Tineretului din Bucureşti, Club 182 (Braşov). Coorganizator al primului festival folk autohton ; participă la organizarea primelor festivaluri rock din ţară - Club A (1969 şi '70) ; organizează şi prezintă (alături de Aurel Gherghel) Galele revistei Săptămîna ('72-'73). Susţine conferinţe la Universitatea Populară Bucureşti. Prezintă spectacole ale formaţiilor şi soliştilor români, show-uri ale muzicienilor străini în România. Este membru în juriile multor festivaluri de muzică uşoară (inclusiv Mamaia) şi preşedinte al juriilor multor festivaluri-concurs de muzică rock din ţară.

A prezentat emisiuni pop la TVR. A colaborat la Radio la realizarea unor emisiuni muzicale de mare succes : Radiorecording, Top Săptămîna, Estrada duminicală, Meloritm, Politon Stereo. După 1990 a iniţiat (alături de Silvia Velicu) emisiunile rock: Studio Rock, Retro-Rock, Philo-Rock. Redactor la emisiunile Programului 3 a fost prezent cu rubrici muzicale în emisiunile Antena tineretului, Clubul adolescenţilor, Clubul invitaţilor, Trecem pe recepţie, Turist Club, Student Club, iar după '90 în Radio în Blue Jeans, Junior Magazin, Liceeni 100%.. Urmează :

FLORIN SILVIU URSULESCU

CEI MAI FRUMOSI ANI

După ce începusem să scriu cronici muzicale pop-rock în presa centrală am fost *tras* în Radio de fratele meu Octavian (Tavi), care colabora deja la *Metronom*-ul lui Cornel Chiriac, aşa că după 1968 , mi-am făcut sălaş de colaborator permanent la etajul 4 Redacţia de muzică uşoară.

Dar gruparea (căci *colectivul* sună prea stahanovist) de neastâmpăraţi realizatori ai Progamului 3 a *mirosit* rapid zestrea mea informaţională şi discografică şi imediat au început să curgă propuneri de rubrici pentru extraordinarele *Cluburi* de pe *Programul Tineret Stereo*. La început la Aurel Dinu – cel care avea o încredere uriaşă în colaboratori şi le lăsa pe mână hălci întregi de emisiune. Au urmat Marius Grozea - cel mai altruist crescător de talente pe care l-am întâlnit vreodată (de altfel de sub pulpana sa, şi-au luat

zborul zeci de nume cunoscute ale presei actuale – radio, tv sau publicaţii), Sebastian Sîrcă (cu care după 90, am făcut echipă la super-populara emisiune *Telefonul de seară*), Costin Diaconescu (a cărui pregătire muzicală îi permitea să simtă tot mai bine pulsul muzicii folk), Lucian Sîrbescu (vecin de cartier) şi, desigur, poetica domnişoară Camelia Stănescu. Când Florian Pittiş nu i-a mai făcut rubrici muzicale, i l-am adus pe Mircea Florian, iar în cele din urmă, ea mi-a cheiţa fermecată de la dulapul unde se aflau benzile lui Moţu şi astfel am devenit redactor *îngrijitor* al înregistrărilor cu celebrele emisiuni *Pittiş Show*. Incidental, am colaborat cu mai toţi stâlpii, mai vechi sau mai noi, ai redacţiei, de la Dan Ursuleanu (de al cărui nume auzisem, căci încercam să-i rezolv careurile dificile de definiţii din revista *Rebus,* fiind ca şi el şi eu un mare pasionat) la Liviu Tudor Samuilă, de la soţii Mantu (înţeleapta Gabriela şi hiper dinamicul Aurel) la Ion Stănică la Mircea Munteanu, de la Geta Adam la Titus Vîjeu. În paralel, treptat, i-am cunoscut pe mai toţi componenţii solidei echipe de colaboratori permanenţi: o puştoaică având un condei super-ingenios -Mara Popa, inimoasa dar lucida Cristina (Vasiloiu), care mi-a devenit apoi naşă de cununie şi câţi alţii. Legătura mea cu treiştii era puternică. O adevărată simbioză, încât reuniunile comune la munte sau în alte locuri, ale întregului *colectiv* (na, că am folosit cuvântul !) , se transformau în adevărate sărbători.

Cu oarecare reţinere, nu prea intram în secretariat decât pentru a lăsa benzile cu rubricile mele. Cu şeful Jurist nu prea am avut de-a face. În schimb cu înţelegătoarea Sofica Şincan mă sfătuiam cu timiditate, cum s-ar putea ocoli indicaţiile venite *de sus*, interdicţiile absurde de titluri, texte şi traduceri. Erau transmise pe filiere complicate de la Propaganda CC al PCR şi apoi pe palierele următoare, până la noi, truditorii radio. În zona mea muzicală, trebuia ca textele străine să fie musai traduse, să nu conţină aluzii religios mistice, nici referinţe la droguri, alcool, sex, cerinţe valabile pentru textele cântecelor româneşti, ba chiar, să nu existe cuvinte care ar putea fi interpretate ca aluzii la perechea conducătoare - *"doi bătrâni"*, *"un cizmar"*, iar în cea mai neagră perioadă se ajunsese la cerinţa ca în loc de *computer* să zicem *calculator*, iar numele formaţiilor străine să fie traduse, adică în loc de *Led Zeppelin* să spunem *Zeppelinul de plumb* iar în loc de *Temptations –Tentaţii!*).

Mai în largul meu mă simţeam în marea cameră a redactorilor, animată de dimineaţă până seara, de o atmosferă unică. Pe pereţi erau tot felul de caricaturi,

clasamente şi grafice, de la sport, la jocuri diverse, pariurile de tot felul, inventate de Dan Ursuleanu. Acolo bancurile se rostogoleau întruna, continuate la un pahar de bere la restaurantul de la etajul 9, sau la o sticlă de vin (sau tărie) adusă pe şest în redacţie de neobosiţii redactori din deplasări. Unul din atu-urile progamului 3 a fost incursiunea permanentă în *teritoriu*, astfel încât redactorii ştiau la orice oră *tot ce mişcă* în zona tineretului şi copiilor. Iată un obicei care s-a pierdut azi, din păcate, la Radio, din stupide raţiuni contabiliceşti. Oricum, mi se pare incredibil, de neiertat, ca un radio public, naţional, să nu aibă astăzi o redacţie specializată a emisiunilor pentru copii şi tineret. Desfiinţarea acestei redacţii este una din marile erori de după 1989.

Coboram, ţin minte, la etajul 4, în mica cabină de ilustraţie 49, sufocată de benzi de sus până jos şi-l priveam cu veneraţie la lucru, pe uluitorul Mihai Roman, cu o memorie muzicală fenomenală şi un umor dărâmător. După el a venit Florin Ionescu. Îmi plăcea să-l vizitez din când în când. Îi admiram arta de a transforma, cu ajutorul ambianţei muzicale, vorbe obişnuite, în fluxuri sonore atractive. De nerecunoscut.

Amintiri ar fi cu carul, dar esenţiale mi se par două concluzii gemene, ancorate din nou pe tărâm muzical (asta-i zona mea, ce să fac !):una referitoare la muzica românească, cealaltă la muzica străină. Căci trebuie să o spun, chiar dacă îmi voi supăra prietenii din Radio, întreaga ţară asculta Programul III, la serviciu, acasă, în cabinele şoferilor . Oamenii îşi căutau disperaţi aparate de radio care să aibă frecvenţa necesară, tocmai fiindcă aici se programa altă muzică decât pe programele 1 şi 2. Susţin din toate puterile teza conform căreia toate formaţiile noastre pop-rock, de la *Iris* la *Holograf*, de la *Phoenix* la *Sfinx, Compact, Semnal M, Roşu şi Negru, Pro Musica, Riff, Cristal, Carusel*, *Krypton* etc. etc. îşi datoresc popularitatea programării lor neîncetate pe programul 3; la fel, ba chiar mai mult - folkiştii – mai ales cei din generaţiile de început - Mircea Florian, Mircea Vintilă, Marcela Saftiuc, Zoia Alecu, Doru Stănculescu, Nicu Alifantis, Benedict Popescu apoi şi Vasile Şeicaru, Mircea Baniciu, Victor Socaciu, Ştefan Hruşcă, Ducu Bertzi ş.a. Concluzie asemănătoare şi în *domeniul străin*, dar de data asta mai accentuată; căci dacă formaţiile şi folkiştii noştri puteau fi ascultaţi pe discuri sau în concerte, muzica străină devenise un articol de lux. Numai pe 3 puteai savura sonorităţi speciale, ne-comerciale (care pe programul 1 apăreau cu ţârâita), din Anglia, Franţa, Germania sau din

ţările socialiste. Primeam tone de scrisori (nu se inventase internetul) cu rugăminţi fierbinţi *vă rugăm mai daţi Pink Floyd, Czeslav Niemen, Vangelis*

O spun cu mândrie. Majoritatea celor care au acum între 30 şi 55 de ani (nu vorbesc de colecţionari) îşi datorează cultura muzicală, programului 3.

* * *

După 1990 ne-au fost ilustratori muzicali doi tineri talentaţi Codruţ Anghel şi Cristian Butariu. O traiectorie atipică în Radio îl caracterizează pe Florin Ionescu. Având studii muzicale la bază, el a început prin a fi un bun ilustrator muzical, calitate în care a adus servicii Programului 3. După Revoluţie, omul a dorit să treacă în partida redactorilor. Inteligent, cu o voce plăcută şi cu un stil alert de comper, a început să fie folosit ca prezentator de programe în direct pe postul România Actualităţi. Florin a ţinut să-şi legalizeze această nouă pasiune, înhămându-se la învăţătură. A absolvit la fără frecvenţă o facultate de jurnalism, iar astăzi este unanim apreciat ca publicist radio, cu farmec şi cu idei. Politicos, elegant în comportament, dar insistent şi ferm în opinii, Florin Ionescu este capabil să te convingă cu orice preţ că o colaborare la emisiunea lui este cel mai bun lucru pe care-l poţi face. Nici eu nu m-am putut sustrage puterii lui de convingere ; i-am livrat un ciclu de tablete, în care faptul divers era comentat umoristic. La invitaţia noastră de a contribui cu ceva la alcătuirea acestei cărţi, Florin era deja pregătit. A toaletat un pasaj din lucrarea lui de diplomă şi...gata treaba !

FLORIN IONESCU

EU FĂCEAM MUZICA!

Copilul născut înainte de lansarea televiziunii în România, crescut lîngă un Blaupunckt, fabricat înainte de război, putea să creadă că radioul este bunicul povestitor, un prieten de joacă sofisticat şi simpatic, o jucărie inteligentă. Pentru mine, la început, poveştile se numeau: *„Noapte bună, copii !”*, *„Teatrul radiofonic pentru copii”*, de duminică dimineaţă şi *„Drumeţii veseli”*, *„Roza vînturilor”*, apoi *„Cine ştie, câştigă !”*, *„Vreau să ştiu”* şi *„Teatrul radiofonic”*, *„Satira şi umorul”* şi *„Radio-recording”*. În 1975, părinţii mă strângeau de pe drumuri pentru a mă *da pe mâna prietenilor de la Radio*, să facă şi ei ceva din mine. Nu era o nepotrivire de caracter, citeam mult, mă pasiona spectacolul, fie teatru, fie cinema, făceam sport cu dibăcie şi dădeam semnale evidente că *realul*, ales într-a 9-a, fusese mai curînd o idee din moda de atunci. În casă se

ascultau cu metodă *Europa Liberă* şi, numai la evenimente, *Vocea Americii, BBC* şi *Radio Vatican*. Eram definitiv cucerit de programele *Europei Libere*, de emisiunele *„Metronom”*, ale lui Cornel Chiriac şi de spiritul de acolo, mult mai aventuros, de tonul implicat, fratern, mai natural, mai combativ.Odată cu împrăştierea prietenilor şi a colegilor în toate zările, *Europa Liberă* rămânea singurul prieten pentru perioada în care un tânăr îşi căuta orizontul. *Europa Liberă* era bătălia invizibilă de care avea nevoie un om combativ şi sincer. Era o explicaţie dar şi o răzbunare pentru dramele bunicului, pe care îl cunoscusem numai la 7 ani, la întoarcerea sa din puşcării, de la Piteşti, Periprava şi Poarta Albă, pentru casa rechiziţionată, pînă în anii ’60, pentru poveştile şoptite, în familie, mai spre seară, pentru tristeţile tatălui, maior şi profesor la Şcoala militară din Făgăraş, alungat din armată, la 33 de ani şi rămas pe drumuri.

La Radioul din strada Nuferilor (fostă Berthelot, fostă Popov, actuala stradă Berthelot), căutam să învăţ *ceva* important, de la un vechi prieten, uluit, la rîndul lui, de „*cea mai mare aflare-n-treabă din istoria omenirii*”, cum numea Petre Ţuţea comunismul. Mă duceam acolo să-mi continui joaca şi să-mi bag nasul în toate, să văd acei oameni urâţi, dar inteligenţi, adunaţi laolaltă - vedetele zilei. Cu generozitate, el, Radioul, îmi căuta, de la început, prietenia şi o făcea cu o generozitate nebănuită de mine, străinul. Tot el, Radioul, îmi dădea şansa să-i cunosc secretele şi profesioniştii. Mă primea cu sentimente bune şi o cu seriozitate pe care n-am întâlnit-o vreodată, dincolo de familie. Caracterul mă determina să nu aspir încă la glorie şi nu-mi făceam nici un program de a escalada ierarhia. Radioul, în schimb, îmi oferea toate şansele şi ocaziile favorabile, invitându-mă parcă să fac cele mai grele şi mai importante experienţe de până atunci. În 1986, în perioada celei mai crâncene propagande ceauşiste, Radioul mă alegea să stilizez decorul muzical al Programului 3. Eu făceam muzica ! Erau cei trei ani în care, la Radio România, se transmitea numai muzică românească şi nu se tolera o notă de decadenţă muzicală. Tot atunci ilustram muzical integrala Panait Istrati, dramatizată de Camelia Stănescu, pentru Teatru radiofonic : *„Ciulinii Bărăganului”*(parţial), *„Mihail”* şi *„Neranţula”*, tipărită şi pe discuri *Electrecord*. În 1990, Radioul îmi propunea să realizez programul celei mai noi staţii de radio local, post-revoluţionar, care emitea din SRR - *Antena Bucureştilor*. În 2000, Paul Grigoriu mă aducea la microfonul *„Matinalului”,* la Radio România Actualităţi. Echipa Programului III a fost pentru mine

cea mai unită şi mai artistă, gaşca *nebună ... de prea bună* a Radioului, curajoasă şi disponibilă atunci când se putea călca alături de canoanele propagandei rigide. Eduard Jurist (stilistul iniţial şi motor spiritual), Sofia Şincan (eminenţa cenuşie şi luptătoarea cu închistarea autorităţilor), Dan Ursuleanu, Titus Vîjeu, Camelia Stănescu, Constantin Teodori, Sebastian Sârcă, Sergiu Deleanu, Aurel Dinu, Elsa Cenuşă, Alexandru Darian, Lucian Sîrbescu, Marius Grozea, George Enache, Florin şi Mihaela Hemis, Petre Idriceanu, Mihai Roman, Octavian Iordăchescu, au reuşit să supravieţuiască onorabil presiunilor ideologice şi să-şi cucerească ascultătorii, coagulând unul dintre fenomenele reuşite ale presei româneşti din deceniile opt şi nouă, apoi, pentru deceniul zece, atelierul şcoală şi rezervorul de talente al Radioului public în tranziţie.Tehnica emisiunilor scenarizate, a operelor clasice şi a ficţiunilor dramatizate, a concursurilor cu public şi a spectacolelor radiofonice, a făcut ca Programul III să răzbată cu antenele sale în sufletul ascultătorilor mult mai uşor decât programele centrale, aflate permanent sub lupa aparatului de partid şi a cenzurii. Portretul cel mai bine conturat al ziaristului din anii comunişti se află aici, la Programul III, cu manualul de partid pe pupitru şi cu opera clasică pe genunchi, citind pe furiş, traducând-o în canoanele oficiale, subtilizând idei nobile pe sub ochii cenzurii. El a pus o glazură dulce peste tortul amar al presei comuniste. Ei şi-au riscat cel mai mult liniştea şi libertatea, pentru un paragraf sau o strofă din Blaga, Barbu, Titulescu, Verlaine, Proust, Stanislav Lem, Bulgakov, Brel, Vîsoţki, Hendrix. Au rămas în conştiinţa românului ca şi alţi ziarişti valoroşi de la Radio România. După 1989, societatea românească a încercat să pornească periodic, mai ales prin formatorii de opinie culturală, în căutare de vinovaţi, deşi istoria opresiunii totalitare a rămas, în general pe seama conştiinţelor individuale şi a unor *„politici publice ale memoriei”*, din păcate, insuficient elaborate. Daniel Barbu, în volumul *„Politica pentru barbari”*, gîndeşte că *„O politică coerentă a decomunizării s-ar fi putut instituţionaliza într-o autentică justiţie politică, însărcinată să identifice şi eventual să-i sancţioneze pe cei responsabili pentru crimele regimului destituit, numai dacă românii ar fi fost cu adevărat frământaţi etic de principiile dreptăţii şi adevărului”*. Or, experienţa dialogului cu personalităţi marcante ale Radioului public mă pune în situaţia de a recunoaşte că, tocmai la nivelui formatorilor opinie (a elitelor din media vorbite), problema lustraţiei instituţionalizate sau personale întăreşte părerea curentului general.Părerea mai des

întîlnită este că o lustraţie instituţionalizată poate fi asimilată cu o *vînătoare de vrăjitoare* (Dan Ursuleanu şi Sorin Caracseghi) sau cu o *dezgropare a morţilor* (Sebastian Sîrcă). Există, în Radioul public, o perioadă de frămîntări (probabil 1990-1991), când mulţi oameni din piramida managerială comunistă s-au volatilizat pur şi simplu (Ioan Costea – şeful departamentului politico-ideologic, Ion Ţundrea – redactor şef la *Cultural,* Valeriu Negru – redactor şef la *Actualităţi*, Sofia Şincan – redactor şef la *Tineret-Copii*). Sorin Caracseghi sesizează mai bine acest fenomen : *„Mi se pare corect şi sunt de apreciat aceşti oameni, spre deosebire de ceilalţi care s-au agăţat cu disperare, dacă-ţi mai aduci aminte, prin 91-92, un sentiment care pe mine m-a cutremurat,m-am regăsit, la începutul lui 90, în Radio, cu aceiaşi oameni pe care-i aveam ca manageri şi înainte de 1989”*. *„Exerciţiul pavlovian al terorii a domesticit şi disciplinat o elită intelectuală, după cum ocaziile ratate ale revoluţiei ungare au indicat, simbolic, inutilitatea pe terment mediu al cultivării speranţelor”,* scrie Ion Stanomir, în *„1969”*, unul dintre capitolele volumului II al lucrării *„Explorări în comunismul românesc”*. Constatarea lui se validează în puţine rânduri. “*Românului i s-a inoculat frica, o frică animalică, din care au rezultat laşitatea şi inconsecvenţa”*, consideră Liviu Grăsoiu şi este singurul care tratează frica într-un registru aproape oficial. În alte afirmaţii, frica se subînţelege (*„am fost sub vremuri”* – Paul Grigoriu) sau explică unele demersuri (*„epurările”* la Dan Ursuleanu şi la Valeriu Dăescu). Tot frica pare să fi fost şi suportul unor gesturi de curaj spontan, dar întâlnite în forme de rezistenţă neordonate. *Şopîrlele* din emisiunile de tineret. Dan Ursuleanu, George Enache, Florin Helmis, Sorin Caracseghi, Marius Grozea şi Camelia Stănescu povestesc *într-un glas* riscurile pe care şi le asuma redactorul şef, Sofia Şincan, atunci cînd *hipnotiza* capul limpede, în momentele când la viză erau emisiuni cu bucluc. Eu însumi, pe vremea când eram ilustrator muzical la Programul III, făceam obiectul unor asemenea salvări miraculoase şi bine premeditate de către Sofia Şincan. Sigur, Rezistenţa nu a fost un fenomen de masă, descris ca atare şi confirmat pe căi serioase şi cu efecte serioase (Mihaela Helmis : *„a te ascunde după cuvinte mă marchează şi astăzi”*), ci mult mai complex (Titus Vîjeu : *„Mulţi dintre gazetarii români au crezut sincer în posibilitatea modernizării României sub semnul acela al hei-rupismului, adică al şantierelor, al tineretului şi aşa mai departe. Pentru că acele lozinci care făceau parte din arsenalul propagandei de partid, puteau ascunde cheia de boltă a unui viitor fericit.*

Sigur, cu trecerea anilor oamenii au devenit tot mai sceptici. Era limpede că lucrurile sunt departe de a îmbrăca aura romantică pe care fusesem obligaţi să o acceptăm. Dar a fost o experienţă"). Din frânturi de amintiri, se poate spune însă că o rezistenţă generală exista la nivelul intimităţii personale şi chiar *de grup* (cazul Programului III se apropie de această caracteristică). O rezistenţă premeditată şi generalizată se descrie în cazul abordării stilistice (Titus Vîjeu : *„E limpede că a fost un efort colectiv de diminuare a pagubelor, a pagubelor spirituale"*). Distanţa stilistică dintre momentele propagandistice pure, copiate, în cele mai multe cazuri, din *„operele corifeilor propagandei"* (Scînteia, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Secţia de presă şi tipărituri) şi opera jurnalistică completă a Radioului public era foarte mare şi uşor sesizabilă de către ascultători. Este motivul pentru care, mai toţi jurnaliştii implicaţi în această lucrare de memorie colectivă şi individuală, erau şi, unii au rămas, personalităţi ale vremii (Paul Grigoriu, prin emisiunile muzicale şi de divertisment de la Radiovacanţa, apoi, prin *„Matinal"* şi *„Sfertul academic"*, Dan Ursuleanu, prin emisiunile de teatru radiofonic serial de anticipaţie, Camelia Stănescu, prin adaptările unor opere clasice, Florin Helmis, Sorin Caracseghi, George Encahe, Marius Grozea şi Sebastian Sîrcă, prin emisiunile interactive cu tinerii de toate vârstele. Dincolo de atâtea abdicări recunoscute cu amărăciune şi năduf, rămâne certitudinea raţiunii ca substrat al speranţei şi convingerea că însumarea efectelor de rezistenţă personală, pot aduce mai multă lumină în *noaptea totalitară*. Pesimiştii văd în noua generaţie de jurnalişti şi în reprezentanţii ei la Radioul public, exponenţii unui curent dispus să renunţe la marile valori care au dat pecetea culturală (Mihai Andrei : *„un gând al mentorului nostru Eugen Preda* : *ştirile bune sau rele, ascultătorul trebuie să le afle de la Radio România*". Marius Grozea *„Cred că nicicând Radioul n-a fost mai sărac, nu atât pe plan material, cât pe planul profesional-uman"*). Cea mai reconfortantă teză susţinută de jurnaliştii chestionaţi este lupta pentru păstrarea purităţii limbii vorbite la Radio România. *În comunicarea cu oamenii încercam să folosim un limbaj cît mai firesc, lipsit de* "*ciopliturile din lemn*", susţine Florin Helmis, *e un model pe care eşti dator să-l oferi*, spune Sorin Caracseghi, *postul naţional trebuie să fie ceea ce este Academia sau ca o secţie a Academiei*, adaugă Valeriu Dăescu, *Radioul trebuie să fie o secţie a Academiei Române*, întăreşte şi Mihaela Helmis.În decembrie 1989, oamenii Radioului au ieşit la lumină cu arme profesionale şi bagaje culturale. La

Radio se scoteau din casetele secrete ale memoriei şi din sertare personale, personaje, personalităţi, idei, teme şi proiecte care lansau, spontan, în eter, un Radio cum nu se mai auzise şi nu se mai făcuse de 50 de ani. Un Radio sincer. Era semnalul că meseria aceasta nu fusese pervertită prin toţi oamenii ei.

Am ales despicarea firului în patru şi am făcut-o într-o lucrare de licenţă despre oamenii Radioului care au lucrat şi luptat în două lumi ; din 1980, în lumea comunistă şi din 1990, în lumea nouă românească. Am făcut-o cu vorbele lor, ca pe o purgaţie necesară şi salvatoare şi am pus-o în canoanele gândirii de acum, cea care ne construieşte un necesar sistem de referinţă.

ENERGIA NECONVENŢIONALĂ A NOULUI VAL

Mă voi referi acum la colegi mai tineri, sosiţi ceva mai târziu în echipa noastră. N-au apucat epoca de aur a programului, dar i-au moştenit dorinţa de afirmare .Îi amintim în ordine alfabetică. Radu Comănescu are o operă editorială impresionantă. Zeci de cărţi, publicate individual sau în calitate de coautor îi împodobesc CV-ul. Multe dintre ele au un conţinut teologic, domeniu prioritar de preocupare pentru colegul nostru. Radu este caracterizat de o metodă de lucru ştiinţifică, dar libertatea imaginaţiei nu îi e străină. O singură umbră îi întuneca portretul: suferea de mania persecuţiei. Poate că, pe undeva, avea dreptate – este mai valoros decât pare în opinia colegilor săi. Radu ni se înfăţişa bântuit de gânduri, dornic mereu de a înfiripa o nouă emisiune cu subiect religios. Poate că tocmai această patimă obsesivă îl izola oarecum în cadrul colectivului. Un fundamentalist la Programul 3, iată un lucru mai greu de acceptat.

Experienţa profesională:

- *Profesor de limba şi literatura română în jud.Ialomiţa (com. M. Kogălniceanu) şi jud.Călăraşi (com. Lupşanu) – 1979-1982.*
- *La Radiodifuziune a lucrat la Redacţia pentru Tineret şi Copii, la Redacţia Literatură-Arte, la Redacţia Social-Economic, apoi la Redacţia România Actualităţi. A realizat pentru România Tineret emisiuni cu caracter social („Tânăr, liber, şomer”), cultural („La şcoala elitelor”), SF („Start spre extraordinar”), emisiuni despre parapsihologie („Călătorie în imposibil”) şi emisiuni creştine („Miracole şi fapte”), pentru România Cultural emisiuni creştine („Miracole şi fapte”) şi culturale („Starea culturii”). Pentru România Actualităţi emisiuni creştine („Convorbiri creştine” şi „Puterea credinţei”; înlocuite cu „Luminile nopţii”).*
- *Publicist-comentator la ziarul „Tineretul liber” (suplimentul „Week-end”) – 1993-1994.*
- *Profesor de engleză la Centrul militar naţional – 2000-2001.*
- *Coordonator al colecţiei „Comorile pustiei” la Ed. Anastasia din Bucureşti (foloseşte pseudonimul Radu Diac) – 2002.*
- *Premiul I pentru eseu la concursul naţional „Duiliu Zamfirescu” – 2001.*

- *Premiu pentru emisiunea „Starea culturii” la festivalul „Nichita Stănescu” organizat în mun.Drobeta-Turnu Severin – 2002.*

Activitate editorială: După 1990 a publicat peste 15 volume, unele în calitate de coautor.

RADU COMĂNESCU

AMINTIRI LA PUTEREA TREI

Am reuşit să mă angajez la Societatea Română de Radiodifuziune abia după căderea comunismului, în 1990. Aveam deja prieteni acolo, atât la Programul 3 (România Tineret), cât şi la România Cultural. Titus Vîjeu, mentorul meu în ale Radioului, a făcut primul pas. Astfel am fost angajat la Programul 3. Pe vremea aceea avea un prestigiu aparte. Fusese cel mai puţin compromis de cenzura comunistă. Unele emisiuni înregistrau audienţe fabuloase, celelalte foarte bune, sau bune. Pe autorii lor îi împingeau înainte standardele propriei conştiinţe profesionale. Ce timpuri incredibile. Atmosfera era acolo ca-ntr-o familie. După zguduirea din 1989, d-na Sofia Șincan, fostă redactor-șef și rămasă până astăzi o legendă a redacției Programului 3, a decis să demisioneze. Vechii jurnalişti au luat atunci hotărâri de o profundă onestitate, printre care şi aceea de a-şi alege prin vot direct, şefii. A rezultat una din cele mai bune echipe de conducere pe care le-am cunoscut. Marius Grozea - redactor-şef, Titus Vîjeu, redactor-şef adjunct şi realizatori cu experienţă, precum Gabriela Mantu, sunt cei care m-au învăţat meserie. Astfel, perioada aceea a devenit pentru mine o epocă a formării cu profesionişti de o calitate umană unică. Această amintire le domină autoritar pe toate celelalte, făcându-le nesemnificative. Bun sau rău, eu nu sunt decât un produs radiofonic 100% al Programului 3.

Din păcate, conducerea Societăţii Române de Radiodifuziune a hotărât sugrumarea treptată a Programului 3, în favoarea Programului 1 (România Actualităţi), care trebuia să-şi recapete urgent cota de piaţă şi prestigiul pierdut. Au început să fie invocate, din senin, dificultăţi financiare precum şi deficitul de materiale elementare (bandă magnetică). Numirea Jeanei Gheorghiu (Dumnezeu s-o ierte!) pe postul de director al Programului 3 - România Tineret a avut un singur scop: distrugerea definitivă a structurii şi audienţei acestuia. Ceea ce era de înfăptuit, s-a înfăptuit. Epopeea şi, până la un punct,

tragedia Programului 3 reflectă istoria României din acea perioadă. Structuri care aveau toate condiţiile unor poveşti de mare succes, în urma unor interese oculte, s-au prăbuşit, supravieţuind doar drept simple umbre. Totuşi, atâta timp cât vom trăi noi, cei ce am fost în fenomenala, frumoasa, entuziasta şi super profesionista Arcadie a Radioului românesc, gloriosul Program 3 de odinioară trăieşte şi el!

ANDREEA IONESCU

DESTINUL ÎNSEAMNĂ ALEGERE

"*Destinul nu este legat de noroc; este mai degrabă legat de alegere. Nu este un lucru pe care trebuie să îl aştepţi, este mai degrabă un lucru care trebuie realizat.* " William Jennings Bryan.

Dacă veţi avea răbdare să serviţi până la capăt "felia" mea de viaţă la Programul III, veţi înţelege de ce am ales în loc de "*sunt Andreea Ionescu – bun găsit!",* cuvintele dlui Bryan.

Iunie 1991. Terminasem primul an de facultate şi îmi pierdusem răbdarea cu un coleg (Sorin Iordache) ce mă bătea tot timpul la cap să mergem în practică la Radio. Eu visam la televiziune, mă şi vedeam cum vecinul de la etajul 2 îmi spune, în timp ce aruncam gunoiul : "*V-am văzut aseară, excepţională emisiune!*"...Ce-mi trebuia mie radio? Ca să scap de cicăleala lui, am acceptat. Urma să ajung la *Tineret*, unde şef era un prieten de familie de-al colegului insistent. Unu'...Grozea. Am intrat prin strada Temişana şi am fost absolut panicată când am dat cu ochii de lifturile ce păreau mai degraba a face parte din decorul unui film vechi decât un mijloc de transport modern până la etajul V. Panica s-a adâncit atunci când am făcut cunoştinţă cu cei care aveau să-mi devină profesori: George Enache şi regretatul Sorin Caracseghi. Mă simţeam ca-n *"Zbor deasupra unui cuib de cuci"*. Eu stăteam într-un colţ aşteptând să mă bage cineva în seamă, ei scriau un text (mai târziu am aflat că se numeşte *comperaj*), aruncându-şi replici ironice si savuroase. Brusc, Sorin Caracseghi se întoarce spre mine şi întreabă : "*Ce zici, ce expresiv bat punctele de suspensie?!"* A urmat întâlnirea cu redactorul şef – Marius Grozea, pe care-l văd şi acum cum s-a ridicat de pe scaun, m-a măsurat din cap până-n picioare, m-a privit in ochi scotocind parcă prin materia mea cenuşie în căutarea

datelor necesare meseriei de jurnalist şi, după ce *m-a citit*, a zâmbit şi mi-a spus : *"sărut-mâna, domniţă".* Apoi a urmat o discuţie despre ce ştiu să fac şi ce aş vrea să fac în meseria asta, după care m-a dat pe mâini bune : *"Hai, înapoi la Caracseghi şi Enache şi ..la treabă!".*

O jumătate de oră am stat în acea prima zi în Radio, dar a fost suficient să uit de televiziune, să-mi doresc să lucrez cu aceşti oameni şi, în foarte scurt timp, să mă tem că i-aş putea dezamăgi. Pentru mine, acea zi a însemnat începutul unei noi vieţi: mai trepidantă, mai emoţionantă cu fiecare descoperire pe care o făceam. Iar oamenii de la Programul III, cei pe care i-am amintit, dar şi ceilalţi cu care de-a lungul timpului am colaborat, m-au remodelat. Eram uşor timidă, dar, graţie lor, am căpătat aplomb. Zâmbeam...am învăţat să râd în hohote. Aveam doar 21 de ani şi gândurile vraişte...M-au învăţat să mă iau în serios, şi tot ei mi-au arătat că microfonul te iubeşte, dacă-i zâmbeşti în timp ce vorbeşti în dreptul lui, dacă *bagi soare* în voce şi, mai ales, dacă ai grijă de limba română.

Ce a urmat ? O colaborare de trei ani şi o şansă care mi-a surâs atunci când am putut sa mă înscriu la un concurs pentru postul de reporter la Radio România Tineret...la Programul III adică. Şi aici am o istorioară. Aveţi răbdare? Dacă îşi imaginează cineva că totul a fost o formalitate....se înşeală amarnic. Mai întâi a fost un interviu în care, spre stupefacţia mea, am fost întrebată de către oamenii care mă cunoşteau de trei ani, cine sunt şi de ce îmi doresc sa fiu jurnalist de radio. Mai apoi mi s-a dat să scriu un foileton cu titlul *"Singurică, singurică?"* şi, în cele din urmă, timp de o oră şi jumătate am fost supusă unui tir de întrebări foarte potrivite pentru un post de realizator, nu de reporter. Desigur, preşedintele comisiei era redactorul şef de atunci, dl. Paul Grigoriu. Când mă vedea pe culoare, obişnuia să-mi spună "*chişţoc*"- aluzie la diferenţa de dimensiuni dintre noi. Eu tremuram de emoţie ori de câte ori îl vedeam. Cred că e vorba de acel respect pe care i-l port de dinainte de a-l cunoaşte personal (până la urmă Radio România, le place unora sau nu, înseamnă în primul rând, Paul Grigoriu), dar şi de teama de a nu-l dezamăgi pe omul care, după concurs, m-a luat pe după umeri şi mi-a spus: *"Bravo, îţi dau calificativul Bine, pentru că nu vreau sa te culci pe-o ureche, dar, să ştii, am mare încredere în tine ca viitor om de radio!"* Câtă putere şi energie mi-au dat acele cuvinte, ale lui Paul Grigoriu, nu vă puteţi imagina! Suficiente cât sa renunţ la week-end-uri

pentru a veni la emisiuni, cât să uit de sărbători dacă era de lucru sau să-mi doresc încheierea mai rapidă a concediului, pentru că îmi era dor de Radio ! Cu siguranţă, se vor găsi unii care să spună că astea sunt doar vorbe, dar cei care mă cunosc ştiu exact că spun adevărul.

Programul III a însemnat pentru mine a doua familie, a doua casă. Aici am crescut, m-am format aici, mi-am făcut prieteni dar şi duşmani (nu de aceea e interesantă viaţa?). Şi ştiţi ce era extraordinar? Faptul că, pe atunci, la Programul III invidia năştea ambiţie si nu ură, ironia nu însemna neapărat ostilitate, iar oamenii se comportau ca o echipă în adevaratul sens al cuvântului.

Dar anii au trecut, şi odată ce Radio România şi-a pierdut pe cel mai bun (zic eu) Director General de până în prezent – dl. Eugen Preda, parcă şi-a pierdut şi direcţia . Nimic din ce fusese bun nu mai continua, şi nimic din ce funcţionase atâţia ani nu mai convenea. Desigur, a început seria schimbărilor ca scop în sine. De exemplu, Programele au devenit Canale. Iar Canalele aveau arondate redacţii. Suna caraghios întrebarea *"Unde lucrezi, la redacţie sau la Canal?"*Din fericire eu am lucrat la redacţie. Mulţi ani le-au trebuit celor foarte ocupaţi cu schimbările să înţeleagă că e mult mai bine că numitului *Canal* să i se spună *post de radio*. Dar, din fericire, asta s-a întâmplat. Eu nu sunt deloc împotriva schimbărilor sau a noului. Şi nici nu mă sperie. Nu îmi poate lua nimeni ceea ce ştiu să fac. Numai că, o dată cu aceste schimbări, oamenii au fost dezrădăcinaţi. S-au despărţit echipe. S-au pierdut redactori, colaboratori valoroşi care chiar aveau ceva de spus la microfon. În plus, a apărut răutatea, povestea cu *să moară şi capra vecinului*.

Ei bine, într-un astfel de moment Marius Grozea a găsit o direcţie şi un echilibru. A strâns în jurul lui tineri cu oarece experienţă, dar şi aspiranţi la meseria de jurnalist de radio, a construit o *şcoală* în adevăratul sens al cuvântului, în binecunoscuta tradiţie a Programului III. Şi, pentru că ea *trebuia să poarte un nume,* i s-a spus „*Maraton Blue-jeans*". O reţetă de succes pe care au trebuit să o recunoască toţi ca atare. Pentru mine atunci a fost a doua oară când *m-am dus la şcoală*. Multe sunt poveştile acestui radio-program, care dura aproape şase ore. Şi nici nu ştiu ce ar fi mai important de povestit : istoria concursului *Marea Neagră salută Mediterana,* cea a rubricii *Supa de idei*, semnată de unul din cei mai buni prieteni ai Programului III, poetul George Ţărnea. Nu uit pleiada de personalităţi din toate domeniile găzduite de Maraton, şi nici momentul acela unic al

transmiterii în direct a cuceririi Everestului, de către o expediţie românească. Cum să nu povestesc cum înaintea unui duplex de 6 ore, am realizat că pierdusem circuitele şi că pisălogeala lui Marius de a avea un caiet cu numerele de telefon ale personalităţilor s-a dovedit a fi colacul de salvare, până la remedierea problemelor...Între noi fie vorba, acela a fost momentul din care am devenit şi eu pisăloagă.

Ideea e că deşi, practic, vechea echipă de la Programul III nu mai exista (o parte erau la Canalul de Tineret, ceilalţi imprăştiaţi la Actualităţi, la Cultural şi majoritatea la Jocuri Concursuri Divertisment) cei care reprezentau acum Programul III si cei care fuseseră "*adoptaţi*" pe ultima sută de metri (aşa, ca mine) continuau să creadă în existenţa lui. În fiecare an luna lui martie îi aducea împreună pe cei care încă mai slujeau radioul, ca şi pe cei ce ieşiseră la pensie, şi toţi şi-i aminteau pe cei dispăruţi.

Imaginaţi-vă un Crăciun în familie şi veţi simţi atmosfera acestor întâlniri. Dar, aşa cum se întâmplă în mai toate familiile mari, a venit momentul când au apărut ca din senin nişte "*nepoţi*" hotărâţi să-şi adjudece *moştenirea* Programului III. Curios însă, vroiau să moştenească, dar să-şi recunoască *antecesorii* nici vorbă. Acela a fost momentul în care am înţeles că Programul III, nu mai avea loc decât in sufletele unora dintre noi. E uşor să distrugi. Mai greu e să construieşti....Asta s-a văzut şi încă se vede. Într-un fel sau altul, noi cei care nu am ales Internetul pentru simplul motiv că am crezut în *preistorica* denumire de *om de radio* am clădit câte ceva în jurul nostru: o echipă, emisiuni, un stil. Ne-am şi luptat să păstrăm emisiuni cu tradiţie, pentru că am crezut in ele, aşa cum am crezut în conceptul de Programul III.

Şi azi? Vă întrebaţi ce mai este azi ?...Azi... nu mai e Sorin, nici George Ţărnea, nici Jeana Gheorghiu, nici Moţu Pittiş, nici mulţi alţii. Manţii (Gabi şi cu Aurel) sunt la pensie, Marius la fel, idem Camelia, Dan, Noe, Lucian....iar restul ne-am împrăştiat. Din păcate, vremurile sunt acum prea strâmte pentru cât de mari sunt aceşti oameni condamnaţi (doar pentru că *au împlinit vârsta*) să asculte, în loc să producă radio. Vai, sunt prea strâmte, exact pentru cei care au albit pe dinafară, dar sunt încă verzi pe dinăuntru...

Eu sunt acum la Radio România Cultural. Am învăţat să iubesc acest post de radio aşa cum şi el a învăţat să mă iubească. Duc mai departe spiritul emisiunii mele de suflet, "*Cine ştie,câştigă!"* aşa cum m-au învăţat Gabi si Aurel Mantu, pun metafora în text

pentru că am stat sub zodia ei alături de Gigi Enache, adaug puţin spirit ludic (lecţia lui Sorin Caracseghi), când e cazul, urmez exemplul Jeanei Gheorghiu *mă aşez ca măgarul pe piciorele de dinapoi,* şi nu mă las până nu obţin ce vreau. îi pisălogesc şi îi cocolesc pe cei tineri veniţi în lumea radioului, aşa cum o făcea Marius Grozea cu noi şi mă iau în serios de teamă să nu-l aud: " *Ioneasco...păi ce faci?!".*

Ştiţi ce este extraordinar ? Faptul că noi, *ăia de la Tineret,* oriunde am fi acum, am dus cu noi spiritul Programului III şi, pe nesimţite, l-am strecurat la microfon şi în casele oamenilor. Nu mă credeţi? Ascultaţi *Actualităţile* sau *Culturalul,* şi vă garantez că ne veţi găsi numitorul comun. Nu trebuie să ne cunoaşteţi, ca să ne *ghiciţi* care am fost la Programul III. Iar cârcotaşilor am să le reamintesc că, în vremurile când nimeni nu mişca în front şi nu ieşea din directivele de partid, la Radio România exista o oază de cultură adevărată, de jurnalism ca la carte, de muzică de calitate, aproape de contrabandă, un loc în care oamenii aveau curajul de a spune lucrurilor pe nume şi de a fi nebuni: Programul III.

Încă o confidenţă :Alexandra, fiica mea, citind peste umărul meu ce scriam, mi-a spus:*"Mami, eu cred că Radioul e viaţa ta*". *Da,* i-am răspuns *Iar Programul III e sufletul meu....* Vedeţi, nimic nu e întâmplător în viaţă. Copilăria mi-am petrecut-o în Parcul Cişmigiu. Mai târziu am ales Liceul "Gh.Lazăr"...tot lângă Cişmigiu şi, din 1991, trec zilnic prin Cişmigiu în drum spre Radio. Coincidenţă? Destin?...

Rămân la părerea dlui Bryan : *Destinul înseamnă în primul rând alegere*, şi mă bucur că eu am avut şansa să aleg în 1991 Programul III.

* * *

MĂDĂLINA ION,

producator Radio Romania 3Net „Florian Pittiş"

PROGRAMUL III. POVESTEA MEA...

Sunt filolog de formaţie şi ar trebui să fiu extrem de atentă la felul în care îmbrac fraza şi născocesc cuvinte, însă acum, când scriu aceste rânduri, simt nevoia să fiu sinceră şi... nostalgică. Povestea mea, ascultând Programul III în stereofonie, a început demult, în liceu, anii '80 şi a continuat în studenţie. Poate nu vă vine să credeţi, dar inspiraţia îmi venea doar atunci când dădeam drumul la radio. Aşa-mi făceam eu temele, aşa învaţam în sesiune. Ascultam fascinată „Exploratorii lumii de mâine", „Clubul curioşilor", „Student

Club” sau „Clubul adolescenţilor” şi încercam să-mi închipui cum arătau oamenii de la microfon, cabinele lor, dacă urmau vreun scenariu de dinainte conturat, dacă aveau emoţii şi, mai ales, dacă exista cineva în spatele lor care să tragă sforile, să-i îndrume, să-i încurajeze sau să-i felicite. Am scris şi eu pe adresa Programului III şi mi-am auzit numele rostit cu tandreţe de Monica Mihai sau chiar de Camelia Stănescu.

Nu am cuvinte destule să descriu întalnirea mea cu echipa grozava a Programului III. Se întampla în vara lui 1990. Colega şi prietena, Irina Iana Baltă, proaspat angajată România Tineret, mi-a propus să-i fac o vizită în redacţie. M-am gătit ca sa fac impresie bună, ca fata mare care vâneaza o ocazie unică. Primul birou în care am intrat fierbea şi la propriu şi la figurat: Mara Popa si Madalina Sava- Dumnezeu să le ţină-n lumină!- „fonotecau” (aşa mi s-a explicat. Nu prea întelegeam eu ce înseamna asta şi nici nu mă vedeam făcând aşa ceva, dar...). Petre Idriceanu- şi el plecat dintre noi- scria „comperajul” (alta necunoscută pentru mine), Atena Graur îşi aştepta rândul la fonotecat şi Sebastian Sîrca se contrazicea pe nu mai ştiu ce temă cu Dana Deac. Lume bună! Am întrebat dacă pot să-i văd pe cei din echipa cluburilor. Am fost condusă într-un alt birou. Acolo, am dat mâna cu maestrul Aurel Dinu, iar Costin Diaconescu, cel de la „Turist Club” a cascat ochii a uimire crezând ca Irina i-a adus un alt om tânar în echipa. La un moment dat, a intrat Camelia Stănescu, preocupată să găsească un cunoscator de limba italiană pentru nişte traduceri. Interviuri cu mineri despre...Mineriada. Am ridicat doua degete: „Va ajut eu!”. A venit şi replica, imediat: „Cum o plătim pe fata asta? Cine este, cî n-o cunosc?”

Aşa a început povestea mea... Toţi cei pe care, cândva, îi ascultam fascinată, mi-au devenit prieteni şi nu după mult timp, colegi. Am râs, dar am şi plâns împreună, am mers pe teren împreună, am dat de greu, dar am găsit împreună şi rezolvari şi ceea ce este cel mai important- am învaţat meserie, mai bine zis am furat meserie şi am făcut ceea ce mi-a plăcut. Nu simţeam ca „vin la serviciu”, ci ca păşesc într-un laborator al ideilor, că trec, aşa cum numai în basme se întamplă, „pe tărâmul celalalt”, acolo în Ţara unde tot ce pare imposibil devine în chip miraculos, posibil.

Ar fi multe de istorisit...Perioada Jeana Gheorghiu, anii frumosi alaturi de Motu Pittis, dar se merita sa vorbim, in egala masura, si despre actuala echipa de la Radio3Net. Tineri, frumosi, smart, pe val si racordati la noile cuceriri ale tehnologiei.

LIGIA NECULA

A-I OFERI ASCULTĂTORULUI... POVESTEA

Fac parte dintre copiii care prin anii '70-'80... ascultau radio. Eram încântată de de emisiunile lui Iosif Sava, *Invitaţiile Euterpei*, îi ascultam pe Titus Vîjeu la *Dicţionarul de literatură universală* şi pe Camelia Stănescu şi Florian Pittiş la *Clubul curioşilor.* Sunt cele trei mari repere ale copilăriei mele, care au contat foarte mult pentru un copil care nu locuia în Bucureşti, iar singura sa bibliotecă disponibilă era cea a liceului şi cel mult, cea orăşenească.

Mi-am dorit să fac muzică, nu gazetărie. Mi-am lucrat vocea de la 11 ani cu pedagogi de canto şi visam să devin solistă de operă. N-am putut intra la Liceul de muzică *George Enescu.* Concurenţă foarte mare pe un singur loc! Aşa încât am fost nevoită să fac un liceu de filologie. Nu mi-am neglijat nici vocea, sperând că, poate, totuşi visul mi se va împlini. Şi, iată-mă, scriindu-i lui Iosif Sava, încă din gimnaziu. El a fost pentru mine – ca pentru mulţi alţii – un mare maestru. Pentru copilul din mine emisiunile *Invitaţiile Euterpei* au însemnat foarte mult, pentru că îmi stimulau gândirea creativă şi, cumva, sintetică.

În afară de Iosif Sava, am mai întâlnit un om căruia îi sunt recunoscătoare. Este Camelia Stănescu. Pentru generaţia mea ea a însemnat mult. N-ar strica să mai însemne ceva şi pentru cei de acum, să le povestim noi care au fost marile voci ale Radioului. Camelia Stănescu organiza, la începutul anilor '90, pe când eu mai eram încă studentă, un concurs de eseuri, pornind de la opera lui Panait Istrati (iniţiase o organizaţie *Prietenii lui Panait Istrati*). Eram dornică să particip la orice competiţie, aşa că am scris un eseu pornind de la cărţile lui Panait. M-am trezit că sunt invitată la *Gala Laureaţilor*, unde n-am câştigat marele premiu (care consta într-o excursie la Paris), dar am intrat în atenţia Cameliei Stănescu.

Am mers apoi într-o tabără de creaţie dedicată lui Panait Istrati, unde Camelia a început să facă un fel de atelier cu tinerii studenţi. Şi atunci am simţit pentru prima oară fiorul microfonului. După ceva vreme, am primit o scrisoare din partea Cameliei, prin care mă invita să devin colaboratoarea ei la emisiune, acea emisiune pe care o ascultam de ani de zile. Nu pot spune în cuvinte cât de copleşită am văzut pe plic antetul Radioului. Astfel am ajuns la Radio România Tineret, care era un portdrapel, un fel de

avangardă. Aici se întâmplau toate lucrurile noi, moderne. Echipele erau foarte dinamice. Toţi cei care intram la România Tineret, până să ajungem să ne *coacem*, înainte de a avea propria emisiune, treceam pe la *Student club*, care aborda tematica studenţească. N-am scăpat nici eu. Era o bună oportunitate de a exersa prezenţa la microfon, de a constata ce înseamnă o emisiune în direct, cum se structurează o emisiune. Şi după aceea, te puteai orienta spre alte zone ale grilei de program redacţionale. *Universul artelor* a fost emisiunea către care m-au condus aptitudinile, preocupările mele artistice şi *background*-ul meu filologic. Mai era apoi *Radio în blue jeans*, o emisiune foarte interesantă şi bine gândită, care şi-ar putea găsi locul, cu siguranţă, într-una din grilele prezentului, dacă ar mai privi cineva în trecut.

Camelia Stănescu, Daniel Horhocea, George Enache, Dan Ursuleanu, Sorin Caracseghi. m-au învăţat meserie. Era ca un fel de ucenicie pe care o făceai . Şi în ocaziile pe care le-am avut de a compara şcoala noastră de radio cu altele din Europa şi chiar din Canada, mi-am dat seama că a fost o şcoală foarte bună. N-am avut niciodată motiv să mă simt complexată.

M-au sedus teritoriile interdisciplinare. Am propus o emisiune intitulată *Civilizaţii care au fost.* S-a aprobat! Ca să o abordez trebuia să ies din domeniul strict artistic, să urmez cărări mai puţin bătătorite în Radio: Istoria Civilizaţiilor, a mentalităţilor, a ideilor. Este ceea ce am făcut mai bine pe undele hertziene. Când, la destrămarea programului pentru tineret, am trecut la România Cultural, emisiunea mea folosind un limbaj mai elevat, s-a numit *Cultură şi civilizaţie.*

După cum se ştie, Radioul, prin poveste îşi câştigă ascultători. Nu contează vârsta celui ce ne ascultă, nici postul. Povestea rezistă. Este o necesitate tot mai stringentă a omului actual. Datoria mea era să împac ţinuta înaltă a intervenţiilor invitaţilor emisiunilor mele, maniera lor de expune subiecte profunde, cu dorinţa oamenilor de a primi povestea. Pentru că ei nu mai au răbdare să asculte la Radio. Nu mai e timp pentru aşa ceva. Important e să ştii să le dăruieşti *POVESTEA.*

* * *

MICHAELA PLATON

PROGRAMUL TREI-UN RADIO DE AVANGARDĂ

Da. Sunt încredinţată că tilul meu e cât se poate de potrivit. Programul III a fost singurul post de radio de avangarda în perioada comunistă, locul unde s-a născut şi a evoluat "generaţia în blue-jeans", atât de îndrăzneţ pentru vremurile acelea de totalitarism, încât acum ni se pare aproape ireal ce reuşea să facă în emisiunile realizate de o echipă fabuloasa de oameni tineri, inteligenţi, talentaţi şi curajoşi. Dar o fac pentru ca si cei care nu au avut sansa sa-l asculte sa afle despre asta!Si pt ca eu am crescut cu Programul III, l-am iubit, am visat să ajung să fac emisiuni acolo şi am luat-o de la capăt de câteva ori când s-a rebranduit. Am rămas atâta timp cât am simţit că mă regăsesc acolo, iar când spiritul excepţional de la începuturi a dispărut, am ştiut că e timpul să găsesc altceva. În fapt în asta constă „arta" vieţii: să cauți și să-ţi găseşti locul, să fii flexibil, să integrezi și să poți să o iei mereu de la capăt ca și când ar fi prima oară: cu pasiune, încredere și elan. Fac radio din 1985. Pe atunci eram profesoară de română şi engleză şi m-am „virusat" imediat ce am intrat în contact cu lumea legendarului Program III, care era unic în peisajul tern de atunci. Am început să colaborez la Clubul Artelor şi să fac Agenda culturală (film, teatru, literatură, arte plastice, muzică - în care am vorbit prima oară la radio despre film) şi am avut bucuria să lucrez cu nişte profesionişti de elită- Titus Vîjeu, Georgeta Adam, Marius Grozea, Camelia Stănescu, Elsa Cenușa, Doina Papp. Şi deşi de ceva ani lucrez la România Cultural, unde realizez emisiuni de cultură cinematografică, Programul III, rămâne în topul iubirilor mele de toată viaţa. Aici am făcut primul interviu despre film în 1985, cu Nicolae Corjos, la lansarea peliculei *Declaraţie de dragoste* şi tot aici m-am format ca jurnalist alături de colegii mei mai experimentaţi, de la care am învăţat ce înseamnă să fii un adevărat profesionist de radio. În 1990, după cinci ani de colaborare, m-am angajat la Radiodifuziune şi a început o altă existenţă profesională. Una de pionierat aş putea spune, căci am făcut sumedenie de lucruri care nu se mai făcuseră până atunci: campanii radiofonice alături de alte 12 radiouri europene, strategii pe domeniul social elaborate şi implementate, anchete şi studii de caz, spectacole. La Radio România Tineret am lucrat sub îndrumarea unor jurnalişti legendari precum Sofia Șincan, Marius Grozea, Paul Grigoriu, Jeana Ghorghiu, Florian Pittiș; au fost ani de muncă intensă, uneori chiar dură, dar plini de bucurii neaşteptate şi întâlniri cu oameni extraordinari. Prima emisiune de film a fost „*Cameră, motor, acţiune*!" difuzată în 1990-91, şi apoi au venit colaborarea cu distribuitorii de film

şi vizionările, cronicile, emisiunile de cultură cinematografică, paginile de film din reviste, blogul de cultură şi film, iar acum sunt cronicarul de cinema şi depănătoarea de poveşti de la *Cine-Fascinaţie*!

Pentru mine, rămân inegalabili anii de lucru la Programul III- cu elanurile tinereşti şi forţa lui "*se poate*", cu atmosfera aceea atât de speciala (mai mult decât emulaţie!) şi cu bucuria zilnică de a merge la radio şi de a face emisiuni.

De fapt cred că în asta rezida puterea pe care o avea Programul III, ascensiunea lui excepţională şi calitatea producţiilor lui radiofonice – toţi eram îndrăgostiţi de meseria noastră pe care o preţuiam şi o respectăm cu aceeaşi intensitate cu care ne onoram şi ascultătorii!

* * *

Un cuvânt special despre Mara Popa. Publicul ei ţintă au fost cu precădere adolescenţii. Datele ei o recomandă din plin unui asemenea dialog. O minte strălucită, umor debordant, dus până la mişţocăreală, arta de a lua în răspăr, toate astea o fac agreabilă ascultătorilor ei liceeni. Nu e de ajuns. Mara are ascuţimi de gândire şi un simţ impecabil de a detecta interesantul. A citit mult şi în multe domenii, asta sare în ochi (sau, mă rog, în urechi...) Pe scurt, a fost unul din cele mai pregnante talente care s-au perindat pe la Programul III. Nici asta nu e suficient. Pentru ca totul să fie perfect, ştie să-şi selecteze colaboratori pe măsură. Să asculţi o emisiune a Marei e o încântare, o cupă de şampanie, indiferent ce vârstă ai avea. Aviz copiilor, nu abuzaţi de şampanie la anii voştri ! Lăsaţi-o pentru mai târziu...

După nişte ani, i-am fost Marei şef şi nu ne-am înţeles prea bine. Eu – autoritar, ea – încăpăţânată, ţinea morţiş la ale ei şi nu conceda negocieri. Dacă a avut ceva resentimente în privinţa mea, sper ca portretul pe care i l-am făcut aici, să i le spulbere. !

MARA POPA

O MINUNE CARE NU S-A MAI REPETAT

„*Dacă eşti aşa deşteaptă, ce-ar fi să faci tu emisiunea ?"* Cam aşa suna ultima frază dintr-o scrisoare sosită, în toamna anului 1976, pe adresa subsemnatei. Desigur, admiraţia celor de acasă a fost asigurată : pe antetul plicului tronau, albastre, două cuvinte *Radioteleviziunea Română*. Da, pe vremea aceea cele două instituţii erau unite.

De trei ani eram o ascultătoare fidelă a Programului III şi reuşisem să avem un forum de discuţii în clasă, în care dezbăteam de zor ceea ce ascultam la radio. Ţin minte şi acum că locul I în top era ocupat de Radioclub, iar favoritul era, desigur, *Clubul Curioşilor* (cel realizat de Camelia Stănescu), urmat degrabă de *Student-Club* (Ion Stănică şi Florin Helmis), de *Divertis-Club* („badum-badum-badum-badum-badum", – cine-şi mai aminteşte cum sunau semnalele, ştie ce spun – cu inegalabilii Sergiu Deleanu şi Liviu Tudor Samuilă), *Clubul adolescenţilor, Clubul invitaţilor*... şi toate celelalte. În clasament, se afla *Studio T*... (şaptezeci şi...., în funcţie de an) în care favoritul era Dan Ursuleanu, urmat de Florin Helmis şi George Enache. Criteriul prim al clasamentelor era foarte simplu – umorul. Abia după aceea urma încărcătura culturală, informaţia etc. De politică nici nu se punea problema. Am crescut la şcoala de muzică a lui Florian Pittiş, prin rubrica pe care o susţinea în *Clubul curioşilor* (şi ce suferinţă era că apărea doar din două în două săptămâni), la cea de Istorie a Artei – prin rubrica lui Răzvan Theodorescu – din aceeaşi emisiune, ca să nu mai vorbesc de şcoala de umor din textul de prezentare, interpretat cu mult talent de cei doi amfitrioni : Camelia Stănescu şi Moţu Pittiş.

Se mai aflau pe lista noastră, a puştilor de la şcoala 186 şi apoi de la *Caragiale* (sau numai pe lista mea) emisiunile de divertisment de sâmbăta, scenariile SF (minunata „*Fundaţie*" după Isaac Asimov), *Paşii spre viitor* (Mihaela Ioan şi Vladi Godeanu), dar şi audiţiile de muzică electronică – neapărat <u>stereo</u> (*„acţionaţi butonul balans...."*). Programul III era o oază de bună dispoziţie, de chef de viaţă, de entuziasm – oare cei direct implicaţi îşi dădeau seama de asta ? Deja noi, puştii, aveam câte un portret hollywoodian al fiecărei voci auzite la radio...

Dar să mă întorc la scrisoare... cu un mic preambul. *Clubul Adolescenţilor* era printre favoritele noastre, dar nu era pe locul I declarat, întrucât nouă ne plăcea să ne *vedem* mai mari, aşa că le ascultam pe celelalte cu pasiune şi pe acesta *cu ureche critică*... Şi acum îmi aduc aminte de savuroasele foiletoane scrise şi citite de George Enache, de excelentele *„anchete"* (am pus ghilimele nu pentru ironie, ci pentru că erau pe teme şcolăreşti : *chiul, copiatul etc.*) realizate de Aurel Dinu şi / sau Atena Graur. Îmi plăcea să-i aud pe prezentatorii – Doru Dumitrescu, Florin Roiu, Sorin Caracseghi, Florin Silviu Ursulescu (FSU), Daniel Horhocea, Cristina Groner şi Bogdana Popescu (devenită Natalia Wichman, prin căsătorie). Între rubricile emisiunii apăruse un concurs numit

„Enigma”, în care întrebările erau extrem de simple. Cum inteligenţa mea s-a simţit oarecum jignită, m-am apucat să scriu la fiecare etapă, habar n-am ce scriam eu acolo (desigur, răspunsul corect şi câteva consideraţii privind dificultatea testelor), dar în mod sigur, epistolele mele se voiau doldora de ironii ucigătoare. Drept pentru care, după vreo cinci astfel de pase *etapă-răspuns*, am primit suspomenita scrisoare. Invitaţia era pentru următoarea săptămână, miercuri de bună-seamă, şi spun asta pentru că am nimerit în ziua în care se înregistra comperajul, adică prezentarea... Primul şoc : nimeni nu se potrivea cu *poza* hollywoodiană din mintea mea, toţi arătau cu totul altfel... Al doilea şoc : emisiunile nu erau live, dar sunau ca şi când ar fi fost. Ţin minte că aveam impresia unei magii atunci când Marius Grozea spunea *„Dăm legătura în cabina 37”*, iar Aurel Gherghel – şi el cu o şcoală de muzică redutabilă – spunea instantaneu *„Da, Marius, am preluat legătura”*, ca să aflu mult mai târziu că se dădea legătura din cabina 37 în cabina... 37, dar magia se numea montaj...).

Dar cea dintâi impresie era dată de miros, mirosul special al Radioului, cu holurilor tapetate cu lemn de rezonanţă, ceea ce crea un anumit confort, linişte şi căldură. Acum, doar etajul I a scăpat de oroarea schimbării, pentru că etajele II şi III au fost *răzuite* de lemnul acela rar şi minunat - şi seamănă a spital (etajul II) sau a mină părăsită aflată în plin război nuclear (etajul III). Dar, până să ajung în cabina 37, camera fermecată unde prindeau viaţă toate minunăţiile acelea. am fost mai întâi la etajul 5, regatul programului III, unde se aflau birourile... Camera 527. Acolo era nucleul programului, pentru că – pe lângă *locatarii* remarcabili ai acesteia, se afla şi un fel de gazetă de perete, o specie de revistă umoristică realizată benevol de membrii redacţiei – în care se luau reciproc peste picior; se mai afla o tablă de şah pentru partide blitz (formula de invitaţie la joc era *„hai să-ţi rup oasele”*), un mini-biliard – unde cozile pentru o lovitură cu tacul (ţinta era o ciupercă) rivalizau cu cele la brânză din oraş şi se mai afla şi o tabelă pentru pariuri sportive (fotbal, desigur), cu cotizaţia de 5 lei. Una peste alta, am fost adoptată de echipa programului III – adică de *locatarii* camerei 527 dar şi de şefă-doamna Sofia Şincan... Căscam ochii şi urechile cu admiraţie şi timiditate (pentru că nu-mi venea să cred, nici după ani de zile, că eram considerată membră a familiei Programului III). Participam la toate dialogurile pline de umor şi subînţelesuri purtate de Dan Ursuleanu, Camelia Stănescu, Noe Smirnov, Constantin Săbăreanu,

Mihaela Ioan, Vladi(mir) Godeanu şi – mult mai târziu – Costin Diaconescu, Marin Constantin, să-mi fie iertat dacă am uitat pe cineva.

În camera 527 era un du-te-vino cam ca în Gara de Nord... Sunt atât de multe amintiri, încât nici nu ştiu de care să mă leg. Dar nu pot trece peste faptul că, petrecând din ce în ce mai mult timp la Radio (mi se părea că mereu mai am ceva de învăţat, de descoperit, de îmbunătăţit, impresie de care n-am scăpat nici azi), mama profesoară universitară, specialistă în lingvistică, care nu era foarte impresionată de pasiunea mea, deşi îşi amintea cu drag de doi dintre studenţii remarcabili pe care-i avusese la filologie, adică Dan Ursuleanu şi Camelia Stănescu (şi pe care-i considera *trădători*, pentru că nu îmbrăţişaseră cariera universitară), mi-a interzis, la un moment dat, să mai calc pe acolo... Dramă cumplită ! Într-o seară, pe neaşteptate, a primit un telefon de la fosta ei studentă favorită, Camelia Stănescu. Au stat îndelung de vorbă şi rezultatul a fost că interdicţia s-a ridicat (cu unele obiecţii), încât până şi azi îi sunt recunoscătoare Cameliei că – deşi nu colaboram la emisiunile ei – mi-a întins o mână de ajutor.

Nu se poate să nu amintesc faptul că, deşi eram o elevă oarecare, mai mult un ascultător fidel decât un pălmaş pe tărâmul Programului III, adesea, după-amiaza sau seara târziu, doamna Sofia Şincan venea în birou şi stătea de vorbă cu mine – ca şi când aş fi fost un coleg de breaslă. Îmi asculta părerile şi nu zâmbea la prostiile pe care, le-am înşirat de atâtea ori. Abia după mai multe astfel de taifasuri am aflat că era chiar şefa Programului III. De atunci încoace, sub celelate *oblăduiri*, minunea nu s-a mai repetat. Unii şefi de azi nici nu ştiu în ce birouri stau angajaţii, nici ce emisiuni fac. Tot doamna Sofia Şincan m-a slavat dintr-o încurcătură care se putea termina rău. Pentru că era nevoie de o înregistrare privind preferinţele tinerilor în materie de film, am luat magnetofonul (o urâtanie mare şi grea) şi am plecat la liceu... Am făcut înregistrarea care, conform standardelor vremii, era nedifuzabilă : colegii mei, fiţoşi mai toţi, aveau gusturi ferme : nu suportau filmele româneşti (în care tinerii mergeu la ţară şi erau fruntaşi în muncă), în schimb admirau fără rezerve filmele americane. Pe atunci (în toamna lui 1979), făcea furori, la cinematograful *Patria*, filmul *„The Band”* – despre o trupă oarecum obscură, iar colegii îl văzuseră chiar de mai multe ori. După înregistrare, la ora de *mate*, băieţii s-au apucat să facă glume cu microfonul deschis. Am intrat şi eu în joc, am spus noi şi bancuri politice şi tot felul de prostioare – cum fac îndeobşte adolescenţii.

Milica, *profa* de *mate*, a sesizat mişcarea din clasă şi, după o mică tevatură, a confiscat aparatul. Deja vedeam totul în negru. Am alergat după ore la Radio şi am povestit tot. Tata fusese convocat la liceu pentru a doua zi, cu promisiunea că i se va da lui magul. Doamna Şincan mi-a spus să aştept în linişte desăşurarea evenimentelor. A doua zi vine în clasă chiar directoarea liceului, o tovarăşă cu soţ în Marea Adunare Naţională, şi mă cheamă în cabinetul ei, spunându-mi pe drum : *„Asta-i dacă te legi la cap fără să te doară...." A*colo mă aşteptau doi tovarăşi care mi-au arătat în fugă nişte legitimaţii galbene, spunând că sunt de la Securitate. A urmat ceva halucinant : mi s-a spus că fac înregistrări pentru *Europa liberă*, că părinţii mei vor zbura din învăţământ, că voi fi exmatriculată şi nu voi mai putea da bacul (eram în clasa a XII-a) şi aşa mai departe... După acest tur de oroare, am alergat iar la Radio şi am povestit ce am păţit... A doua zi totul părea că intrase în normal. La liceu – lucrurile erau ca mai înainte, iar când am ajuns la Radio, doamna Şincan m-a întrebat brusc : *„Cum e posibil ca o persoană să vadă un film prost de mai multe ori?"*Am căscat ochii uluită şi mi-a povestit că a invitat-o pe *tovarăşa* la radio şi aceasta a venit cu aparat cu tot. Curioasă, doamna Şincan a ascultat toate înregistrările şi singura sa întrebare a fost cea amintită mai sus.

Da, sunt multe amintiri... majoritatea legate de *Clubul adolescenţilor* – sub oblăduirea domnului Aurel Dinu (zis şi *maître* sau *Moromete*). Acolo am învăţat să fac înregistrări de teren, să scriu comentarii, foiletoane, scenarii, comperaje, să fonotechez, să ilustrez, să fac montaje... Pentru că nu poţi fi cu adevărat un bun profesionist dacă nu ştii, măcar parţial, cam tot ce cuprinde bucătăria realizării unei emisiuni.

Sunt amintiri legate de petrecerile din fiecare martie – aniversarea programului – unde i-am cunoscut mai bine şi pe alţi membri ai familiei radio: soţii Gabriela şi Aurel Mantu, Mihai (Mişu) Roman, Cristina Tothezan-Mihăescu-Mateescu-Grosu-Vasiloiu, Magdalena Boiangiu şi câţi alţii ! Mi-e ciudă că nu-i pot aminti pe toţi. După 1990, când am avut şansa de a deveni şi eu membră cu acte în regulă a familiei Programului III, lucrurile au început, la început uşor, apoi rapid, să o ia razna... Am avut totuşi onoarea să fiu colegă cu idolii mei - Mariella Oţoiu (sub îndrumarea căreia mi-am început, de fapt, ucenicia prin clasa a treia), soţii Ursuleanu, soţii Mantu, Florin Silviu Ursulescu... şi atâţia alţii... La aceştia s-au adăugat şi colegi nou veniţi, unii dintre ei de mare calitate, cum ar fi Alexandru Ciochia, Cristian Butariu, Dana Deac... Dar lucrurile n-au evoluat,

cum ar fi fost normal, ci dimpotrivă... Prima mare lovitură a fost în 1996, prin depersonalizarea emisiunilor şi eliminarea celor pentru copii (cu două mici excepţii). Apoi lovitura de graţie a venit în 2004 când, sub pretextul trecerii pe Internet, Programul III, ca structură redacţională, a fost desfiinţat. Trist paradox al *progresului.*

* * *

MARIAN STERE

O ADEVĂRATĂ MINUNE

A fost o adevărată minune... Îmi aduc aminte (şi încă mai am casetele !!!) cum, la vârsta de vreo 7 anişori, mă înregistram pe o biată râşniţă de casetofon (*Julia* se chema) interpretând zor-nevoie, acompaniat de un pick-up, *duete virtuale* cu Margareta Pâslaru. Tot pe atunci am observat că dacă înregistrez în timp ce Julia era cuplată pe opţiunea *baterii*, iar bateriile erau descărcate, la o redare normală (adică dacă Julia era conectată la reţea), vocea înregistrată se auzea mai rapid şi, evident, mai piţigăiată. Drăgăliţă, Doamne, ce mă mai amuza chestia asta !!!... Şi cum s-au scurs anii, aşa cum se duce la vale şi Ozana cea frumos curgătoare şi limpede cum e cristalul, m-am trezit într-o minunată zi de aprilie a anului 1990, angajat cu acte în regulă la Radio...

Ei, de aici a început distracţia... Prima mea amintire despre ceea ce înseamnă *Programul 3* (din spatele difuzoarelor stereo pe care le avea un aparat *Bucur* de la mine de acasă, la care ascultam ca un copil tembel cum se aude pianul în stânga, cum behăie solistul în centru şi cum zdrăngăneau nişte clopoţei în dreapta) este Irina Iana Baltă. Nu vreau să reiau stilul Creangăscian (maaaaamăăă ce cuvinte am la mine !!!) dar atunci, în perioada anilor ’90, eram, cu toţii, PRIETENI... Îmi terminam tura de operator la serviciul *Înregistrări interioare* şi hai să vedem ce ne mai bubuie mintea pentru emisunea *Radio în Blue Jeans* . Că am început cu cântecele, cupleţele, prostioare, asta îmi aduc aminte vag, dar sigur este că am avut o rubrică de mare succes pe care o meştream cu o reală plăcere : *Remember ABBA* , devenită peste vreo doi ani *Vă mai place ABBA ?* . Dar, cum toate au un sfârşit, am încheiat-o, nu fără părere de rău... Ce să spun în câteva cuvinte ? Despre reportajele trăsnite pe care le realiza Maria Cristea (da, devenită mult mai târziu Ţoghină) şi despre aminitirile din spitalul *Victor Babeş* unde aterizase direct de la mare, la secţia *Boli tropicale* ? Despre cum stăteam cazaţi claie peste grămadă la Costineşti, unde, în zi (de fapt, noapte, pe la ora două) de Sfântă Mărie

Mare am făcut baie dezbrăcaţi complet, prilej cu care mi-am pierdut legitimaţia de serviciu şi s-a format o celulă de criză care a găsit-o, doar să nu mai audă nimeni anunţurile alea obsedante ? Că Marius Grozea (redactor şef pe atunci) avea o semnătură ridicol de simplă ? Despre deplasarea la Mangalia unde am făcut o insolaţie soră cu decesul ? Sau despre colegul Dan Popovici ? Lui îi plăcea, în mod deosebit, să-i povestesc cum m-a învăţat pe mine Mişu Roman ilustraţie muzicală. Aaa, da, că nu v-am povestit. Păi e simplu. După ce am terminat o emisiune *Ora armatei* , a ascultat banda minut pe minut şi, după ce mi-a spus toate greşelile pe care le făcusem (asta se întâmpla în cabina 16) a ridicat-o deasupra capului meu, mi-a pus butucul în creştet şi tot conţinutul rolei, ca o spirală (de fapt chiar era o spirală !) de bandaj m-a înfăşurat ca pe o mumie. Normal că m-am supărat, dar mi-a trecut instantaneu. Haaaa-haaaa-haaaa (zicea Dan Popovici). Avea şi varianta scurtă: Ha-ha! Că tot începusem să spun de Iana Baltă... Una dintre cele mai nostime chestii care s-au întâmplat la Radio, a fost momentul în care crainicul Cătălin Rusu a venit în studio să citească ştirile. Ei bine, aceea a fost clipa *de graţie* . Mie şi Irinei începuseră să ne ghiorăie maţele. Că alt termen nu cunosc... Bietul om citea ştirile de vreo două minute (lungi cât doi ani de armată) şi noi eram pe sub masa din studio... A citit Cătălin ce a citit, a tras cheia de tuse şi ne-a spus : *« Ieşiţi dracului afară ! »*. Am deschis uşa de-a buşilea şi am ieşit abia ţinându-ne de râs... Am ajuns cu lacrimi pe obraz în regia tehnică unde deja suna telefonul din Controlul General Tehnic : *« aveţi frecvenţe parazite !!!»*. Nu vă mai spun ce râsul de pe lume a fost când a ieşit şi Cătălin din studio...

A venit şi anul 1996... într-o bună zi (altă bună zi), m-am întâlnit în cabina 10 cu o altă persoană dragă mie : Camelia Stănescu care mă ştia ca pe un cal breaz. Ea mi-a spus că soţul ei, Dan Ursuleanu urmează să conducă o nouă redacţie şi că îl interesează să aibă în colectiv elemente tinere şi entuziaste. N-a spus ea chiar aşa, dar elementul eram eu. Şi uite aşa, la Redacţia *Jocuri, Concursuri, Divertisment, Tineret – Copii* , a mai venit o belea de om. Îţi mulţumesc, Cami, îţi mulţumesc, Dane ! Timp de vreo cinci ani am fost extraordinar de preocupat de emisiunile pe care le realizam alături de Gabriela şi Aurel Mantu (ce de spectacole, ce de emisiuni, ce de evenimente... !), alături de Mihai Vanica, de Dan Popovici, de Mara Popa (ajunsă proaspăt acum, la data redactării, la Radio România Internaţional), de Mariela Oţoiu, de Daniel Horhocea... Un capitol aparte ar

trebui să-l dăruiesc mai sus numitului Marius Grozea (cel cu semnătura simplă ☺)... El a avut ideea să realizez, duminică de duminică (cu mici excepţii) o emisiune interactivă de 3 ore, în spaţiul orar 18-21, intitulată *Tutti Frutti* . Sau, vorba lui Caragiale, din toate câte nimic... Aici am avut parte de o şcoală extraordinară de radio...

Sunt multe amintiri... Sunt şi dintre cele pe care nu aş fi vrut să le spun vreodată, dar aşa e viaţa... Momente de neuitat alături de dragii şi neuitaţii George Florin Cozma, Vasile Preda, Vasile Derevlean, Jana Gheorghiu, Mona Cosmulescu, Romulus Grosu, Sorin Caracseghi, Giusepina Teodorescu, Mihai Roman, Petre Idriceanu... şi pe măsură ce scriu, mă trec fiorii... Câţi Oameni minunaţi au plecat... Sunt convins că dacă Dumnezeu i-a chemat, precis s-a deschis un *POST DE RADIO IN RAI* !

GRĂDINA COPILĂRIEI

Dedic un capitol special al cărţii grupului de oameni care au acoperit, în grila Programului 3, aria emisiunilor pentru copii. Îndeletnicire deloc uşoară, copilăria nu este numai o antecameră a adolescenţei, ci este altceva, o lume cu legi proprii, cu o stilistică şi imagerie aparte. Redactorii noştri de specialitate au fost maeştri în a cultiva acest univers delicat, aflat sub zodia fanteziei şi a poveştii.

N-am întâlnit până acum un partizan mai fanatic al emisiunilor pentru copii decât Gabriela Mantu. Faptul că, în ultima vreme, politica de programe a Radiodifuziunii a împins în derizoriu acest segment de emisiuni, îi provoacă Gabrielei o durere aproape fizică. Aş putea spune că şi-a dedicat viaţa copiilor de lângă radioreceptoare, având merite şi realizări însemnate. Dacă ar fi să o caracterizez prin două cuvinte cheie, acestea sunt energie şi suflet. Gabriela luptă ca nimeni altul pentru cauza sa, care este, de fapt, cauza micilor ascultători. Îi stă alături, în viaţă şi în profesie, minunatul ei soţ Aurel, un alt temperament de luptător. Cred cu tărie că asemenea oameni fac cinste Radiodifuziunii, chiar dacă virtuţile lor nu sunt întotdeauna răsplătite pe măsură. Gabriela dă curs acum tonurilor vesele şi triste ale trecerii sale pe la Programul 3.

GABRIELA MANTU

DRUMUL DE LA PASIUNE LA PROFESIUNE

Radioul în vremea copilăriei mele (*„eheu,... fugaces labuntur anni !*) era cam ce este astăzi pentru toţi, de la mic la mare – televiziunea sau, hai, să fim mai în pas cu moda, internetul. Numai că, a avea un televizor în zilele noastre, sau chiar un calculator, nu trezeşte nici uimirea, nici invidia nimănui. Până şi copiii sunt familiarizaţi cu ele.

Pe atunci însă, la mijloc de secol XX, la nici zece ani de la sfârşitul Războiului, într-o ţară bântuită de foamete şi de secetă, cu copii îmbrăcaţi *pe puncte* şi mâncând te miri ce puteau încropi mamele lor, terorizate de grija zilei de mâine, a-ţi achiziţiona un aparat de radio era un vis aproape irealizabil. Eu şi cele două surori ale mele eram nişte biete orfane de război, cărora statul le *arunca* în batjocură o pensie de mizerie. Iată de ce am privit ca pe o adevărată minune aparatul *Doina* cumpărat de vecina noastră, care revenise de la rudele ei din Basarabia. Astfel noi, copiii săraci, am trăit o mare încântare atunci

când vecina ne-a dat voie să ascultăm radioul, ori de câte ori aveam poftă. Vă închipuiţi cât de prompt am *onorat* această invitaţie! Şi cu câtă bucurie!

Emisiunile preferate ? Bineînţeles cele ce se potriveau ... vârstei mele : *Ineluş-învîrtecuş, Înşir'te mărgărite, Noapte bună, copii!* Cu timpul li s-au adăugat altele, veritabile bijuterii sonore : *Clubul voioşiei, Drumeţii veseli, Vreau să ştiu!, Teatru radiofonic pentru copii...* Ca un avar strângeam mereu alte noi bogăţii, fără a renunţa la cele vechi. Obişnuinţa şi, mai ales, plăcerea de-a asculta emisiuni pentru copii nu m-au părăsit nici acum, când, iată, ele au dispărut aproape în totalitate din peisajul radiofonic. Dar asta e o altă poveste... Poveste am spus ? Mai degrabă, este o adevărată tragedie, cu urmări incalculabile nu numai pentru destinul copiilor, ci chiar pentru destinul acestei ţări. Să continuăm însă depănarea unui *story* ce-a transformat o pasiune într-o profesiune. Proaspăt absolventă a unei facultăţi mai deosebite, cea de limba arabă, am fost repartizată (c-aşa era în epocă) la una dintre cele mai prestigioase instituţii de cultură din ţară, *Editura pentru Literatură Universală (ELU)*, devenită, mai apoi *Editura Univers*. Aici am avut privilegiul de a cunoaşte personalităţi ale culturii – scriitori, critici şi istorici ai literaturii, traducători, graficieni, fotografi... În timpul liber continuam să mă refugiez în preajma vechiului meu prieten, radioul. Aici, pe programul I, la ora 15 *trecute fix* se difuzau în reluare emisiuni ale noului program III, *Cluburile.* Cât de diverse, de *colorate*, mustind de informaţii şi de cultură! Plăcute, *radiogenice*, aş zice astăzi. Cu voci tinere, frumos impostate, care susţineau atât comperajul, cât şi diversele rubrici, cu titluri sugestive, cu subiecte ce umpleau o oră de adevărată încântare... Şi ce bucuroasă eram atunci când îmi recunoşteam favoriţii : Camelia Stănescu şi Florian Pittiş, Elisabeta Iosif, Mircea Munteanu, Noe Smirnov... Nu de puţine ori îmi lăsam imaginaţia să zboare, încercând să imaginez fiecărei voci câte un chip. Cât de asemănător era *personajul* creat de mine cu prototipul redacţional, aveam mai curând decât m-aş fi aşteptat.

Soţul meu, vreme îndelungată dramaturg de...sertar, începuse o colaborare concretizată în timp prin 52 de scenarii, cu redacţia *Teatru*. Într-una din vacanţele noastre la mare. mi-a făcut surpriza să-mi prezinte doi necunoscuţi (să le spun oare aşa ?), pe care-i ştiam însă după voce : Camelia Stănescu şi Dan Ursuleanu. Veniseră la Mangalia în calitate de colaboratori ai concursului de...televiziune *Turneul emblemelor!* Având parcă o premoniţie, mi-am şoptit (vorba poetului) *în barbă* : *Ce pereche frumoasă ar fi !*

Ceea ce au şi devenit, de fapt, peste ani... Trebuie să vă spun că am avut şi o mică dezamăgire, în ce mă priveşte. Imaginaţia mea fusese cu mult sub ceea ce vedeam acum în realitate. Frumoşi (Camelia, mai ales, părea o actriţă celebră, călătorind *incognito*), spirituali, cu o conversaţie care trăda o cultură deosebită, deveneau rapid centrul atenţiei oriunde se aflau. A fost poate cel mai agreabil sfârşit de săptămână pe care l-am petrecut vreodată.

Şi totuşi, cum am ajuns să lucrez la Radio? Datorită unor oameni providenţiali care au apărut în viaţa mea la momentul *potrivit*, pentru a mă ghida pe făgaşul *potrivit*. Mai întâi soţul meu, Aurel Mantu, mentor spiritual şi, după anul 1990, coleg de redacţie. Apoi, patru oameni care au fost *jalonerii* principali ai drumului meu profesional : Mihai Jemăneanu, Mihaela Ciobanu, Puiu Butufei şi Sofia Şincan. Ei sunt cei care mi-au întins o mână de ajutor când a fost necesar, în încercarea mea de a prinde rădăcini în grădina Radiodifuziunii Române. Mişu Jemăneanu, simţindu-mi temerile, sfielile şi (de ce să n-o spun p'aia dreaptă) chiar complexele, m-a încurajat continuu, ba, mai mult, mi-a oferit posibilitatea de a alcătui repertoriul *Teatrului Radiofonic pentru copii*. Cu temeritate, Mihaela şi Puiu au mers şi mai departe – mi-au dat şansa de a realiza chiar şi emisiuni : *Lecturi dramatizate, Recunoaşteţi personajul, Cronica debuturilor...*

Îmi amintesc emoţia care mă cotropea când citeam la microfon ceea ce aşternusem pe hârtie. Cât de nemulţumită de mine însămi, îmi ascultam apoi vocea *pe post!* Mi se părea spartă, nefirească, *ţăţească.* Abia mai târziu admirabilul regizor Val Moldoveanu m-a învăţat cum să-mi îndulcesc, printr-un zâmbet, vocea, cum să respir, cum să frazez, să pun accentele, să...să...să...

Cu aceste acumulări am îndrăznit să mă prezint la un concurs de angajare. Împreună cu alţi câţiva candidaţi m-am perindat prin faţa unei comisii severe, aproape duşmănoase. O singură persoană ne încuraja din priviri, ne punea întrebări suplimentare, pentru a ne oferi ocazia de a ne etala cunoştinţele, de a ne depăşi tracul. O femeie cu doar câţiva ani mai în vârstă decât mine, căreia toţi din comisie îi arătau un deosebit respect. Mă întrebam,cine să fie? Magdalena Boiangiu? Doina Papp? Aproape de sfârşitul concursului am aflat că e Sofia Şincan, *temuta* şefă a renumitului program III ! Nu-mi venea să cred. La o etate comparabilă cu a mea, era deja redactor şef. Colectivul pe care îl conducea era socotit cel mai bun din Radio, cu emisiuni care se bucurau de audienţe-

record. Care era secretul profesional al acestei femei ? Cu timpul, l-am descoperit. Avea cel mai formidabil simţ al valorii. Detecta cu o intuiţie fără greş *omul de radio,* omul care n-avea casă, n-avea masă, avea numai radio în sânge. Aşa reuşise să închege în scurt timp cea mai valoroasă echipă. Dar cum anume izbutea Sofia Şincan să menţină coerent şi unitar acest conglomerat de talente, atât de deosebite ca fire, atât de voluntare, atât de dificil de armonizat? Oferindu-i fiecăruia emisiunea visată, dorită cu ardoare. Şi mai avea o calitate: îţi spunea adevărul verde în faţă, cu tact, dar şi cu fermitate. Dacă se putea, între patru ochi. În particular, dădea cu tine de pământ dacă greşeai. Dar în prezenţa străinilor sărea, vorba ceea, *ca o leoaică*, în apărarea ta. Când vreunul dintre noi intra în belele, reuşea să ne scoată basma curată, bineînţeles, după obişnuita chelfăneală *în privat.*

Vă închipuiţi cu ce nerăbdare aşteptam să-i cunosc pe oameni de la Programul III. Nu era lesne să îi întâlnesc, pentru că în majoritatea timpului se aflau în...deplasare. Înainte de toate, desfăşurau o activitate de reporteri, ce nu ezitau să bată coclaurii, cu un reportofon de circa 15 kg. în spate (de minicasetofoane nici nu se auzise măcar). Realizau *pe teren* interviuri, reportaje, instantanee în şcoli, la competiţii sportive sau la spectacole ale elevilor. Comentariile şi le scriau noaptea, după ce întreaga *bucătărie* redacţională era încheiată. Ce complicat proces de fabricaţie necesita o emisiune ! Mai întâi înregistrarea pe teren, apoi copierea materialelor realizate de pe banda reportofonului pe bandă de emisie, fonotecarea (câte minuni se săvârşeau *din foarfecă*), abia acum venea rândul scrisului, prindea fiinţă comperajul scenarizat. Şi acesta, la rândul lui, trecea printr-un proces de fabricaţie: era înregistrat în studio cu actori şi copii, banda era curăţată de inerentele greşeli şi reluări, urma montajul comperajului cu materialele incluse, faza următoare era ilustraţia muzicală, adică se adăugau genericele, cântecele şi cortinele muzicale. O realizau regizori muzicali binecunoscuţi, precum Romeo Chelaru, Mihai Roman sau Nicolae Neagoe. Produsul final se copia pe bandă curată şi, astfel ferchezuită, emisiunea se putea prezenta la *judecata* şefului, care dădea OK-ul intrării pe post.

Iată, cam aceasta a fost mâna de oameni care au ilustrat istoria mai recentă a Programului III la Radiodifuziunea Română. I-a însufleţit un singur ideal : acela de a oferi ascultătorilor, prin intermediul unor emisiuni diverse, amuzante şi pline de miez, modele demne de urmat, repere importante, în drumul presărat cu capcane şi cu tentaţii dintre copilărie şi maturitate.

* * *

Pe Daniel Horhocea l-am considerat mereu un duios, un maredescoperitor de juniori talentaţi. Daniel e înzestrat cu harul de a deschide porţi spre sufletul şi încrederea micilor interlocutori, pe care îi iubeşte cu adevărat.A bătit ţara în lung şi în lat, pândind cu microfonul orice concurs mai important de copii recitatori sau cântăreţi. . Mi-i amintesc timizi, însoţiţi de părinţi în biroul lui Daniel, punând la cale o mai lungă colaborare, care se materializa fără greş. După atâţia ani, înclin să cred că la Programul 3 au fost atâtea reuşite şi pentru că, în fiecare dimineaţă, Daniel îşi făcea apariţia în redacţie , adresându-ne cu gura până la urechi urarea O zi frumoaoaaaasă!!!

DANIEL HORHOCEA

VITAMINA R 3

Când mi s-a propus, cu ceva timp în urmă, să scriu câteva rânduri despre Programul 3, am rămas pe gânduri. Cum să tulbur amorţeala unor amintiri atât de dragi? Nu cred că ” Amintirile mă chinuiesc”. Cel mult mă dojenesc...Ne dojenesc...

Am fost nevoiţi să renunţăm la o idee, la o mare dragoste, la un public ţintă : copiii şi tineretul. Un public, în care oricine îşi avea locul, indiferent de vârstă.

Încerc să *zgândăresc* memoria, deşi cunosc faptul că, privind în urmă, nu mai ai puterea şi nici dorinţa de a merge înainte. Şi, totuşi... nu am cum să nu-mi aduc aminte de atmosfera pe care am găsit-o în Radio, copil fiind, cu mult timp înainte de a se naşte R3. Spiritul de bine, de linişte, *de_familie*, te făcea să te simţi *ca acasă.* Atunci mi-am dat seama că toţi aveam nevoie de vitamina R (R de la Radio). Iată că şi astăzi, după atâţia ani, mă mai îndulcesc cu miraculosul energizant pe care îl luat încă de pe când eram copil. Am convingerea că Programul 3 s-a născut graţie acestei vitamine, luată în doză triplă – R3.

Voi încerca, în doar câteva rânduri, să vorbesc despre ascultătorii emisiunilor pentru copii, de după anii 1990. Interesant este faptul că şi adulţii erau atraşi de producţiile ce li se adresau juniorilor.Ţin minte că la o emisiune ce se difuza sâmbătă după-amiază, *Alo ! La telefon copilăria !* cu tema anunţată- *modestia,* m-a sunat un părinte, explicându-mi că fiica sa a fost nevoită să plece de acasă, dar l-a rugat să telefoneze în locul ei, pentru a interveni în emisiune cu nişte puncte de vedere personale. Pe parcursul discuţiei mi-am dat seama că părerile fiicei erau diferite de cele ale

părintelui...Un alt caz. Într-o sâmbătă dimineaţa, când se difuza emisiunea *Junior Magazin*, Anthony din Alba Iulia avea programat un concurs de informatică la *Clubul Copiilor* din oraş. Pentru a nu pierde emisiunea, şi-a luat cu el aparatul de radio, dar pentru că la club nu a găsit un prelungitor, necesar alimentării receptorului, a renunţat la concurs şi s-a întors repede acasă, să asculte radioul...O mică paranteză. Pe Anthony il cheamă Mihai Florea. Astăzi, după ce a absolvit studii universitare în Franţa, unde lucrează pentru Consiliul Europei, a susţinut şi un master în *" Politici europene "*...De altfel, Mihai nu era singurul care folosea un pseudonim. Erau foarte mulţi : Alba ca Zăpada (din Băicoi – Ţintea), Visătorul (din Câmpia Turzii), Contele Trandafirilor Roşii (din Petroşani), Contesa Trandafirilor Roşii (din Bogata – Mureş), Ema (din Deleni – Constanţa), Danutza (din Arad), Cenuşăreasa (din Iaşi), Chris Samy (din Făgăraş)... şi lista ar putea continua...Şi astăzi îmi mai telefonează, mă vizitează, şi îmi spun ce drum important în viaţă le-a deschis...R3. Atunci am înţeles că beneficiarii Programului 3, *ascultătorii,* ştiu cel mai bine să vorbească despre *miraculosul* R3.

Cred cu tărie în rolul emisiunilor publicistice pentru copii. În faptul că juniorii trebuie să fie obişnuiţi de mici, cu *programele radioului public.* Numai aşa se asigură ascultătorii de radio de mâine...Oare am rămas prea optimist ? Sigur datorită vitaminei R luată întotdeauna în doză triplă - R3

* * *

Închei turul de orizont prin secţia Copii a Programului 3, focalizându-vă atenţia asupra Sandei Socoliuc. Sanda Panda, cum obişnuia ea să se răsfeţe. Scundă, plinuţă şi pufoasă, precum binecunoscutul urs îndrăgit de copii, veselă şi tonică, Sanda aducea în redacţie un aer proaspăt, de primăvară. Simpla ei apariţie ne bine-dispunea pe toţi. A reprezentat o verigă utilă în producţia de emisiuni pentru cei mici. Bine ai revenit, printre noi !

SANDA SOCOLIUC

EXCLUSIV, SUBIECTIV

Dacă n-ar fi existat *Programul Trei*, eu aş fi existat ? Sigur că da, însă aş fi fost cu totul alta decît cea care sunt...

Ciudată este natura umană ! Cînd eşti fericit, nu-ţi dai seama. De-abia după ce starea respectivă trece, te gîndeşti la fericirea de a fi fost undeva, cândva, de a fi muncit

între nişte oameni pe care nu-i mai vezi şi care îţi lipsesc. Programul *Trei Cel de Demult*, *Programul Trei Cel de la Etajul Cinci* al clădirii Radiodifuziunii Române. Am ajuns dintr-un fel de întâmplare. Gabriela Mantu m-a dus de mână în Redacţie, m-a recomandat simplu şi toată lumea m-a luat, figurat vorbind, în braţe. Parcă m-ar fi cunoscut, sau mai bine spus, parcă m-ar fi re-cunoscut... Oamenii de-atunci – Mişu Jemăneanu, Virginia Pană Velcescu, George Mănăilă, Anişoara Dumitrescu, Tanţi Iliescu, Madeleine Barbu, Mariella Oţoiu, George Scripcă - stăteau toţi într-un birou şi alcătuiau Redacţia Copii. Ei, numai ei sunt de vină, dacă am făcut din radio crezul meu de viaţă. Programul Trei a sunat altfel decît Programele Unu şi Doi. De cîte ori mergeam în deplasare prin ţară, toţi cei care aflau că lucrez pentru Programul Trei, îmi declarau că e singurul post pe care îl ascultă. Cândva, la Slatina, un şofer de taxi care nu mă văzuse niciodată, mi-a spus că mă cunoaşte. Ne-am lămurit în câteva minute : vocea mea, doar vocea mi-o ştia. De la Radio...

Programul Trei... Doamna Sofica Şincan era şefa cea mare şi aveam o oarecare sfială când o întâlneam pe culoarul de la cinci. Mergea dreaptă şi hotărâtă, părea mereau chitită să facă o observaţie, să solicite un material anume, cuiva anume. Avea, mi se părea mie, o privire vulturească, mă gândeam că nu-i scăpa nici un amănunt, nici o mişcare, nici o şoaptă. De unde să fi ştiut eu, novicea, cât de dificil era să fii pe vremea aceea redactor şef ? Nimeni nu se pricepea mai bine ca Domnia-Sa să-şi apere oamenii. Cine erau aceşti oameni? Păi, redactorii de la Programul Trei. Mai făceau câte o eroare ideologică, mai uitau câte un amănunt revelator pentru etica şi echitatea socialistă, atunci le trăgea un perdaf între patru ochi, şi-apoi găsea cum să-i scuze în faţa mai marilor săi, alţi şefi de prin televiziune, cred.

Mari erau pentru mine şi alţii de la *Trei*, cei care duceau greul, făceau, adică emisiunile cele mai reprezentative: Camelia Stănescu, Marius Grozea, Florin Helmis, Gigi Enache, Lucian Sîrbescu, Dan Ursuleanu, Sebastian Sîrcă... Dar cum să-i uit pe Titus Vîjeu, sarcasticul, sclipitorul, poetul, pe prietena, „*brici*" de deşteaptă, Cristina Tothezan Mihăescu Vasiloiu, pe Mircea Munteanu? Mai era, şi azi nu mai este, Sorin Caracseghi... Dar Mile? Milescu, pe numele lui întreg. Mile, contabilul, ne hărţuia pe toţi să ne facem notele de plată. Ţinea sub asprul lui control financiar toată viaţa redacţională. Era exclus să uiţi de vreo tabletă cât de mică, de vreun reportaj. Venea Mile cu

formularul şi trebuia musai să-l completezi. Nu existau cardurile de-acum şi unora li se mai întâmpla să uite să-şi ia leafa la timp, iar Mile apărea, cu nasul lui acvilin şi obrajii prelungi, cu ochii mici şi ghiduşi. Avea statul de plată la el şi distribuia banii *cu forţa*.

Şi ce fată bună era Aurica Voicu, secretara cea atât de eficientă. Ştia să zică vorba potrivită, zâmbea cu înţelegere şi îi privea cu umor pe *băieţii,* care mai scăpau câte o vorbă deocheată, sau vreun banc fără perdea.

Apăreau mereu noi şi noi colaboratori tineri. Fiecare redactor îşi şcolea, cum se pricepea, colaboratorii. Printre ei, foarte subţire, înalt şi cu o coamă de cârlionţi pe cap, Dragoş Şeuleanu. Ne întâlneam toţi la *Copiere*. Păi, da! Sau aţi uitat, fraţilor, că materialele de pe teren, le duceam la copiat pe bandă, apoi le fonotecam în cabine? Calculatoare nu aveam, dar ne aveam pe noi înşine, cu mare grijă pentru oricare cuvinţel lăsat pe banda, ce urma să fie vizată; de-abia apoi intra în emisiune, care era vizată, semnată şi parafată. N-ai fi auzit niciodată o greşeală gramaticală, un dezacord, un cuvânt impropriu. Asta, cândva... Acum, ne-am cucerit libertatea, inclusiv pe aceea de a folosi vorbele oricum ! Nu sunt o *nostalgică*, însă urechea îmi este deseori zgâriată de erori în limba noastră maternă. Dacă nici la Radio nu se mai vorbeşte şi pronunţă corect, atunci unde?...

Redactori şefi la Programul Trei au fost, şi nu cred că o să-i amintesc pe toţi, nici într-o cronologie strictă: Marius Grozea, Paul Grigoriu, Sorin Caracseghi, Jeana Gheorghiu, Florian Pittiş... Poate că Radio-ul public este asemenea lui Cronos : îşi mănâncă progeniturile, le digeră... Altfel de ce nu îi mai văd măcar pe culoarele iubitei instituţii pe acei oameni vechi, care mai trăiesc, mai sunt încă în putere, mai au idei? Ei au făcut faima postului devenit Radio Trei România Tineret. Să nu mai aibă nimic de spus? De ce au fost daţi uitării?

Programul Trei m-a învăţat să trăiesc pe repede înainte, să gândesc pe repede înainte. Păi, mai puteai da *materialul* la timp, dacă nu făceai selecţia la rece, rapid, în favoarea interlocutorului, sau a evenimentului?

Dar mai târziu, când începuseră emisiunile în direct? Intrai pe post gâfâind? Da, de multe ori, dar îţi reglai respiraţia, îţi limpezeai mintea şi îi vorbeai ascultătorului de parcă autobuzul n-ar fi întârziat, de parcă tu nu ai fi avut probleme pe-acasă. Programul Trei a fost, pentru mine, o şcoală a vieţii, unică : am învăţat să mă conformez, dar n-am

devenit conformistă. Am învăţat să mă auto-cenzurez, dar fără să-mi îngrădesc gândirea. Am învăţat să desprind din realitatea mai mult sau mai puţin imediată, porţiuni revelatoare, să cuprind sintetic un eveniment, să dau rotunjime unui fapt de viaţă...

Programul Trei m-a şi deformat. Mă surprind de multe ori, privind viaţa *radiofonic*, artistic, precum un decupaj teatral. Dar, în definitiv, nu este lumea cea mai mare scenă ?

COLABORATORUL NOSTRU... STĂPÂNUL NOSTRU

Lista colaboratorilor noştri e bogată. De la academicieni la cosmonauţi, Dumitru Prunariu a fost prezent în multe din emisiunile noastre, de la scriitori la jurnalişti, de la actori le muzicieni celebri, Amintim doar câteva figuri din eşalonul I al colaboratorilor externi. Ioan Albescu // Harald Alexandrescu // Dumitru Almaş // Dan Apostol // Andrei Bacalu // Constantin Bălăceanu-Stolnici // Dan Berindei // Vasile Boroneanţ // Paul Caravia // Virgil Cândea Emil Condurachi // /Cristina Corciovescu // Dan Cruceru // Doru Davidovici // // Nicolae Dobriţoiu // Dolfi Drimer // Dumitru Constantin Dulcan // Zoe Dumitrescu Buşulenga // Dan Farcaş // Sanda Faur // Petru Ghelmez // Dan Grigorescu // Arie Grünberg-Matache // Ion Hobana // Cornel Mihai Ionescu // Ion Dumitru Ionescu // Răzvan Ionescu // Dan Amedeo Lăzărescu // Mircea Maliţa // Constantin Maximilian // Dumitru Mazilu // Ştefan Milcu // Grigore Moisil // Neculai Moghior // Gheorghe Neamu // Edmond Nicolau // Tudor Opriş // Alexandru Papilian // Ion Pascadi // Ludmila Patlanjoglu // Petre Pânzaru // Isabella Pitiş // Andrei Pleşu // Cristian Tudor Popescu // Petru Popescu // Dumitru Prunariu //Catinca Ralea // Aurelian Pavelescu // Zeno Rădulescu // Adrian Rogoz // Marina Romano-Fara // Romulus Rusan // Leon Sărăţeanu // Mircea Sântimbreanu // Valentin Silvestru // Cornel Sorescu // Mihai Stoian // Peter Şragher // I.M. Ştefan // Ion Tamaş // Răzvan Theodorescu // Cornel Todea //Emanuel Vasiliu, Romulus Vulcănescu // Romulus Vulpescu // Constantin Zăgănescu //

Aceşti oameni au contribuit mult la extinderea ariei de cuprindere a Programului 3.

Erau ochi şi urechi suplimentari ai noştri în lume. Aduceau o experienţă de viaţă care nu era şi a noastră, cunoştinţe din domenii în care noi nu excelam. Citiseră şi alte cărţi decât acelea cu care eram familiarizaţi. Într-un cuvânt, ne erau complementari.

CHRIS SAMY

MĂSURA DE AUR

„Să crezi că de la fereastra ta şi până la ploaia de stele nu este decât o bătaie de aripi."
Clubul Adolescenţilor.

S-a întâmplat să mă nasc într-o ţară comunistă, s-a întâmplat să fie într-un an norocos, 1973. Radio 3 tocmai primise botezul undelor cu câteva săptămâni mai devreme.

Undeva, în 1985, personalitatea şi revolta s-au întâlnit când în casă a poposit un aparat de radio *Gloria*. Şi toate s-au schimbat „*căpătând un rost*". Datorită *Europei Libere* am descoperit lumea, datorită Radio România Tineret m-am descoperit pe mine. Am călătorit pe calea undelor în ţinutul informaţiei, al muzicii şi al fanteziei. Şcoala,

societatea, familia mă asfixiau prin sacadatul: „*aşa trebuie*” ; acţionând un buton, totul devenea, firesc: „*aşa vreau*”.

Eu şi Radioul am devenit prieteni nedespărţiţi : călătoream împreună, mâncam împreună, adormeam împreună şi chiar ne-am eliberat prin lacrimi de sânge împreună. El îmi spunea totul, de fiecare dată când doream să aflu. Opţiunea personală este mai puternică decât sistemul, dacă înveţi să asculţi şi să ierarhizezi.

Vocile s-au transformat în oameni în 1990, când dialogul a luat locul monologului. Deja ştiam ce vreau, chiar... ştiam ce-mi place. Precum a fost firească în istoria cinematografiei trecerea de la filmul mut la cel sonor. Din ascultător am devenit corespondent şi apoi colaborator.

24 de ore ştiam cine, ce şi când prezintă. În funcţie de asta dormeam, chiuleam de la şcoală (chiar dacă emisiunile îndrăgite se difuzau şi în reluare), ieşeam prin oraş sau plecam în vacanţă la bunici. Zilele săptămânii deveniseră: *Clubul Adolescenţilor, Stereopuştimea, Top 90 (92, 93...), Clubul Curioşilor, Student Club, Fascinaţia Sunetului, Călătorie în imposibil, Mai mult de 200 de minute live, Fără prejudecăţi, Univers country, Exploratorii lumii de mâine,Radiodiscoteca în Blue Jeans, Prietena mea Eva, Turist Club, Pittiş show, Vorbeşte-mi despre tine, Vorbeşte-mi de dragoste.*
Toate hotărârile se luau doar după consultarea Panoramic Radio-TV.

Am descoperit că nu sunt singura care se întreabă:
Cine este Făt-Frumos
Ce înseamnă să ai un copac
Ce gândesc statuile
Ne mai ispiteşte mărul
De ce tragem cu ochiul
Când vom cădea în sus
De ce zâna cea bună ne îndeplineşte doar trei dorinţe
Cum conversează sufletele
Cât valorează o ceapă degerată
La ce ne ajută piatra filozofală
Unde se ajunge pe un drum fără întoarcere
Unde a dispărut nobleţea

Ce nu pot exprima cuvintele

Cât de des călcăm în străchini

Cum este unde nu e cap

De ce nu cade în groapă cel care o sapă

De ce ne uităm la poarta nouă

Cât costă timpul

De ce suntem timizi

Are dreptate un ac

Ce lentilă ne lipseşte

Ce facem cu un compliment

Ce să facem intr-o lume în care nimeni nu-şi pune întrebări şi nu îşi cere scuze

Cine gândeşte pentru noi

Cum se vede lumea de la tablă

Cum ar fi să fim din sticlă

De ce ne este frică

Cine este mai vinovat zidul sau fereastra

De ce e bine să citim în stele

Câte începuturi sunt într-o viaţă

Cum se ajunge sus

Ce am vinde în târgul ideilor

Ce este cumpăna

Ce culoare are cifra 1

De ce drumurile au început

Ce este turnul de fildeş

Vrem să vedem lumea fără retuş

Ce pierdem în fiecare zi

Putem imagina o călătorie în memorie

Se poate scrie un poem pentru un cui

Cum este să fii firesc

Care este drumul cel mai lung

De ce tăcem

Ce fac ideile într-un cap pătrat

Ce facem cu un vis găsit"

(Clubul Adolescenţilor – rubrica *Un milion de răspunsuri... la trei întrebări)*

Pentru miile de ascultători fideli s-au organizat Fan Cluburi: *„Mai mult de 200 de minute live"*, *„Clubul Adolescenţilor"*, *„Radiodiscoteca în Blue Jeans*"... Am colindat ţara (Sinaia, Geoagiu Băi, Sâmbăta de Sus, Bâlea...) în compania acestor minunaţi oameni, ne-am vindecat de toate complexele şi neîncrederea. Cel mai important a fost, cred, pentru fiecare, faptul că s-a putut descoperi punându-şi în valoare talentul. Am avut privilegiul de a participa la balul fermecat unde miezul nopţii nu există, doar zorii zilei descoperindu-ne îndrăgostiţi şi liberi să trăim cum ne dorim.

S-au succedat opţiuni politice, s-au schimbat grile de programe dar valoarea redactorilor şi-a spus cuvântul. Unele emisiuni s-au transformat, altele au dispărut, dar ceea ce au sădit ele în noi, ascultătorii, înfloreşte în continuare. Radioul nu subjugă, Radioul nu imobilizează, Radioul poate fascina şi modela.

Prieteni dragi au pornit pe drumul veşniciei şi măcar în momentele festive merită să le spunem ceea ce n-am ştiut să rostim, când au avut nevoie să audă:

Fără vocea ta probabil ziua de luni, marţi, miercuri, joi, vineri, sâmbătă, duminică s-ar şterge din calendar, fără muzica prezentată de tine, probabil multe inimi ar înceta să vibreze !

ALEXANDRU MIRONOV

EXPLORATORII LUMII DE MÂINE

Cu mintea şi glasul am slujit cu credinţă mai multe decenii una dintre cele mai importante instituţii ale patriei, Radio România. Am început în 1969 la Radio Craiova, împreună cu Mihai Nicola şi Coco Popescu am realizat o emisiune duminicală, alternând ştiri din ştiinţe, Cosmos, Programul Apolo şi elemente din acea ramură a culturii care se numeşte SF – *Ştiinţă şi Imaginaţie*, i-am spus noi atunci. De-a lungul unei cariere – scuzaţi-mi lipsa de modesie, *fabuloasă* pur şi simplu – s-a întâmplat că m-am întâlnit în Radio cu un grup straşnic de tineri intelectuali, care făcea presiuni asupra mass media ca

profesia de jurnalist să fie acceptată de elitele intelectuale. Era celebrul grup de răzvrătiţi de la ceea ce se numea *Programul III Radio România Tineret*, care creştea domol sub bagheta unui mare om de radio, doamna Sofia Şincan. Ca jurnalist în acea vreme la TVR şi la revista *Ştiinţă şi Tehnică*, am fost repede cooptat de *Radio România Tineret*, Dan şi Camelia Ursuleanu, Noe Smirnov, Mircea Munteanu, Costin Diaconescu, Titus Vîjeu, Carol Mălinescu m-au invitat la microfonul emisiunilor lor, eu venind cu întâmplări din irealitatea imediată, adică din fandomul SF de la noi şi de aiurea. La un moment dat am reuşit să-i extrag din bârlogul din strada Berthelot pe soţii Ursuleanu şi i-am urcat în trenul de Iaşi, unde SF-iştii desfăşurau un *RomCon*, adică o adunare a tinerilor cu capul în nori. A fost fatal pentru cei doi, ne-am trezit în lumea SF cu două glasuri puternice, ţin minte că în trenul de întoarcere spre Bucureşti (hăt prin 1982) am pus împreună la cale de-o aventură care să întrepătrundă Ştiinţa – Tehnologiile cu Anticipaţia. Cu Dan, riguros şi exact şi jocurile logice atât de dragi lui, cu exploziile de entuziasm ale Cameliei şi cu inventarul de mii de poveşti despre Viitor, cu care era burduşit propriul meu creier, a pornit la drum o emisiune condamnată inevitabil la succes, *Radio Bibiloteca SF*, devenită ulterior *Exploratorii lumii de mâine*. Emisiunea a fost „*livrată la cheie",* cum se făcea atunci, mângâiată pe cap de Sofia Şincan, şi a avut feed back-ul aproape imediat. Au venit zeci, sute de scrisori. colegii de redacţie au sărit să pună umărul şi după câteva luni emisiunea a fost adoptată de universitari, cercetători din ştiinţe, publicul larg, tânăr mai ales. Surprinzătoare a fost pentru noi reacţia Marii Culturi, când, actori uriaşi ca Valeria Seciu, Irina Petrescu, Mariana Mihuţ, Florian Pittiş, Victor Rebenciuc, Ştefan Ioardache, Mircea Albulescu, Adrian Pintea s-au interesat de emisiunea noastră, şi-au oferit sprijinul, ceea ce a plasat *Exploratorii* pe o înaltă orbită culturală. Pentru că scenarizarea unor mari romane şi nuvele SF ale lumii a însemnat trimiterea către public a unor opere ale lui Isaac Asimov, Ray Bradbury, Lino Aldani, Brussolo, A. C. Clarke, Arkadi şi Boris Strugaţki, Michel Jeury şi mulţi, mulţi alţii. Eram atunci reporter realizator la Televiziunea Română (în acea vreme radioul şi televiziunea funcţionau împreună) şi, alergând prin ţară după subiecte şi teme potrivite emisiunilor de ştiinţă, vizitam institute, centre de cercetare şi universităţi – şi îmi alegeam

intenţionat dimineaţa zilei de miercuri, când se difuza emisiunea *Exploratorii lumii de mâine*. Ei bine, la ora 11 activitatea se întrerupea, oamenii deschideau receptorii de radio pe Programul III, vocile lui Dan, a Cameliei, ale numeroşilor colaboratori intrau în minţile şi sufletele, mai mult, în vieţile lor.

După revoluţia din 1989 – la care am participat efectiv şi noi, oamenii Radio-ului – redactorii şi realizatorii s-au risipit, aşa cum era şi normal, spre alte orizonturi ale culturii. Dan Ursuleanu a predat emisiunea SF-istului Ştefan Ghidoveanu. Florian Pitiş a mai susţinut-o o vreme, dar pentru *Exploratorii lumii de mâine,* ziua de mâine venise, aşa că altcineva, altcumva, ar trebui să-i înveţe pe copiii şi tinerii de astăzi cum să călătorească printre stele

* * *

ANCA ROMECI

TEMPLUL DINTR-UN VIS RECURENT ȘI MESAGERIA P.S.W.K

Imaginat ca refugiu din calea Deșertului Cotidian și alternativă la Europa Liberă a erei Cornel Chiriac ?! Da. Doar că altceva, mai puțin luat în calcul și cu atât mai imposibil de tradus azi în cuvinte, îi era predestinat **Programului III** să devină- un spațiu sacrosant al Magiei.Templul zeilor mei. Nemuritorilor a căror fiece șoaptă o pândeam, cu sentimentul aproape ilicit că, pitită în radiotranzitorul acordat pe frecvențele cosmicului Dan Ursuleanu ori stelar-misterioasei Camelia Stănescu (cea mai ireal de frumoasă femeie văzută, pe când la radio... nu se vedea!) aș participa la un ritual. Nepământesc. Complet antigravitațional. Așa de rarefiat devenea în jur aerul când, la mii de ani lumină de întreagă urâciunea lumii, parcă pluteam cu vocile lor în eter.

Cui să-i spui acum și să te creadă ...dacă n-a trăit asta!? Cărui simplu ascultător din zilele noastre (exclus de la privilegiul de-a fi aflat măcar din povestiri ce-a-nsemnat **Programul III-** Epoca Vechiului Său Testament) să i te confesezi că în visul tău recurent, timpul nu operează!? Rămas etern e doar timpul miracolului, datorat primei mari doamne a Radioului, **Sofia Șincan**. Atunci și acolo, în templul zeilor, mă întorc mereu, reflex oniric!

Iată de ce, în visul meu recurent, eu nu apar niciodată la microfon, deși asta chiar avea să se întâmple, cu ocazia desantului echipei **Politon Stereo a Redacției muzicale,** pe frecvențele **Radio România Tineret**. Ce mi-am dorit în acei, din păcate, doar 3 ani și jumătate (1993-1996)? Să fac din fiecare **P.S.W.K.** (cum îmi botezasem *Politonul Stereo* cel de toate vinerile, transmis live, pe tronsonul orar 13.20-19.OO) o sărbătoare exclusivistă a devoratorilor de rock, blues & jazz.

Cam duceam lipsă de muniție? Ei,lasă că venea ea chenzina și cumpăram iar de pe piața neagră, că unde altundeva găseai?!, căte-un vraf de casete cu muzicile trebuitoare.

Incet-încet ,m-am mai încropit. Iar scrisorile din țară erau pe cale să-mi invadeze biroul. Într-o avalanșă ale cărei mărturii, prin decenii păstrate în săculețul meu secret din podul cu amintiri, mă tulbură până la lacrimi.Căci, cumva în spiritul de odinioară al epistolelor expediate pe adresa **Programului III**-Epoca Vechiului Său Testament, așa și mesageria . **P. S.W.K** conținea orice în afară de banalitate. Atâtea instantanee din propriile vieți, atâtea desene și evadări literare, atâtea tăieturi din reviste, atâtea frunze şi flori presate...Atâtea bucurii și tristeți de împărtășit! Și mai ales așteptarea înfrigurată de a se face vineri, ora 13.20, pentru a nu ne mai simți singuri!

* * *

Ziarist la Adevărul şi Flacăra, Dumitru Constantin, a luat notă de existenţa Programului 3 în condiţii absolut neobişnuite. Aş spune, chiar, exotice...

DUMITRU CONSTANTIN
ŞI EU AM FOST ÎN ARCADIA
Text rostit în decembrie 2001, la Radio România Tineret

S-a întâmplat în martie-aprilie 1973. Împreună cu doi colegi, operatori la Televiziunea Română – Aurel Copos şi regretatul Tiberiu Vătăşescu, am plecat într-o călătorie în minusculul stat african Guineea-Bissau care tocmai îşi proclama independenţa de sub tutela portugheză. Am ajuns la Conakry, capitala celeilalte Guinei, de unde ne-au preluat reprezentanţii Partidului African al Independenţei din Guineea-Bissau şi Insulele Capului Verde (PAIGC). A fost o lungă călătorie prin brusa africană în care, uneori, am avut chiar senzaţia că vedeam Fata Morgana. În acele clipe nenumărate de toropeală, maşina părea că se apropie în trombă de o benzinărie modernă pe terasa căreia tinere blonde cu plete în vânt ofereau tăvi pline cu bere, pepsi, fanta ori alte sucuri turnate în pahare aburinde din cauza cuburilor de gheaţă. În realitate, în cele peste şapte ore cât a durat călătoria am avut parte de o jumătate de litru de apă, şi aia sălcie. Tabăra la care am ajuns era în plină brusă, cu paturi de fier sub cerul liber şi pături puse pe ele în chip de saltele. Pe fiecare dintre ele stătea scris cu litere slave CDELANO B CCCP (fabricat în URSS), pentru ca fiecare guineean să conştientizeze ajutorul multilateral pe care, asemeni românilor în anii 50-60, îl primea de la măreaţa Uniune Sovietică.

Aveam o stinghereală aparte, chiar dacă gazdele erau deosebit de amabile. Prima noapte ne-a adus şi prima mare surpriză. Nu ştiu dacă fiecare dintre luptătorii pentru eliberare din jurul nostru avea o armă, însă un mic aparat de radio cu tranzistori deţinea cu siguranţă. Când noaptea a trecut de miezul ei, brusa răsuna de cântece ori voci care

prezentau, într-un adevărat Turn Babel, jurnale radio. Lângă noi era Gregorio, un localnic abia ieşit din adolescenţă, care-şi făcuse liceul la Brăila. Deodată, din radioul lui, am auzit vorbindu-se româneşte. După primele clipe de uluială am crezut că, de data asta, avem de-a face cu o Fata Morgana... acustică, dacă-mi e permisă formula. Când ne-am dezmeticit, în emisiunea destinată străinătăţii a Radioului România şi-a făcut loc o amplă prezentare a programului 3, care începuse să emită exact în acea zi. Un stil alert, tinere voci la care se simţea plăcerea de a face ceva, altceva decât auzisem până atunci, subiecte foarte incitante, pline de viaţă, şi mai ales muzică, multă muzică pe gustul şi potrivit aşteptărilor tinerilor. Totul părea ireal, dar era adevărat, iar noaptea aceea, care, în alte condiţii, putea fi doar una mai aparte, mi-a rămas în minte cu toate detaliile sale. Sigur, şi datorită locului în care mă aflam, dar şi mai sigur datorită acelei emisiuni absolut surprinzătoare din toate punctele de vedere... În cele patru săptămâni cât am rămas în brusă, am făcut mereu nopţi albe, aşteptând vocea de acasă şi, înainte de toate, reluările care mi se păreau foarte zgârcite, din emisiunile unor tineri ce aveau să facă mari cariere în radio. În paralel consemnam şi întâmplări de tot hazul. În grupul nostru mai toţi studiaseră la Iaşi, iar ei aveau mereu dispute, când amabile, când destul de încordate, cu cei care studiaseră la Chişinău. În primul rând, cei din urmă pronunţau mereu Kişinev, iar cei de la Iaşi îi corectau imediat Chişinău. În al doilea rând, controversele mari se iscau asupra limbii pe care o învăţaseră ei - cei din Iaşi spuneau că este româna, iar ceilalţi că, pe lângă rusă, vorbesc şi moldoveneasca. Amendamentul venea imediat, primii întrebându-i cum se face că se înţeleg perfect dacă ei spun că au învăţat o altă limbă ? După luna petrecută în brusă, cu prea puţine evenimente de alt gen, am revenit acasă. Dincolo de numeroasele secvenţe care, cu timpul, mi se tot succedau în amintirea acelei perioade, cele în care ascultam aproape smeriţi, emisiunile în reluare de la Radio România Tineret , erau cele mai pregnante. Peste puţină vreme, mi s-a întâmplat şi mie să colaborez la acest post şi să fiu chemat pentru a înregistra, cu multe reluări datorate emoţiei, un comentariu, un cursiv ori un reportaj, inclusiv din acea fascinantă călătorie în Guineea-Bissau. Aşa se face că i-am cunoscut bine pe Noe Smirnov, Elisabeta Iosif şi George Enache. Ulterior, în anii 90, am avut chiar o rubrică – *Ocolul lumii în 60 de secunde* – ce a dăinuit multă vreme şi în care, în articole dedicate memoriilor unor politicieni şi diplomaţi, în portrete ale unor oameni iluştri ai lumii de azi, în cronici ale

unor evenimente mari pe care le-am trăit la faţa locului, am beneficiat de privirea scrutătoare a celor cu care am fost coleg în amfiteatrul Odobescu al filologiei bucureştene şi, ulterior, în presă. Îi numesc pe Jana Gheorghiu şi pe Marius Grozea. Lor le alătur pe Sandu Rusu şi pe toţi care au trudit, fiecare în felul lui, ca rândurile mele să ajungă la ascultători. Drept pentru care închei, spunând că, dacă există un episod reuşit în prezenţele mele pe undele Radioului României Tineret, li-l dedic recunoscător. După care, în acest punct de răscruce, închei precizând că, datorită lor, şi eu am fost în Arcadia. Iar aceasta s-a numit Programul 3 Radio !

* * *

LUMINIŢA VELCIU
RADIOUL DRAGOSTEA MEA DINTÂI

Pentru mine Programul 3 Radio România este certificatul meu de naștere în meseria de ziarist. Ce întâmplare minunată a făcut să mi se întâlnească viața cu această pasiune care mi-a devenit destin și pâine! Sunt un om cu adevărat norocos.
Când am pășit prima dată la etajul 5 al clădirii din Strada Nuferilor am spus „Bun găsit!" vieții mele. Nimic din ceea ce știam de afară nu se potrivea cu ceea ce am găsit pe dinăuntru. Mă uitam la acei oameni maturi care zburau pe aripile imaginației lor inovând neîncetat, sfidând cenzura și nu-mi venea să cred că pentru ei se chema că vin la serviciu. Mă uitam la aceea care ar fi trebuit să te înspăimânte odată ce-i intrai în biroul de șef, iar eu simțeam în fața sa atâta căldură și atâta bunătate!
Ce n-am să uit niciodată: momentul în care am intrat prima oară într-un studiou și mi-am auzit vocea, ziua în care am coborât să primesc un reportofon și pe băieții care au verificat cât de încărcate sunt bateriile pe care mi le-au dat ca să-mi ajungă, iar mai apoi aripile care mi-au crescut pe spate, căldura cu care mă așteptau să le aduc câte ceva de pe teren ei, Florin, Gigi, Costin... Doamna Aurica, mereu caldă și zâmbitoare la ușa biroului acela în care intram, nu la doamna Redactor-șef Sofia Șincan, ci la mama mea. Mai știu când tata mi-a dat foarfeca lui cu vârful întors, perfectă ca să prindă banda în Mechlabor și pe Dan Ursuleanu care, văzând că vreau și vreau să nu mai depind de operatori și spații pentru fonotecat, într-o frumoasă după-amiază m-a învățat să-mi tai singură materialele.
Întotdeauna voi fi recunoscătoare sorții care l-a adus în acea duminică dimineață pe Florin Helmis în Căminul Martie pentru interviurile „La Drept vorbnd de sesiune". Eram nul IV la Facultatea de Drept, sesiunea noastră de iarnă începea mai devreme, mi-a luat interviul, i-am spus că fusesem într-o emisiune în direct în 1983 cu Mircea Rucăreanu, m-a chemat căci îi plecase co-prezentatoarea la post, moment care a marcat intrarea mea pe poarta Radioului pentru legitimația de colaborator permanent. Și Doamnei Șincan care a pariat mereu pe șansa mea în această meserie, spunându-mi cu strîngere de inimă în 1990 să mă duc la Televiziune ca „să nu dai vrabia din mână pe cioara de pe gard!" Ce ciudat! Exact de ziua Programului 3, luni, 12 martie 1990, am dat concurs la TVR și m-am angajat pentru totdeauna. Bucuria Radioului nu mi-a ieșit din viață, dar cu greu și fortuit a trebut să mă retrag la TVR. Apoi, prin 1997 a fost șansa minunată de a colabora din nou

cu Camelia Stănescu-Ursuleanu la Declarații de iubire...Asta fac acum și voi face mereu, cât voi trăi: o superbă declarație de iubire pentru acel loc minunat în care am învățat tot ce trebuia să știu - și mai mut decât atât !- într-o meserie în care apele ne poartă pe toți, dar rămân la suprafața apei acei ce au nebunia de a înota împotriva curentului, dând faptului de viață măsura începutului de fiecare zi. Mulțumesc pentru toate acestea, cu o iubire nesfârșită, Programului 3 al Radio România!

* * *

Un veritabil om-orchestră în rândul colaboratorilor noştri la Programul 3 se numeşte Alexandru Vilan. Deşi având o solidă formaţie ştiinţifică, Sandu s-a distins şi în zona emisiunilor culturale şi de divertisment, prin adaptări şi dramatizări radiofonice de nivel superior. A adus contribuţii substanţiale atât la emisiunile Cameliei Stănescu, cât şi la ale mele.Inginerul Alexandru Vilan, născut în aprilie 1940 este absolventul în 1967 al facultăţii de Energetică din Universitatea Tehnică din Bucureşti. În primii ani de inginerie s-a ocupat de economia apelor la Institutul de Studii şi Cercetări Hidrotehnice. Apoi, pasionat de programarea calculatoarelor, a trecut la Centrul de Calcul al Agriculturii şi după aceea a devenit cercetător principal la Institutul Central de Informatică (I.C.I.) Aici a desfăşurat o fructuoasă activitate de cercetare şi proiectare în domeniul programării calculatoarelor şi al sistemelor informatice. În anul 1981 a devenit coordonatorul Bibliotecii Naţionale de Programe, devenind apoi şef de temă la numeroase teme de cercetare. După 1989 a activat ca expert în cadrul Comisiei Naţionale de Informatică a Guvernului României conducând proiecte informatice de mare anvergură pentru ţara noastră cum ar fi proiectul de informatizare a evidenţei populaţiei sau cel de informatizare a administraţiei publice locale. În anul 2000 a ieşit la pensie de pe funcţia de consilier la Agenţia Naţională pentru Comunicaţii şi Informatică.

ALEXANDRU VILAN

ANTOLOGIA ÎNTÂMPLĂRILOR CIUDATE

Era o frumoasă după-amiază de vară a anului 1974. Mă aflam în cabinetul de la Spitalul Militar Central al bunului meu prieten, doctorul Dumitru Constantin, cunoscutul Constantin Dumitru Dulcan de astăzi. Discutam cu Doru de una, de alta când, simultan se auzi o bătaie la uşă şi sună telefonul.

- Intră, spuse Doru şi răspunse la telefon.

În cabinet intră un soldat, probabil un pacient. Doru îmi spuse mâzgălind ceva pe o hârtie :

- Sandu, fii te rog bun şi mergi tu până la poartă unde aşteaptă o fată de la radio. Vine să facă un material cu mine. Ad-o aici. Până veniţi, îl consult pe dânsul.

Şi mi-a întins hârtia pe care o mâzgălise mai devreme. Era biletul de intrare.

- Cine e pentru doctorul Constantin?

- Eu, Camelia Stănescu, a răspuns o tânără frumoasă, făcând câţiva paşi înainte.

Am condus-o în cabinetul lui Doru.

- Uite, Sandule, dânsa e de la Programul III, de la radio. E interesată de orice material care ar putea să-i atragă pe ascultători. Are o emisiune. Cum îi spune? a întrebat-o pe tânără.

- „*Clubul curioşilor*" a răspuns ea. Ce credeţi, aveţi ceva pentru noi? m-a întrebat.

La vremea aceea eram foarte preocupat de nou apăruta (pentru noi) *teorie a celor trei bioritmuri – fizic, emoţional şi intelectual*. I-am vorbit despre această teorie.

- Foarte interesant, a spus dânsa. Aţi putea scrie un material de prezentare despre această teorie?

- Da, i-am răspuns.

Şi peste o săptămână am primit un telefon. Tânăra mă chema la Radio să înregistrez materialul. Am intrat cu mari emoţii în cabina de înregistrare, dar până la urmă treaba a ieşit bine. Când am ieşit din cabină, Camelia mi-a spus:

- Nu credeţi că aţi avea şi alte materiale pentru noi?

Am stat, m-am gândit cîteva clipe şi am răspuns:

- Ba da. Să mă mai gândesc puţin.

Cunoşteam foarte bine limba rusă pe care o învăţasem în şcoală şi care mă ajuta să citesc o revistă foarte interesantă numită „Tehnica molodioji", adică „Tehnica pentru tineret", un fel de „Ştiinţă şi tehnică" de la noi. Mai erau şi „Znanie sila", adică „Ştiinţa înseamnă putere". Fiind preocupat şi de fenomenele paranormale, m-am gândit la o rubrică de genul „Mistere nedezlegate" inspirată din aceste reviste. Trebuie să fac o paranteză, cred că interesantă pentru cititor, şi să spun că revistele sovietice aveau o

poziţie ştiinţifică faţă de fenomenele paranormale. Le înregistrău ca atare convinşi fiind că va veni o zi în care le vom explica şi ştiinţific. Unele reviste occidentale, cum ar fi revista franceză „Science et vie" negau aceste fenomene, spunînd că sunt praf în ochii proştilor, manipulari unor iluzionişti.

I-am spus :

- M-am gândit la materialele citite în presa sovietică. Cred că ar fi fost foarte interesante pentru ascultători. Numai că a vorbi la noi despre fenomenele paranormale era o adevărată blasfemie. Putem însă s-o facem foarte bine, adăpostiţi în spatele articolelor din presa sovietică. Nimeni n-ar fi îndrăznit să le critice pentru a nu părea „mai catolic decât papa".

Camelia a fost de acord. Dar cum să-i spunem rubricii pentru a nu ne pune în cap cenzura? Am propus titlul de „*Antologia întâmplărilor ciudate*" destul de neutru, dar incitant pentru ascultători. Şi aşa i-a rămas numele timp de aproape 15 ani. „*Antologia* întâmplărilor ciudate" a devenit una dintre cele mai ascultate rubrici ale emisiunii. Primul material pe care l-am predat s-a numit „*Taina corăbiilor fără echipaj*" în care era vorba de diverse nave găsite rătăcind pe mările şi oceanele lumii, fără nici un om la bord. Când m-am dus să asist la înregistrare, am avut plăcuta surpriză să-l văd în cabină pe bine cunoscutul actor Alexandru Repan, cu care fusesem coleg de clasă în liceu. Cu vocea şi un talentul lui, succesul a fost asigurat. Încă de pe vremea aceea, emisiunea era prezentată de redactorul ei, Camelia Stănescu şi de regretatul Florian Pittiş. Cei doi aveau voci superbe şi se completau reciproc. De aici mi-a venit ideea ca rubrica scrisă de mine să fie citită pe două voci, una de bărbat şi alta de femeie. Aşa am şi făcut, mulţi ani de zile, pe la microfon succedându-se, actori şi actriţe de frunte din acea vreme.

Şi pentru că tot veni vorba de asta, vreau să vă povestesc o întâmplare emoţionantă. Într-o zi, ducându-mă să predau un material la radio – pe vremea aceea materialele trebuiau predate de autori, bătute la maşină în două exemplare, o găsesc pe Camelia Stănescu, într-o cabină de înregistrare. Era cu Anda Călugăreanu. Lectura ei mi s-a părut inteligentă, plină de farmec. Mi-a venit o idee, care trebuia validată de realizatoarea emisiunii :

- Ar putea citi Anda Călugăreanu, „Antologia întâmplărilor ciudate", am întrebat.

- Bună idee, a spus ea. Vrei să scrii pentru vocea ei?

- Cum să nu.

- Pentru Anda Călugăreanu şi pentru un mare actor- Forry Etterle, a decis Camelia.

Ani la rând am scris mici scenarii radiofonice pentru cei doi. Aşa se face că, Anda şi Forry au devenit rând pe rând, ziarişti, cercetători, exploratori, doctori, laboranţi şi câte şi mai câte.

Într-o zi îi vorbesc Cameliei Stănescu despre una dintre cele mai ascultate emisiuni de pe programul trei, şi anume, *Teatrul de divertisment.* Se transmitea duminica dimineaţa pe la ora 11. Dura două ore, şi era compus din scheciuri umoristice şi muzică, fiind foarte gustate de public.

- Păi redactor *Teatrului de Divertisment* e Dan Ursuleanu, soţul meu, mi-a spus Camelia. Dacă vrei, îţi fac cunoştinţă cu el.

Trebuie să vă spun că de la ei, de la soţii Ursuleanu, am învăţat cele mai multe din tainele meseriei de scenarist radio. De exemplu, că la radio trebuie să repeţi des numele personajului, pentru ca ascultătorul să-i asocieze vocea actorului care îl interpretează. De asemenea, mai trebuie să revii asupra unor elemente ale acţiunii, deoarece ascultătorul nu are posibilitatea, precum cititorul unei cărţi, să recitească anumite pasaje. Prima emisiune de *Divertisment* pe care am realizat-o s-a numit "*Ilustrate cu flori de zâmbet*". Am scris-o împreună cu un domn Zărnescu, pe care nu l-am cunoscut personal, nici până în ziua de azi. Ca să înţelegeţi acest lucru va trebui să vă dezvălui un secret necunoscut marelui public. Emisiunile de mare întindere, cum erau cele de Divertisment de pe Programul trei, nu puteau fi realizate de un singur scenarist. Efortul ar fi fost prea mare pentru un singur om şi ar fi purtat numai amprenta artistică a acestuia. De aceea, emisiunile erau scrise de doi sau chiar mai mulţi scenarişti în felul următor : fiecare scria o serie de scheciuri pe care le predă redactorului. Redactorul le prelua şi le punea cap la cap, scriind ceea ce se numeşte "comperaj", adică nişte dialoguri de legătură, sau prezentarea emisiunii, dacă putem să-i spunem astfel. Unitatea o asigura ilustratorul muzical. Şi pentru că veni vorba de ilustrator muzical, la emisiunile scrise de mine, acesta a fost un mare artist trecut în nefinţă, Romeo Chelaru.

Pe la mijlocul anilor 1980, Dan Ursuleanu a început să redacteze o emisiune de literatură ştiinţifico-fantastică, „*Exploratorii lumii de mâine*". Am fost totdeauna un

împătimit al acestui gen. Şi am avut fericita ocazie să scriu multe scenarii în serial, şi dramatizări ale unor celebre romane şi nuvele ştiinţifico-fantastice din literatura internaţională. Mai ţin minte că într-o deplasare pe care am făcut-o în Uniunea Sovietică prin 1987-88, un coleg sovietic, tot inginer, şi el şi pasionat de literatura ştiinţifico-fantastică, mi-a spus o chestie memorabilă : *„În literatura ştiinţifico-fantastică scriitorii pot să spună lucruri pe care altfel nu le-ar putea spune."*

Asta se făcea la *Exploratorii lumii de mâine*.

Câns Dan a devenit director, am continuat colaborarea la această emisiune cu Ştefan Ghidoveanu, alt promotor al literaturii de anticipaţie, după cum la emisiunile de Divertisment, am colaborat mai departe cu Manole Pavel Dan, alt redactor de talent din rândul teiştilor.

Colaborarea mea cu ei s-a terminat în 1990, când Programul 3 a încetat să mai existe în formula radiofonică ingenioasă, care l-a consacrat.

* * *

VASILE MORARU – prof. UNIVERSITATEA BUCUREŞTI

O MĂRTURIE

În ultima vreme, parcă puţin mai mult decât înainte, tinerii pe care îi cunosc cel mai bine - studenţii, dau semne că nu mai suportă discursul maniheist, atât de omniprezent în spaţiul public autohton. Mai sunt vârstnici reflexivi, adică oameni cu simţ şi spirit critic, care nu acceptă invazia de prejudecăţi exclusiviste, intolerante şi elitiste referitoare la trecutul recent. Se vor întâlni oare cele două categorii pentru a avea parte de o judecată fără hybris despre, de pildă, cum a fost cu adevărat radioul public în anii de dinainte de cotitură - ruptura din anul 1989?

Eu cred că da, şi acesta a şi fost motivul pentru care am acceptat, fără ezitare, să depun o modestă mărturie despre cum a funcţionat atunci postul de radio dedicat tinerilor. Să mă explic. Întâi de toate, vechiul regim nu a fost perfect omogen în cei peste 40 de ani ai săi. Au fost puncte şi contrapuncte istorice şi ideologice, iar oamenii care au crezut în valori culturale universale s-au unit cum au putut pentru a le apăra şi prezerva. Oricine a trăit atunci ştie că speranţa unei vieţi normale, n-a murit nicicând. Mai mult, în faţa duplicităţii şi represivităţii regimului de dictatură bicefală existau oaze, locuri

binecuvântate unde se putea cât de cât respira cultural, adică nu exclusiv primitiv ideologic. Nu pot să nu amintesc un fapt de viaţă simplu, poate, relevant. Era după Cernobîl şi am primit un telefon de la Mihaela Ioan, redactor la postul amintit. Mă ruga să particip la o discuţie avându-l partener pe Paul Caravia. Am acceptat tocmai pentru că o asemenea companie mă onora. De ce ? Cu trei ani înainte, la Slobozia, acesta mi-a făcut timp de 4 ore destăinuiri de o sinceritate cutremurătoare despre "*reeducarea de la Piteşti*" unde el a fost "*subiect*". Evident că nu despre aşa ceva urma să vorbim, dar important pentru noi în acel moment era că dezbăteam, destul de liber, valori universale şi ne raportam mereu la simplul şi definitoriul statut de om, ce se poate, credeam noi, oricând salva din punct de vedere moral. Mai era ceva, simţeam că pot avea încredere şi în Mihaela Ioan şi în discreta şi competenta ei şefă, Sofia Şincan. De altfel, după înregistrare, ţin foarte bine minte că ieşiţi toţi 3 din clădire am ajuns absolut firesc să conversăm despre Regele Mihai şi rolul său în istoria României. Atunci orice prezenţă a unei asemenea teme era periculoasă. Numai că noi puteam sugera doar fără să pomenim un nume (acel nume), adevăruri istorice. *E puţin lucru* vor spune noii ideologi "*puri şi duri*" de astăzi, iviţi, nu arareori, din conformiştii de ieri. Cred cu tărie că Radio 3 era ascultat de aceeaşi oameni care seară de seară comutau pe *Europa Liberă* şi *Vocea* Americii. Se trăia schizoid într-o lume bântuită de o paranoia duplicitară şi represivă.

Nutresc convingerea că timpul depăşirii hybrismului şi maniheismelor nu se e departe. Există din ce în ce mai multe mărturii de bună credinţă, dincolo de fracţiunile din istorie şi în pofida lor. În fond dacă România poate să aibă o dezvoltare durabilă, atunci aceasta este recognoscibilă şi în continuităţile neculpabile din viaţa oamenilor. Unde sunt acestea ? În morala elementară nu în cea minimală. Iată o cale regală de a chestiona onest istoria noastră recentă. Despre decenţa unui asemenea parcurs, tocmai am vorbit.

* * *

Un caz aparte în rândul colaboratorilor de la Programul 3 îl reprezintă scriitorul şi publicistul Mihai Stoian. El a fost atras într-un consistent proiect educaţional, pus la cale în toate detaliile împreună cu Sofia Şincan. Cum Mihai Stoian nu mai trăieşte,

misiunea de a evoca această întreprindere radiofonică a fost asumată de soţia celui dispărut.

CONSTANDINA BREZU STOIAN

UN PSIHOLOG LA PROGRAMUL 3- MIHAI STOIAN

Încerc să refac din memorie şi din postura de martor, raporturile de colaborare ale defunctului meu soţ, Mihai Stoian cu emisiunile Programului trei. Ca specialist psiholog, având ca obiect precumpănitor formarea personalităţii tânărului, era invitat să contribuie cu materiale substanţiale la emisiunile Programului 3. Şi, de bună seamă, răspundea cu o firească bunăvoinţă.

Din altă perspectivă privind, astfel de contribuţii contracarau sistemul reducţionist de educare a tineretului ; Programul 3 propunea, altfel spus, o alternativă, îndemnând la reflecţie. Mihai Stoian năzuia să ofere o viziune mai cuprinzătoare asupra complexităţii fenomenului educaţional-formativ, pe categorii de vârstă ţintă. Contribuţia sa la emisiunile coordonate de Sofia Şincan s-a concretizat şi în specia *Teatrului document*, pe care Mihai Stoian – experimentat autor de literatură document – o practica. Respectivele specii dramatice erau construite în temeiul investigaţiilor efectuate de autor, în cadrul anchetelor sale, realizate în rândul tineretului şcolar şi nu numai... Toate întreprinse cu mijloacele adecvate, ţinând de metodologia psihologiei experimentale. De altfel, Mihai Stoian s-a dedicat acestui domeniu, pe care l-a perfecţionat ani de-a rândul, în cadrul unui centru de la Vaucresson- Franţa, unde a lucrat efectiv, în echipe constituite din cursanţi, veniţi din toată lumea. În virtutea unei astfel de pregătiri speciale, aveau loc se schimburi fertile de experienţă, esenţiale pentru cunoscutele sale anchete în rândul tinerilor, de mai târziu. DE la microfonul Progranului 3, Mihai Stoian analiza vulnerabilitatea vârstelor tinere, oricând pândite de riscul unor derapaje. Solicitarea specialistului de a aborda subiecte ieşite din tiparele convenţionale, era proba evidentă a inteligenţei redactorului , a viziunii sale competente. Se demonstra, astfel, la Programul 3, existenţa unui proiect de anvergură bine structurat.

Din perspectiva anilor care s-au scurs de atunci, aspectele care privesc vârsta tineră sunt tot mai actuale. Familia, şcoala, societatea nu şi-au epuizat resursele în a contribui la formarea unui tineret echilibrat, în stare să-şi asume răspunderi potrivite vremurilor

complicate pe care le parcurgem. În orice caz, a fi capabil să faci faţă provocărilor timpului, este o chestiune permanentă, care a străbătut veacurile, de când există omenirea.

Revenind la perioada când emisiunile postului 3 îşi aflaseră rostul în programele Radiodifuziunii, trebuie remarcat faptul că lucrurile bune care s-au întreprins în beneficiul tineretului, implicau existenţa unui proiect. Adică o concepţie ordonatoare, susţinută cu tenacitate. Solicitările adresate de Sofia Şincan lui Mihai Stoian veneau să susţină coerenţa unui asemenea proiect. Fiindcă, de pildă, scenariile radiofonice concretizate, îndeobşte, în specia teatrului document se sprijineau pe studii de caz ; având prin urmare o sursă în adevărul vieţii. Ceea ce avea o legătură evidentă cu literatura de investigaţie pe care o practica scriitorul. Probă incontestabilă că redactorii acestui Post de Radio, erau foarte buni profesionişti. De aceea mi se pare că performanţele, în oricare sferă de activitate s-ar fi manifestat, trebuie recuperate, pentru a se restabili, astăzi, în confuzia generalizată, un echilibru al valorilor.

Dincolo de stricta relaţie de colaborare cu Programul 3, Mihai avea un criteriu de apreciere implicând performanţa meseriei. Consideraţie ce privea şi cuplul Sofia – Dionisie Şincan. Era vorba de un factor de complementaritate sau / şi de vocaţie ?! Sigur, ambele componente cimentaseră o coeziune emblematică. Şi nu ezit să amintesc, acum, cât de interesat era Mihai când Dionisie Şincan transmitea reportajele lui parlamentare la Radio. Pe atunci funcţionau în perfect echilibru, talentul jurnalistului şi dreapta măsură.

Nu o dată, ne-am întâlnit în Parcul Herăstrău, cu prilejul unor plimbări duminicale, când bucuria revederii era proba evidentă că bunele, confraternele raporturi omeneşti rezistă tmpului.

* * *

Alt colaborator de nădejde a fost petru noi Emilian Blînda.Născut în 1968.Licenţiat în istorie al Universităţii Bucureşti, promoţia 1992.1994-1995 : Studii post universitare de relaţii internaţionale în Elveţia, la Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales din Geneva, în calitate de bursier federal. 1996 : Specializare în managementul corporaţiilor media publice – Londra, BBC World Service Training Centre, în calitate de bursier al Foreign Office.1993 : Angajarea în cadrul Societăţii Române de Radiodifuziune din 1993, ca redactor de rubrică.1996-2003 : redactor şef adjunct al Agenţiei de presă RADOR din cadrul SRR. 2003-2004 : director al direcţiei

Cancelarie şi coordonator al proiectelor derulate de SRR cu parteneri din Statele Unite ale Americii. 2004-2005 : director general adjunct, coordonator al Departamentului Strategie şi Producţie Editorială.2005-2007 : editor coordonator la Agenţia de presă RADOR din cadrul SRR.Din 2004 : membru al Union Internationale de la Presse Francofonă.Publicaţii: "Mythe et réalité de la décadence européenne.Une décennie de doutes en Europe francophone: 1975-1985" în volumul colectiv Pouvoirs et méntalités, 1999, ed. Babel Publishing House. * E un început în tot sfârşitul (posturile de radio şi agenţiile de presă despre revoluţia din 1989), volum colectiv, 1998, editura Casa Radio. La Radio România Tineret a lucrat în calitate de student colaborator, realizând emisiuni ca Student Club, Radio în Blue Jeans, Dosare ale Istoriei Contemporane.*

EMILIAN BLÎNDA

O DRAGOSTE FOARTE MARE

Vă amintiţi iubirea de la 20 de ani ? Fluturii ei din stomac ? Visele ei în culori ? Flacăra ei care v-a scânteiat privirea ? Senzaţia de infinită putere, de zbor având lumea la picioarele tale ? Ei, bine, aveam 20 de ani şi m-am îndrăgostit. Fără să ştiu că va fi o iubire mare.

Citeam în vara lui 1990, în sălile de lectură goale ale bibliotecilor din Bucureşti, cu o curiozitate de copil aflat la vârsta *de ce*-urilor, cărţi tăinuite până atunci în fostele fonduri "*S*" (*Secrete, Speciale*), inaccesibile practic, înainte de 1989. Unele pagini de memorialistică erau absolut fascinante: Winston Churchill, Golda Meir, Charles de Gaulle, Iser Harel, Hannah Arendt. Autori ale căror cărţi le poţi găsi, cu uşurinţă astăzi, la librăria de la colţ.

Zilele îmi erau împărţite între cursurile de la Facultatea de Istorie, unde eram student, orele lungi de bibliotecă, cursuri intensive de limba engleză şi colaborări. Sigur că simţeam că am nevoie de o pauză. În 1992, redactorul şef, Paul Grigoriu – mi-a spus într-o dimineaţă, privindu-mă cu ochii săi pătrunzători, de dincolo de ochelari: *"Copile, tu de când n-ai mai dormit?"*Avea dreptate. Dragostea mea îmi devorase somnul. Între timp *puştiul* de atunci s-a făcut puţin mai mare, a învăţat că iubirea de la 20 de ani îţi râmâne în suflet undeva, acolo, într-un loc al ei, indiferent care îţi sunt drumurile hărăzite în viaţă şi indiferent dacă într-o zi această iubire îşi modifică pulsul, sub ascultarea unor

inimi numite Jeana Gheorghiu sau Florian Pittiş. Inimi care au condus mai târziu Radio România Tineret, iubindu-l, ca şi mine, nebunește. Pentru că, ştiţi ceva, altfel nu se poate!

* * *

Încă un mare prieten al Programului 3, regizorul Cristian Munteanu, a plecat pe drumul fără întoarcere. Primise cu bucurie invitaţia noastră de a scrie ceva pentru cartea omagială a programului, aşteptam nerăbdători contribuţia sa. Şi brusc, ca o ghilotină, VESTEA. Cristian a murit fulgerător. Era bolnav de inimă. Pensionarea sa forţată, lipsa de recunoştinţă a instituţiei pentru activitatea sa de uriaşă valoare, îl afectaseră profund. Un mare regizor radiofonic se văzuse marginalizat fără menajamente. Oare mai există cineva care să-şi asume vinovăţia, să nu doarmă nopţile pentru această nedreptate strigătoare la cer?

Cristian Munteanu şi-a pus amprenta creatoare pe nenumărate scenarii radiofonice pe care i le-au propus treiştii. Stăpânea la perfecţie mijloacele tehnice ale regiei audio, pârghiile de a crea atmosferă. Cultura sa impresionantă îl ajuta să se mişte cu lejeritate prin specificul unor timpuri şi civilizaţii din cele mai diverse, găsind tonurile cele mai potrivite pentru fiecare poveste în parte. Era un elegant în sine, cât şi în relaţiile cu ceilalţi. Se bucura de respectul actorilor, cărora le plătea cu aceeaşi monedă.

Vocea lui Cristian s-a păstrat datorită unei inţiative a Cameliei Stănescu. Acum câţiva ani, impresionată de mâhnirea adâncă a maestrului, a comandat o emisiune Cristian Munteanu despre el însuşi redacţiei Teatru, pe care a difuzat-o sub genericul Declaraţii de iubire. Până astăzi, acea emisiune a rămas singura mărturie despre marele regizor al scenei radiofonice. Şi singura care a putut omagia figura celui dispărut, fiind reluată pe post după tristul eveniment.

Ne luasem adio de la paginile lui Cristian pentru cartea noastră colectivă. Dumnezeu a vrut însă ca sfârşitul să fie altfel. Şi iată că, îndoliata soţie ne contactează telefonic. Paginile existau ! Era ultimul lucru scris de Cristian. O ciornă, nestilizată la maşina de scris, dar cu atât mai preţioasă, devine astfel, document zguduitor despre viaţă şi moarte.

CRISTIAN MUNTEANU

BUCURIA UNEI COLABORĂRI

Am avut privilegiul să particip, de-a lungul vremii, la realizarea unor proiecte de anvergură difuzate pe Programul 3 al Radiodifuziunii Române, în cadrul unor cicluri de emisiuni : *Exploratorii lumii de mâine, Jurnale şi memorii*, *Biografia unei capodopere* ş.a., create de doi profesionişti de excepţie – Camelia Stănescu şi Dan Ursuleanu.

Păstrez vie în amintire bucuria acestor colaborări, atmosfera emulativă datorată lor, ca şi unor talentaţi regizori, ingineri de sunet, actori, în Studioul T2, prea mic şi neîncăpător pentru atâta revărsare de suflet. Astfel s-a filigranat acea monumentală odisee spaţială, *Fundaţia*, serial în nesfârşite episoade după cărţile lui Isaac Asimov. Nu am fost, mărturisesc, un împătimit al literaturii SF, dar după această experienţă am începuit să îndrăgesc genul şi să mi-l apropii. După mai multă vreme am ascultat, în reluare, un episod din acest serial tulburător şi i-am descoperit valenţe nebănuite. Desigur, în prim plan se situau vocile actorilor, interpreţi de marcă, dintre cei mai importanţi maeştri ai scenei bucureştene - George Constantin, Mircea Albulescu, Victor Rebengiuc, Ion Marinescu, Ştefan Iordache şi mulţi alţii, o distribuţie onorantă pentru orice teatru.

A fost un travaliu intens, însumând zeci de ore de înregistrări, apoi fonotecări, realiyarea coloanei sonore – deloc neglijabilă în asemenea producţii – suprapuneri, finisări, pentru a ajunge la acel rezultat artistic care să ne satisfacă. Dar cred că a meritat. Şi permanent am fost ajutaţi de realizatorul Dan Ursuleanu, care ştia, ca nimeni altul, să întreţină o atmosferă relaxată, de bună dispoziţie, de emoţie artistică.

De obicei începeam lucrul la ora 8 dimineaţa şi, după câteva lecturi, demara periplul nostru printre galaxii. Nu înainte însă ca entuziastul nostru redactor să ne binedispună cu o glumă, cu o anecdotă, cu o întâmplare amuzantă, ca într-o Şeherezadă...

N-aş fi crezut niciodată că istoria naşterii unei capodopere poate fi la fel de palpitantă ca o călătorie în lumea astrală. Şi totuşi...

Domnişoarele din Avignon au reprezentat, desigur, o astfel de aventură...spirituală. Eram pe un teren mai apropiat mie. Inspiratul scenariu al Cameliei Stănescu mă obliga ca un diamant pe care urma să-l şlefuiesc în multiple faţete. Mă confruntam cu misterul Picasso. Trebuia să-l desluşesc, să-l pătrund, să-l admir. De data aceasta, înregistrarea a stat sub semnul unei emoţii aparte. Încercam să transfigurăm artistic un univers de imagini şi culori. Să vedem *naşterea* unui tablou. Să privim altfel realitatea. Orice geneză e un miracol. Cu atât mai mult cu cât creatorul era un artist de geniu.

Am lăsat la urmă cea mai interesantă, poate, colaborare a mea cu programul 3, ciclul de emisiuni având la bază opera lui Panait Istrati. Le-aş încadra sub denumirea generică de *aventuri existenţiale.* O lume pestriţă – vagabonzi, fete de moravuri uşoare, negustori, pescari, turci, armeni, greci – a prins viaţă prin locuri ştiute din Brăila sau de pe malul Deltei. Mă simt brăilean prin tată, ca şi marele pelerin al inimii mele. Tot acest furnicar uman încerca să-şi croiască un drum în viaţă, să iubească, să muncească, să-şi aleagă prieteni, într-un cuvânt – să *vieţuiască* în aceste ţinuturi pline de farmec, dar şi pândite de multe capcane care zădărnicesc existenţa oamenilor, strivesc avânturi creatoare, nimicesc visuri. Or, tocmai în zbaterea continuă rezidă frumuseţea caracterelor.

Chira Chiralina...Ţaţa Minca...Ciulinii Bărăganului...Mihail... Poveşti de dragoste şi de moarte. Drame pasionale care sfâşie inimi şi despart prietenii de o viaţă. Am uitat multe amănunte, dar din străfundul memoriei se înfiripă un cântec de o mare mare puritate – NERANŢULA FUNDOTI – fredonat de o grecoaică veşnic îndrăgostită. Şi, alături de ea, cei doi tineri care şi-o dispută într-o încleştare pe viaţă şi pe moarte. Acest trio a fost admirabil interpretat de Carmen Galin, Adrian Pintea, Florian Pittiş, în dramatizarea iscusită a Cameliei Stănescu, care a păstrat intact spiritul autorului. E meritul ei şi al lor că au dat viaţă sonoră acestei nemuritoare poveşti, *Neranţula*, care se sfârşeşte atât de tragic, prin batjocorirea şi uciderea inocenţei.

Într-o dedicaţie din 20 III 1995 pe volumul *Panait Istrati*, doamna Margareta Panait Istrati scria : *„Regizorului Cristian Munteanu, pentru fineţea şi talentul cu care a asociat vocile actorilor spiritului prozei lui Panait."*

La rândul meu, vă mulţumesc, Camelia şi Dan, pentru bucuria colaborării noastre, transfigurată artistic în partituri radiofonice de neuitat.

* * *

DAN URSULEANU

DESPRE MINE, NUMAI DE BINE

În fond, ce-aţi dori ? După ce că am trudit din greu la paginile acestei cărţii, să mă autoapreciez în tonuri critice, turnându-mi cenuşă în cap ? Să fac pe obiectivul ? Sper că mi-am dobândit dreptul de a spune despre mine însumi că sunt frumos, deştept,

harnic şi talentat. Cu alte cuvinte, cum ar spune un personaj politic foarte cunoscut, sunt perfect. Omul cel mai potrivit, la locul potrivit. Doar că, eu sunt un pic mincinos !...

Dacă e să regret ceva în viaţă, regret doar faptul că am ratat momentele efervescente ale înfiinţării Programului III. Când la Radio se întâmplau zile istorice, eu eram la Televiziune ! Omul potrivit, la locul nepotrivit, deh !...

Am luat celebrul program, din mers, 7 ani mai târziu. 7 ani de fericire pierduţi. Oricum, mai bine mai târziu decât niciodată a început să se potrivească timpul şi pentru mine. Rotiţa mea perfectă completa mecanismul unui ceas perfect. Restul a fost sincronizare...

Acum, ajuns la vârsta memorialistului, simt nevoia să împărtăşesc şi altora întâmplări trăite sub zodia microfonului. Nu vă aşteptaţi să downloadez în aceste pagini amintiri sobre, încărcate cu virtuţi educative. Nu-mi permite firea mea sprinţară, înclinată spre persiflare. Voi extrage din trecut portrete şi păţanii cu care să vă mai descreţesc un pic frunţile boţite de grijile zilnice.

Ce mândru eram când mă recomandam : Sunt Dan Ursuleanu. Locul meu statornic de muncă e Radioteleviziunea Română. După scindarea instituţiei, Societatea Română de Radiodifuziune. Se ştie.Organizaţie serioasă de presă audio, cu greutate şi influenţă. Un lanţ de împrejurări m-au condus spre Redacţia Copii-Tineret a Radiodifuziunii. Terminasem cu o medie astronomică Facultatea de Limbă şi Literatură Română a Universităţii Bucureşti. Repartizat ca profesor la o şcoală din Slobozia, am dat cu piciorul norocului şi nu m-am dus acolo. Am preferat o variantă pro domo, adică am rămas acasă, la Bucureşti, pentru a-mi valorifica mai bine afinităţile culturale. M-am lipit de redacţia revistei Luceafărul, unde am rezistat vreo doi ani, cu statut de colaborator intern. Treaba mea era să scriu recenzii, cronici literare şi reportaje de la lansările de carte. Angajarea în schema redacţională trena. Îmi cam pierdusem răbdarea...

A venit şi ziua când am luat taurul de coarne. M-am dus la Serviciul Personal al Radioteleviziunii şi am depus pe biroul unui cadrist o cerere de angajare la Redacţia Culturală şi un dosar cu tăieturi – lucruri scrise de mine în presă. Apoi am început să aştept... Zece zile mai târziu, primesc un telefon acasă. La capătul firului era cineva care se recomanda a fi Victor Popa, redactorul-şef de la Copii-Tineret : Stimate tovarăşe, ţi-

am citit dosarul. Scrii bine. Nu ştiu dacă şi când cei de la Cultural te-ar putea angaja, dar la mine ai putea veni chiar de mâine. Te interesează ?N-aveam habar cu ce se mănâncă redacţia pe care o conducea respectivul tovarăş.Totuşi am răspuns instantaneu că sunt de acord. De nerăbdare ? Din instinct ? Oricum, viitorul avea să confirme, a fost un „da" la fel de fructuos ca acela din faţa ofiţerului de stare civilă. Opţiunea făcută a fost, în cele din urmă, o fericită întâmplare.

UN NES POSTUM CU VIGI PANĂ

Acum, după ce au defilat amar de ani de când Virginia Pană a trecut pe poarta unui accident auto, spre lumea celor drepţisuspin adeseori şi spun : « Oh, şefa noastră cea bună şi respectată, de ce nu vii să mai bem un nes, ca pe tipuri ? »

În iarna lui 1965, când m-am angajat la Radioteleviziune, i-am devenit subaltern lui Vigi, cum o răsfăţau colegii mai vechi, era şefa secţiei în care se fabricau emisiunile pentru tineret. Mi-o amintesc ca pe o femeie de statură mică, având o voce groasă de fumătoare înrăită (ceea ce şi era) şi cu o inimă mare şi generoasă. Trăia o peioadă de destrămare a căsniciei, motiv pentru care adevărata ei familie era Radioul, Neavând copii, Vigi era mărinimoasă cu noi, mai tinerii angajaţi. Ne ocrotea, ne îndruma şi ne lua apărarea atunci când lipsa de experienţă ne împingea să comitem inerente greşeli profesionale. Personal, am avut mare noroc că mi-am început cariera pe undele herţiene sub aripa Virginiei Pană. M-a citit cu ochi versat, scanându-mi aptitudinile şi punctele slabe. Cu un fler de şef autentic, a identificat ce tip de emisiuni mi s-ar potrivi mai bine. Şi mi-a oferit şansa de a mă manifesta în zona cea mai adecvată în raport cu bagajul meu de cunoştinţe şi de atuuri radiofonice. Pentru a fi sigură că voi evolua în direcţia cea bună. Vigi m-a dat pe mâna lui Constantin Teodori, unul dintre seniorii emisiunilor de tineret. Aceeaşi strategie s-a repetat cu fiecare nou angajat al secţiei. Cu Teodori am făcut cea dintâi deplasare pe teren, la Braşov, ordonată de şefa noastră. El m-a intrdus în domeniul farselor, practicate cu frenezie în redacţie. Premiza era fericirea pe care o trăia Virginia Pană atunci când primea o scrsoare de la vreun ascultător, Într-o scurtă şedinţă conspirativă, am hotărât cu Costică să-i dăm apă la moară. Zis şi făcut. Am cumpărat cea mai convenţională ilustrată cu putinţă, ceva cu faţada hotelului Aro. Apoi, compunându-mi un scris idiot, cu mâna stângă, am imaginat un text administrativ tâmp, adresat inegalabilei Vergilia Pară, din partea lui Hopodată Constamtin şi Boţ Stănică,

elevi la Grupul Şcolar Dulgherul din Cristianul Mare. Conţinutul era o înşiruire de bazaconii agramate. Efectul respectivei ilustrate poştale a depăşit cu mult aşteptările noastre. Ani de zile, Vigi a ţinut mândră mesajul cu pricina, sub cristalul biroului ei personal. Îmi amintesc cu plăcere de acei ani ai începuturilor. Avea un har special de a menţine un climat de muncă relaxat şi propice performanţei. Ştia să întreţină entuziasmul pentru o cauză, să stimuleze fantezia şi creativitatea, să şleifuiască asperităţile ivite, uneori, în relaţiile interumane. Punea degetul exact pe rană şi prescria antidotul optim. Puţini au reşit, ca ea, să îmbine autoritatea cu familiarismul cordial. Vigi era nelipsită la sărbătorile noastre colegiale, era sufletul lor, se bucura de reuşitele fiecărui subordonat. Pe vremea aceea tineri fiind, încă necăsătoriţi şi fără griji, ieşeam foarte des la o bere şi niscai gustările, pe la numeroasele braserii care încercuiau absolut întâmplător Radiodifuziunea Română. Ne simţeam bine împreună. Povesteam, glumeam şi mai alespitoceam idei şi formule radiofonice, pe care le credeam revoluţionare. Vigi era acolo şi cataliza îndrăznelile noastre profesionale. Comanda un ferfeniţilă, asta însemna Fernet micşi se prindea în hora antrenului general. Diferenţele de vârstă se topeau ca prin farmec şi o agapă devenea ferment de idei şi premisă pentru viitoare emisiuni de bună calitate.

Şi a mai fost ceva care a întreţinut coeziunea unui mic colectiv de entuziaşti: pe vremea când cafeaua lipsea din magazine, iar la putere se afla nechezolul, Vigi reuşea să procure nes-café. În fiecare dimineaţă, şefa se ocupa personal de delectarea noastră, frecând îndelung nesul pentru fiecare dintre noi. Rtualul zilnic al băuturii maronii, similar ceremoniei japoneze a ceaiului, a contribuit mult la cimentarea relaţiilor noastre de prietenie şi de toleranţă reciprocă. În ferestrele dintre treburile curente de la Radio, jucam şah şi mini-biliard, prilejuri de ascuţire a minţii şi de rafinare a preciziei. Săbăreanu, om de imensă vanitate, se credea un şahist genial, fără să fie. În poziţii complicate, îşi umfla pieptul, mândru de el însuşi, apoi privea triumfător în jur şi declara, cu voce tunătoare : Mă simt împărat ! Imediat venea mutarea adversarului, care îi dădea împăratului o lovitură necruţătoare. Săbăreanu privea năucit tabla de joc, se înroşea, îi cădea faţa şi admitea, cu coada între picioare : La asta nu m-am aşteptat ! După amiezele jucam biliard în birou, cu berea alături, într-un fum de ţigări de să-l tai cu cuţitul, spre disperarea Virginiei Pană, femeie îngăduitoare dar adusă în pragul

exasperării de games-clubul nostru. Ne-a rugat, ne-a implorat, până la urmă ne-a somat s-o mai rărim cu partidele. Degeaba. Într-o zi a intrat brusc în biroul jucătorilor. Cuprinsă de furie, a înşfăcat bilele şi tacurile, după care le-a azvârlit pe fereastră, de la etajul 5 ! Am aşteptat să plece, apoi am coborât cu toţii în stradă, căutând să ne recuperăm recuzita de joc. N-a fost uşor ; bilele mici, din plastic, ţopăiseră pe caldarâm până la distanţe apreciabile. Iar tacurile erau crăpate sau frânte. Obiectivul expediţei fiind atins, ne-am întors în birou, am lipit tacurile cu leucoplast şi...am luat-o de la început. Ăştia eram noi, dârji ca eroii comuniştii ilegalişti din filmele sovietice !.. Emisiunile noastre primeau sute, mii de scrisori. Era proba imediată că trezeau un interes viguros al ascultătorilor. Ideile, întrebările corespondenţilor ne inspirau, ne ghidau unele rubrici. Multe epistole scăpărau de inteligenţă. Dar veneau şi tot soiul de prostii. Exprimări inepte, gramatică la pământ. Comori de umor involuntar care ar fi fost de neiertat să se piardă. Aşa mi-a venit ideea să adun într-un registru pasajele cele mai imbecile din scrisori. Obiectul cu pricina a fost numit :

TÂMPIȚIARUL CORESPONDENȚILOR

Colegii îl alimentau continuu cu noutăţi. S-au adunat în filele lui sute de extrase aiuritoare. Cineva se adresa emisiunii Clubul curioşilor scriind pe plic Lupul furioşilor. Un altul debita : Marele istoric, revoluţionar, şi petrolist român care a fost Cobălcescu. De neuitat au rămas semnatarii cei şapte fraţi Pârţa, ale căror fraze stârneau hohote de râs. Un pui de ţăran ne informa : Eu duc oile la adăpat deoarece câinele meu nu ştie să vorbească cu ele. Iată şi o mostră in extenso : Răspunsuri ale unor elevi de clasa a X-a la un test dat de Clubul Adolescenţilor : Ce aş face dacă s-ar desfiinţa şcoala ? Aş ta acasă. Maşi ocupa cu timpul liber. Şi alta : Eu Mitu Constantin elev al Grupului şcolar Colibaşi Nr-2 din satul Valea Mandri, Comuna Dărmăneşti am făcut o egsperienţă care nu mi-a dat răs punsul şi trimit la dumneavoastră această scrisoare pentru a afla răspunsul. Cu ce gaze aşi putea înlocui butelia de la aragaz ? Încă una, mai elevată : Acum am de gând să sugerez pentru emisiunea „Trecem pe recepţie o epistolă pentru fana dicţionar privind securitatea adică organele care au sarcina de apărare a orânduiri sociale, pentru că eu am predilecţie pentru organe. Însă aş dori ca epistolă să cuprindă date referitoare la ce calităţi trebuie să îndeplineşti şi la ce materii trebuie să te ţii mai tare. După cum m-am prezentat aţi putut remarca că am 16 ani, deci trebuie să termin

liceul şi pe urmă să dau admitere la securitate. Dar câte destăinuiri sentimentale à la Gâgă se revărsau din acest panopticum poştal... Tâmpiţiarul avansa cu spor, până când, într-o zi a trecut prin redacţie scriitorul umorist Ion Băieşu. A citit o parte din colecţia de prostii din registru şi a râs cu poftă. Ne-a rugat să îi împrumutăm minunea, pentru documentare, jurându-se că ne-o va aduce înapoi peste câteva zile. Nu s-a ţinut de cuvânt ... În schimb, peste câteva luni, Băieşu a lansat la televiziune serialul său cu Tanţa şi Costel. Nenumărate replici erau inspirate din Tâmpiţiarul nostru... Vigi era nelipsită de la sărbătorile noastre colegiale. Era sufletul lor. Se bucura de reuşitel fiecărui subordonat. Pe vremea aceea, tineri fiind, încă necăsătoriţi şi faără griji, ieşeam des la o bere şi niscai gustărele, pe la numeroasele braserii care, din întâmplare, încercuiau Radiodifuziunra. Ne simţeam bine împreună. Povesteam, glumeam şi mai ales, pritoceam idei şi formule radiofonice, pe care le credeam revoluţionare. Vigi era acolo şi cataliza îndrăznelile noastre profesionale. Comanda un ferneţilă (adică un Fernet mic) şi se prindea în hora antrenului general. Diferenţele de vârstă se topeau ca prin farmec şi o agapă devenea ferment de idei şi premiză pentru viitoare emisiuni de calitate. Şi a mai fost ceva care a întreţinut coeziunea unui mic grup de entuziaşti: pe vremea când cafeaua lipsea din magazine, iar la putere se afla nechezolul, Vigi reuşea să procure nes-café. În fiecare dimineaţă, şefa se ocupa personal de delectarea noastră, frecând îndelung nesul pentru fiecare dintre noi. Ritualul Zilnic al băuturii maronii, similar ceremoniei japoneze a ceaiului, a contribuit mult la cimentarea relaţiilor noastre de prietenie şi de toleranţă reciprocă. Acum, după ce au defilat amar de ani de când Virginia Pană a trecut pe poarta unui accident auto, spre lumea celor drepţi, suspin adeseori şi îmi spun: Oh, şefa noastră cea bună şi respectată, de ce nu vii să mai bem un nes ca pe vremuri?Anii au trecut, aducându-mi trese succesive pe umerii chinuiţi de greutatea magnetofonului portabil. Pornind de la un amărât de reporter stagiar, am trecut prin fazele de reporter, redactor, realizator de emisii, director, membru al consiliului de administraţie, redactor şef. Am prins pensionarea tot în radio, dar nu mi-a scăpat, pentru şapte ani, nici experimentul televiziune. Am avut parte în viaţă de importanţă, de vremuri bune sau rele, de conflicte şi de răsplăţi mai mult sau mai puţin meritate. Am luat premii şi am publicat cărţi. Dar nimic nu se compară cu anii de plenitudine pe care i-am trăit la Programul III...

Emisiunile noastre primeau sute, mii de scrisori. Era proba imediată că trezeau un interes viguros al ascultătorilor. Ideile, întrebările corespondenţilor ne inspirau, ne ghidau unele rubrici. Multe epistole scăpărau de inteligenţă. Dar veneau şi tot soiul de prostii. Exprimări inepte, gramatică la pământ. Comori de umor involuntar care ar fi fost de neiertat să se piardă. Aşa mi-a venit ideea să adun într-un registru pasajele cele mai imbecile din scrisori. Obiectul cu pricina a fost numit ***Tâmpiţiarul corespondenţilor****. Colegii îl alimentau continuu cu noutăţi. S-au adunat în filele lui, sute de extrase aiuritoare. Cineva se adresa emisiunii Clubul curioşilor scriind pe plic Lupul furioşilor. Un altul debita : Marele istoric, revoluţionar, şi petrolist român care a fost Cobălcescu. Un pui de ţăran ne informa : Eu duc oile, la adăpat deoarece câinele meu nu ştie să vorbească cu ele. Iată şi o mostră in extenso : Răspunsuri ale unor elevi de clasa a X-a la un test dat de Clubul Adolescenţilor : Ce aş face dacă s-ar desfiinţa şcoala ? Aş ta acasă. Maşi ocupa cu timpul liber. Şi alta : Eu Mitu Constantin, elev al Grupului şcolar Colibaşi Nr-2 din satul Valea Mandri, Comuna Dărmăneşti Cu ce gaze aşi putea înlocui butelia de la aragaz? Încă una, mai elevată : Acum am de gând să sugerez ceva privind securitatea, adică organele care au sarcina de apărare a orânduiri sociale, pentru că eu am predilecţie pentru organe. După cum m-am prezentat aţi putut remarca că am 16 ani, deci trebuie să termin liceul şi pe urmă să dau admitere la securitate.*

Câte destăinuiri sentimentale à la Gâgă se revărsau din acest panopticum poştal...Tâmpiţiarul avansa cu spor, până când, într-o zi, a trecut prin redacţie scriitorul umorist Ion Băieşu. A citit o parte din colecţia de prostii din registru şi a râs cu poftă. Ne-a rugat să îi împrumutăm minunea, pentru documentare, jurându-se că ne-o va aduce înapoi peste câteva zile. Nu s-a ţinut de cuvânt ... În schimb, peste câteva luni, Băieşu a lansat la televiziune serialul său cu Tanţa şi Costel. Nenumărate replici erau inspirate din Tâmpiţiarul nostru...

*

PERSONAJE EXCEPŢIONALE

Chiar la etajul 5 al clădirii din Berthelot 60-64, nivelul la care se afla redacţia mea, funcţiona biblioteca instituţiei. Avea un fond de cărţi impresionant, acumulat în ani şi ani de donaţii şi de achiziţii făcute cu cap. Bătrânul bibliotecar de acum patru-cinci decenii era o figură! Om cumsecade, cu frica lui Dumnezeu, dar cam ipohondru, maniac

şi oarecum temător de oameni. Prudent să nu se molipsească de vreun virus luat de la cititori, se ascundea în spatele unui ghişeu, manipulând cărţile şi fişele numai cu mănuşi. Avea o grijă aproape paranoică pentru comoara care-i fusese încredinţată în gestiune, iar marea lui obsesie era să nu-i fie furate tipăriturile peste noapte. La încheierea fiecărei zile de muncă, oferea martorilor ocazionali un spectacol de neuitat. Încuia şi descuia uşa minute în şir, ca pentru a găsi poziţia ideală a cheii în broască. Când era mulţumit de rezultat, începea partea a doua a recitalului. Cramponat de clanţă, trăgea de uşă alte minute bune, pentru a se convinge, în forul său interior, că e bine închisă. Convins, în fine, că mai mult de atât nu poate face, dădea să plece cu paşi şovăielnici, dar brusc se întorcea şi relua procedurile. Una peste alta, despărţirea bibliotecarului de uşă dura circa o jumătate de oră. Când părăsea definitiv locul faptei, tot se mai găsea câte un răutăcios să-l atenţioneze:

—Vedeţi că n-aţi încuiat cum trebuie!

Bătrânelul tresărea, dădea să reia războiul lui cu clanţa, apoi ridica din umeri şi, cu chipul trist, se scuza:

—Asta e! Cum mi-o fi norocul!

Când s-a pensionat, l-am regretat cu toţii. În ciuda tipicăriilor sale, era un bibliotecar bun. Ştia pe dinafară tot ce avea pe rafturi şi, mai mult, citise aproape totul. Îi spuneai ce anume temă cauţi, iar el te îndruma precis la volumele corespunzătoare. De atunci, niciun alt bibliotecar al Radioului nu i-a egalat performanţele. Anii au trecut şi colecţia de cărţi a instituţiei a început să bată pasul pe loc, din lipsă de fonduri pentru achiziţii. A venit Revoluţia şi, în vâltoarea evenimentelor, s-au furat cărţi cu nemiluita. Cum noile generaţii de redactori, născuţi gata culţi, n-au mai simţit nevoia să citească, în mod firesc a venit un preşedinte al Radiodifuziunii care a dat bibliotecii lovitura de graţie, desfiinţând-o. Fugit ireparabile tempus. Sau où sont les neiges d'antant... *Sau cum vreţi dumneavoastră, dar tot înainte era mai bine.*

Acum mulţi ani, Discoteca instituţiei noastre era în grija unui personaj, rămas reper în istoria Radiodifuziunii. Ştia pe dinafară coperţile miilor de discuri aflate pe rafturi. Ascultase totul. Îţi putea oferi referinţe despre muzici, interpreţi, dirijori, concursuri festivaluri muzicale, curente, momente istorice, stiluri de interpretare. Era un autentic muzicolog eşuat într-un depozit de discuri. Cel mai greu lucru era să împrumuţi de la el un

disc, măcar pentru o jumătate de oră, spre a copia un fragment într-o cabină de lucru. Dacă doar schiţai rugămintea respectivă, chipul magazionerului erudit se schimonosea, ca sub efectul unei dureri atroce de burtă.

—Nu se poate, discul nu trebuie să părăsească încăperea, acul pick-up-ului nu trebuie să mai treacă prin şanţurile lui, căci îl uzează.

Discoteca este un tezaur care trebuie apărat şi conservat, ceva cam ca o rezervaţie naturală. Dar, spre deosebire de o rezervaţie, nimeni nu bibileşte leii, aşa cum îngrijea discotecarul nostru, comoara din gestiune. Ştergea de praf fiecare vinil. Înlătura amprente digitale, trecând peste ele vată îmbibată în alcool medicinal. În momentele de răgaz, dregea câte o anvelopă de disc deteriorată, ca un legător de cărţi adâncit în restaurarea unei coperţi.

Asemenea personaje, dedicate până la exagerare meseriei lor, nu erau o raritate în rândurile slujbaşilor Radioului. Se cuvine să-l evoc aici pe Toto Mihăilescu, sufletul zgomotecii, cum numeam noi familiar fonoteca de sonorizări a Radiodifuziunii. De cum auzea că un reporter urmează să plece pe teren, Toto îl implora:

—Adu-mi şi mie nişte zgomote înregistrate la faţa locului.

Astfel, în colecţiile atent păstorite de el se acumulau sunete specifice activităţilor industriale, sonorităţi decupate din natură, imagini sonore ale sălilor de spectacol, ale restaurantelor, ale ambianţei casnice, ale întrecerilor sportive, ale, ale, ale... El însuşi făcea rost, din străinătate, pe banii proprii, discuri de sonorizări editate de radiodifuziunile lumii. Găseai la Toto, atunci când îţi erau necesare în vreo emisiune, zgomote şi sunete istorice, de epocă, datând de la începuturile gramofonului şi ale magnetofonului. Doreai semnalele orologiului din turnul Londrei, claxonul primelor automobile Ford, rafalele katiuşei sau semnalele emise de sateliţii artificiali ai Pământului? Le găseai ordonate pe benzile lui Toto Mihăilescu. Răgetele fiarelor sălbatice, cântecul păsărilor din toată lumea, şuieratul vânturilor sau canonada războaielor, zgomotul cascadelor sau pur şi simplu cel al apei care curge de la robinet, toate îţi erau accesibile, distincte şi perfect înregistrate, graţie străduniei acestui maestru de neînlocuit. Când Toto a ieşit la pensie, zgomoteca a început să se subţieze şi nimic n-a mai fost ca pe vremea lui. Mulţi redactori iresponsabili, în loc să completeze, să îmbogăţească diversitatea sonorizărilor din colecţie, le împuţinau, tăind cu

foarfeca secvenţa necesară şi lăsând un gol în urma intervenţiei lor reprobabile. Omul Toto îşi sfinţise locul, alţii, după el, l-au prăduit.

Un alt personaj excepţional a fost urechea absolută Virgil Oniţiu. Deşi orb din prima tinereţe din cauza unei nefericite desprinderi de retină şi luptând mulţi ani cu un cancer care avea să-l răpună, în cele din urmă, Virgil a avut timpul necesar să facă proba unor calităţi puţin obişnuite. Făcea parte din Comisia de Avizare Tehnică a înregistrărilor efectuate de formaţiile muzicale ale Radioului. Era capabil să perceapă orice tăietură şi orice lipitură făcute pe banda de magnetofon, chiar dacă operaţiunea fusese întreprinsă ireproşabil. Cufundat în întunericul său absolut, îşi exersase acuitatea auditivă până la un nivel greu de egalat. De verdictul lui depindea trecerea examenului tehnic al opusului respectiv.

Dotat cu aptitudini remarcabile de matematician, Oniţiu beneficia şi de o memorie ieşită din comun. Ţinea minte tabele comparative de preţuri din diferite ţări, cursuri valutare la zi, valorile meteorologice pentru oraşele României şi ale lumii. Alcătuia horoscoape impecabile cunoscuţilor. Era un pianist de valoare şi juca şah blind la un nivel care-l propulsase în echipa Radiodifuziunii. Obişnuia să facă turism, în compania unui însoţitor, care-i relata în detaliu imaginea traseelor străbătute. După care, Virgil avea orgoliul să povestească altora itinerarele parcurse de el, făcându-le recomandări în legătură cu cele văzute la faţa locului. Un alt amănunt picant: Oniţiu mergea adeseori la cinema, percepând filmul din replici şi din sonorităţi.

Primul meu redactor-şef, Victor Popa, a fost şi el un om deosebit. Îi sunt recunoscător. El m-a angajat la Radio. A fost un şef bun, respectat, cu experienţă profesională şi fler. Era sobru, părea uneori sever, dar adesea nu-şi reprima căldura sufletească. Printre hobby-urile lui se număra şi jocul de şah. În momentele de răgaz sau după-amiaza, până seara târziu, înnădea partidă după partidă cu secretarul general de redacţie Gavrilă Săcădat. Prin biroul lui venea, nu de puţine ori, în acelaşi scop, Octavian Paler, redactor-şef la Literar şi, ulterior, vicepreşedinte al Radioteleviziunii Române.

Scorurile meciurilor lor se contabilizau în timp, atingând numere mari, cu trei cifre. Eu însumi, pasionat de şah, primeam permisiunea de a-i chibiţa, cu condiţia să respect obligaţia de a nu-mi da cu părerea şi de a mă menţine într-o muţenie neutră. Cred că jucau

pe bani, deşi acest lucru nu era de domeniul evidenţei. Dacă aşa stăteau lucrurile, deconturile se făceau, probabil, în ziua de salariu.

Când Popa juca împotriva lui Săcădat, ţineam cu cel dintâi, dar deveneam suporterul lui Paler atunci când acesta se aşeza în faţa tablei. Nivelul meciurilor se menţinea la o valoare bunicică, aveai ce vedea. Doamne, dar să ajungi în câteva luni la un scor de 627 la 584, asta nu era ceva normal!

UN COLOS AL JURNALISMULUI ROMÂNESC- EUGEN PREDA

Peste decenii, după 1990, în fruntea ierarhiei în instituţia noastră s-a aflat Eugen Preda, ajuns, după Revoluţie, director general al Radioului. Fusese un timp corespondent de presă în Statele Unite, experienţă preţioasă care l-a ajutat să organizeze impecabil Radio România Actualităţi. Tot el a înfiinţat Agenţia de Presă a Radioului, RADOR, Serviciul de Istorie Orală şi a pus bazele Târgului de Carte Gaudeamus.

Avea o minte abilă, ştia să judece obiectiv şi să aplaneze în mod corect eventualele conflicte şi tensiuni. Sub cristalul de pe biroul său pusese un cartonaş cu deviza Diplomaţia este arta de a rotunji colţurile ascuţite, împrumutată de la Disraeli. Era sever în privinţa disciplinei, dar milos cu subalternii care treceau prin momente nefericite ale vieţii. Tuturor încerca să le fie de ajutor. Când a murit tatăl unui instalator sanitar, m-a chemat să-mi dicteze textul scrisorii de consolare pentru meşterul cu pricina. Din ciorna pe care am păstrat-o, vă redau câteva rânduri: Dragul nostru Stelian, sunt alături de dumneata în suferinţa care te încearcă. Pierderea tatălui este un moment greu, prin care am avut nefericirea să trec şi eu. Cunosc amarul unei asemenea nenorociri. Totuşi, sunt convins, tatăl dumitale a fost mândru că a crescut şi a educat un om destoinic ca dumneata, că a părăsit această lume lăsând un urmaş care poartă cu cinste numele familiei sale...Eugen Preda nu făcea complimente gratuite. Ştiu asta pentru că, o perioadă, i-am fost secretar şi şef de protocol. Pentru diferitele momente festive organizate de Radiodifuziune, mă punea să alcătuiesc lista de personalităţi care urmau să fie invitate. De fapt, erau două liste, una cu VIP-urile de primă linie, iar alta extinsă.

Cu ocazia unui concert de Crăciun, organizat la sala „Mihail Jora", Preda mi-a cerut să pun în operă lista.

—Îi invităm pe toţi? l-am întrebat.

—Pe toţi.

—Şi pe rabinul-şef Moses Rosen?

—Şi pe el.

—Respectuos vă atrag atenţia că e un concert de Crăciun.

—Nu, nu. Pe el nu!

Obsesia lui Eugen Preda era să aducă la perfecţiune fluxul programelor de actualităţi. Promptitudinea şi calitatea ştirilor se asigurau cu disciplină şi bună organizare. A creat birouri Radio în străinătate şi a plantat acolo corespondenţi de ştiri acreditaţi la ONU, la UE, în teatrele de război şi în toate ţările importante ale lumii. A abonat Radiodifuziunea la fluxurile marilor agenţii de ştiri, iar RADOR a devenit agenţie proprie, acoperind atât actualitatea internă, cât şi pe cea externă. Tot el a înfiinţat o excepţională reţea de corespondenţi, care activau în studiourile teritoriale ale Radioului.

Preda asculta toate radiojurnalele şi, dacă avea observaţii de făcut, suna imediat la Camera ştirilor. Asta se putea întâmpla la ceas de după-amiază sau la ora 15:00. Pe mulţi ştirişti i-a trimis să se perfecţioneze la marile posturi de radio europene sau americane. Nu de puţine ori, a invitat la Bucureşti directori de la Radio France sau de la BBC, pentru a ne împărtăşi din valoroasa lor experienţă profesională şi organizatorică.

Îmi amintesc că, într-o vară, vreo 20 de cursanţi, printre care mă număram şi eu, am avut privilegiul să ne găsim faţă în faţă cu un anumit domn Martin, director economic al BBC. Oaspetele străin ne-a pus să descriem cum se face managementul financiar la Radiodifuziunii Române. După ce ne-a ascultat atent, a făcut o mutră lungă, uluită, şi ne-a comunicat:

—Sistemul dvs. de management este mult superior celui practicat la BBC. Dacă noi am fi procedat ca dvs., eram demult în faliment.

Revenind la Eugen Preda, ultimii ani ai carierei sale profesionale începuseră să ne îngrijoreze. Parcă nu mai era la fel ca înainte. Devenise mai incoerent şi mai lacrimogen. Aţipea des, uneori chiar în timp ce vorbea conducând o şedinţă. Am pus totul pe seama unei îmbătrâniri precoce. Într-un fel, chiar asta era, dar cu agravanta unui năprasnic Alzheimer, care avea să-l răpună peste câţiva ani. Oricum, Eugen Preda şi-a făcut datoria, devenind unul dintre personajele importante din istoria Radioului Românesc. În holul de la intrarea principală a instituţiei au fost expuse, mai mulţi ani, biroul la care a lucrat Preda şi fotografia fostului director general.

Observ că am momente când eşuez în pasaje sobre, uneori chiar solemne. Nu acesta e tonul pe care îl doresc pentru această carte. Eu, unul, cred că destinul neamului nostru a fost marcat de faptul că dacii mureau râzând. Trebuie să desprindem un înţeles dintr-un atare sfârşit al vieţii. Poate doar cel al lui Ridendo castigat mores. Romanii nu erau proşti când au gândit aserţiunea asta. Nici n-ar fi putut să fie nătângi, câtă vreme noi, urmaşii Romei, suntem atât de deştepţi. Sau poate nu?!

CE SE TAIE NU SE FLUIERĂ

Ca întreaga mass-media românească, şi Radioteleviziunea a trecut în anii ceauşismului prin furcile caudine ale cenzurii. Pieptănându-ne adeseori emisiunile, cenzura atingea de multe ori cote groteşti. Circula chiar o anecdotă: Stâlpul este un brad trecut prin cenzura Radioteleviziunii. Această botniţă politică te lua la puricat, pe baza unei săptămânale liste de concepte şi cuvinte declarate, până la noi dispoziţii, indezirabile. Uneori, motivaţia interdicţiei era descifrabilă, dar adeseori ea rămânea total ocultă. Desigur, cenzura vâna în primul rând ereziile la linia partidului, sau inadecvarea textului la dogmele statuate de cuvântările secretarului general al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceauşescu.

Se întâmplau însă şi evenimente nedorite, mai mici sau mai mari, având drept consecinţă repudierea unor zone din dicţionar. Un câine a muşcat- o pe soţia unui demnitar. A urmat interzicerea în emisiunile de radio a oricărei referinţe la aceste animale culpabile. Căţeluşii mai mici din propaganda de partid au extins din propria iniţiativă interdicţia până la Nimic despre animale. Emisiunea Noapte bună, copii! a primit astfel un croşeu în plină (fi)gură. Îi era aproape imposibil să supravieţuiască fără Capra cu trei iezi, Balaurul cu şapte capete sau Povestea porcului. Nenumărate creaţii ale poeziei, prozei şi teatrului au intrat sub obroc, de la Pescăruşul lui Cehov la poemul Moartea căprioarei, scris de Labiş, şi de la Broaştele lui Aristofan la Racul lui Ivasiuc. Ca să nu mai vorbim de scriitorii Constantin Turturică şi Corneliu Leu, de actorii Cornel Vulpe, Lazăr Vrabie şi Dem Rădulescu-Bibanu sau de oraşele Lupeni şi Lyon, de Peştera Urşilor ori de lacul Capra. Eu însumi am ezitat o vreme să mă mai prezint pe post cu formula La microfon Dan Ursuleanu.

Se cunoaşte că între România şi Ungaria, deşi ambele vajnice membre ale acum răposatului Tratat de la Varşovia, nu au lipsit unele momente politice tensionate. Ca urmare a unui asemenea moment, presa a primit indicaţia (absurdă) să sancţioneze statul

vecin prin eliminarea din textele difuzate a tuturor cuvintelor cu etimologie maghiară. Au devenit astfel tabu vocabule precum meleag, pustă, oraş, meşteşug, papricaş, palincă şi altele asemenea. Excesele, ca de obicei, nu au întârziat să apară. Îmi amintesc că mi-a fost scoasă dintr-o emisiune o biată îngrijitoare de şcoală, care nu reuşea să pronunţe cuvântul igienizare. Orice făcea, îi ieşea pe gură ighenizare. Cenzorul a pretins că femeia îşi deconspiră maghiarismul, pentru că utilizează cuvântul igen, adică da, pe ungureşte! A trebuit să o dau afară din reportaj, cu igen-ul ei cu tot. Dar şi titlurile melodiilor îţi dădeau adeseori bătăi de cap. Şlagăre la modă, cântece foarte populare au căzut sub foarfecile vigilenţilor. Îmi amintesc, la întâmplare, Ochii verzi niciodată să nu-i crezi (tovarăşul Jivkov, care ne vizita ţara, avea ochii verzi), Ce cauţi tu în viaţa mea (titlul melodiei a devenit suspect pentru că putea fi o aluzie străvezie la vizita de lucru a tovarăşului Ceauşescu în judeţul Maramureş), sau Ilenuţa tractorista (lăsaţi-o în pace pe tovarăşa), sau Nicuşor are o tobă (de ce îl ironizaţi pe fiul tovarăşului?).

Printre preocupările cenzorilor era şi aceea de a feri familia prezidenţială de supărări pricinuite de presă. Imaginea Ceauşeştilor trebuia protejată de aluzii ironice. Oricât de mici, ele căpătau conotaţiile unei crime de lezmajestate.

În scenete umoristice, nu era permis să apară personaje numite Nicolae sau Elena. Termenul cizmar era de preferat să fie evitat. Bancurile cu gângavi sau bâlbâiţi erau interzise cu desăvârşire (să nu fie cumva o trimitere la...)

Prin anii '80, pe vremea cartelelor alimentare, raţionalizarea unor produse de-ale gurii obliga românii să facă foamea. Era perioada nechezolului, a tacâmurilor de pui, numite adidaşi, a surogatelor de tot felul. Din cabinetul 2, Lenuţa Ceauşescu recomanda cu fervoare tăiţeii cu varză. În schimb, ouăle, carnea, uleiul, zahărul, făina şi alte raţionalizate se puteau procura doar în cantităţi derizorii. O revistă de ştiinţă popularizată făcea pe atunci elogiul sâmburilor de struguri prăjiţi, ca substitut al cafelei. Se năştea atotbiruitorul salam cu soia care, după ce avea să-i învingă pe candidaţii la preşedinţie reveniţi din Occident (Păi dacă n-ai mâncat salam cu soia, ca noi, cum ai neruşinarea să pretinzi cârma ţării?). Pe acest fundal de carenţe nutriţionale, cenzura veghea ca până şi noţiunile de chef şi ospăţ, să fie eradicate.

Emisiunile speciale de revelion, altădată bazate pe pilonul central al mesei îmbelşugate, stropită cu băuturi alese, s-au redus dramatic la dialoguri sterile, în jurul a

nimic. Subiectele umoristice ajunseseră să se limiteze la conflictele cu vecinii, birocraţie, frizeri, neînţelegeri între soţi şi pene de automobil.

Dar apoteoza cenzurii am îndurat-o după o noapte a Învierii. Poetul Adrian Păunescu se angajase să deturneze tinerii de la slujba de Înviere, organizând o uriaşă şedinţă a Cenaclului Flacăra pe un stadion. Punct ochit, punct lovit: 30.000 de tineri, în majoritate elevi şi studenţi, au muşcat momeala. Numai că, pe la 2:00, când cenaclul s-a spart, aceiaşi tineri au aprins lumânări şi s-au revărsat în şuvoaie luminoase spre biserici, pe bulevardele oraşului. A ieşit bucluc mare. Câinii de pază ai purităţii ideologice ne pândeau de după colţ cu noile liste de interdicţii lexicale, pe al căror antet scria: Nimic despre misticism, nimic despre supranatural.

Se isprăvise cu bisericile şi cu catedralele, devenite peste noapte ctitorii. Adio mănăstiri, numele voastre mediatice au devenit monumente istorice. Dealul Mitropoliei a avut o soartă şi mai grea: afară de pe undele hertziene!

Îmi revin în amintire câteva intervenţii ale cenzurii în emisiunile mele: mâna divină a meşterului Brâncuşi (renunţaţi la divină, e în plus); dosarele zac înmormântate într-un sertar (vă trebuie neapărat cuvântul înmormântate?); cele două accelerate fac cruce la Teiuş (să facă orice, cerc, pătrat, triunghi, numai cruce nu!); tânărul îi cam trăgea clopotele fetişcanei (nu poate să-şi exprime sentimentele fără clopote?).

Vă mărturisesc, campania antireligioasă a cenzurii m-a cam enervat. Aşa că am scris (şi afişat la gazeta de perete a redacţiei) următorul scheci:

Trenul

(text de nedifuzat la radio în anii comunismului)

*Se auzi un **clopot** de alarmă şi trenul se opri în plină câmpie. **În ger** şi în zăpadă.*

—De ce ne-am oprit aici? se auziră întrebări din toate compartimentele.

*—Aşteptăm câteva minute, până **face cruce** cu acceleratul din sens invers.*

Uşa compartimentului s-a deschis. A intrat un tinerel.

*—Eu **mi-s Tică**, se recomandă el simpatic şi ocupă un loc. Fără vreo tranziţie, m-a întrebat:*

*—Ce **slujbă** aveţi?*

*—O, făcui eu mândru, un **serviciu divin**: sunt redactor la Radio.*

*—Trebuie să fiţi un om **cult**!*

*—**Vă împărtăşesc credinţa** mea. Cultura e tot ce-ţi rămâne după ce ai uitat totul.*

*—**Bine cuvântat.***

Tinerelul s-a ridicat şi a început să cotrobăiască prin bagajul său din plasă.

*—Ştiţi, am **îngropate** aici, în sacoşă, nişte cărţi de joc. Facem un **popa** prostu'?*

*—Mulţumesc, nu. Am **mântuit**-o cu obiceiul ăsta.*

Renunţând la ideea lui, tinerelul îşi scoase o ţigară.

—Aveţi cumva un foc? mă întrebă el.

*—Nu, dar poate o **să vă dea Domnul** de alături.*

Plodul din poala femeii de la geam se trezi şi începu să urle.

*—**Iii, coană**, fă-l să tacă!*

Maică-sa îi îndesă bebeluşului biberonul în gură şi dădu o comandă scurtă:

*—**Papă!***

*—Afurisită iarnă... **Grija ni-e** că o să înţepenim în tren. Şi, pe deasupra, e şi frig ca la **Arhanghel**sk.*

*Care a fost, în deceniile cenzurii, episodul cel mai caraghios pe care l-am îndurat? Pe atunci mi se păreau doar ridicole. Au devenit vexante doar din perspectiva timpului. Totuşi, pentru că insistaţi, vă spun. Într-un articol de ştiinţă, autorul, un tânăr fizician, vorbea despre **cuplul de forţe acţiune/ reacţiune**. A venit cenzorul, a ascultat şi a decis: Nu e bine. În România socialistă, forţele reacţiunii au fost anihilate. Textul trebuie să vorbească doar despre forţa acţiunii... Acţiune fără reacţiune. Acţiune... ".*

FARSE COLEGIALE DE NEUITAT

La Programul III, unde am lucrat, un loc de cinste îl ocupau farsele colegiale. Excelau în această privinţă Liviu Tudor Samuilă şi Titus Vîjeu. Amândoi, foarte imaginativi şi dotaţi cu talentul imitaţiilor.

Liviu avea ce avea cu Mariela Oţoiu, colegă candidă şi cu frica lui Dumnezeu. Odată, Mariela era ofiţer de serviciu pe instituţie. La ora 20:30 urma să fie înlocuită de o altă persoană. Tocmai când îşi strângea catrafusele, sună telefonul. Liviu Samuilă, cu vocea generalului Nicolae Dumitru, pe atunci vicepreşedinte al Radioteleviziunii, o întreabă:

—Aveţi ceva de mâncare?

Îngrijorată, Mariela îngaimă:

—Nu, nu mai am...

Liviu dă lovitura de graţie:

—Poate trimiteţi pe cineva să vă cumpere nişte biscuiţi. Schimbul dvs. nu mai poate veni. Are o problemă gravă de familie. Aşa încât urmează să faceţi şi tura de noapte.

Mariela abia a apucat să bâigue.

—Ei, dacă trebuie...

Bineînţeles, lucrurile aveau să se rezolve peste zece minute, când a venit ofiţerul de schimb. O fi ştiind Mariela Oţoiu cine a fost, în realitate, falsul general?

Încă o dată, duetul Liviu – Mariela. Scena este acum biroul lor redacţional de toate zilele. Peste o oră expira termenul-limită de predare a planurilor trimestriale de emisiuni. Mariela era cu sacii în căruţă, mai puţin unul singur. Aştepta cu înfrigurare un telefon de la profesorul Ovid S. Crohmălniceanu, care urma să-i comunice titlurile colaborărilor sale. Minutele treceau şi Mariela stătea ca pe ghimpi. Este momentul în care Liviu pune mâna pe telefon şi, cu faţa ascunsă în spatele unui jurnal de sport, formează numărul vecinei de birou. Aceasta ridică receptorul, plină de speranţă. Urmează un dialog halucinant, în care Liviu adoptă vocea graseiată a profesorului:

L: —Sunt prrofesorrul Crrohmălniceanu...

M: —Vă mulţumesc că aţi sunat.

L: —Notaţi, vă rrog, titlurrile.

M: —O secundă!

Mariela descoperă că nu are hârtie la îndemână şi îi cere o coală... tocmai lui Liviu. Acesta o serveşte prompt.

M: —Sunt gata, domnule profesor.

L: —Drramaturrgia ţărrănesc-intelectuală în publicistica lui Eminescu//Mihail Sadoveanu în conştiinţa secolului al XVII-lea...

M: —Da, am scris, domnule profesor.

Dictarea a fost implacabilă, cu titluri unul mai aberant decât altul. Concentrată să scrie, Mariela nu dădea atenţie înţelesurilor. Crritica literrară de salon trranspusă în arrena sporrtivă//Bătrrâneţea scrriitorrilorr copii ajunşi la maturritate//Chipul comunistului de omenie în drramaturrgia lui Carragiale//Efectul literraturrii memorrialistice asuprra perrsoanelor uituce//Accente masculine în crreaţia Anei Aslan//Mielofagia, concept cheie în teatrrul interrbelic...

La fiecare câteva titluri, Mariela, care avea scrisul lăbărţat, îi mai solicita câre o coală călăului ei. La sfârşit, după mulţumirile de rigoare, a zburat cu textul la dactilografe.

Din fericire, adevăratul Crohmălniceanu a telefonat la timp, reparând posibilele consecinţe catastrofale pe care le putea aduce farsa lui Liviu.

Mărturisesc că nici eu nu am scăpat din ghearele lui Liviu Samuilă. De două ori m-a prins cu garda jos. Şi, ca întotdeauna, bizuindu-se pe două arme – telefonul şi darul lui formidabil de imitator.

Duminică dimineaţă. Ora 9:00. Sună telefonul. Răspund cu ochii cârpiţi de somn.

—Alo...

—Marciuc de la personal, la aparat. Vino repede la Radio, că trebuie să te rezolv de urgenţă.

Vocea lui Marciuc era inconfundabilă. Niţel chelălăitoare şi cu un puternic accent rusesc.

—Să mă rezolvaţi?! În ce sens?

—Nu ţi-a spus şefa dumitale, Sofia Şincan? Ai la mine în lucru o Budapestă.

Să vă traduc. Asta însemna că Marciuc pregătea dosarul meu de plecare în delegaţie la Budapesta. Eram uluit. Abia mă întorsesem de la Budapesta cu o lună în urmă.

—Iar?!! Tot la Budapesta?

—Asta nu mă priveşte pe mine. Eu primesc dispoziţia şi mă conformez. A, să-mi aduci te rog şi două fotografii.

—Ce fel?

—Cum, ce fel? Gol, pe blană.

Abia atunci am înţeles că Liviu Samuilă (cine altul?) îşi ţesea plasa unei noi farse.

Alt telefon, în preajma sărbătorilor de iarnă. De unde să-mi închipui că tot Liviu mă suna?

—Sunt inginerul Buzilă de la Telefoane.

—Vă salut cu respect, tovarăşe inginer.

—V-am sunat ca să vă urez Sărbători Fericite! Aşa procedăm mai nou cu clienţii importanţi.

—Sunteţi foarte amabil. La Mulţi Ani şi dumneavoastră!

Scurtă pauză. Apoi domnul Buzilă spune:

—Aş dori să vă informez. Ne-au sosit primele 100 de telefoane cu claviatură. N-aţi dori cumva să vă instalăm şi dumneavoastră unul?

—Mie?! De ce tocmai mie?

—Pentru că aveţi o notă de plată consistentă. Apelaţi mult la serviciile noastre.

Mulţumesc, sunt onorat, ba noi suntem onoraţi, chestii din astea, formale.

Inginerul mai are de făcut o precizare.

—Veniţi chiar acum cu o cerere la Palatul Telefoanelor. Etajul 7, camera 74. Întrebaţi de inginerul Buzilă.

Cu cererea scrisă, am zburat spre Telefoane. Inutil să vă spun că, oricât m-am învârtit pe acolo, n-am dat peste niciun Buzilă...

Să nu credeţi că, în materie de farse, am fost mereu victima. Când am avut ocazia, nu m-am dat în lături să le orchestrez şi eu. De pildă, cea regizată, cu ajutorul unor colegi, lui George Enache. Gigi, băiat cu multe calităţi, avea totuşi un punct slab – suferea de păcatul invidiei. Speculând această meteahnă, am lansat zvonul că urmează să plec într-o deplasare de serviciu în Finlanda. Mircea Munteanu avea sarcina de a-l învenina pe Gigi, misiune de care s-a achitat cu multă plăcere. Până şi şeful secţiei, Eduard Jurist, turna din când în când gaz peste foc:

—Când Ursuleanu ne va transmite din Finlanda...

Cât despre mine, simulam că învăţ rudimente de limbă finlandeză şi ţineam pe birou câteva cărţi despre ţara celor o mie de lacuri.

După un timp, Enache mi s-a adresat ţâfnos:

—Auzi, tu nu mai pleci odată?

—Unde să plec?

—În Finlanda aia a ta.

—Ce să caut eu în Finlanda?!?

Gigi a rămas total siderat. A priceput imediat că îi făcusem o farsă. N-a mai vorbit cu mine vreo patru zile. Pe urmă, băiat bun, i-a trecut paraponul, că aşa era în redacţia noastră.

O figură a Radioului a fost, fără îndoială, doctorul Paul Bernstein! Nu ştiu dacă a practicat medicina, măcar o singură zi în viaţa lui, dar titlul de doctor i se potrivea de minune. Era salariat la Direcţia Relaţii Internaţionale, specializat în limba germană. Avea

un talent deosebit de a simula tot timpul că e foarte ocupat. Maşina lui de scris era mereu încărcată cu o coală. Stătea visător în faţa ei fără să facă nimic. Dar când uşa se deschidea, începea să dactilografieze la întâmplare, ca împins de un resort. Nu se ştie ce şef intră. E bine să te vadă că munceşti, era principiul lui sănătos de viaţă.

Doctorul Paul avea reputaţie de om descurcăreţ, capabil să scoată un beneficiu din orice situaţie. Vă voi relata două întâmplări ilustrative în acest sens:

În anul 1953, Bucureştiul a organizat Festivalul Mondial al Tineretului şi Studenţilor. Tânărul – pe atunci – Paul a fost trimis ca translator la aeroport, unde urma să sosească delegaţia oaspeţilor din Germania. Numai că acolo s-a anunţat că avionul de la Berlin va întârzia vreo trei ore. Între timp, soseşte avionul chinezilor. Prin staţia de amplificare a aeroportului se face apelul Dacă există cineva cunoscător al limbii chineze, este rugat să se prezinte la secretariatul Festivalului. Tacticos, doctorul Paul se înfiinţează la biroul cu pricina. Eu sunt omul. Înţeleg şi pot traduce chineza, dar nu o pot vorbi. I s-a explicat situaţia. Translatorul român de chineză nu s-a prezentat la aeroport. Trebuia să traducă cineva scurta alocuţiune a conducătorului delegaţiei şi nu se punea problema ca translatorul să vorbească în limba marelui popor asiatic. Va ieşi şi un ban la trebuşoara asta.

Să fie primit, zice Paul, şi se îndreaptă domol spre salonul de protocol. Acolo, distinsul musafir îşi rosteşte discursul în microfon. Traducătorul providenţial îl face inteligibil pentru auditoriul român: Suntem fericiţi să păşim pe pământul ţării dumneavoastră... Sperăm ca delegaţia noastră să fie un factor activ în desfăşurarea Festivalului... Va fi o întâlnire a păcii şi a prieteniei între popoare... Trăiască străvechea legătură de nezdruncinat dintre poporul chinez şi poporul frate român!

Asta a fost tot. Doctorul îşi încasează onorariul şi se întoarce în holul aeroportului, pentru a-i aştepta pe nemţi.

Seara, momentul chinez este prezentat la radio. Colegii lui Paul ascultă stupefiaţi. A doua zi, tabără cu întrebările asupra lui:

—Mă, tu chiar ştii limba chineză?

—Câtuşi de puţin.

—Păi atunci, cum ai reuşit să traduci?

—Prin logică deductivă. Ce altceva credeţi că ar fi putut spune băiatul ăla?...

Băiatul se numea Liu Shao-Tzi şi conducea la acea dată Tineretul Comunist Chinez. A făcut o carieră politică excepţională, până în clipa în care Mao a decis să-l doboare. La propriu.

SFÂRŞITUL BALETULUI PE ÎNTUNERIC

Pe la sfârşitul lui 1973, impresionat de libertăţile pe care le îndrăznea pe UKW echipa noastră de redactori, binecunoscutul om de televiziune Andrei Bacalu a caracterizat Programul 3 ca fiind balet pe întuneric. Nu avea să treacă mult timp şi faima programului i-a adus o recompensă : multe dintre emisiunile sale au primit reluări pe Programul 1, cel al actualităţilor social-politice şi economice. Asta însemna difuzarea pe unde medii cu audienţă maximă. Deci şi o expunere crescută în raport cu înaltele urechi de partid şi de stat. Baletul pe întuneric a continuat, în condiţii mai dificile, făcând necesară rafinarea mijloacelor de mascare a subversivităţiilor. Promovarea emisiunilor noastre pe programul 1 a fost salutată de presă cu aplauze. Iată câteva extrase din acea perioadă.

CONTEMPORANUL : „Chemate poate de primăvara timpurie, au apărut primele semne ale înnoirii în programul radio. S-a început cu schimbarea orelor de difuzare a emisiunilor periodice ; s-a continuat apoi cu retransmiterea unora dintre emisiunile postului III pe celelalte posturi – o măsură organizatorică inspirată, căci până acum ele rămâneau necunoscute majorităţii publicului, posesorilor de aparate fără unde ultrascurte"

ÎNDRUMĂTORUL CULTURAL : „Fără a exagera cu ceva, cele cinci Cluburi mutate recent pe programul I, au şansa de a deveni unele dintre cele mai ascultate şi educative emisiuni. Şi aceasta din – ca să spunem aşa – o mie şi unul de motive, ţinând de interes, diversitate, atractivitate ş.a.m.d. Clubul curioşilor (difuzat lunea) poate dinamita orice apatie printr-un cuprins ca acesta : Ingineria genetică, L-am cunoscut pe Ingmar Bergman şi Procesul lui Socrate. Divertis-clubul (difuzat vineri) stârneşte curiozitatea – şi nu numai atât – prin scurte relatări, adesea surprinzătoare, uneori denunţând anonimatul, alteori fişând parcă pentru o monografie a pasiunilor de timp liber. La fel de interesante sunt şi Clubul adolescenţilor, Clubul invitaţilor şi Meridian-clubul, care ne propun fie tematici, fie – mai ales – întrebări, aspecte, probleme. Şansa

cluburilor radiofonice ni se pare, totuşi, diminuată prin programarea lor, la o oră cel puţin incomodă : 15,05"

CONTEMPORANUL (Ecaterina Oproiu) : „Acest foarte bun program III al radioului îşi atinge ţinta şi nu e nevoie decât de un sondaj prin magazinele de specialitate ca să ajungi la concluzia că sporul la vânzarea de radio-uri se datoreşte acestui schimb de replici : Ce aparat doriţi ? Un aparat cu care să pot prinde programul III."

ROMÂNIA LITERARĂ (revistă a Uniunii Scriitorilor): „Postul III şi-a alcătuit un profil, în direct cu preferinţele tinerilor ascultători. Începutul a fost în zile de primăvară. O primăvară cu ninsoare şi ger, dar florile reînnoirii existau : se adunaseră pe calea undelor, aducând voioşie şi prospeţime în casele tuturor. S-au redescoperit discuţiile libere ; în jurul microfonului se întâlnesc cei ce au gânduri comune, preocupări comune. Iar sediul lor se numeşte Femina club, Clubul curioşilor, Turist Club sau Clubul invitaţilor. S-au înmulţit şi comentariile critice : în cele 7 zile, 7 arte. (...) Ne-am creat şi cultivat o a treia ureche – criteriu, mai acută şi mai pretenţioasă decît antecesoarele ei – reproducem un gând al lui Ştefan Ciubotăraşu, acel maestru al cuvântului, pronunţat simplu, cald şi firesc. A treia ureche – criteriu al ascultătorului sesizează acum imediat tonurile false ca şi improvizaţiile, descoperă distanţa dintre intenţia frumoasă şi realizarea mediocră, intuieşte epuizarea unei formule, a unui ciclu. Cultivarea exigenţei publicului s-a făcut însă, în primul rînd, prin transmisiunile de valoare, prin emisiunile care au dobândit laurii unor competiţii internaţionale de prestigiu."

Laudatio

Sofiei Şincan – fără de care miracolul Programului 3 nu ar fi existat.

Lui Marius Grozea – releul viu al comunicării cu ceilalţi colegi.

Cameliei Stănescu – pentru ideea şi perseverenţa de a duce peste ani un album al Programului 3.

Lui Costin Diaconescu – pentru că a tipărit acest volum în editura pe care o conduce.

Colegilor – pentru că au existat şi nu s-au schimbat.

Celor ce nu mai sunt – pentru că, acolo, departe, au rămas alături de noi.

Radioului public – casa noastră de suflet la bine şi la rău.

Semnează:

Dan Ursuleanu, nevrednicul vostru ghid, prin timpuri apuse.

Astfel se încheia prima ediție a acestui volum; cea de față, are un capitol suplimentar:

CAMELIA STĂNESCU
MĂRIA SA, ASCULTĂTORUL

Autorul acestei cărţi, Dan Ursuleanu (1942-2013), avea credinţa că, atunci când soarta vrea, are geniul de a le potrivi pe toate. Soarta a vrut. Aşa se explică această reeditare, asumată cu generozitate de Uniunea Ziariştilor Profesionişti din România, la ceas de sărbătoare, cu ocazia jubileului înfiinţării Programului 3.

Ediţiei din 2008, apărută la C.D. Press, i-am adăugat un capitol final, mărturie a revenirii în actualitate a echipei de aur a Programului 3.

O fabrică, oricât de multe utilaje ar avea, ba chiar roboţi, nu poate funcţiona fără oameni. Tot aşa şi un post radiofonic, oricâtă faimă ar avea şi oricât de atractive i-ar fi emisiunile, nu poate subzista fără realizatori, care sunt, de fapt, actori pe scena nevăzută din eter. Din păcate, şi unii şi alţii, realizatorii ca şi actorii, sunt îndeobşte uitaţi. Mai puţin atunci când se întâmplă vreun miracol, cum este cel oferit de jubileul Programului 3. Căci, da, s-a petrecut un asemenea miracol. Iată că, la multe decenii după ce *Logicon*-ul şi *Exploratorii lumii de mâine* şi-au încetat prezenţa pe unde herţiene, revin în prezent. Adolescenţii care altădată stăteau cu urechea lipită de aparatul de radio, pentru a-şi imagina viitorul, sunt cei maturi de astăzi. Ei au făcut o punte peste timp, transferând aceste emisiuni în febrila realitate a prezentului. Iar, dacă această transmutare *trebuia să poarte un nume*, acesta este chiar cel al alchimistului Dan Ursuleanu.

FLORIN BĂLĂNESCU :
Ar fi împlinit 80 de ani

(Revista Luceafărul, Botoșani, 19.10.2022, https://luceafarul.net/ar-fi-implinit-80-de-ani

Dan Ursuleanu s-a născut la 6 noiembrie 1942, la Cernăuți și a murit la 2 martie 2013, la București. A fost un apreciat prozator, poet, publicist și jurnalist. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București. A fost căsătorit cu realizatoarea de emisiuni radiofonice Camelia Stănescu; are un fiu, Răzvan Alexandru Ursuleanu – realizator la Radio Bucureşti FM. Inițial, a lucrat, pentru scurt timp, la revista „Luceafărul”, după care s-a angajat la Redacția Copii-Tineret a Radioteleviziunii Române, unde a realizat emisiunile „Caravna fanteziei”, „Laboratoarele performanței”, „La frontierele cunoașterii” și „Club T”. Timp de șapte ani, a fost apoi detașat la compartimentul TV al aceleiași redacții, unde a semnat emisiunea de tineret „Romantic club” și a prezentat concursurile interjudețene „Cheia orașelor” și „Turneul emblemelor”. Revenind la Radio, a intrat în colectivul redacțional al Programului 3, unde a realizat emisiunile „Extemporal la fantezie”, „Trecem pe recepție”, „Căutătorii de energie”, „Radiobiblioteca SF” (devenită „Exploratorii lumii de mâine”),„Teatru de

divertisment", precum și rubrica „Exerciții pentru acasă" (redenumită „Logicon"), care a stabilit recordul anual de scrisori primite la redacție – circa 20.000. După anul 1989, a condus Direcția de Relații cu Publicul din cadrul Secretariatului General al Radiodifuziunii Române, Direcția Patrimoniu, a făcut parte din consiliul de administrație al instituției și a fost purtătorul de cuvânt al acesteia. A conceput și înființat postul de radio Antena Bucureștilor (redenumit Radio București și apoi București FM). A creat și condus Redacția Jocuri, Concursuri, Divertisment. A conceput emisiunea-concurs pentru rebusiști „Careul de aur", transmisă la Televiziunea Română. La canalul România Cultural, a realizat emisiuni din seria „Cafeneaua literar-artistică"„Cap compas" și „Memoria Radioului". S-a pensionat în anul 2006. Este autorul volumelor „Lupul care a uitat proverbele" (1981), „Umor pe patru roți" (1981), „Comic-voiajor" (1987), „Poveşti cu poze și... pozne" (1989), „O legendă a radioului românesc – Programul 3" (2008), „Sustrageri de la asemănare" (2021), „Comedia salvează România" (2022), „Menestreli la Curțile Comediei" (2022), „Câinele în istoria civilizației" (nepublicat) și „Dicționar rebusist " – patru volume (needitat). A fost membru de onoare al Societății Române de Science Fiction și Fantasy, membru fondator al Asociației „Prietenii lui Panait Istrati din România" și membru onorific al Asociației Franceze „Les Amis de Panaït Istrati". A avut ca pasiuni literatura, șahul, filatelia, scrabble-ul și rebusismul.

Cu Dan Ursuleanu, am avut oportunitatea de a fi contemporan și norocul nesperat să-l întâlnesc și să-l cunosc îndeaproape. Îi urmăream nedezlipit de aparatul de radio emisiunile, aveam aceeași profesie, aceleași preocupări, mai ales aceleași pasiuni și aceeași dăruire în patimile noastre până la uitarea de sine. Dan era un mucalit, cu un simț al umorului pe care l-am prețuit poate înaintea tuturor celorlalte calități ale sale; dar, în același timp, era și extrem de implicat și de dedicat în tot ceea ce întreprindea. A inițiat o multitudine de proiecte – unele dintre ele gigantice – și tot ceea ce a început a adâncit până la capăt. A fost un enciclopedic prin vocație și instrucție, dăruit cu harul sublim al cunoașterii, dar necunoscut decât de foarte puțini în profunzimile sale. Contemporaneitatea lui a trecut foarte ușor pe lângă el, iar firea sa detașată de recunoașterile lumii l-a împiedicat să se facă înțeles și cunoscut pe de-a-ntregul. A fost total indiferent la desăvârșirea lui măcar în eternitate și de aceea mă încearcă sentimentul frustrant că s-a risipit. El a fost revelația mea masculină, în anul în care l-am cunoscut și de atunci a rămas bucuria neștearsă de vreme a sufletului meu.

Zilele acestea, am regăsit un caiet uitat de zeci de ani, în care-mi notasem o parte dintre încercările mele rebusiste, pasiune care, alături de scrabble, ne-a mistuit pe amândoi; una dintre aceste străduințe trădează întrucâtva prezența lui continuă în gândurile și preocupările mele. O redau tardiv, fără să-mi mai amintesc dacă am mai apucat să i-o arăt și lui:

Carte de vizită (3, 9; 8)

AUREL ANDRONESCU – TURDA

Se vor afla prin anagramare identitatea unui cunoscut om de radio și profesia sa.

Soluție: DAN URSULEANU; REDACTOR

Noapte bună, Dan! În urma ta, ai lăsat numai lumină...

MIHAELA BÎRZILĂ

Legendele nu mor niciodată

(Fragment dintr-un amplu articol publicat în cotidianul Jurnalul din 1 iulie 2022)

Aveam 14 ani când a căzut Ceaușescu. Îmi amintesc că aparatul de radio era ca un membru al familiei înainte de ’89. Televizorul alb-negru stătea mai mult închis, nu te puteai baza pe el. În schimb, radioul era perceput ca un prieten fidel, o legătură permanentă cu lumea. Copil fiind, stăteam cu urechea lipită de aparat seara, așteptând *Teatrul radiofonic*. Mai târziu, am descoperit Programul 3 pentru tineret și m-am îndrăgostit de *Radio în blue jeans*. Respira libertate. Generația mea tânjea dupa blue jeans și după libertate. Aveam nevoie de deschidere spre lume. Nu mai țin minte toate programele care se difuzau la radio, dar îmi amintesc că fiecare întâlnire pe calea undelor era o bucurie. Tot datorită radioului, am ajuns să urmez Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, în 1994. Mi-au rămas în minte vocile profesioniștilor nevăzuți de la radio și sper să pot fi și eu o voce care face diferența în peisajul zilelor noastre.

Am boală pe sistemul de sănătate. *Laudă fraierilor*. *Românul s-a născut flecar*. *Trei pe două locuri*. *Dreptate pentru justiție*. *Încăpățânări românești*. *Mic tratat de inestetică*. *Exploratori în jungla instituțională*. *Jurnal de camping și armonie conjugală*. Sunt doar câteva dintre capitolele pe care le regăsim în cele două volume de proză umoristică lansate săptămâna aceasta: *Comedia salvează România* și *Menestreli la Curțile Comediei*. Două cărţi despre disfuncţionalităţile grave ale societăţii noastre, un mix de râsu’-plânsu’, reflectând năravul nostru de a face haz de necaz, compromisuri și mici eroisme din viața noastră de zi cu zi.” – după cum spunea chiar autorul.

A fost o lansare inedită, gândită ca o predare de ștafetă a valorilor de la generația de aur la cea digitală, în memoria lui Dan Ursuleanu, care ar fi împlinit anul acesta 80 de ani. Mai multe generații de voci care au marcat istoria radioului românesc și-au dat întâlnire cu ascultătorii de pe vremuri în sala de concerte a Radiodifuziunii și și-au regăsit cu emoție un vechi coleg și prieten plecat dintre noi, dar readus la viață prin scrierile sale și prin imaginile alb-negru scoase din arhive. Partenera sa de viață și de profesie a păstrat cu grijă sute de pagini de manuscrise și a publicat postum aceste volume. Marii actori Florin Zamfirescu, Adriana Trandafir și Sorin Dinculescu au recitat versurile semnate de Dan Ursuleanu și publicate într-o primă carte postumă, *Sustrageri de la asemănare*, lansată în același timp cu noile volume de proză umoristică.

„Un genetician mânuieşte flacoane cu bacterii fără să respecte regulametul universal de protecţia muncii. Un virus modificat scapă din laboratorul său și invadează cât ai clipi pământul, lăsând fără suflare milioane de oameni. Este aşa-numitul «virus al guturaiului ucigaş». Toate încercările disperate de nimicire a flagelului se izbesc de birocraţia instalată pe bani grei la consiliul mondial planetar, la uniunea europeană a savanţilor şi la armata salvării pământului. Scopul lor nedeclarat este doar organizarea savantă a haosului generalizat, şi nu salvarea omenirii, care se stinge treptat.

Supravieţuieşte o mână de indivizi sălbăticiţi, care, cât e ziua de lungă, se bat cu ciomegele pentru o conservă iradiată sau pentru o înfricoşătoare femeie-bărbat. Avea dreptate Albert Einstein; când a fost întrebat cum crede că va fi al treilea război mondial, savantul a răspuns: «Nu ştiu, dar vă pot spune cum se va desfăşura al patrulea: cu bâtele».”

Acest text a fost scris în 2012 de celebrul realizator de radio Dan Ursuleanu, care nu mai e de mulți ani printre noi, dar care a lăsat în urma sa scenarii vizionare despre lumea de mâine. Povestea geneticianului ucenic vrăjitor care scapă o bacterie ce invadează pământul seamănă izbitor cu pandemia care ne-a paralizat viețile în 2020, iar al treilea război mondial despre care vorbește autorul pare a fi chiar ceea ce trăim acum, la atâţia ani după dispariția lui.

HORAŢIU MĂNDĂŞESCU
AMINTIRI DE LA PROGRAMUL 3

(Revista Tribuna pensionarului, numărul 65, martie 2023)

Eram în clasa a IX-a, puţin rebel, mare iubitor de fotbal, muzică, teatru radiofonic, istorie şi, mai ales, de libertate... Într-o bună zi, pe la începutul lui martie 1973, văd în *Panoramic radio tv* o ştire care anunţa că, începând din 12 martie, Radio România va transmite pe unde ultrascurte un nou program, stereo, pentru tineret, numit generic Programul 3. Cum tatăl meu îmi cumpărase de curând un aparat cu unde ultrascurte şi având şcoala după-amiaza, în ziua de luni, 12 martie 1973, la ora 9,00, eram postat deja în faţa aparatului, aşteptând cu nerăbdare să aflu despre ce este vorba. După ce am ascultat melodia de deschidere *Primăvară, primăvară*, cântată de Mihaela Mihai, şi emisiunile postului, am fost impresionat. Programul 3 mi-a însoțit de atunci anii adolescenței, studenției, tinereţii... Mi-a fost mereu aproape, ca un adevărat prieten. De câte ori nu-i vorbeam eu în gând?

Încă de la început, m-au pasionat topurile muzicale, difuzate de la ora 23,00, radio club-urile, transmise în fiecare zi, în mod deosebit *Clubul curioşilor*, cu Camelia Stănescu şi Florian Pittiș, emisiunile de umor din weekend (care durau două ore), scenarizările de la *Biografia unei capodopere*. Nu pot uita nici acum o emisiune excepţională, *Exploratorii lumii de mâine*, realizată de Dan Ursuleanu, care avea de toate: S.F., informaţie unicat, umor fin şi, mai ales, „şopârle” puse în gura extratereștrilor. Nu era greu să recunoşti în ele comportamente dictatoriale din realitatea cotidiană.

Indiscutabil, spiritul Programului 3 a cuprins tot tineretul ţării şi a constituit o oază de bucurie în peisajul cultural anost oferit de societatea comunistă şi presa oficială obedientă regimului politic despotic. A fost, într-o bună măsură, o alternativă la postul de radio Europa Liberă, pe care nu-l putea înlocui, dar care a constituit pentru noi toţi o atracţie şi o sursă de divertisment în condiţiile de atunci.

După Revoluţia din decembrie 1989, cucerindu-şi deplina libertate de exprimare, Programul 3, denumit România Tineret, a continuat bunele practici de dinainte. Vechilor

ascultători, tinerii de la începuturi, li s-au adăugat noi generaţii de ascultători pasionaţi, astfel încât audienţa din anii ’90 a devenit uriaşă. După ce a trecut pe internet, nu mai ştiu ce a urmat, eu rămânând adept al audiției clasice.

Şi acum, când sunt pensionar, amintirea Programului 3 şi a oamenilor lui minunaţi mă face să simt din nou exuberanţa vârstei juvenile.

FLORIN BĂLĂNESCU

Nebunia *Logicon*-ului

Revista Luceafărul, Botoșani, 31.12.2022, https://luceafarul.net/nebunia-logicon-ului)

Timp de vreo 20 de ani, de pe la jumătatea anilor ’70, Programul 3 (viitorul Radio România Tineret) al Radioteleviziunii Române (pe atunci) difuza o rubrică săptămânală de probleme de perspicacitate, logică, rebus, scrabble și șah, care la început s-a numit *Exerciții pentru acasă*, iar, ulterior, *Logicon*, realizată și prezentată de Dan Ursuleanu. Atât am fost de împătimit, încât, în 15 ani, am reuşit performanţa de a nu fi pierdut nici măcar o ediţie; dar ce sacrificii (pe care nici nu le-am resimţit, în comparaţie cu bucuria şi satisfacţiile pe care mi le-a oferit) am făcut în toţi acești ani pentru fidelitatea asta... Am trecut peste orice: cursuri, seminarii, laboratoare (care nu puteau fi recuperate) şi chiar peste un examen care avea programată proba scrisă tocmai la acea oră. Am fugit de la serviciu, de câteva ori nici nu am mai ajuns, căci ştiam că nu aş fi putut asculta radioul la birou – erau vremuri grele şi absurde... Mi-am făcut duşmani, mi-am pus şefii (şi chiar părinţii) în cap, dar mi-am şi apropiat mulți oameni, unii dintre ei devenindu-mi prieteni.

Din nesfârşitul şir de sacrificii şi întâmplări insolite legate de această rubrică, voi povesti una singură.

Eram la serviciu, într-o marţi, pe la ora 10,30. Ca de obicei, am verificat cu o oră înainte dacă se recepţionează postul; am sărit ca ars! Nu se auzea nimic! Dau imediat telefoane prin ţară şi aflu că peste tot era în regulă; numai în Iaşi, nimic! Ce mă faaac??? Zbuciumat, cum eram, în câteva clipe iau în calcul prima idee care îmi vine în minte: o sun pe o prietenă din alt oraș şi-i spun să pregătească radioul pentru că o voi căuta de la un telefon public; am ales soluţia asta întrucât la birou n-aş fi putut ţine telefonul blocat nici cinci minute. Ea mi-a spus să nu mă dau de ceasul morţii pentru că-mi va reda, integral, conţinutul rubricii; nici n-am vrut să aud! Atunci, mi-a promis că-mi va expedia în aceeaşi zi înregistrarea ei pe casetă; nici gând! O voiam, cu orice preţ, în direct! Ceea ce a urmat... e din filme! O șterg englezește de la serviciu și, într-un suflet, ajung la telefoane. Mai erau vreo 15 minute. Cozi peste tot. Mă aşez la cea mai mică... Aştept... Minutele zburau... Cucoana care vorbea nu mai termina... Îi fac semne disperate... În fine, iese. Mai intră una... O previn, rugător, şi pe ea... În sfârşit, pleacă şi asta. Şi, când să pătrundă în cabină ultimul pe care-l mai aveam în față, îl opresc şi-l implor cu mâinile împreunate la piept să mă lase înaintea lui. Era ora 11,29, iar rubrica urma să înceapă peste un minut. Omul se uită nedumerit la disperarea reală din ochii mei şi... mă lasă! Formez la repezeală numărul prietenei, care răspunde, din fericire, instantaneu, îmi pune

receptorul lângă aparatul de radio şi, cu al meu ţinut anevoie între ureche şi umăr, aud dintr-o dată genericul rubricii şi încep să scriu febril pe hârtia proptită pe telefon. Şi ascult... Şi scriu... Şi ascult... Şi scriu... Afară, coada se mărise, iar oamenii dădeau primele semne că-şi pierd răbdarea. A, să nu uit un detaliu important! Blocasem aparatul cu o sfoară de care atârnasem o monedă găurită... Eram numai bun şi de dus la miliţie! În fine... Nu trecuseră „decât" zece minute (din... 30!), când individul deschide uşa cabinei... „Da' bine, dom'le, eu te las în faţă, iar dumneata îţi baţi joc de bunătatea mea??!!" Am îngheţat. Nici nu-i puteam răspunde (căci nu l-aş mai fi auzit pe Dan), dar nici nu puteam să-l ignor. În plus, se vedea cum ţineam aţa cu mâna stângă în dreapta aparatului, unde se afla fanta pentru monede (ce poziţie contorsionată!), întrucât cu dreapta scriam şi-mi sprijineam, totodată, hârtia pe colţul acela îngust de metal. Am simţit că totul s-a sfârşit. Şi asta era încă nimic pe lângă hărmălaia şi protestele care au urmat... Cu toată disperarea de care eram în stare, le-am urlat – lui şi întregii cozi: „E O CHESTIUNE DE VIAŢĂ ŞI DE MOARTE!" Ăla a înlemnit. A închis uşa (eu nici nu aveam cum) şi, probabil, toţi şi-au zis între ei că urmăresc în direct cum îşi dă careva duhul... Vreo cinci minute, au tăcut; apoi, au început iar (alţii noi, căci „ai mei" plecaseră). Iar deschid uşa... Iar le strig mesajul disperat... Iar se sperie şi se lasă păgubaşi. Până când... unul observă trucul cu aţa. Mai erau doar cinci minute. Deschide uşa... Urlă... Dă să-mi prindă braţul vinovat... Chiar îl apucă... Şi, când tot universul urma să se prăbuşească peste mine, numai ce-l aud pe Dan: „Dragi prieteni, astăzi terminăm un pic mai devreme; la revedere, pe marţea viitoare!" ...Şi încep, izbăvitoare, primele acorduri muzicale! Instantaneu, ăla îmi smulge braţul, care rămâne suspendat în aer... cu obiectul delict! „Miliţia! Chemați repede miliţia! L-am prins pe infractor!" La eliberarea pe care am resimţit-o din plin după acea cumplită tensiune şi cu hârtia triumfătoare umplută pe ambele feţe, nici nu l-am luat în seamă. „Pot să mă condamne şi pe viaţă!" – aşa am gândit în clipele acelea. În câteva minute, soarta crudă avea să mi se arate în toată grozăvia ei: tipul era angajat al poştei și fusese sesizat de unul dintre „binevoitorii" şi „condamnaţii" de la rând. Ce a urmat chiar nu mai contează: miliţia... amenda... masa... dansul... şi felicitările! Așa s-a întâmplat atunci, de la cap la coadă. Şi asta e chiar nimic pe lângă ceea de ce eram capabil; aş fi fost în stare de orice pentru *Logicon,* nebunia care m-a făcut să nu mai fiu eu.

FLORIN BĂLĂNESCU

Dan Ursuleanu, un împătimit al jocului de scrabble

(https://www.facebook.com/groups/1512971078916225/permalink/3274416556104993)

Dan Ursuleanu a fost un cunoscut și apreciat rebusist, care a publicat în revista *Rebus* peste 200 de careuri de cuvinte încrucișate de mare calitate. Este autorul lucrării *Dicționar rebusist (cuvinte din 4 litere)*, în patru volume, needitată. A realizat și prezentat emisiunea-concurs pentru rebusiști *Careul de aur* (la Televiziunea Română), precum și

rubrica *Exerciții pentru acasă*, devenită *Logicon,* incluzând teste de compunere a careurilor și probleme de enigmistică (pe Programul 3 al Radioteleviziunii Române).

De aici și până la scrabble, jocul care l-a cucerit în egală măsură, nu a mai fost decât un pas. În cadrul aceleiași rubrici, a inițiat partide și probleme specifice, care au facilitat popularizarea intensă a jocului. A participat constant la concursuri, turnee și tabere de profil din țară, unde a obținut rezultate meritorii. A fost președintele Secției Scrabble din cadrul Comisiei Centrale de Șah Electronic și Jocuri Logice, de pe lângă Federația Română de Șah – prima formă de organizare a jocului de scrabble în România. Împreună cu Dorina Schiau (Arhip), a editat volumul *Dicționar de scrabble (cuvinte din 2, 3 și 4 litere)*, publicat în trei ediții – la RECOOP (1988 și 1989) și Editura Lucman (2000). A coordonat elaborarea lucrării *Dicționar de scrabble (cuvinte din 7 și 8 litere)*, needitată. Paul Răican, din Tulcea, a lansat, pe 17 ianuarie 2023, în pagina de Facebook *Problèmes de scrabble*, prima ediție a Memorialului *Dan Ursuleanu*. Competiția a constat din două probe de concurs, iar rezultatele au fost anunțate pe 2 martie, ziua plecării în eternitate a lui Dan Ursuleanu.

CRISTIAN MATEESCU
Ursul(eanu) și fluturii

Desigur, ascultam şi eu *Radio în blue jeans,* ca tot omul; cine n-o făcea? Iar spiritul doct şi, în acelaşi timp, ludic al lui Dan îmi dădea de multe ori senzația că acaparează cu totul spațiul îngust al cabinei de emisie din care se propagau undele magice către noi, ascultătorii anonimi. Şi de unde, peste ani, aveam să debutez şi eu în eter, sub vigilenta lui escortă, cu rubrica *Două pe față, trei pe dos*. Nici nu mi-a luat prea mult timp să pricep, că, de fapt, placa de forță a ceea ce ascultam la radio însemna efectul sinergic al unui duet: Dan Ursuleanu și Camelia Stănescu. Totuşi, pe adevăratul Dan Ursuleanu l-am cunoscut prin intermediul unui prieten comun de peste timp. Ei, bine, da, pentru că numai în taberele de creație *Panait Istrati*, organizate, să-i dăm Cezarului ce i se cuvine, de Radio România Tineret, am văzut zeul în carne şi oase. Rog să nu fiu certat, au mai fost şi alți monştri sacri prin aceste tabere, chiar şi Moțu Pittiş, dar ei doar au venit şi au plecat. Dan a rămas acolo cu noi, de la început până la sfârşit. Şi asta mi-a dat răgazul necesar să-l descopăr în tot felul de întâmplări; în serile de poezie (dar cine şi-ar fi închipuit vreodată că Dan, amfitrionul acestora, era el însuşi poet?), la şedințele matinale de redacție care analizau articolele apărute peste noapte în gazeta-copac, la proba de curățatul cartofilor, unde am fost furați de juriu... Încet-încet, plebeul din mine a fost lăsat să pătrundă în universul acestui aristocrat al calamburului şi să-i afle câteva dintre secrete. Dar viața avea să-mi rezerve surprize. Odată cu publicarea volumului *Sustrageri de la asemănare,* i-am citit versurile şi l-am descoperit din nou, într-o altă ipostază, pe mereu surprinzătorul Dan Ursuleanu abia după ce n-a mai fost. Un poet autentic, deopotrivă romantic şi militant, ale cărui texte m-au impresionat mai mult chiar decât colecția lui inegalabilă de timbre, declanşând în mine o furtună spirituală infinit mai

puternică decât emisiunile de la radio. Multe dintre poeziile lui le-aş putea considera provocări, unele la care un răspuns pe măsură e de-a dreptul imposibil, aşa cum s-a dovedit a fi genialul *Portret al iubitei la maturitate*, pe care-l visez şi noaptea, nu doar din drag de autor, dar şi din gelozie... profesională. Însă acestui vizionar lucid care ne avertiza, încă din 2012, ce se poate întâmpla dacă ucizi un fluture în China (a zis-o cumsecade, nu a vorbit de şerpi sau lilieci), am reuşit, totuşi, să-i răspund printr-un umil omagiu poetic care a văzut lumina tiparului tocmai în toamna ce a precedat jubileul Programului 3. (*Iscodind pe sub pleoapele timpului*, Editura Din Condei, București, 2022)

Entomologul de cuvinte

Lui Dan, prietenul cuvintelor şi fluturilor, precum şi al multor altor lucruri şi fiinţe

După ce unul dintre ei a fost ucis în China,
fluturii au rămas prea puțini. Iar cuvintele
erau prea multe. Și, mai târziu, au suferit
o metamorfoză ciudată: veneau la omul acela
singure și i se urcau supuse pe umeri, ca niște
omizi ascultătoare. Dar la început nu a fost așa.
Când era mai tânăr, îi plăcea să le privească
ore în șir, în habitatul lor natural. Uneori, le prindea
cu plasa de fluturi. Le studia atent cu lupa, pe toate
părțile, le alegea, le clasifica și le punea în colecția
lui secretă, într-un seif cu cifrul neștiut nici măcar
de Anemona, crisalida lui favorită.
Însă din fiecare petală zburătoare, împachetată
separat, în propriul cocon, el știa ce va ieși:
Cuvintele portocalii cu zigzag-uri negre,
zburând otova, însoțite în calambururi.
Cele verzi, cu dantelă filigranată pe margine,
hărăzite numai pentru acrostihuri stilate.
Galbenele cu irizări de neon – cercetași
trimiși să caute forme noi de palindrom.
Iar cele mai multe, mov-albastre cu pete
lungi ca niște lacrimi, își vor păstra sufletul
pentru alte careuri ori anagrame jucăușe.
Doar cuvintele gri, cu ochi iscoditori în cercuri
concentrice, au refuzat jocul de scrabble,
preferând să rămână simple proverbe
pe care, cu timpul, lupul le va fi uitat.
Din când în când, cuvintele albe și roșii,
estropiate involuntar de homo ludens,

erau schimbate la aceeași paritate pentru
cealaltă pasiune a sa, timbrele. Neapărat,
în colițe de valoare, neobliterate. Fiindcă,
nu-i așa, noua enciclopedie va trebui ilustrată
cândva, pentru lansarea cu public găzduită
pro bono de Asociația Chinologică.
Alaltăieri, la Congresul de entomologie de la
Casa Radio, cel mult așteptat a lipsit.
Tema de bază era albina, dar de fapt toată
lumea științifică aștepta cu înfrigurare
ultmele vești despre fluturii din China.
Din motive necunoscute, știrea a fost dată
numai pe Programul 3: noua pandemie de
lepidopterofobie, pentru care nu există
niciun vaccin, a cuprins întreaga lume.
Și totul pare că s-a întors pe dos: acum
Fluturii sunt prea mulți și cuvintele prea puține.
Până ce el, entomologul de cuvinte,
după ce va pune ultima piesă de puzzle
pe nasul reginei Cleopatra și va acorda,
galant, o remiză nesperată în partida de șah
orb de la distanță, se va întoarce și va reface
ordinea mondială cu dezordinea lui genială.

NICU GECSE
Zâmbetul se aude

Pentru mine, ca radioascultător, legenda Programului 3 a început în vara lui 1973, cu *Traviata*... Nu, nu mă refer la celebra operă a lui Giuseppe Verdi, compozitor la care voi mai face referire, ci la *Traviata 2*, un radioreceptor-combină, pe care părinții mei l-au achiziționat cu sacrificii. Pe butonul-miracol scria UUS (unde ultrascurte, numele de atunci pentru modulația în frecvență) și scala avea locul ei statornicit și deloc negociabil, cu condiția ca mediile mele să nu coboare sub 8.

Să detaliez. Am fost mereu fascinat de cuvinte. Eram în clasa a III-a, când învățătoarea m-a surprins răsfoind revista *Rebus*. Era dovada că îmi plăcea să dezleg ce împleteau alții – fie cuvinte, fie cifre. M-a dus mintea să mă eschivez cumva de la confiscarea revistei, așa că am spus că îi aparține fratelui meu mai mare dintr-a VI-a. Am putut păstra revista, dar m-am bucurat prea devreme. La prima ședință cu părinții, tatăl meu a aflat c-aș avea un frate, iar învățătoarea, dimpotrivă, că nu am.

Acum, că știți mai bine cu cine aveți de-a face, vă închipuiți ce surpriză formidabilă mi-a adus toamna lui 1977, când redactorul Dan Ursuleanu a lansat de sub jobenul generos al *Studioului T* rubrica *Exerciții pentru acasă*. Binecuvântare și filon de

aur pentru minte și suflet, rubrica propunea un concurs generos, în care toți participanții avansau în funcție de rezultatele obținute la problemele propuse. Miza era nu diploma care încununa atingerea baremului de 200 de puncte, ci autoperfecționarea dobândită prin antrenamentul inteligenței, imaginației și prin gândirea constructivă.

Realizatorul îmi era cunoscut din vremea când prezenta la Televiziune concursul intitulat *Turneul emblemelor*. Prezența sa fizică emana vioiciune a minții. Avea mereu replica și o exprimare impecabilă. La Radio, magul cuvintelor – aşa îmi plăcea să-l numesc – îşi ţinea rubrica în direct. Vorbea liber, dezinvolt, nedespărţit de caietul cu coperta verde, în care își ținea arsenalul de enunțuri și rezolvări. Domeniul era foarte cuprinzător: logică, matematică, careuri, pătrate magice, adunări cifrate, scarturi, anagrame, logogrifuri, metagrame, ligamente, șah și, ulterior, scrabble. Creativitatea, găsirea unor soluții multiple și inventivitatea erau recompensate cu puncte suplimentare. Uneori enunțurile le cereau participanților să născocească probleme de enigmistică minoră, ceea ce nu era tocmai ușor.

Am lăsat să treacă mai multe ediții ale emisiunii înainte de a mă decide să trimit soluții la testele și exercițiile propuse. Până să mă dezmeticesc, au apărut primii diplomați: Dan Monor (profesor de matematică din Suceava), Hella Hănțescu-Tudose (Deva), Florin Bălănescu (Iași) și Kolea Kureliuk (Mărițeia Mică, județul Suceava), iar acestea sunt doar primele nume care-mi revin acum în minte.

Prima mea diplomă de la *Exerciții pentru acasă* poartă numărul 31 și este datată august 1978. Cu toate acestea, eram între primii 25. Au urmat încă șapte diplome, dobândite în șase ani, ultimele două fiind emise cu noul nume al rubricii – *Logicon*.

Îmi amintesc că, în anul mai sus amintit, la inițiativa lui Dan Monor, realizatorul rubricii a primit în dar de ziua sa o diplomă specială din partea a douăzeci de „diplomați”, care au semnat pătrate de hârtie pe care apăreau ștampile poștale cu localitatea din care proveneau. Când am primit plicul prin care eram solicitat să particip la surpriza ce nu ar fi fost posibilă fără un efort comun, am înțeles că, pe lângă inteligență și inventivitate, Dan Ursuleanu avea talentul de a stabili punți între oameni. Prin urmare, m-am numărat cu bucurie printre semnatari. Îmi amintesc că diploma avea desenat un profil roman ca simbol al inteligenței și avea înscris un citat din Antoine de Saint-Exupéry: „În viaţă, nu există soluţii. Există forţe active: ele trebuie create şi soluţiile se vor ivi în mod firesc.”

Adesea, rubrica *Logicon* era urmată de o piesă muzicală. Dan Ursuleanu găsea frecvent resursele de a nu o prezenta sec. Vă dau un exemplu real. După formula de închidere adresată rebusiștilor, redactorul fermecat de cuvinte spune: „Regele Lear avea trei fiice – Goneril, Regan și Cordelia. Nu știu cine este Amanda Lear, dar ea vă propune acum un cântec cu un titlu provocator – *Urmează-mă*”.

Era pe vremea când Radioul însemna cuvinte alese, sunând firesc, chiar și când erau măiestrit împletite. Toate aveau un rost, fiind folosite întotdeauna cu iscusință spre bunăstarea ascultătorului. Pe atunci, informația era împărtășită cu generozitate, nu vândută, limba română avea vocale care se auzeau distinct și clar, iar gluma era umor, nu bășcălie. Și oamenii știau să asculte, să dialogheze, răgazul oferit celuilalt pentru a-și

exprima opinia fiind esențial pentru comunicare. Chiar și tăcerea își avea rostul ei, nu lipsit de utilitate. Atunci, ora 12 se citea mereu douăsprezece, iar absolvenții de liceu terminau clasa a douăsprezecea. Și toate acestea păreau firești, ba chiar erau.

Numărul de telefon al redacției, faimosul 14.67.53, era familiar tinerilor ascultători, care telefonau ca să își spună părerea, să ofere răspunsuri la concursurile organizate sau să solicite difuzarea unor anumite piese muzicale. *Dialog cu ascultătorii* erau una dintre numeroasele emisiuni ce ofereau numărul de telefon ca intermediar pentru dialoguri.

Ca demonstrație, am să vă povestesc o întâmplare pe cât de nostimă, pe atât de adevărată. Iată cum s-a salvat unul dintre colegii mei de clasă, când a fost surprins neatent la ora de istorie. Profesorul l-a observat și i-a rostit numele. Avertizat de cei din preajmă, elevul s-a ridicat în picioare. Profesorul a făcut observația că respectivul nu fusese atent, atitudine justificabilă doar de eventualitatea că elevul știe mult prea bine istorie. Așa că veni întrebarea: care este anul bătăliei de la Baia? Colegul lui de bancă era as la istorie, deci știa. Dar cum să sufli în prezența profesorului? Fiind amândoi fervenți pasionați ai programului *Studioul T*, cel tobă de istorie a spus cu voce tare: „Urmează *Dialog cu ascultătorii*.” Cum amândoi știau bine numărul de telefon amintit, iar acesta începe cu 1467, anul bătăliei de la Baia, cel prins cu musca pe căciulă a obținut abil răspunsul corect și l-a spus cu voce tare. Profesorul a fost mulțumit de rezultatul testului rapid, chiar dacă i s-a părut curios comentariul colegului de bancă.

În ultimul an de liceu, aveam cursuri de dimineață. Pas de mai ascultă *Logicon*-ul. Era esențial să aud rubrica în direct. Un ton, o inflexiune subtilă, o ezitare în reformulare puteau aduce indiciul decisiv și elimina câteva piste false. I-am convins pe ai mei să cumpărăm un magnetofon, mereu conectat la aparatul de radio, cu totul pus în poziție de înregistrare a rubricii. Tatăl meu era tâmplar și lucra la zece minute distanță de casă. Își sacrifica pauza de masă și, când veneam de la liceu, aveam *Logicon*-ul pe bandă și îl puteam reasculta liniștit.

Ulterior, când am îndeplinit baremul pentru obținerea celei de-a treia diplome, am intrat în impas. Urma să plec în armată și nu știam ce adresă de corespondență să indic. Așa că am făcut un drum până la Radio, nu atât din dorința de a lămuri chestiunea, fiindcă s-ar fi putut rezolva telefonic, cât din impulsul de a-l cunoaște personal pe cel cu care corespondam de mai bine de doi ani. Era un gest de mare temeritate pentru un tânăr introvertit, dar recompensa a fost pe măsură. Am dat un telefon de la poartă, sunând la numărul interior indicat de cei care asigurau paza instituției. Mi-a răspuns chiar Dan Ursuleanu și mi-a cerut un răgaz scurt, atât cât să coboare. Am discutat zece minute cu un om deosebit, deschis și jovial, fără pretenții de vedetă (deși era), fără emfază, fără prețiozități. M-am simțit de parcă discutam cu dirigintele din liceu.

Prin urmare, a patra diplomă am obținut-o târâș-grăpiș, rezolvând și scriind noaptea din armată. Enunțurile le obțineam telefonic de la un coleg de liceu – când aveam timpul să mă strecor la telefonul public și dacă îmi ajungeau fisele!

La începutul anului 1982, Programul 3 a lansat emisiunea *Radiobiblioteca SF*, avându-l ca realizator pe același Dan Ursuleanu, permanent pasionat de literatură și cuvânt. Un an mai târziu, spre toamnă, rubrica și-a extins durata la aproape o oră și a căpătat un nou nume – *Exploratorii lumii de mâine*.

Prin mai 1983, am trimis un text SF pentru rubrica *Steaua polară*, care analiza și susținea textele unor debutanți. I-am cerut părerea lui Dan Ursuleanu. M-a sfătuit telefonic: „E cazul să mergi la *Modul 13*. Întreabă acolo de Ştefan." Știam că Ştefan Ghidoveanu era un colaborator activ al emisiunii SF de la Programul 3. Așa am mers încrezător la şedinţa de cenaclu și am revenit apoi cu un text și cu nişte desene în tuş. Am fost recompensat cu „Bine ai venit!"

În acel an, *Modul 13* urma să găzduiască a XIII-a Consfătuire Naţională a Cenaclurilor de Anticipaţie, programată la finalul lui octombrie 1983. Faptul că manifestările se ţineau în clubul sindicatelor de la Uzinele *23 August* s-a dovedit un avantaj efemer, care a basculat periculos în dezavantaj. S-au tras nişte sfori și a ieșit rău. Atunci am avut ocazia să discut pentru a doua oară cu Dan Ursuleanu, la rândul său vădit afectat de întorsătura produsă de autoritățile vremii. Totul părea mai gri şi mai trist. Parcă orizonturile se îngustau, deşi noi le voiam mai ample şi nesfârşite. Eram în prag de 1984, dar cui îi zbura gândul atunci la George Orwell?

Din februarie 1990, Programul 3 a devenit Radio România Tineret. Odată cu extinderea timpului de emisie și cu unele modificări în structura instituției, a apărut nevoia angajării unor redactori noi. Ștefan Ghidoveanu s-a numărat printre ei. I s-a încredințat continuarea proiectului *Exploratorii lumii de mâine*. Pe la finalul lunii mai, am primit un telefon de la Ștefan, care mă ruga să colaborăm la un volum căruia trebuia să îi pregătesc grafica pentru copertă. Nu știu dacă a fost doar un pretext, intenția lui reală fiind de mai câștiga o voce pentru emisiune, fiindcă era acută nevoie de glasuri noi. În ziua stabilită, la intrarea din Strada Nuferilor mă aștepta un bilet de intrare semnat. Am luat liftul până la etajul cinci. Urmând principiul shakespearian „se vede un glas", am recunoscut după voce silueta care mi-a dat binețe în timp ce înainta spre mine, pe culoarul slab luminat. Mă întâlneam pentru a treia oară cu Dan Ursuleanu și am discutat preț de mai multe minute.

Ca inginer într-un institut de cercetări, mă ocupam îndeosebi de documentare, selectând și traducând informații tehnice utile din revistele de specialitate străine pentru temele pe care le aveam în lucru. Așa că am acceptat să scriu materiale științifice informative pentru emisiunea *Exploratorii lumii de mâine* și să le împrumut vocea mea.

Cel mai fascinant lucru la Radio a fost să descopăr chipurile care se ascundeau de ani buni, în spatele vocilor pe care le cunoșteam deja: Camelia Stănescu, Marius Grozea, Mihaela Ioan, Florin Helmis, Sorin Caracseghi, George Enache, Aurel Dinu, Sebastian Sârcă, Costin Diaconescu sau Cristina Vasiloiu, ca să ofer doar câteva nume. Odată intraţi în spațiul de emisie, oamenii aceia minunați își lăsau la ușă problemele personale, durerile și neîmplinirile, știute sau nu, pentru că erau profesioniști, iar profesionalismul nu admite concesii.

Cabinele de înregistrări aveau un program minuțios, dar nerealist și greu de respectat, mai ales dacă apăreau urgențe sau invitați deosebiți. Într-un astfel de moment am simțit că îmi cade cerul în cap. Aveam de înregistrat două texte pentru două ediții diferite, ceea ce m-ar fi scutit de un nou drum până la Radio. Un sfert de oră ar fi fost suficient. Doar că, în cabină se afla deja uriașul Actor Mircea Albulescu. Citea cu talentul său colosal un text pentru Radio Cultural. Operatoarea care-l înregistra, mi-a făcut semn să aștept, iar eu am tăcut mâlc, ascultând fascinat cum cuvintele și frazele se supuneau cu pioșenie nemaiîntâlnită meșterului care le oferea, cu dezinvoltă migală, o nouă viață. Mi-am înregistrat textele de îndată ce s-a putut, deși părea că nimic nu mai poate fi interesant în acea seară.

Cum e și firesc, minunea s-a repetat la Radio și nu doar o singură dată. Cum încă era o mare nevoie de voci profesioniste la *Exploratori*, am apelat la bunul meu prieten Florin Anton, actor la Teatrul de Comedie și profesor-asistent la IATC, ca să ne dea o mână de ajutor. La prima colaborare a citit impecabil povestirea *Ploaia nesfârșită*, de Ray Bradbury, un text pe care nu-l știuse până atunci, dar căruia i-a găsit nuanțe și sensuri inedite.

Pentru *Exploratori*, Ștefan Ghidoveanu mi-a cerut la un moment dat să aleg o carte, oricare carte cu subiect cât de cât SF, și să-i fac o recenzie. Am ales *Malevil*, de Robert Merle, volum apărut în traducere românească în 1977, la Editura Univers. Nu eram obișnuit să scriu cronici de carte, dar am așternut totul pe hârtie ca dintr-o suflare, atent să nu fiu nici detașat, nici pasional, nici partizan, nici evident neutru. Emisiunea a mers la avizat, s-a difuzat pe post și, în aceeași după-amiază, Ștefan mi-a spus că am comis un pocinog, așa că să fac bine și să merg un etaj mai sus, ca să-mi încasez mușt ruluiala cuvenită de la redactorul-șef adjunct, nimeni altul decât distinsul publicist și profesor Titus Vîjeu. Am urcat pe scări un etaj, am bătut spășit la ușă, am spus, stins, „Bună seara!”, încercând, destul de stângaci, să schițez un zâmbet. Imaginați-vă cum e să fii un tânăr cu pregătire de inginer şi un ilustru critic și istoric literar să te convoace ca să-ți spună părerea domniei sale despre cronica de carte pe care ai comis-o, nu oricum, ci grav. În câteva clipe am parcurs cu viteză super-luminică drumul de la iad la rai. Redactorul-șef adjunct mă chemase pentru că dorea să-l cunoască pe cel care scrisese cu sensibilitate și echilibru o cronică de carte pertinentă și să-l încurajeze să continue. În loc de urecheli, primeam laude, nu sunt tocmai convins că meritate. Ștefan Ghidoveanu îmi făcuse o farsă.

Altă amintire de neuitat. Lecţia celor trei minute, a lui Marius Grozea. Pe atunci, era redactor-șef. De la el am învățat că e important să reții atenția ascultătorului cu lucruri interesante, inedite, surprinzătoare și utile. Dacă faci altfel, după doar trei minute, ascultătorul va căuta o altă frecvență sau va merge să-și cumpere țigări. Ce bun profesor de Radio mi-a fost... și nu doar mie! Îi plăcea să se intereseze de proiectele pe care redactorii și colaboratorii le aveau în plan și să le discute cu ei. Avea mereu sugestii utile.

Pe Irina-Iana Baltă, am cunoscut-o întâmplător. Așteptam împreună cu Ștefan Ghidoveanu pe hol, în speranța că se va elibera o cabină de înregistrare. Nerăbdător, el s-

a dus să discute cu operatoarea ca să încerce să afle dacă aveam vreo șansă să prindem câteva minute. A ieșit cu vești bune, domnișoara care lectura un material mai avea vreo două pagini scrise de mână, așa că am intrat în spațiul destinat operatorului de înregistrări. Ștefan nu scapă ocazia și-mi zice: „Dom'le, uite cum citește fata asta! Și are și vorbele la ea!"

Cam la un an după aceea, când deja activitatea mea de colaborator permanent al redacției se extinsese și la alte rubrici și emisiuni, Irina-Iana Baltă m-a invitat într-o duminică, să particip în direct la *Radio în blue jeans*. Mă așteptam ca proba directului să îmi creeze probleme insurmontabile. Eram chemat să prezint succint un eveniment SF care urma să se petreacă și să răspund la eventualele întrebări legate de organizarea lui. Am ignorat microfonul cu un aplomb de care nu mă credeam în stare. Am vorbit fluent, fără ezitări. M-am descurcat onorabil. Așa credeam. Abia ies din cabină, că sună telefonul. Era Ștefan Ghidoveanu.

– Dom'le, ascultă-mă bine; tu n-ai ce căuta la *Exploratori*...

M-am făcut palid, credeam că s-a supărat pe mine și nu înțelegeam de ce, mai ales că știa c-o să fiu în direct. A continuat:

– Mă, tu ești om de direct!

L-am ascultat. Am început să lucrez în echipa Irinei. Făceam de toate: comentarii, reportaje, mici concursuri, căutam sponsori pentru premii, asiguram secretariat de redacție. preluam apeluri telefonice, notam opinii sau răspunsuri la provocările noastre adresate ascultătorilor. Asta pentru că Radio România Tineret forma nu doar profesioniști, ci și prieteni. Echipa realizatoarei Irina-Iana Baltă avea câteva nume statornice de prieteni-colaboratori: Maria Țoghină, Marian Stere, Alexandra Diaconu, Valeriu Roman, Alex Băgescu. Un rol important îl aveau corespondenții locali, transmisiunile lor păstrau constant doza potrivită de realism, obiectivitate și optimism, asezonat cu sare și piper. Cornelia Enache (Vaslui), Mircea Rancea (Craiova), Gigi Groza (Brăila), Cătălin Poalelungi (Galați), Leontin Cupar (Baia Mare), Christian Leikep (Sibiu), Ioana Maximilian (Constanța), Emanuel Vârgolici (Buzău), Corina Căilean (Brașov), Remus Nistoran (Reșița) și Dana Ardelean (Târgu Mureș) sunt doar câteva nume care îmi aprind steluțe în memorie. Nu i-am cunoscut personal, dar vedeam în ei o variantă a mea mai bună.

Ce oameni frumoşi mi-a fost dat să întâlnesc atunci! M-au dinamizat și m-au sprijinit mereu când aveam nevoie de ajutor sau de un sfat. Îi amintesc doar pe Andreea Ionescu, Mădălina Ion, Michaela Platon, Marcel Platon, Mădălina Sava, Mihaela Ioan, Mara Popa, Florin Silviu Ursulescu, Gabriel Basarabescu, Marian Stere, Ligia Necula, Alexandru Rusu, Mihaela Helmis și Tiberiu Oprița. Trebuie să-l adaug listei pe redactorul-șef Sorin Caracseghi, care mă trimite într-o zi, ca reporter de teren, la o întrunire a unei organizații revoluționare din București. Ridic un magnetofon *Uher* din redacție, mă asigur că am la mine cele necesare și pornesc spre destinația-țintă, având clar în minte variante de întrebări care să mă ajute la conferința de presă. Ajung la timp,

amplasez microfonul pe masa prezidiului, unde erau deja alte microfoane și reportofoane, și plasez magnetofonul sub masă. Merge banda!

Președintele respectivei asociații face o prezentare extinsă a manifestării, vorbind cu mândrie nedisimulată despre trecut și prezent, despre tinerii participanți la revoluție și planurile de viitor ale celor pe care îi reprezintă. Toate bune și frumoase, în afară de limbajul de lemn presărat cu lozinci mobilizatoare. Nu prea aveam ce selecționa pentru reportaj. Începe conferința de presă. Erau prezenți mai mulți jurnaliști mai în vârstă decât mine, așa că mă așteptam ca întrebările bune să se isprăvească rapid. Nici vorbă! Mă decid să intervin. Întrebările pregătite pe drum s-ar fi dovedit inutile. Mă prezint, precizez că vin de la Radio România Tineret și întreb despre rolul tinerilor revoluționari în respectiva organizație. Răspunsul vine învăluitor, plin de „meșteșuguri și rafinării de maniere" și „tirade distilate" ce vorbesc despre importanța tinerilor care au luptat și despre rolul deosebit ce le este acordat în prezent. A doua mea întrebare cade ca o ghilotină. Remarc că nu sunt tineri în sală și întreb de ce. Prezidentul răspunde cu o eschivă verbală din care reiese că am atins o coardă sensibilă și că n-am să obțin un răspuns clar. Îi sare în ajutor un domn general în retragere, care găsește formulări elegante, dar neconvingătoare, drept răspuns. Aștept să termine și plec spre casă îngândurat.

A doua zi, merg la Radio, copiez fragmente din bandă și scriu un comentariu în care prezint ce am constatat la fața locului. Ascult, lipesc, scot pauzele inutile și mă prezint cu materialul la redactorul-șef. Sorin Caracseghi mă privește cu atenție și mă invită să-i spun ce s-a întâmplat. Părea furios, semn că primise niște telefoane puțin binevoitoare, dar era decis să se comporte ca un profesionist. I-am prezentat succint situația și i-am lăsat reportajul, menționând că „după părerea mea, nu ar trebui difuzat pe post". M-a rechemat în birou după vreo zece minute. Mi-a spus ferm: „Ți-ai făcut bine treaba. Fiind redactorul-șef, eu decid. Materialul se difuzează. Mulțumesc." Nu i-am spus niciodată cât de mult l-am apreciat, mai ales pentru acea decizie.

Spre finalul anului 1996, noua conducere a luat decizia de a face niște schimbări. Urma să apară în grilă mai multe concursuri destinate ascultătorilor, numai că nu avea cine să le gândească, să le pregătească și să le prezinte. Prelucrarea răspunsurilor venite de la participanți, stabilirea unor ierarhii și a premiilor nu păreau să fi fost luate în calcul. Probabil, urma „să facem până iese bine". Rugat de Irina-Iana Baltă să mă implic, m-am înhămat la corvoadă și am proiectat patru concursuri distincte – *Pretexte, Fazan, Piramida* și *Logicon* (ultimul revenea după mai mulți ani în grilă). Au fost aprobate pentru patru zile succesive din săptămână, cu difuzare de la 11,50 și, în reluare, de la 17,50.Cel mai mult mă preocupa *Logicon*-ul. Aflasem că redactarea rubricii fusese preluată de la Dan Ursuleanu, fiind realizată pentru o vreme de Mihai Dudea, apoi de Răzvan Ursuleanu și, ulterior, de Florin Bălănescu, faimos în elita rezolvitorilor.

Știam la ce mă înhămam. M-am decis să mă consult cu predecesorii mei și am discutat, pe rând, cu ambii domni Ursuleanu – tată și fiu. Răzvan mi-a spus că se bucură de reluarea rubricii și că, din fericire, nu am de preluat un clasament anterior, cu

punctajele aferente acestuia. Când am discutat cu maestrul Dan Ursuleanu pentru a primi permisiunea de a relua rubrica, lucrurile au fost ceva mai complexe. I-am sesizat în privire licărul de bucurie pentru că floarea plantată cândva de el urma să înflorească din nou. Eram oare grădinarul potrivit? l-am întrebat. Eu veneam cu mult aplomb și cu rigoare de documentarist și inginer. Aveam creativitate, răbdare, precizie și acurateţe. Era suficient? El mi-a spus așa: „Ar mai fi ceva – păstrează bucuria în glas. Zâmbetul se aude!” Am înțeles imediat că era un îndemn să fiu mai maleabil și să nu uit că le propun ascultătorilor să se joace. Poate că era bine să nu mă iau prea în serios și să nu uit să zâmbesc. Sfatul mi-a prins bine ulterior. Puteți să-l preluați, fără drepturi de autor.

Am reluat *Logicon*-ul și l-am derulat vreo patru luni și jumătate. La căsuța poștală, pe care o închiriasem, pentru că scrisorile parveneau cu întârziere în redacție (oare dinadins?), primeam săptămânal circa 400 de scrisori.

Cea mai frumoasă amintire din acea perioadă? Într-o bună zi, mă deplasam prin institutul în care lucram ca să obține niște avize, în timp ce în difuzoare se auzea o rubrică prezentată de mine la Radio România Tineret. După 14 ani acolo, colegii îmi recunoșteau cu ușurință vocea. Îmi amintesc amuzat figurile lor uluite. Nu se dumireau cum de sunt simultan la Radio şi la serviciu. Colaborarea mea la Radio România Tineret a fost o experiență care a meritat investiția de timp, imaginație și energie. Eram mânat doar de pasiune, nu de bani. Când n-a mai fost nevoie de mine, am fost nevoit să plec. Oamenii de calitate rămași ar fi meritat un viitor mai bun în Radio.

Ar mai fi ceva de menționat. Din păcate, ulterior, nici frământările și zbaterile lui Florian Pittiș n-au fost apreciate. Poate că unii nici nu le cunosc. Nu era omul care să se laude cu ce făcea. El a salvat ce se mai putea atunci când, rămas fără frecvență de emisie, Radio România Tineret nu mai avea nicio opțiune reală și viabilă. Moțu a iubit Programul 3 (cu toate numele lui succesive), iar cine crede altfel, în mod sigur, nu l-a cunoscut și nu l-a înțeles niciodată pe Omul Pittiș. Realitatea este mult prea adesea nedreaptă.

La jubileul Programului 3, mulți vor răspunde prezent doar în amintirea sufletelor noastre. Timpului îi place să se joace cu noi în moduri nebănuite.

Acum zece ani, la începutul lui martie 2013, inimosul și neobositul Dan Ursuleanu n-a avut opțiunea de a-și continua misiunea pământeană. I-a fost hărăzită o stea doar a lui, unde să-și continue fascinat truda ca făuritor de cultură, de frumos, de umor, de jocuri de cuvinte.

În același an, la inițiativa prietenului său Eugen Lenghel, câțiva pasionați de cuvântul scris și de lectură – tinerii de odinioară care considerau emisiunea *Exploratorii lumii de mâine* un reper al dezvoltării lor ca oameni de viitor – au pornit proiectul *Ficțiuni*, revista de literatură și arte vizuale cu apariție exclusiv online. Răsfoind-o, veți întâlni schițe, povestiri și poeme aparținând mai multor scriitori români, clasici și contemporani, dar și traduceri, fără restricții de gen literar; li se adaugă editoriale, cronici de carte, concursuri, grafică și caricatură.

În noiembrie 2022, Dan Ursuleanu ar fi împlinit 80 de ani. În toamna anului trecut, redacția revistei *Ficțiuni* a organizat Concursul Național de Proză Scurtă *Dan*

Ursuleanu. Rezultatele jurizării au fost anunțate în ziua în care Magul cuvintelor ar fi devenit octogenar. Cu solicitudine și generozitate, doamna Camelia Stănescu-Ursuleanu ne-a făcut onoarea de a se număra printre membrii juriului. Laureații primei ediții au primit premii în bani. Organizatorii pregătesc deja o nouă ediția 2023 a Concursului – aviz celor care scriu cu talent şi, în egală măsură, celor care doresc să acorde sprijin financiar acestui act de cultură.

PETER SRAGHER

Dan Ursuleanu și iubirea pentru undele Radioului

(https://ghemulariadnei.wordpress.com/2023/01/23/dan-ursuleanu-si-iubirea-pentruundeleradioului/?fbclid=IwAR1OEMpSVO67OnZ3lJ85dEFPlM3a5T1plppCg1dr9ixD3sS_eaXzRKjT7RM

Farmecul lui Dan Ursuleanu poate fi egalat doar de profesionalismul său. Era genul de om care, cu un surâs și o scurtă conversație, te putea cuceri. Avea capacitatea de a crea o atmosferă plăcută și, totodată, caldă chiar în miezul iernii, iar o emisiune cu el devenea o adevărată plăcere. Nici nu-ți dădeai seama că timpul trece, că te-a înregistrat pe bandă magnetică, ci, mai degrabă, te simțeai în miezul unei șuete intelectuale, ce sperai să nu se mai sfârșească. Avea acea rară calitate de-a te face să te simți ca la tine acasă, cu toate că erai la el la serviciu, într-o clădire veche, construită după mintea și imaginația sovietică, Radioul. Acesta era însă casa lui.

L-am cunoscut la mijlocul anilor ’80 ai secolului trecut, la puțin timp după ce terminasem facultatea, când mi-a propus să realizăm împreună o emisiune de SF (science-fiction). Această expresie nu mai era voie să fie nici pronunțată și nici folosită, chiar în traducere, din anii ’70 ai secolului trecut. Termenul din limba engleză a fost retradus sau, mai bine zis, înlocuit, la ordinul partidului, prin „literatură de anticipație”. Emisiunea sus-amintită trebuia să se ocupe de lucrările SF ale tatălui meu, scriitorul I. M. Ștefan, autorul, în colaborare cu Radu Nor, al primului roman SF din România de după cel de-al doilea război mondial, *Drum printre aștri*. Pe un alt roman SF al său, Dan Ursuleanu îl citise cu plăcere într-un serial săptămânal, cu ani în urmă, în *Scînteia tineretului* (cotidian al tineretului comunist, dar care publica la mijlocul anilor ’60 ai secolului trecut și lucruri de calitate). Pentru Dan Ursuleanu, emisiunea sa, cu o mare audiență și extraordinar de longevivă (intitulată, la început, *Radiobiblioteca SF* și, apoi, redenumită *Exploratorii lumii de mâine*), însemna, dincolo de pasiunea sa pentru acest tip de proză, și un mod de a scăpa din chingile indicațiilor prețioase ale autorităților comuniste, doritoare să creeze „omul nou”, revoluționarul comunist, ceea ce nu le-a reușit nicicând. Această oră, pe care ascultătorii și-o petreceau alături de corifeii SF din țară și din lume, însemna și pentru ei o evadare din cotidianul din ce în ce mai apăsător și dureros din acei ani plini de privațiuni și cu frig în case. Mai mult, iubitorilor emisiunii li se deschidea un orizont spre imaginația fără sfârșit, ca spațiul Universului, dar, totodată, erau cultivate frumosul și principiile eterne.

O altă pasiune a lui, jocurile, păreau să-i prelungească copilăria chiar la vârsta maturității, dar constituiau și o dovadă a interesului său de a construi ceva nou, de a-și afirma agilitatea minții, mereu în căutare, neliniștea constructivă și plină de subtilitate a intelectului. Pasiunea pentru enigma din semnificațiile multiple ale unui cuvânt, interesul pentru combinațiile surprinzătoare de cuvinte, inventarea unor noi jocuri, cu un elan și o bucurie aparte – iată ce am admirat la el.

Îl înțeleg perfect pe Dan Ursuleanu, încântat să-și dedice viața și puterea de creație lumii undelor hertziene, căci vocea lui radiofonică, cu un timbru aparte, era un balsam pe sufletul atâtor oameni dornici de literatură, de sinceritate și de autenticitate într-o perioadă în care minciuna și prefăcătoria erau la ordinea zilei. Emisiunile sale dădeau frâu liber speranței în mai bine, care nu mai stătea zăvorâtă în cutia Pandorei, ci își găsea libertatea pe calea undelor spre auzul și inima ascultătorilor Radioului. Magia cuvintelor. Ele au sunet, timbru, dar le lipsește chipul, iar tu poți le desena înfățișarea... Ce te poate inspira mai mult? Nu oricine are acea forță și acel talent. Dan Ursuleanu, însă, le avea din plin și le răspândea cu generozitate.

ZENAIDA LUCA-HAC

Programul 3, o legendă a Radioului românesc

(https://ghemulariadnei.wordpress.com//?s=programul+3&search=Ir

Cameliei Stănescu, cea care m-a inspirat din momentul în care am ascultat pentru prima dată, elevă fiind, *Clubul curioșilor*

De ce Programul 3 pentru tineret făcea concurență Europei Libere? Pentru că era liber! Oamenii Programului 3 au redat tineretului visarea și speranța aici, acasă. Erau tineri, haioși, entuziaști, liberi, pasionaţi și plini de viaţă. Vocile lor emanau căldură, prietenie, bucurie, speranţă, împlinire, iubire, fericire... Erau frații și surorile tale mai mari. Ni se adresau, nouă, ascultătorilor lor, cu „dragi prieteni” sau, simplu, „prieteni”. Eram cu ei, în studio. Cântam, dansam, învățam cu ei, ne distram cu ei. Ne iubeau și îi iubeam. Erau antrenanți, plini de viață, tonici. Vorbeau limba noastră, a tinerilor, a adolescenților. Erau ei înșiși, naturali, neinhibați, adevărați, plini de o însuflețire pe care n-o mai auziseră vreodată ascultătorii la radio. Seducători, generoși, înțelepți, amuzanți, spirituali, spontani, originali, nonconformiști, neîndoctrinați – „într-un univers ultracontrolat”, cum spunea George Enache –inconfundabili, spectaculoși, visători, fermecători. Ei erau oamenii de la Programul 3 pentru tineret: Titus Vîjeu, Camelia Stănescu-Ursuleanu, Dan Ursuleanu, Doina Berchină, Georgeta Adam, Sorin Caracseghi, Mihaela Ioan, Marius Grozea, George Enache, Liviu Tudor Samuilă, Sebastian Sârcă, Lucian Sîrbescu, Noe Smirnov, Florin Silviu Ursulescu, Daniel Horhocea, Radu Comănescu, Anca Romeci, Ligia Necula, Alexandru Rusu. Ei erau „cei liberi”.

Încă de la naşterea postului Programul 3 – Tineret, lumea din Radio vorbea despre ei ca despre oamenii care-şi puteau permite să-și facă meseria fără cenzură. Erau liberi să spună ce voiau în emisiunile lor – desigur, nu li se permitea să critice regimul sau pe Ceauşescu, dar, în rest, puteau vorbi despre orice. Se bucurau de un imens prestigiu și în

Radio, și în afară. În general, vorbeau despre viitor, despre cum va arăta lumea de mâine; o lume a artei, a literaturii, a ştiinţei, a muzicii... Nu degeaba „Cumpărătorii aparatelor de radio cereau ca al lor să prindă Programul 3.” (Ecaterina Oproiu, *Contemporanul*), să aibă UKW. Era foarte la modă să asculți Programul 3.

De unde a venit ideea? Programul 3 s-a născut la 12 martie 1973. A fost un experiment. Un proiect care a avut un succes fabulos şi care a întrecut cu mult aşteptările minţilor care l-au conceput. Dar, chiar, cine a avut ideea de a înfiinţa la Radiodifuziunea Română un canal dedicat tineretului – adolescenţilor, studenţilor, tinerilor absolvenţi şi specialişti? Documentele la care avem acces nu pomenesc niciun nume. Dar ar fi putut fi ideea formidabilă a cuiva din serviciile secrete, de la radioascultare (monitorizarea posturilor străine) sau chiar de la Poştă. Şi anume ideea de a face concurenţă Europei Libere, mai bine zis de a contracara imensa influență pe care o avea asupra tinerilor *Metronom*-ul care se refugiase acolo. Tinerii anilor ’70 nu prea mai ascultau radioul nostru, ci emisiunea lui Cornel Chiriac de la Europa Liberă, pe care o crease la Radiodifuziunea Română în 1967 şi care fusese interzisă, un an mai târziu, de cenzura comunistă. Era imediat după invadarea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia. Se pare că a înlocuit în emisiunea sa înregistrată, care primise viza de intrare pe post, un cântec cu altul al lui Mircea Florian – „protest voalat la adresa intervenției în forță împotriva Primăverii de la Praga” sau pentru că a difuzat piesa Beatles-ilor *Back in U.S.S.R.*, după cum scria Anca Bălălău, Radio Reşiţa, la 9 mai 2018 (*Cornel Chiriac, „Metronom”-ul multor generații, 76 de ani de la naştere*).

Metronom-ul lui Cornel Chiriac fusese, atunci, cea mai populară emisiune de muzică de la Radioul nostru. În 1969, însă, el a reluat-o la... Radio Europa Liberă! Spaima autorităţilor comuniste era următoarea: cum *Metronom*-ul era între două buletine de ştiri, milioanele de tineri din România care-l ascultau urmăreau şi ştirile și, încet, încet, mai ascultau şi celelalte emisiuni ale Europei Libere. Cornel Chiriac primea numeroase scrisori de la acești tineri – elevi şi studenţi. Pentru ei, el era „unul dintre puținele orizonturi deschise, una dintre rarele adieri de speranță” (*Blânda insurecție a lui Cornel Chiriac*, Virgil Mihaiu, 2000). A mai fost şi mini-revoluţia culturală a lui Ceauşescu din 1971; intelectualii, care-l sprijiniseră după momentul 1968, la începutul anilor ’70 îşi pierduseră deja orice speranţă. Cel care a avut ideea înfiinţării unui post pentru tineret s-a gândit să-i recâştige prin tineri. Şi, astfel, prin Bujor Sion, preşedintele Radioteleviziunii Române, i s-a încredinţat Sofiei Şincan misiunea de a-l gândi şi înfiinţa. Iar autorităţile nu s-au înşelat. Pentru România acelor ani, Programul 3 a deschis o breșă vitală în sufocanta carapace de fier a mini-revoluției culturale a lui Ceaușescu, a rupt chingile apăsătoarei ideologii a tezelor din iulie 1971 și a redat românilor – în primul rând, tineretului – aripile speranței și voluptatea zborului liber, năzuința și puterea de a visa și a se împlini. Pentru tineret, a fost o revenire la normalitate, la visarea la care tinerii din toate timpurile au un drept inalienabil, căci vârsta tinereții este vârsta visării.

Au rămas legendare, până astăzi, emisiunile: *Clubul curioșilor* (Camelia Stănescu), *Clubul invitaților* (Marius Grozea, Constantin Săbăreanu), *Clubul*

adolescenților (Aurel Dinu, George Enache), *Student club* (Magdalena Boiangiu, Ion Stănică), *Divertis club* (Sergiu Deleanu, Liviu Tudor Samuilă), *Femina club* (Elisabeta Iosif, Virginia Velcescu-Pană), *Șapte zile, șapte arte*/*Clubul artelor*/*Universul artelor* (Titus Vîjeu, Doina Papp, Mihaela Ioan), *Telefonul de noapte* (Sebastian Sârcă, Florin Silviu Ursulescu), *Codul manierelor elegante*, *La școala elitelor*, *Caruselul iubirii* (Sebastian Sârcă), *Trecem pe recepție* (Dan Ursuleanu, Lucian Sîrbescu, Doru Dumitrescu, Doina Berchină, Marina Romano-Fara), *Viața în doi* (Doina Berchină, Costin Diaconescu), *Vorbește-mi despre tine* (Doina Berchină, Sebastian Sârcă), *Tinerețe, sănătate, armonie* (medicul Mihai Neagu Basarab), *Meridian club*/*Turist club* – „ca să nu îndemnăm lumea să plece din țară" (Elisabeta Iosif, Noe Smirnov, Costin Diaconescu), *Momente din istoria marilor descoperiri geografice* (Noe Smirnov), *Tehnic club*/*Univers XX* (Mircea Munteanu, Nicolae Rădulescu), *Un punct pe harta străvechilor meșteșuguri*, *Istoria științei și tehnicii între adevăr și legendă* (Gheorghe Palel), *Biografia unei capodopere*, *Figuri de seamă din istoria culturii universale*, *Jurnale și memorii* (scenarii radiofonice coordonate de Doina Papp, Anișoara Dumitrescu și Magdalena Boiangiu, majoritatea puse în undă de regizorul artistic Cristian Munteanu), *Junior magazin* (Daniel Horhocea), *Dosare ale istoriei contemporane* (Emilian Blânda și Marius Grozea), *Călătorie în imposibil* (Radu Comănescu), *Discoteca în blue jeans* (Florin Silviu Ursulescu), *Pittiș Show* (Florian Pittiș), *Căutătorii de energie*, *Exerciții pentru acasă*/*Logicon*, *Exploratorii lumii de mâine* (Dan Ursuleanu) sau *Teatru de divertisment* (Eduard Jurist, Dan Ursuleanu, Alexandru Darian, Manole Pavel Dan, Octavian Iordăchescu, Mircea Zăvoianu) – emisiuni la care au colaborat Mihai Roman, Dan Antonescu, Florin Ionescu, Dan Andrei Aldea, Mircea Florian sau Sorin Chifiriuc ca regizori/ilustratori muzicali, cu participarea celor mai mari actori români, reprezentanți ai mai multor generații.

● Sofia Șincan – creatoarea Programului 3

A fost, într-adevăr, omul cel mai potrivit. A condus acest post, alături de Eduard Jurist, timp de aproape 25 de ani, până în 1990, când s-a pensionat anticipat, la 52 de ani. Arta ei a fost aceea de a-și lăsa oamenii – în marea lor majoritate, tineri și foarte tineri – să viseze, să creeze, să fie inventivi și să-și dea măsura talentului. Ei au fost cei care, poate, i-au întors pe mulți orbiți de mirajul Occidentului și i-au învățat să evadeze în viitor, nu în Occident. Ei au fost cei care le-au deschis orizontul spre o lume viitoare, posibilă. Ei au fost cei care i-au învățat să spere că vor ajunge să trăiască în acea lume, dar, aici, acasă. Cu ei ascultai muzică la fel ca la Europa; și primeau tot atâtea scrisori ca și Cornel Chiriac sau, mai târziu, Andrei Voiculescu, acolo.

Câtă nevoie am avea și astăzi de Programul 3 – Tineret! Din păcate, el nu mai există. După Revoluția din decembrie 1989, a emis, din nou, la 12 februarie 1990 și s-a numit Radio România Tineret. Până la 1 octombrie 2004, când Radioul a pierdut una dintre cele trei frecvențe de emisie cu acoperire națională și Radio România Tineret a trebuit să plece din FM și să se mute în Internet. A continuat să emită – e un fel de a spune – online, ca Radio 3Net *Florian Pittiș*, numit astfel ca un omagiu adus marelui său

animator. A devenit, ce-i drept, „primul post public de radio din lume care emitea exclusiv în Internet", dar, totuşi, n-a mai fost niciodată acelaşi.

● Camelia Stănescu – privighetoarea Radioului

Camelia are, și acum, la cei peste 70 de ani ai săi, o voce de zeiță tânără și atotînțeleaptă. O asemăn cu Atena, născută din capul tatălui ei olimpian, Zeus, părintele noii generații de zei olimpieni, moștenitoarea celei mai divine înțelepciuni și voci.

Este creatoarea emisiunii *Clubul curioşilor*, încredințată ei de Eduard Jurist, emisiune pe care providența a făcut să o prezinte împreună cu celebrul Florian Pittiș, cel ce avea să devină prietenul ei de-o viață, fratele ei de aventuri în lumea cunoașterii și a misterelor. Partenerul ei magic de microfon (legendara lor prietenie a durat 33 de ani, până la sfârșitul lui Moțu, în 2007) îi spunea: „Emisiunile noastre sunt evadări spre înălțimi..." Numele rubricilor emisiunii spun totul: *Ipoteze... aproape fantastice*, *Explorări în enigmatic*, *Antologia întâmplărilor ciudate*, *Cucerirea imposibilului*, *Duelul ipotezelor*, *Adevăruri la izvoarele legendelor*, *Polemici celebre*, *Interferențe spirituale*, *Istoria văzută de aproape*, *Controverse în studio*.

Erau fascinanți; ea – cea mai cuceritoare realizatoare și voce, el – cel mai cuceritor prezentator. Nu puteai să nu te îndrăgostești de vocile și de mințile lor.

Iată ce scrie Camelia despre parteneriatul ei radiofonic cu Florian: „Se cuvine să consemnăm rolul consistent pe care Florian Pittiş l-a avut în istoria emisiunilor pentru tineret ale Radioului. A început ca prezentator la emisiunea mea *Clubul curioşilor*. Treptat, personalitatea sa puternică a devenit tot mai influentă. Și nu e de mirare; punea atâta pasiune în tot ce făcea. Semăna mult cu Ariel, personajul lui Shakespeare căruia i-a dat viaţă pe scena Teatrului *Bulandra*. Rebelul sublim care se încăpăţâna să-şi păstreze sufletul «for ever young» avea o vitalitate de invidiat, o capacitate de dăruire nepereche. Ori de câte ori ne regăseam în faţa microfonului, mă impresionau rostirile lui inspirate, inteligente, spontane, generoase, vocea lui de violoncel, memoria lui fabuloasă. Nici urmă de didacticism în replicile lui.

Îmi amintesc că, în 1998, când a devenit director al canalului România Tineret, Florian afirma: «E marea şansă care mi se dă de a-mi retrăi tinereţea.» Iubea tineretul. Rolul la care visa era cel de om al cetăţii, aliat de nădejde al tinerei generaţii. În spectacolele lui de muzică tânără şi poezie, privilegia, cu elegant rafinament, sentimentele durabile. Pleda entuziast pentru prietenie, armonie, înţelegere clădită pe respect, iubire sfântă pentru România, pentru românii de pretutindeni şi de oricând, pentru limba şi literatura română. Nu e de mirare că fanii lui îl considerau, pe drept cuvânt, *cel mai frumos din oraşul acesta*. «Dorinţele împlinite sunt darul lui Dumnezeu.» – obişnuia să spună. Fără îndoială, un dar al lui Dumnezeu a considerat el și naşterea, la 1 octombrie 2004, a Radio 3net.

Îl dorea un radio viu, ca peştera lui Ali Baba: «Doar în peştera lui Ali Baba, oriunde ţi-ai trimite clickul, ţi se dezvăluie o comoară de sunete, zâmbet şi culoare; de aici, şi sloganul postului – *Un radio în culori*. Fiecare site are culoare specifică; Radio 3net este ca spectrul luminii, fiecare utilizator îşi poate găsi lungimea de undă care să i se

potrivească. Oricine păşeşte pe poarta virtuală a Radio 3Net, găseşte aici ceva care să-i bucure inima şi sufletul. Vrei teatru ? Ai şi e pe alese. Vrei linkuri utile? Ai și așa ceva. Vrei muzică ? Ai. La capitolul muzică, trebuie să-ţi rezervi cel puţin câteva zile ca să descoperi comorile care te aşteaptă. E locul perfect în care-ţi poţi îmbogăţi cultura muzicală. N-ai timp de pierdut? Atunci, ascultă emisia în direct; voci prietenoase îţi vor ţine companie şi chiar te vor pofti să păşeşti şi pe poarta chatului. Pentru cei care au făcut acest pas, pe lângă un termen inventat în cinstea lor – *ceteraș* –, s-a imaginat şi un titlu onorific – *ceteraș de cinci stele*. Şi, ca un bonus din partea casei, ai parte de un dar special: vocea lui Mircea Eliade povestindu-ţi *Istoria religiilor*.»

Florian Pittiş a pus bazele acestui uimitor radio online cu doar zece angajaţi, zece colaboratori şi câţiva voluntari, echipă cu care a reuşit crearea unei biblioteci, a unei arhive muzicale şi a unei galerii foto de excepţie. Din 2007, Radio 3net se numeşte Radio 3net *Florian Pittiş*...

Ultima dată, l-am întâlnit la cabinetul medical, cu câteva zile înainte de neaşteptata sa plecare din viaţă. Mi-a vorbit cu profundă iubire de echipa lui de la Radio 3net, pe care o considera familia lui spirituală. A elogiat apoi radioul online: «Îl poţi asculta oriunde. Îţi dai seama ? Poate fi accesat de românii de pretutundeni. Ce-i trece prin gând unui singur om, o dată în viaţă, ar trebui să existe pe acest site. Pentru români, s-ar putea să însemne doar o curiozitate; pentru diaspora, însă, el poate deveni necesitate. La Radio 3net, unde, vorba formaţiei The Who, sperăm să murim înainte de a îmbătrâni.» – sunt cuvintele lui, pe care mi le reamintesc cu nostalgie ori de câte ori mă gândesc la anii tinereţii noastre, când alcătuiam un cuplu de realizatori de radio care se bucura de respectul magic al tinerilor noştri ascultători, cum atât de frumos mi-a mărturisit, nu de mult, unul dintre ei: *respect magic*. Cât de mult ar fi apreciat Florian această ingenioasă alăturare de cuvinte ale lui Gabriel Rechiteanu, care ne-a rămas fidel în idealitate!”

Camelia Stănescu dramatiza romane și povestiri SF pentru emisiunea lui Dan Ursuleanu *Exploratorii lumii de mâine*. Juca rolurile feminine, cu cea mai subtilă artă, în distribuţii cu mari actori.

Iată ce scrie Camelia despre naşterea *Exploratorilor lumii de mâine*: „Ideea emisiunii s-a născut într-un sfârşit de an, în locuinţa noastră din Drumul Taberei. Cum aş putea uita acele ore febrile? Alexandru Mironov a venit la noi şi, cu extraordinara lui putere de convingere, l-a încredinţat pe Dan că, după succesul de public al rubricii *Radiobiblioteca SF*, difuzată în perioada 1981-1983, care, de la zece, ajunsese la 40 de minute, trebuia să îndrăznească să urce încă o treaptă; una superioară: o emisiune SF de 60 de minute. Dan a îmbrăţişat instantaneu visul lui Mironov. Mare specialist în inventarea de titluri ingenioase, a decis: «Se va numi *Exploratorii lumii de mâine*.» Lui Mironov, titlul i s-a părut inspirat. Parcă-l văd. S-a ridicat de pe fotoliu şi a început să traveseze camera în lung şi-n lat. Ca şi cum doar în mişcare putea atinge dimensiunea fabuloasă a visului. A început atunci un spectacol de zile mari. Îl urmăream în tăcere, cu respiraţia întretăiată. Dan s-a aşezat în faţa maşinii de scris. Cu putere de magician al cuvântului, transcria fluxul năvalnic al ideilor care creşteau nestăvilit, se completau și se

rostogoleau în ritm ameţitor. O pasiune, literatura Science Fiction, se contura atotputernică, în pagini dactilografiate. Nume necunoscute mie pe atunci – Isaac Asimov, Ray Bradbury, Karel Čapek, Alfred Elton van Vogt, Vladimir Colin, Gérard Klein, Arkadi și Boris Strugaţki – deveneau stâlpi de susţinere ai unei spectaculoase arhitecturi de gând. Dan Ursuleanu şi Alexandru Mironov au construit-o cu temeritatea tinereţii lor entuziaste, într-o epocă a interdicţiilor. Acest excepţional proiect avea să devină o oază de profesionalism, un model de rezistență culturală și de exprimare liberă prin intermediul creației literare. I-au dat viață pe undele Radioului românesc Dan Ursuleanu şi Ştefan Ghidoveanu. Sofia Şincan, minunata şefă a Programului 3, a protejat cu inteligenţă, nemăsurat curaj şi uriaşă abilitate acest excepţional program radiofonic care sfida inteligent cenzura, pe atunci atotputernică".

La 19 decembrie 1985, Ioana Mălin scria în *România literară*: «Publicul tânăr urmăreşte cu mare fidelitate o transmisie a Programului 3, *Exploratorii lumii de mâine* – redactor, Dan Ursuleanu. Întocmită cu seriozitate şi eleganţă critică, emisiunea ia în considerare un gen de literatură – SF – mult gustat astăzi de lectorii şi creatorii de toate vârstele. Demonstraţia acestui ciclu radiofonic se întemeiază pe relaţiile structurale dintre prezent şi viitor. Distribuţia teatrului serial cuprinde nume dintre cele mai cunoscute şi apreciate ale scenei actuale, actori care dau culoare şi prestanţă textelor, explorând, şi ele, asemenea întregii emisiuni, orizontul lumii de mâine.»

Într-o cronică culturală intitulată, sugestiv, *ELM*, prescurtarea de la *Exploratorii lumii de mâine*, publicată în revista *Săptămîna*, în 1988, ziarista Raluca Bungărzan definea emisiunea drept «primul hebdomadar SF vorbit din România», apreciindu-i complexitatea şi varietatea tematică, asigurată prin colaborarea unor distinşi savanţi şi specialişti din diferite domenii ale ştiinţei şi culturii româneşti, a celor mai preţuiţi scriitori şi animatori ai genului, precum şi a unor reprezentanţi al noului val, ajunşi nume cunoscute iubitorilor acestei literaturi. O emisiune cu ascultători tot mai numeroşi şi mai exigenţi, care a contribuit la popularizarea unor publicaţii şi cărţi valoroase, a purtat un dialog cu iubitorii anticipației și și-a asigurat colaborarea unui grup de cunoscuţi actori. Sunt demne de interes rubrici precum *Maeştri ai prozei scurte SF* şi, mai ales, *Teatrul serial SF*, care au avut şi au o importantă contribuţie în cunoaşterea celor mai valoroase creaţii literare ale genului, în formarea gustului tinerilor ascultători pentru acele opere ce aparţin cu adevărat patrimoniului cultural al omenirii."

În loc de încheiere, am ales câteva cuvinte ale Cameliei Stănescu, care ni se potriveau și nouă, ascultătorilor, atunci când ascultam Programul 3 – Tineret, dar și lor, realizatorilor: „Părăsim prezentul gri şi ne tranferăm undeva în peisajul ideal al unei tinereţi arzătoare, acolo unde noi am trăit intens incomparabila bucurie de a face radio".

Cuprins

Argumentum.....
Dacă Napoleon ar fi avut telefon mobil .....
Întemeietorii .....
Sofia Șincan – O oază de spiritualitate şi creaţie .....
Grigore Ilisei – Rezervaţia respirabilă .....
Eduard Jurist – Pierduţi în spaţiul comic .....
Octavian Iordăchescu – 14.67.53, telefonul ne scotea scântei.....
Neagu Udroiu – Visul unei nopţi de... primăvară .....
Șefi mai mari și mai mici din Olimp.....
Răzvan Theodorescu – Istoria văzută de aproape.....
Sebastian Sîrcă – Privilegiat .....
Paul Grigoriu – O găselniță istorică.....
Sorin Caracseghi – Trei înainte de toate .....
Jeana Gheorghiu – O șefă rebelă.....
Dragoș Șeuleanu – Un experiment comunicațional de succes.....
Florian Pittiș – Viitorul aparține celor ce cred în frumusețea viselor .....
Cornel Sorescu – Un masterat radiofonic .....
Granzii Programului 3.....
Constantin Săbăreanu – Mi-aş face în cetate o fântână .....
Marius Grozea – Când s-a împărţit norocul.....
Titus Vîjeu – Ascensiune pe Everest .....
Doina Papp – În direct, etajul V.....
Magdalena Boiangiu – Paradisul pierdut.....
Scientificii.....
Mircea Munteanu – Ghici, cine vine cu balonul? .....
Gheorghe Palel, Nicolae Rădulescu – Un renascentist în veacul electronicii .....
Tandemuri redutabile.....
Liviu Tudor Samuilă–Sergiu Deleanu .....
Liviu Tudor Samuilă – Fulgerare de lumini şi umbre.....
Camelia Stănescu–Florian Pittiș, un cuplu radiofonic de zile mari .....
Camelia Stănescu – A coborât Dumnezeu.....
Câțiva zmei de la Programul 3.....
Constantin Teodori – Un profesionist al întrebării .....
Noe Smirnov – Noe pe arca Radioului .....
Lucian Sîrbescu – A fost odată ca niciodată.....
George Enache – Piperul şi şofranul.....
Mihaela Helmis – Interviu pe nepusă masă cu Florin Helmis .....

Vieți de doamne și domnițe .....
Mihaela Ioan – Entuziasmul melancolic .....
Elisabeta Iosif – Amintiri în cheia 3 .....
Doina Papp – Mulţumesc, Anișoara Dumitrescu! .....
Elsa Cenușă – Fiinţe dăltuite de sunete şi secunde .....
Cristina Vasiloiu – La şcoala Programului 3 .....
Gaudeamus .....
Ion Stănică – Am tinerit la Programul 3 .....
Costin Diaconescu – Lume bună, lume bună,/Oare cine mai ascultă? .....
Raluca Bungărzan: Cronica Radio... pe recepţie.....
Doru Dumitrescu – Şi Shakespeare ar fi ridicat o spânceană .....
Doina Berchină – Mai mult ca... prezent .....
Mircea Zăvoianu – Lada de zestre .....
Toma Cosma – O şansă în viaţă.....
Melodiascop sau muzica la Programul 3 .....
Mihai Roman – Studioul deocamdată.....
Aurel Gherghel – Mai ţii minte, Marius Grozea? .....
Florin Silviu Ursulescu – Cei mai frumoşi ani .....
Florin Ionescu – Eu făceam Muzica .....
Energia neconvențională a noului val .....
Radu Comănescu – Amintiri la puterea 3 .....
Andreea Ionescu – Destinul înseamnă alegere .....
Ligia Necula – A-i dărui ascultătorului... povestea.....
Michaela Platon – Programul 3, un radio de avangardă .....
Marian Stere – O adevărată minune.....
Colaboratorul nostru, stăpânul nostru .....
Chris Samy – Măsura de aur .....
Luminiţa Velciu- Radioul, dragostea mea dintâi.....
Alexandru Mironov – *Exploratorii lumii de mâine*.....
Anca Romeci - Templul dintr-un vis recurent şi mesageria P.S.W.K.....
Dumitru Constantin – Şi eu am fost în Arcadia .....
Alexandru Vilan – Antologia întâmplărilor ciudate .....
Constandina Brezu Stoian – Un psiholog în echipa treiştilor -Mihai Stoian.....
Vasile Morar – O mărturie .....
Răduț Bîlbîie – Jurnalişti militari la Programul 3 .....
Grădina copilăriei .....
Gabriela Mantu – Drumul de la pasiune la profesiune .....
Daniel Horhocea – Vitamina R 3.....
Sanda Socoliuc – Exclusiv-subiectiv .....
Cristian Munteanu- Bucuria unei colaborări .....
Dan Ursuleanu – Despre mine, numai de bine.....

Dan Ursuleanu : Un nes postum cu Vigi Pană.....
Laudatio .....
Măria Sa, ascultătorul .....
Florin Bălănescu – Ar fi împlinit 80 de ani .....
Mihaela Bîrzilă – Legendele nu mor niciodată.....
Horațiu Mândășescu – Amintiri despre Programul 3.....
Cristian Mateescu – Ursul(eanu) şi fluturii.....
Florin Bălănescu – Nebunia *Logicon*-ului .....
Florin Bălănescu – Dan Ursuleanu, un împătimit al rebusismului și al jocului de scrabble
Nicu Gecse – Zâmbetul se aude.....
Peter Sragher – Dan Ursuleanu şi iubirea pentru undele Radioului .....
Zenaida Luca-Hac – Programul 3, o legendă a Radioului românesc.....